

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗНАНЬ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних)
навчальних закладів I—III рівнів акредитації

Київ
2011

ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗНАНЬ

Укладачі:

О.Ф. Гаврилюк — викладач-методист, викладач вищої категорії, канд. мед. наук, директор Погребищенського медичного коледжу;

Л.Є. Братанюк — викладач-методист, викладач вищої категорії, канд. юр. наук, викладач філософії Погребищенського медичного коледжу.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії соціально-економічних дисциплін Погребищенського медичного коледжу від 21.11.2011 р., протокол № 4.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії з дисциплін хірургічного профілю ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України.

Рецензенти:

Ф.М. Кирилюк — доктор філос. наук, професор Київського національного державного університету ім. Т. Шевченка;

М.О. Корж — канд. філос. наук, доцент Київського національного державного університету ім. Т. Шевченка;

І.Ю. Андрієвський — канд. мед. наук, директор Вінницького медичного коледжу.

© МОЗ України, 2011
© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму з основ філософських знань для студентів вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів України I—III рівнів акредитації складено відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) і освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки молодших спеціалістів, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р. та навчальних планів 2011 р.

Метою викладання філософії є формування у студентів цілісного уявлення про світ, людину як цілісність, про роль медицини у ствердженні сенсу людського буття, розуміння сучасного стану медицини та передбачення перспектив її розвитку.

Вивчення філософії студентами ВМ(Ф)НЗ має велике значення у вихованні майбутніх медиків, формуванні їх переконань, діалектичного мислення, підвищенні їх культурного рівня.

Вивчення філософії дає можливість зрозуміти загальні закономірності розвитку традиційної та нетрадиційної медицини в системі загальнолюдської практики. Аналіз хибних думок і помилок в окремих концепціях, у тлумаченні фактів дійсності сприяє виробленню навичок критичного підходу до сучасного стану медичної науки та клінічної практики. Одночасно формується повага до досвіду минулих поколінь, розуміння необхідності брати з нього все найкраще, збагачувати його власним сумлінням.

Тому завдання філософії полягає в тому, щоб ознайомити студентів з історичним та логічним методами дослідження, методом сходження від абстрактного до конкретного, що є необхідною умовою пізнання та клінічної практики у медицині. Розкрити закономірності розвитку людини як головного об'єкта дослідження та медичного впливу, навчити знаходити головні ланки причинно-наслідкових зв'язків і відрізняти їх від побічних як у матеріальних, так і в духовних процесах; простежити закономірності об'єктивації й матеріалізації ідей на прикладах діяльності зарубіжних та вітчизняних діячів науки та практики, виробити навички аргументації власних переконань.

Після вивчення дисципліни ***студенти повинні знати:***

- основні закономірності розвитку природи та суспільства, медицини як галузі людської діяльності;
- етапи становлення та розвитку філософії і медицини в зарубіжних країнах та в Україні;
- головні проблеми диференціації та інтеграції наук про людину як цілісність;
- суть діалектичного мислення, творчого аналізу, явищ дійсності;
- основи процесу наукового пошуку, форми і методи наукового пізнання;
- структуру та суть людської практики, місце медичної діяльності в оздоровленні та розвитку суспільства.

Студенти повинні вміти:

- об'єктивно, на наукових засадах аналізувати будь-які, у тому числі, нестандартні, явища й процеси, причинно-наслідкові зв'язки дійсності;
- визначати місце та роль певного факту у формуванні статусу людини, сенсу діяльності медика, медицини майбутнього;
- розумітися на суті нозологізму, гіпократизму та неогіпократизму як крайнощів, які здатні спричинити неадекватні практичні дії медика;

- орієнтуватися у системі зв'язків медицини і філософії, розуміти їх значення для формування особистості;
- розумітися на релігійно-філософських основах східних систем самооздоровлення;
- вміти визначати роль соціальних детермінацій у формуванні психічного здоров'я та виникненні психічних розладів;
- визначати сенс соціальних цінностей у системі медичної діяльності;
- застосовувати знання законів і категорій діалектики для аналізу валеологічних і патологічних, санологічних проблем хвороби.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010101 “ЛІКУВАЛЬНА СПРАВА”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Філософія, її призначення, зміст і функції в суспільстві	4	2		2
2	Філософія і медицина Стародавнього світу	5	2	2	1
3	Філософія і медицина Середньовіччя та епохи Відродження	2			2
4	Філософія і медицина в епоху Нового часу та Просвітництва	5	2	2	1
5	Німецька класична філософія та марксизм	2			2
6	Філософія XIX—XX ст.	5	2	2	1
7	Філософська думка в Україні	2			2
8	Філософський зміст проблеми буття	4	2		2
9	Проблема свідомості у філософії та медицині	3		2	1
10	Діалектика — філософська основа медицини	4	2		2
11	Основні категорії діалектики і проблеми детермінізму, цілісності та структурності в медицині	5	2	2	1
12	Філософське пізнання. Специфіка медичного пізнання	4	1	2	1
13	Філософський підхід до розуміння людини	3	1		2
14	Філософські проблеми медицини	5	2	2	1
15	Духовне життя суспільства	1			1
	Усього	54	18	14	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
5.12010102 “СЕСТРИНСЬКА СПРАВА”
5.12010104 “СТОМАТОЛОГІЯ”
5.12010106 “СТОМАТОЛОГІЯ ОРТОДЕНТИЧНА”
5.12010201 “ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Філософія, її призначення, зміст і функції в суспільстві	4	2		2
2	Філософія і медицина Стародавнього світу	5	2	2	1
3	Філософія і медицина Середньовіччя та епохи Відродження	2	—		2
4	Філософія і медицина в епоху Нового часу та Просвітництва	5	2	2	1
5	Німецька класична філософія та марксизм	2			2
6	Філософія ХІХ—ХХ ст.	5	2	2	1
7	Філософська думка в Україні	2	—		2
8	Філософський зміст проблеми буття	4	2		2
9	Проблема свідомості у філософії та медицині	3		2	1
10	Діалектика — філософська основа медицини	4	2		2
11	Основні категорії діалектики і проблеми детермінізму, цілісності та структурності в медицині	5	2	2	1
12	Філософське пізнання. Специфіка медичного пізнання	4	1	2	1
13	Філософський підхід до розуміння людини	3	1		2
14	Філософські проблеми медицини	5	2	2	1
15	Духовне життя суспільства	1			1
	Усього	54	18	14	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
5.12010103 “МЕДИКО-ПРОФІЛАКТИЧНА СПРАВА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Філософія, її призначення, зміст і функції в суспільстві	4	2		2
2	Філософія і медицина Стародавнього світу	3	2	1	
3	Філософія і медицина Середньовіччя та епохи Відродження	3	1		2
4	Філософія і медицина в епоху Нового часу та Просвітництва	3	2	1	
5	Німецька класична філософія та марксизм	3	1		2
6	Філософія XIX—XX ст.	3	2	1	
7	Філософська думка в Україні	5	2	1	2
8	Філософський зміст проблеми буття	2	2		
9	Проблема свідомості у філософії та медицині	4	2		2
10	Діалектика — філософська основа медицини	6	2	2	2
11	Основні категорії діалектики і проблеми детермінізму, цілісності та структурності в медицині	2	2		
12	Філософське пізнання. Специфіка медичного пізнання	5	1	2	2
13	Філософський підхід до розуміння людини	3	1		2
14	Філософські проблеми медицини	6	2	2	2
15	Духовне життя суспільства	2			2
	Усього	54	24	10	20

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
5.12010105 “АКУШЕРСЬКА СПРАВА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Філософія, її призначення, зміст і функції в суспільстві	4	2	2	
2	Філософія і медицина Стародавнього світу	4	2	2	
3	Філософія і медицина Середньовіччя та епохи Відродження	2			2
4	Філософія і медицина в епоху Нового часу та Просвітництва	4	2	2	
5	Німецька класична філософія та марксизм	2			2
6	Філософія XIX—XX ст.	4	2	2	-
7	Філософська думка в Україні	2			2
8	Філософський зміст проблеми буття	4	2		2
9	Проблема свідомості у філософії та медицині	4		2	2
10	Діалектика — філософська основа медицини	4	2		2
11	Основні категорії діалектики і проблеми детермінізму, цілісності та структурності в медицині	4	2	2	
12	Філософське пізнання. Специфіка медичного пізнання	5	1	2	2
13	Філософський підхід до розуміння людини	3	1		2
14	Філософські проблеми медицини	4	2	2	
15	Духовне життя суспільства	4		2	2
	Усього	54	18	18	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12020101 “ФАРМАЦІЯ”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Філософія, її призначення, зміст і функції в суспільстві	4	2		2
2	Філософія і медицина Стародавнього світу	3	1		2
3	Філософія і медицина Середньовіччя та епохи Відродження	4	1	2	1
4	Філософія і медицина в епоху Нового часу та Просвітництва	3	2		1
5	Німецька класична філософія та марксизм	3	1		2
6	Філософія XIX—XX ст.	3	1		2
7	Філософська думка в Україні	4	1	2	1
8	Філософський зміст проблеми буття	4	2		2
9	Проблема свідомості у філософії та медицині	5	1	2	2
10	Діалектика — філософська основа медицини	4	2		2
11	Основні категорії діалектики і проблеми детермінізму, цілісності та структурності в медицині	4	1	2	1
12	Філософське пізнання. Специфіка медичного пізнання	3	1		2
13	Філософський підхід до розуміння людини	5	1	2	2
14	Філософські проблеми медицини	3	2		1
15	Духовне життя суспільства	2	1		1
	Усього	54	20	10	24

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Взаємозв'язок філософії та медицини. Історико-філософський процес. “Основне питання філософії”: різноманітність підходів.
2. Етичні принципи Сократа.
3. Платон, Арістотель, Епікур, їх філософські ідеї. Школа стоїків.
4. Становлення класичної античної медицини. Гіппократ про людину, природу та причину хвороб.
5. Основні ідеї та принципи середньовічної філософії. Теоцентризм. Проблема пізнання. Вчення про людину.
6. Етапи середньовічної філософії. Схоластика і містика як напрями середньовічної філософії. Вчення Томи Аквінського.
7. Розвиток людини в епоху Середньовіччя. Вчення К. Галена.
8. Поняття “Відродження” та характерні риси цієї доби.
9. Антропоцентризм. Гуманізм. Утопія.
10. Провідні напрями ренесансного філософствування. К. Цельс про медицину.
11. Французький матеріалізм і Просвітництво другої половини XVIII ст. Френсіс Бекон: філософські погляди в медицині.
12. Особливості німецької класичної філософії. Філософські ідеї І. Канта та їх розвиток у його послідовників. “Етика обов'язку” І. Канта в контексті медицини.
13. Філософія Г. Гегеля.
14. “Антропологічний принцип” філософії Л. Фейєрбаха.
15. Формування філософії марксизму. Розвиток марксистської філософії.
16. Метод психоаналізу для лікування неврозів (З. Фройд).
17. Культурологічні та історіософські напрями філософії XX ст.
18. Релігійна філософія XX ст.
19. Особливості та основні етапи розвитку української філософської думки.
20. Філософська думка часів Київської Русі.
21. Філософія українського Відродження та Бароко.
22. Філософія Г.С. Сковороди.
23. Класична українська філософія. Філософія в Радянській Україні.
24. Філософія української діаспори в 1920—1990 рр.
25. Розвиток медицини в Україні.
26. Методологічне значення проблеми матерії і руху для біології та медицини.
27. Вклад медицини в розвиток філософських думок про форми руху матерії, простору і часу.
28. Природа свідомості. Свідомість — людина — праця. Антропосоціогенез.
29. Ідеальність та інші властивості свідомості. Свідомість і невідоме. Свідомість і духовний світ людини.
30. Проблема співвідношення фізіологічного і психічного в медицині. Слово як лікувальний фактор. Місце психотерапії в сучасному житті та структурі професійної діяльності медичного працівника.
31. Особливості прояву законів діалектики в медицині. Всезагальний взаємозв'язок і взаємообумовленість явищ у медицині.
32. Проблема цілісності і структурності в медицині. Одночасне, особливе і загальне. Суть і явище. Проблема одночасного і загального, сутність і явища в медицині.
33. Метод аналогії в діагностичному процесі. Проблема істинності діагнозу

і джерела діагностичних помилок.

34. Модельний експеримент у сучасній медицині. Клінічне мислення.
35. Проблема життя в смерті у філософії медицини.
36. Медицина і виховання людини. Становлення особистості людини (теоретичні і практичні питання виховання студентів-медиків).
37. Філософія історичних моделей медичної етики: гіппократова модель (принцип “Не нашкодь”). “Клятва Гіппократа” — основа всіх найновіших кодексів лікарської етики. Модель Т. Парацельса (принцип “Роби добро”). Деонтологічна модель (принцип “Дотримання обов’язку”). Біоетична модель медичної етики (принцип “Поваги прав і гідності пацієнта”).
38. Сутність духовного життя суспільства.
39. Індивідуальна і суспільна свідомість.
40. Система суспільної свідомості. Суспільна психологія та ідеологія. Суспільна свідомість у житті суспільства.
41. Мораль. Релігія. Мистецтво. Культура.

ЗМІСТ

Тема 1. Філософія, її призначення, зміст і функції в суспільстві

ЛЕКЦІЯ

Світогляд, його структура і функція. Типи світогляду. Світогляд і філософія. Світогляд і професія медичного працівника.

Об'єкт і предмет філософії. Філософські методи. Структура та функції філософії. Філософія в системі культури. Взаємозв'язок філософії та медицини. Історико-філософський процес. “Основне питання філософії”: різноманітність підходів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Взаємозв'язок філософії та медицини. Історико-філософський процес. “Основне питання філософії”: різноманітність підходів.

Студенти повинні знати:

Структуру світогляду. Типи світогляду. Об'єкт і предмет філософії. Філософські методи. Структура та функції філософії. Взаємозв'язок філософії та медицини.

Тема 2. Філософія і медицина Стародавнього світу

ЛЕКЦІЯ

Стародавньоіндійська філософія: періодизація, джерела. Особливості індійської філософії. Школи індійської філософії. Медицина Стародавньої Індії.

Стародавньокитайська філософія: основна ідея – ідея Дао. Два основні напрями китайської філософії — даосизм і конфуціанство. Медицина Стародавнього Китаю.

Філософія античного світу: періодизація античної філософії. Космоцентризм. Досократична філософія. Софісти. Етичні принципи Сократа. Платон, Арістотель, Епікур, їх філософські ідеї. Школа стоїків. Становлення класичної античної медицини. Гіппократ про людину, природу та причину її хвороб.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Етичні принципи Сократа. Платон, Арістотель, Епікур, їх філософські ідеї. Школа стоїків. Становлення класичної античної медицини. Гіппократ про людину, природу та причину хвороб.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Стародавньоіндійська філософія: періодизація, джерела. Школи індійської філософії. Медицина Стародавньої Індії. Стародавньокитайська філософія: основна ідея — ідея Дао. Два основні напрями Китайської філософії — даосизм і конфуціанство. Медицина Стародавнього Китаю. Філософія

античного світу: періодизація античної філософії. Досократична філософія. Софісти. Етичні принципи Сократа. Платон, Арістотель, Епікур їх філософські ідеї.

Студенти повинні знати:

Стародавньоіндійську філософію. Школи індійської філософії. даосизм і конфуціанство. Філософію античного світу. Етичні принципи Сократа. Філософські ідеї Платона, Арістотеля, Епікура, Гіппократа.

Тема 3. Філософія і медицина Середньовіччя та епохи Відродження

САМОСТІЙНА РОБОТА

Основні ідеї та принципи середньовічної філософії. Теоцентризм. Проблема пізнання. Вчення про людину. Етапи середньовічної філософії. Схоластика і містика як напрями середньовічної філософії. Вчення Томи Аквінського. Розвиток медицини в епоху Середньовіччя. Вчення К. Галена.

Поняття “Відродження” та характерні риси духовного життя цієї доби. Антропоцентризм. Гуманізм. Утопія. Провідні напрями ренесансного філософствування.

К. Цельс про медицину.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Основні ідеї та принципи середньовічної філософії. Теоцентризм. Вчення про людину. Етапи середньовічної філософії. Схоластика і містика як напрями середньовічної філософії. Вчення Томи Аквінського. Розвиток медицини в епоху Середньовіччя. Вчення К. Галена. Поняття “Відродження” та характерні риси духовного життя цієї доби. Антропоцентризм. Гуманізм. Утопія. Провідні напрями ренесансного філософствування.

Студенти повинні знати:

Основні ідеї та принципи середньовічної філософії. Етапи середньовічної філософії. Вчення Томи Аквінського. Розвиток медицини в епоху Середньовіччя. Поняття “Відродження”. Провідні напрями ренесансного філософствування. К. Цельс про медицину.

Тема 4. Філософія і медицина в епоху Нового часу та Просвітництва

ЛЕКЦІЯ

Емпіричний напрям у філософії Нового часу (Ф. Бекон, Дж. Локк, Д. Юм).

Раціоналістичний напрям у філософії Нового часу (Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Лейбніц).

Французький матеріалізм і Просвітництво другої половини XVIII ст.
Френсіс Бекон: філософські погляди в медицині.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Французький матеріалізм і Просвітництво другої половини XVIII ст.
Френсіс Бекон: філософські погляди в медицині.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Емпіричний напрям у філософії Нового часу. Французький матеріалізм і Просвітництво другої половини XVIII ст. Френсіс Бекон: філософські погляди в медицині.

Студенти повинні знати:

Емпіричний та раціоналістичний напрям у філософії Нового часу. Французький матеріалізм і Просвітництво. Філософські погляди в медицині Френсіса Бекона.

Тема 5. Німецька класична філософія та марксизм

САМОСТІЙНА РОБОТА

Особливості німецької класичної філософії. Філософські ідеї І. Канта та їх розвиток у його послідовників. “Етика обов’язку” І. Канта в контексті медицини. Філософія Г. Гегеля. “Антропологічний принцип” філософії Л. Фейєрбаха. Формування філософії марксизму. Розвиток марксистської філософії.

Студенти повинні знати:

Німецьку класичну філософію. Філософські ідеї І. Канта. Філософію Г. Гегеля, Л. Фейєрбаха. Розвиток марксистської філософії.

Тема 6. Філософія XIX—XX ст.

ЛЕКЦІЯ

Своєрідність російської філософії. Медицина: лікарі-філософи Росії XIX — першої половини XX ст. Особливості духовних процесів та розвитку філософії XX ст. Сцієнтистські напрями в зарубіжній філософії XX ст. Напрями антропологічного спрямування у філософії XX ст. Метод психоаналізу для лікування неврозів (З. Фройд). Культурологічні та історіософські напрями філософії XX ст. Релігійна філософія XX ст.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Метод психоаналізу для лікування неврозів (З. Фройд). Культурологічні та історіософські напрями філософії XX ст. Релігійна філософія XX ст.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Медицина: лікарі-філософи Росії XIX — першої половини XX ст. Особливості духовних процесів і розвитку філософії XX ст. Сцієнтистські напрями у зарубіжній філософії XX ст. Напрями антропологічного спрямування у філософії XX століття. Метод психоаналізу для лікування неврозів. Релігійна філософія XX ст.

Студенти повинні знати:

Особливості російської філософії. Сцієнтистські напрями у зарубіжній

філософії XX ст. Напрями антропологічного спрямування у філософії XX ст. Культурологічні та історіософські напрями філософії XX ст. Релігійна філософія XX ст.

Тема 7. Філософська думка в Україні

САМОСТІЙНА РОБОТА

Особливості та основні етапи розвитку української філософської думки. Філософська думка часів Київської Русі. Філософія українського Відродження та Бароко. Філософія Г.С. Сковороди. Класична українська філософія. Філософія в Радянській Україні. Філософія української діаспори в 1920—1990 рр. Розвиток медицини в Україні.

Студенти повинні знати:

Етапи розвитку української філософської думки. Філософську думку часів Київської Русі. Філософію Г.С. Сковороди. Філософію української діаспори в 1920—1990 рр. Розвиток медицини в Україні.

Тема 8. Філософський зміст проблеми буття

ЛЕКЦІЯ

Поняття “онтологія”. Буття: проблеми, концепції, форми. Вчення про світ. Буття людини у філософії і медицині.

Матерія та рух. Простір і час. Методологічне значення проблеми матерії та руху для біології та медицини. Вклад медицини в розвиток філософських думок про форми руху матерії, простору і часу.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Методологічне значення проблеми матерії і руху для біології та медицини. Вклад медицини в розвиток філософських думок про форми руху матерії, простору і часу.

Студенти повинні знати:

Поняття “онтологія”, “буття”, “світ”. Матерія та рух. Простір і час. Значення матерії і руху для біології та медицини.

Тема 9. Проблема свідомості у філософії та медицині

САМОСТІЙНА РОБОТА

Природа свідомості. Свідомість—людина—праця. Антропосоціогенез. Ідеальність та інші властивості свідомості. Свідомість і несвідоме. Свідомість і духовний світ людини. Проблема співвідношення фізіологічного і психічного у медицині. Слово як лікувальний фактор. Місце психотерапії в сучасному житті та структурі професійної діяльності медичного працівника.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Свідомість—людина—праця. Свідомість і несвідоме. Свідомість і

духовний світ людини. Проблема співвідношення фізіологічного і психічного у медицині. Місце психотерапії в сучасному житті та структурі професійної діяльності медичного працівника.

Студенти повинні знати:

Антропосоціогенез. Свідомість і несвідоме. Проблему співвідношення фізіологічного і психічного у медицині. Місце психотерапії в сучасному житті.

Тема 10. Діалектика — філософська основа медицини

ЛЕКЦІЯ

Становлення діалектичних ідей в історії людського пізнання. Основні принципи діалектики. Поняття закону в філософії і медицині. Особливості прояву законів діалектики в медицині. Всезагальний взаємозв'язок і взаємообумовленість явищ у медицині.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Особливості прояву законів діалектики в медицині. Всезагальний взаємозв'язок і взаємообумовленість явищ у медицині.

Студенти повинні знати:

Основні принципи діалектики. Поняття закону у філософії і медицині. Особливості прояву законів діалектики у медицині. Всезагальний взаємозв'язок і взаємообумовленість явищ у медицині.

Тема 11. Основні категорії діалектики і проблеми детермінізму, цілісності та структурності в медицині

ЛЕКЦІЯ

Загальна характеристика філософських категорій. Причина і наслідок. Зовнішнє і внутрішнє. Проблема причинності в медицині. Необхідність і випадковість. Можливість і дійсність. Значення категорій необхідності і випадковості, можливості і дійсності для медицини. Частина і ціле. Зміст і форма. Проблема цілісності і структурності в медицині. Одиночне, особливе і загальне. Суть і явище. Проблема одиночного і загального, сутності і явища в медицині.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Проблема цілісності і структурності в медицині. Одиночне, особливе і загальне. Суть і явище. Проблема одиночного і загального, сутності і явища в медицині.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Загальна характеристика філософських категорій. Причина і наслідок. Зовнішнє і внутрішнє. Проблема причинності в медицині. Необхідність і випадковість. Можливість і дійсність. Значення категорій необхідності і випадковості, можливості і дійсності для медицини. Частина і ціле. Зміст і форма.

Проблема цілісності і структурності в медицині. Одиночне, особливе і загальне. Суть і явище. Проблема одиночного і загального, сутності і явища в медицині.

Студенти повинні знати:

Філософські категорії. Причина і наслідок. Зовнішнє і внутрішнє. Проблема причинності в медицині. Необхідність і випадковість. Можливість і дійсність. Значення категорій необхідності і випадковості, можливості і дійсності для медицини. Частина і ціле. Зміст і форма. Проблема цілісності і структурності в медицині. Одиночне, особливе і загальне. Суть і явище. Проблема одиночного і загального, сутності і явища в медицині.

Тема 12. Філософське пізнання. Специфіка медичного пізнання

ЛЕКЦІЯ

Предмет теорії пізнання. Істина в філософії. Методи наукового пізнання і специфіка їх використання в медичних дослідженнях. Єдність чуттєвого і раціонального, логіки та інтуїції у пізнанні. Співвідношення емпіричного й теоретичного рівнів пізнання.

Поняття "практика". Функції та види практичної діяльності.

Діагностика — специфічна форма пізнання. Діагностика і кібернетика. Метод аналогії в діагностичному процесі. Проблема істинності діагнозу і джерела діагностичних помилок. Модельний експеримент у сучасній медицині. Клінічне мислення.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Метод аналогії в діагностичному процесі. Проблема істинності діагнозу і джерела діагностичних помилок. Модельний експеримент у сучасній медицині. Клінічне мислення.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Предмет теорії пізнання. Методи наукового пізнання і специфіка їх використання в медичних дослідженнях. Єдність чуттєвого і раціонального, логіки та інтуїції у пізнанні. Співвідношення емпіричного й теоретичного рівнів пізнання. Поняття "практика". Функції та види практичної діяльності. Діагностика — специфічна форма пізнання. Діагностика і кібернетика. Метод аналогії в діагностичному процесі. Проблема істинності діагнозу і джерела діагностичних помилок. Модельний експеримент у сучасній медицині. Клінічне мислення.

Студенти повинні знати:

Предмет теорії пізнання. Методи наукового пізнання і специфіку їх використання в медичних дослідженнях. Єдність чуттєвого і раціонального, логіки та інтуїції у пізнанні. Поняття "практика". Функції та види практичної діяльності. Метод аналогії в діагностичному процесі. Модельний експеримент у сучасній медицині. Клінічне мислення.

Тема 13. Філософський підхід до розуміння людини

ЛЕКЦІЯ

Філософія та антропологія. Основні принципи філософсько-антропологічної характеристики людини. Філософські основи медичної антропології. Тіло і душа: релігійна постановка проблеми. Тіло і душа: як проблема філософії і науки. Психіка і свідомість. Роль праці в антропогенезі. Людина як особистість. Соціалізація особистості. Загадка людського "Я". Особистість у пошуках сенсу життя. Проблема життя і смерті у філософії і медицині. Медицина і виховання людини. Становлення особистості людини (теоретичні і практичні питання виховання студентів-медиків).

САМОСТІЙНА РОБОТА

Проблема життя і смерті у філософії і медицині. Медицина і виховання людини. Становлення особистості людини (теоретичні і практичні питання виховання студентів-медиків).

Студенти повинні знати:

Основні принципи філософсько-антропологічної характеристики людини. Філософські основи медичної антропології. Роль праці в антропогенезі. Проблеми життя і смерті у філософії і медицині. Становлення особистості людини (теоретичні і практичні питання виховання студентів-медиків).

Тема 14. Філософські проблеми медицини

ЛЕКЦІЯ

Філософія медицини і медицина як наука. Філософська методологія в медицині. Історична доля взаємовідносин філософії і медицини. Предмет медицини як науки — людина в умовах екосоціуму.

Розвиток сучасної медичної науки.

Філософські категорії і поняття медицини. Специфіка понять і термінів у медицині. Соціально-біологічна і психосоматична проблеми.

Співвідношення соціального і біологічного в людині. Проблеми норми, здоров'я і хвороби. Філософія здоров'я і хвороби. Гносеологічні питання теорії хвороби в сучасній медицині. Дієво-інформаційний підхід до вивчення людини і медицини.

Біоетика як сучасна форма медичної етики. Формування моральної позиції лікаря. Філософія принципів взаємовідносин медичного працівника і пацієнта.

Філософія історичних моделей медичної етики: гіппократова модель (принцип "Не нашкодь"); "Клятва Гіппократа" — основа всіх найновіших кодексів лікарської етики; модель Т. Парацельса (принцип "Роби добро"); деонтологічна модель (принцип "Дотримання обов'язку"); біоетична модель медичної етики (принцип "Поваги прав і гідності пацієнта").

САМОСТІЙНА РОБОТА

Філософія історичних моделей медичної етики: гіппократова модель (принцип "Не нашкодь"); "Клятва Гіппократа" — основа всіх найновіших кодексів лікарської етики; модель Т. Парацельса (принцип "Роби добро"); деонтологічна модель (принцип "Дотримання обов'язку"); біоетична модель

медичної етики (принцип “Поваги прав і гідності пацієнта”).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Філософія медицини і медицина як наука. Філософські категорії і поняття медицини. Співвідношення соціального і біологічного в людині. Гносеологічні питання теорії хвороби в сучасній медицині. Філософія принципів взаємовідносин медичного працівника і пацієнта. Філософія історичних моделей медичної етики: гіппократова модель (принцип “Не нашкодь”); “Клятва Гіппократа” — основа всіх найновіших кодексів лікарської етики; модель Т. Парацельса (принцип “Роби добро”); деонтологічна модель (принцип “Дотримання обов’язку”); біоетична модель медичної етики (принцип “Поваги прав і гідності пацієнта”).

Студенти повинні знати:

Предмет медицини як науки. Філософські категорії і поняття медицини. Співвідношення соціального і біологічного в людині. Проблеми норми, здоров’я і хвороби. Філософію принципів взаємовідносин медичного працівника і пацієнта. Філософію історичних моделей медичної етики.

Тема 15. Духовне життя суспільства

САМОСТІЙНА РОБОТА

Сутність духовного життя суспільства. Індивідуальна і суспільна свідомість. Система суспільної свідомості. Суспільна психологія та ідеологія. Суспільна свідомість у житті суспільства. Мораль. Релігія. Мистецтво. Культура.

Студенти повинні знати:

Індивідуальну і суспільну свідомість. Систему суспільної свідомості. Суспільну психологію та ідеологію. Мораль. Релігію. Мистецтво. Культуру.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Світогляд і філософія як форми людського самовизначення в світі.
2. Світогляд і філософія: порівняльний аналіз.
3. Структура і типологія світогляду. Роль світогляду в житті людини.
4. Філософія, релігія та мистецтво як форми людського освоєння світу.
5. Філософські ідеї Стародавньої Індії та їх сучасне значення.
6. Сучасна оцінка філософських ідей буддизму, конфуціанства, даосизму.
7. Життя та філософська діяльність Сократа.
8. Вихідні ідеї філософії Арістотеля.
9. Філософське вчення Платона.
10. Тлумачення пізнання у філософії Нового часу.
11. Філософські ідеї європейського Просвітництва та їх сучасне значення.
12. Вчення І. Канта про рівні та форми пізнання.
13. Вчення Г. Гегеля про абсолютну ідею.
14. Філософія Л. Фейєрбаха та її вплив на європейську філософію.
15. Концепція переоцінювання цінностей у філософії Ф. Ніцше.
16. Філософія марксизму про предмет та завдання “наукової філософії”.
17. Філософська думка Київської Русі.
18. Філософська думка Києво-Могилянської академії.
19. Суть філософії і медицини.
20. Сучасні теорії медицини.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ ТА СЕМЕСТРОВОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття про світогляд, типологія світогляду.
2. Світогляд і філософія.
3. Особливості історичного виникнення філософії.
4. Філософія і міфологія.
5. Співвідношення філософії, науки, релігії та мистецтва.
6. Структура та функції філософського знання.
7. Взаємозв'язок філософії та медицини.
8. Джерела, провідні ідеї та напрями філософської думки Стародавньої Індії.
9. Провідні ідеї та напрями філософії Стародавнього Китаю.
10. Медицина Стародавнього Китаю.
11. Поняття античної філософії.
12. Етапи розвитку античної філософії, її загальні особливості.
13. Розвиток ідей у натурфілософських школах Стародавньої Греції.
14. Ідеї та представники високої класики в розвитку античної філософії.
15. Становлення античної (класичної) медицини. Гіппократ про людину, природу та причину її хвороб.
16. Вихідні ідеї середньовічної патристики.
17. Місце філософії в духовному житті Середньовіччя.
18. Схоластика і містика як провідні напрями середньовічної філософії.
19. Розвиток медицини в епоху Середньовіччя. Вчення К. Гелена.
20. Поняття “Відродження” та характерні риси духовного життя цієї доби.
21. Провідні напрями ренесансного філософування: гуманістичний антропологізм, неоплатонізм, натурфілософія.
22. Філософські ідеї Пізнього Відродження.
23. Панорама соціокультурних та духовних процесів в Європі Нового часу та особливості розвитку філософії.
24. Методологічні пошуки Ф. Бекона, Р. Декарта та Т. Гоббса.
25. Ф. Бекон: філософські погляди в медицині.
26. Скептицизм П. Бейля та Д. Юма, сенсуалістські максими Дж. Берклі. Б. Спіноза та Г. Лейбніц — тотожність і відмінність їх вчень про субстанцію.
27. Б. Паскаль та філософія просвітництва про місце і роль людини у світі та суспільні стосунки.
28. Німецька класична філософія як особливий етап розвитку новоевропейської філософії.
29. Іммануїл Кант — творець німецької класичної філософії.
30. Основні ідеї І. Канта.
31. “Етика обов’язку” І. Канта в контексті медицини.
32. Філософські ідеї Й.-Г. Фіхте та Ф.-В. Шелінга.
33. Філософія Г.-В.—Ф. Гегеля як найвище досягнення німецької класичної філософії.
34. Антропологічний принцип філософії Л. Фейербаха.
35. Ідеї розроблення “наукової філософії” у європейській філософії XIX ст.
36. Лікарі-філософи Росії XIX — першої половини XX ст.
37. Культурологічні та історіософські напрями у філософії XX ст.
38. Релігійна філософія XX ст.
39. Провідні тенденції розвитку світової філософії на межі тисячоліть.

40. Провідні філософські джерела та філософські ідеї часів Київської Русі.
41. Україна — Європа: духовні зв'язки Відродження.
42. Поява професійної філософії в Україні.
43. Особливості філософських курсів Києво-Могилянської академії.
44. Життя та філософська діяльність Г. Сковороди.
45. Філософські ідеї в українській літературі та громадсько-політичних рухах.
46. Особливості розвитку української філософії ХХ ст.
47. Філософія і медицина як ціле явище людської культури і їх роль у суспільстві.
48. Роль філософії у формуванні стилю наукової думки сучасного медика.
49. Історія взаємовідносин філософії та медицини.
50. Філософська картина світу та медицина.
51. Структура та особливості медичного знання.
52. Проблема матерії і свідомості у філософії та медицині.
53. Вклад медицини в розвиток філософської уяви про форми руху матерії, простору і часу.
54. Діалектика як наука про загальний зв'язок і розвиток у медицині.
55. Поняття законів і їх методологічне значення для медицини.
56. Категорії діалектики і проблеми детермінізму, цілісності та структурності, їх методологічні функції в медицині.
57. Теорія пізнання і її значення для діагностики, лікування та профілактики захворювань.
58. Стилї наукової думки і медицина.
59. Етичні, філософські та психологічні основи діагностики.
60. Методи і прийоми пізнання в медицині.
61. Філософська концепція людини.
62. Специфіка людини як об'єкта філософського і медичного пізнання.
63. Свідомість і самосвідомість: деякі нові філософські і медико-психологічні аспекти проблеми.
64. Цінність людського життя.
65. Феномен смерті.
66. Етичні та філософські проблеми евтазії.
67. Смерть та проблема безсмертя людини.
68. Гуманістичні аспекти лікарської діяльності.
69. Філософія людини в майбутньому.
70. Філософія медицини і медицина як наука.
71. Філософські категорії і поняття медицини.
72. Співвідношення соціального і біологічного в людині.
73. Проблеми норми здоров'я і хвороби.
74. Філософія здоров'я і хвороби.
75. Формування моральної позиції медичного працівника.
76. Філософія принципів взаємовідносин медичного працівника і пацієнта.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

- Аблеев С.Р.* Философия в схемах и таблицах. — М.: Высшая шк., 2004.
- Андрущенко В.* Історія соціальної філософії. — К.: Тандем, 2000.
- Арутюнов В.Ф.* Філософія: навч. посіб. — КНЗУ, 2001.
- Бичко І.В.* Філософія: Курс лекцій. — К., 2003.
- Бичко А.* Історія філософії: підручник. — К.: Либідь, 2001.
- Бойченко І.В.* Філософія історії. — К., 2000.
- Герасимчук А. А., Тимошенко З.І.* Курс лекцій з філософії. — К., 1999.
- Горлач М.Л.* Філософія: підручник. — Х., 2000.
- Надольний І.Ф.* Філософія: посібник. — К., 2004.
- Огородник И.В.* Библиографический философский словарь. — Абсолют-В, 2004.
- Причепій Є.М.* Філософія: навч. посіб. — К., 2003.
- Петрушенко В.П.* Основи філософських знань: навч. посіб. — Новий світ, 2003.
- Петрушенко В.Л.* Практикум з філософії: навч. посіб. — Львів: “Новий Світ-2000”, “Магнолія плюс”, 2003.
- Петрушенко В.Л.* Філософія: Курс лекцій: навч. посіб. — Львів, 2006.
- Спиркин А.Г.* Философия: учебник. — М., 1999.
- Федів Ю., Мозкова Н.* Історія української філософії. — Україна, 2000.
- Ярошовець В.І.* Історія філософії: підручник. — ПАРАПАН, 2002.

Додаткова

- Горський В.С.* Історія української філософії: навч. посіб. — К., 2001.
- Єрмоленко Є.М.* Комунікативна практична філософія: підручник. — К., 1999.
- Петрушенко В.П.* Практикум з філософії: навч. посіб. — Новий світ, 2003.
- Тарасенко Н.Ф., Русин М.Ю.* Історія філософії України: підручник. — К., 1994.
- Попов М.В.* Філософія: підручник. — К.: Медицина, 2011. — 344 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

<p>ПОГОДЖЕНО</p> <p>Директор Державної установи «Центральний методичний кабінет підготовки молодших спеціалістів МОЗ України»</p> <p> Т.І. Чернишенко</p> 	<p>ЗАТВЕРДЖУЮ</p> <p>Заступник Директора Департаменту кадрової політики, освіти, науки та запобігання корупції МОЗ України</p> <p> О.П. Волосовець</p>
--	---

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних)
навчальних закладів I—III рівнів акредитації

Київ
2011

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Укладачі:

М.П. Панасюк — викладач вищої категорії, голова метод об'єднання викладачів суспільних дисциплін ВНЗ I—II рівнів акредитації Вінницької області, викладач Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного;

І.Ю. Павленко— викладач-методист, викладач вищої категорії, голова циклової комісії гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного 23 березня 2011 р., протокол № 7.

Програму затверджено опорною цикловою комісією дисциплін хірургічного профілю ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України.

Рецензенти:

О.О. Стаднік — канд. істор. наук, доцент кафедри історії України ВДПУ ім. М.Коцюбинського;

Т.Р. Беднарчик — канд. філос. наук, викладач кафедри суспільних дисциплін Вінницького медичного університету ім. М.І. Пирогова;

Л.Є. Братанюк — викладач вищої категорії Погребищенського медичного коледжу, кандидат юридичних наук, відмінник освіти України.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Предмет “Культурологія” має на меті розкрити перед студентами найважливіші закономірності складного процесу розвитку культури, вивчення здобутків української культури, яка тисячоліттями складалася на землі України. Дослідити взаємозв'язки і взаємовплив української культури і культури народів світу, показати формування української національної свідомості й української ментальності.

Ця дисципліна передбачає дати студентам знання про духовні та естетичні цінності світової цивілізації, про культуру як багатопланове, суспільно-історичне явище з її специфічними нормами, жанрами, видами, напрямками.

Дисципліна “Культурологія” покликана сприяти збагаченню духовного світу студентів, вихованню вміння бачити і розуміти твори мистецтва, сприймати культуру як невід'ємну частину загального розвитку і становлення особистості.

Враховуючи специфіку медичних навчальних закладів, програма передбачає ознайомлення студентів із надбаннями вітчизняної та світової медичної науки. Медицина розглядається як складова частина світової культури, як своєрідний показник рівня розвитку людської цивілізації.

Викладання дисципліни повинно здійснюватися на основі принципів інтеграції, історизму, опори на творчий метод та пошукову роботу.

Після вивчення дисципліни ***студенти повинні знати:***

- предмет, мету його вивчення, завдання і значення курсу;
- загальні відомості про культурний процес;
- особливості культурних епох, їхні духовні цінності та пріоритети;
- досягнення в різних галузях духовної культури;
- художні стилі і шедеври культури;
- види і жанри мистецтв, їхню мову;
- найважливіші етапи в розвитку медицини та видатних діячів української медичної культури;
- провідних діячів науки і культури, які визначають характер і особливості культури тієї чи іншої епохи;
- роль національної культури в утвердженні і розвитку незалежної України.

Студенти повинні вміти:

- аналізувати явища духовного життя, визначати природу різних жанрів художньої творчості й видів мистецтва, орієнтуватися в багатому світі духовної культури.
- розрізняти особливості світобачення кожної культурно-історичної епохи.
- аналізувати культурний розвиток України в різні історичні періоди, давати порівняльну характеристику вітчизняної та зарубіжної культури.
- збагачувати власну духовну культуру шляхом самоосвіти, систематично працювати над вдосконаленням культурно-освітніх знань.

Студенти мають бути поінформовані про:

- поняття, суть та значення культури, культурологію як науку, загальні тенденції розвитку світової культури, досягнення найвідоміших цивілізацій світу;
- загальні умови розвитку української культури в окремі історичні періоди, найважливіші досягнення національної культури відомих митців та діячів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
5.12010101 “ЛІКУВАЛЬНА СПРАВА”
5.12010102 “СЕСТРИНСЬКА СПРАВА”
5.12010103 “МЕДИКО-ПРОФІЛАКТИЧНА СПРАВА”
5.12010104 “СТОМАТОЛОГІЯ”
5.12010106 “СТОМАТОЛОГІЯ ОРТОПЕДИЧНА”
5.12010201 “ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА”**

№ з/п	Теми	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота
1	Культурологія як наука. Поняття про культуру	4	2		2
2	Культура Стародавнього світу	6	2	2	2
3	Культура стародавньої України	4			4
4	Культура Київської Русі	4	2	2	
5	Культура Середньовіччя	2	1	1	
6	Українська культура XIV — першої половини XVII ст.	2			2
7	Культура епохи Відродження	2	1	1	
8	Культура Нового часу	2	1	1	
9	Українська культура другої половини XVII—XVIII ст.	3	2	1	
10	Українська культура XIX — поч. XX ст.	5		1	4
11	Зарубіжна культура XIX — поч. XX ст.	4	1	1	2
12	Культурний розвиток України в 20—30-х роках XX ст.	4	1	1	2
13	Зарубіжна культура 20—30-х років XX ст.	2	1	1	
14	Розвиток української та зарубіжної культури в другій половині XX ст.	6	2	2	2
15	Відродження та перспективи розвитку української культури на сучасному етапі	4	2		2
	Усього	54	18	14	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010105 “АКУШЕРСЬКА СПРАВА”

№ п/п	Назва теми	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Культурологія як наука. Поняття про культуру	4	2		2
2	Культура Стародавнього світу	6	2	2	2
3	Культура стародавньої України	4			4
4	Культура Київської Русі	4	2	2	
5	Культура Середньовіччя	2	1	1	
6	Українська культура XIV — першої половини XVII ст.	2			2
7	Культура епохи Відродження	2	1	1	
8	Культура Нового часу	2	1	1	
9	Українська культура XVII—XVIII ст.	3	2	1	
10	Українська культура XIX — початку XX ст.	5		1	4
11	Зарубіжна культура XIX — початку XX ст.	4	1	1	2
12	Культурний розвиток України в 20—30-х роках XX ст.	4	1	1	2
13	Зарубіжна культура 20—30-х роках XX ст.	2	1	1	
14	Розвиток української та зарубіжної культури в другій половині XX ст.	5	1	2	2
15	Відродження та перспективи розвитку української культури на сучасному етапі	5	1	2	2
	Усього	54	16	16	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12020101 “ФАРМАЦІЯ”

№ з/п	Назва теми	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота
1	Культурологія як наука. Поняття про культуру	4	2	—	2
2	Культура Стародавнього світу	6	2	1	2
3	Культура стародавньої України	4	—	—	4
4	Культура Київської Русі	4	2	1	—
5	Культура Середньовіччя	2	1	1	—
6	Українська культура XIV — першої половини XVII ст.	2	—	—	2
7	Культура епохи Відродження	2	1	1	—
8	Культура Нового часу	2	1	1	—
9	Українська культура XVII—XVIII ст.	3	2	1	—
10	Українська культура XIX — початку XX ст.	5	—	1	4
11	Зарубіжна культура XIX — початку XX ст.	6	2	1	4
12	Культурний розвиток України в 20—30-х роках XX ст.	4	1	1	2
13	Зарубіжна культура 20—30-х роках XX ст.	2	2	—	—
14	Розвиток української та зарубіжної культури в другій половині XX ст.	6	2	1	2
15	Відродження та перспективи розвитку української культури на сучасному етапі	4	2	—	2
	Усього	54	20	10	24

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Ранні форми культур на українських землях.
2. Трипільська культура.
3. Культура стародавніх слов'ян.
4. Первісна культура, особливості виникнення і становлення.
5. Національне культуротворення на шляху від подолання тоталітаризму до незалежності.
6. Розвиток музичного мистецтва XIX — початку XX ст.
7. Культурно-просвітницька діяльність української еміграції 20—30 роках XX ст.
8. Складності та перспективи сучасного культурного будівництва.
9. Напрямки та течії зарубіжної культури наприкінці XIX — початку XX ст.
10. Сучасна зарубіжна література.
11. Розвиток музичного мистецтва в Україні в другій половині XX ст.
12. Культура країн доколумбової Америки.
13. Архітектура України XIV—XVII ст.
14. Умови культурного розвитку України в складі Литовсько-Руської та Польської держав.
15. Значення козацтва в культурному поступі українського народу.
16. Медицина в Україні в XIX — на початку XX ст.

ЗМІСТ

Тема 1. Вступ. Культурологія як наука. Поняття про культуру

ЛЕКЦІЯ

Культурологія як наука. Теорія культури. Поняття, структура та функції культури. Матеріальна та духовна культура. Філософські концепції культури. Релігійні основи світової культури. Поняття світової та національної культури. Медицина і медична культура як специфічна складова частина культури народу.

Первісна культура. Печерний живопис, глиняний посуд. Первісні вірування.

Тема 2. Культура Стародавнього світу

ЛЕКЦІЯ

Стародавні цивілізації Сходу. Культура Стародавнього Єгипту. Культура Месопотамії. Культура Стародавньої Індії та Стародавнього Китаю. Особливості культури Японії.

Культура Греції. Періоди грецької культури. Найвизначніші досягнення греків. Медицина. Гіпократ. Особливості римської культури. Культура країн доколумбової Америки.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Стародавні цивілізації Сходу. Культура Стародавнього Єгипту. Культура Месопотамії. Культура Стародавньої Індії та Стародавнього Китаю. Особливості культури Японії.

Культура Греції. Періоди грецької культури. Найвизначніші досягнення греків. Медицина. Гіпократ. Особливості римської культури. Культура країн доколумбової Америки.

Студенти повинні знати про:

- шумеро-аккадську цивілізацію, вавилонську культуру, писемність, наукові знання Месопотамії;
- медичні знання, архітектуру, єгипетську цивілізацію, систему землеробства, математичні, астрономічні знання, медицину, архітектуру Єгипту, піраміди;
- харабську цивілізацію, веди, самотність індійської культури;
- найдавніші цивілізації Китаю, винаходи, астрономічні, математичні та медичні знання;
- кріто-мікенську культуру;
- періоди грецької культури, скульптуру, архітектуру, форми правління, науку, античну філософію;
- римських діячів, скульптуру Риму, пам'ятки архітектури.

Тема 3. Культура стародавньої України

САМОСТІЙНА РОБОТА

Найдавніші культури на території України. Трипільська культура. Культура скіфів, сарматів. Грецька колонізація Північного Причорномор'я. Розвиток слов'янської культури на території України.

Тема 4. Культура Київської Русі

ЛЕКЦІЯ

Розвиток писемності. Літописи. Нестор. Стан освіти. Християнство і його вплив на культуру Київської Русі. Література Русі. Архітектура Київської Русі. Іконопис, фрески, мозаїка. Медичні знання.

Місце і роль культури Київської Русі у світовій та вітчизняній культурі.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Розвиток писемності. Літописи. Нестор. Стан освіти. Християнство і його вплив на культуру Київської Русі. Література Русі. Архітектура Київської Русі. Іконопис, фрески, мозаїка. Медичні знання.

Місце і роль культури Київської Русі у світовій та вітчизняній культурі.

Студенти повинні знати про:

- трипільську культуру, грецькі міста-держави, писемність, літературу, наукові знання Київської Русі, пам'ятки архітектури, мозаїку, фрески.

Тема 5. Культура Середньовіччя

ЛЕКЦІЯ

Культура Візантії. Суспільний лад. Церковна організація. Представники богословської та наукової думки. Візантійська архітектура. Іконописна школа.

Середньовічна культура та її досягнення. Вплив католицької церкви на розвиток культури, медицини. Схоластика. Ф. Аквінський, Р. Бекон, Ібн-Сіна.

Виникнення університетів. Архітектура Середньовіччя, Романський та Готичний стиль.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Культура Візантії. Суспільний лад. Церковна організація. Представники богословської та наукової думки. Візантійська архітектура. Іконописна школа.

Середньовічна культура та її досягнення. Вплив католицької церкви на розвиток культури, медицини. Схоластика. Ф. Аквінський, Р. Бекон, Ібн-Сіна.

Виникнення університетів. Архітектура Середньовіччя, романський та готичний стиль.

Студенти повинні знати про:

- суспільне життя у Візантії, правову систему, освіту, пам'ятки архітектури Візантії;
- схоластику, середньовічні університети, рицарську культуру, світогляд, героїчний епос;
- романську та готичну архітектуру.

Тема 6. Українська культура XIV — першої половини XVII ст.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Умови культурного розвитку України в складі Литовсько-Руської та Польської держав, втрата українцями своєї культурної еліти. Значення козацтва в культурному поступі українського народу. Церковні братства та їхня культурно-просвітня діяльність. Острозька Академія та Києво-Могилянський колегіум. К. Острозький, П. Могила, І. Вишенський. “Пересопницьке Євангіліє”.

Виникнення книгодрукування. І. Федоров.

Архітектура та іконопис в Україні XIV—XVI ст. Російські іконописці. А. Рубльов.

Студенти повинні знати про:

- братства, братські школи, Острозьку академію, Києво-Могилянський колегіум, П. Могилу;
- літературу, книгодрукування, “Апостол”, “Острозьку Біблію”, “Пересопницьке Євангіліє”;
- замки, церковну архітектуру.

Тема 7. Культура епохи Відродження

ЛЕКЦІЯ

Особливості культури епохи Відродження та її гуманістичний зміст. Наукові відкриття епохи Відродження, Х. Колумб, М. Коперник. Гуманізм і медицина, А. Везалій. Література. Данте Аліг'єрі, Ф. Рабе, В. Шекспір, М. де Сервантес. Раннє Відродження в Італії. Мистецтво Високого Відродження: Леонардо да Вінчі, Рафаель, Мікеланджело, Тиціан. Особливості Відродження в інших країнах. П. Брейгель, А. Дюрер.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Особливості культури епохи Відродження та її гуманістичний зміст. Наукові відкриття епохи Відродження, Х. Колумб, М. Коперник. Гуманізм і медицина, А. Везалій. Література. Данте Аліг'єрі, Ф. Рабе, В. Шекспір, М. де Сервантес. Раннє Відродження в Італії. Мистецтво Високого Відродження: Леонардо да Вінчі, Рафаель, Мікеланджело, Тиціан. Особливості Відродження в інших країнах. П. Брейгель, А. Дюрер.

Студенти повинні знати про:

- гуманізм, письменників-гуманістів, наукові відкриття, книгодрукування;
- періоди Відродження, Джотто, Мазаччо, Донателло, Сандро Ботічеллі, Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Тиціана, Яна ван Ейка, П. Брейгеля, А. Дюрера.

Тема 8. Культура Нового часу

ЛЕКЦІЯ

Наукові відкриття. Реформація. Просвітництво. Французькі

просвітителі Література. Вплив просвітницьких ідей на літературу. Ж. Мольєр, Ж.-Ж. Руссо, Д. Дефо, Д. Свіфт. Стили художньої культури: бароко і класицизм. Мистецтво. Л. Берніні, Е. Греко, Д. Веласкес, П. Рубенс, Рембрандт.

Неперевершені майстри музичного мистецтва: Г. Гендель, Й.-С. Бах, Й. Гайдн, К. Глюк, Л. ван Бетховен, В.-А. Моцарт.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Наукові відкриття. Реформація. Просвітництво. Французькі просвітителі. Література. Вплив просвітницьких ідей на літературу. Ж. Мольєр, Ж.-Ж. Руссо, Д. Дефо, Д. Свіфт. Стили художньої культури: бароко і класицизм. Мистецтво. Л. Берніні, Е. Греко, Д. Веласкес, П. Рубенс, Рембрандт.

Неперевершені майстри музичного мистецтва: Г. Гендель, Й.-С. Бах, Й. Гайдн, К. Глюк, Л. ван Бетховен, В.-А. Моцарт.

Студенти повинні знати про:

- наукові відкриття, І. Кеплера, В. Гарвея, П. Фермц;
- раціоналізм, емпіризм, французьких просвітителів, бароко, класицизм, Л. Берніні, М. да Караваджо, Е. Греко, Д. Веласкеса, П. Рубенса, Рембрандта;
- музичне мистецтво.

Тема 9. Українська культура другої половини XVII—XVIII ст.

ЛЕКЦІЯ

Загальні умови розвитку української культури в другій половині XVII—XVIII ст. Освіта, книгодрукування, література. Наукова та громадська діяльність І. Гізеля, Д. Туптала, Ст. Яворського, Ф. Прокоповича, І. Галятовського.

Козацьке бароко. Живопис. Д. Левицький, В. Боровиковський. Церковний живопис. Театр. Музика М. Березовський, А. Ведель, Д. Бортнянський. Література. Г. Сковорода.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Загальні умови розвитку української культури в другій половині XVII—XVIII ст. Освіта, книгодрукування, література. Наукова та громадська діяльність І. Гізеля, Д. Туптала, Ст. Яворського, Ф. Прокоповича, І. Галятовського.

Козацьке бароко. Живопис. Д. Левицький, В. Боровиковський. Церковний живопис. Театр. Музика М. Березовський, А. Ведель, Д. Бортнянський. Література. Г. Сковорода.

Студенти повинні знати про:

- Києво-Могилянську академію, Р. Заборовського, Д. Ростовського, Ф. Прокоповича, Г. Сковороду;
- ктиторський портрет, “парсуну”, оформлення іконостасів;
- Й. Конзелевича, козацькі літописи, М. Дилецького, М. Березовського, Д. Бортнянського, козацьке бароко, Й. Шеделя, С. Ковніра,

- І. Григоровича-Барського;
- Андріївську церкву, собор Святого Юра;
- вертеп, водевіль, шкільну драму.

Тема 10. Українська культура XIX — початку XX ст.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Історичні обставини розвитку української культури. Нова національна інтелігенція та її культуротворча робота (І. Котляревський, М. Костомаров, П. Куліш, П. Чубинський, П. Житецький, П. Юркевич, С. Подолинський, М. Драгоманов).

Т.Г. Шевченко і культурне самоствердження нації. Освіта. Наукові знання.

Медицина в Україні в XIX — на початку XX ст. (В. Данилевський, І. Савченко, П. Перемешко, М. Гамалія, М. Пирогов).

Література: М. Вовчок, П. Мирний, М. Коцюбинський, Л. Українка, І. Франко.

Драматургія і театр: І. Карпенко-Карий, М. Кропивницький, М. Заньковецька.

Музика: М. Лисенко, П. Ніщинський, С. Крушельницька, М. Леонтович, С. Гулак-Артемівський.

Образотворче мистецтво й архітектура: К. Трутовський, М. Пимоненко, М. і О. Мурашки, С. Васильківський. І. Труш, Ф. Кричевський, О. Кульчицька, О. Щусев, В. Городецький.

Студенти повинні знати про:

- українське національне відродження, діяльність нової української інтелігенції, “Енеїду” І. Котляревського, М. Костомарова, Харківський університет, Т. Осиповського, М. Остроградського, М. Максимовича, Гімназію вищих наук у Ніжині, Київський університет, Шевченка-художника, “Руську трійцю”;
- романтизм, архітектуру, містобудування, А. Меленського, В. Беретті, реалізм;
- громади, просвіти, П. Куліша, Валуєвський циркуляр, Емський указ, офорт.

Тема 11. Зарубіжна культура XIX — поч. XX ст.

ЛЕКЦІЯ

Розвиток науки. Відкриття. Філософська думка. Головні напрями літератури: романтизм, реалізм, натуралізм, символізм.

Живопис: класицизм, романтизм, імпресіонізм. Ж.-Л. Давид, Ф. Гойя, Е. Делакруа, К. Моне, Е. Мане, О. Ренуар, Е. Дега.

Музика: Ф. Шуберт, Д. Верді, Ф. Ліст, П. Чайковський, К. Дебюсі, С. Рахманінов, К. Сен-Санс, Ф. Шаляпін.

Зародження кінематографа. Брати Люм'єри.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Розвиток науки. Відкриття. Філософська думка. Головні напрями

літератури: романтизм, реалізм, натуралізм, символізм.

Живопис: класицизм, романтизм, імпресіонізм. Ж.-Л. Давид, Ф. Гойя, Е. Делакруа, К. Моне, Е. Мане, О. Ренуар, Е. Дега.

Музика: Ф. Шуберт, Д. Верді, Ф. Ліст, П. Чайковський, К. Дебюсі, С. Рахманінов, К. Сен-Санс, Ф. Шалляпін.

Зародження кінематографа. Брати Люм'єри.

Студенти повинні знати про:

- клітинну теорію, еволюційну теорію, електричний струм, відкриття телеграфу, радіо, телефону, Т. Едісона, В. Рентгена, А. Нобеля, Г. Гегеля, Е. Канта, К. Маркса, Л. Фейєрбаха, Ф. Ніцше;
- класицизм, реалізм, імпресіонізм, натуралізм, академізм, постімпресіонізм.

Тема 12. Культурний розвиток України в 20—30-х роках ХХ ст.

ЛЕКЦІЯ

Події 1917 р. в Російській імперії та їх вплив на культурний розвиток України. Відродження української культури в період “українізації”. Література. Новаторське сценічне мистецтво. Лесь Курбас. Становлення української кінематографії. О. Довженко. Оновлення образотворчого мистецтва. М. Бойчук і його школа. Розвиток культури на західноукраїнських землях: О. Теліга, О. Ольжич.

Розвиток української науки (М. Грушевський, І. Огієнко, В. Вернадський, М. Яворський, С. Єфремов, М. Василенко).

Утвердження тотального партійного диктату над культурою. Боротьба з націонал-ухильництвом. “Розстріляне відродження”. Розгром УАН.

Культурно-просвітницька діяльність української еміграції в 20—30 роках.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Події 1917 р. в Російській імперії та їх вплив на культурний розвиток України. Відродження української культури в період “українізації”. Література. Новаторське сценічне мистецтво. Лесь Курбас. Становлення української кінематографії. О. Довженко. Оновлення образотворчого мистецтва. М. Бойчук і його школа. Розвиток культури на західноукраїнських землях: О. Теліга, О. Ольжич.

Розвиток української науки (М. Грушевський, І. Огієнко, В. Вернадський, М. Яворський, С. Єфремов, М. Василенко).

Утвердження тотального партійного диктату над культурою. Боротьба з націонал-ухильництвом. “Розстріляне відродження”. Розгром УАН.

Культурно-просвітницька діяльність української еміграції в 20—30 роках.

Студенти повинні знати про:

- боротьбу з неписьменністю, “українізацію”, ВУАН, Д. Заболотного, М. Крилова, Д. Багалія, М. Хвильового, М. Куліша, О. Телігу, О. Ольжича;
- пролеткульт, ВАПЛІТЕ, неокласиків, театр “Березіль”, О. Курбаса, “Землю” О. Довженка, Н. Ужвій, А. Бучму, М. Бойчука, “розстріляне

відродження”.

Тема 13. Зарубіжна культура 20—30-х років ХХ ст.

ЛЕКЦІЯ

Особливості культури ХХ ст. Філософські концепції та їх вплив на громадське та культурне життя (марксизм, фрейдизм, екзистенціалізм).

Розвиток освіти, науки та техніки. Ядерна фізика. Психологія. Література.

Модернізм. Характеристика модерністських напрямків. Фовізм, кубізм, абстракціонізм, сюрреалізм. Творчість А. Матісса, П. Пікассо, К. Малевича, В. Кандинського, С. Далі.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Особливості культури ХХ ст. Філософські концепції та їх вплив на громадське та культурне життя (марксизм, фрейдизм, екзистенціалізм).

Розвиток освіти, науки та техніки. Ядерна фізика. Психологія. Література.

Модернізм. Характеристика модерністських напрямків. Фовізм, кубізм, абстракціонізм, сюрреалізм. Творчість А. Матісса, П. Пікассо, К. Малевича, В. Кандинського, С. Далі.

Студенти повинні знати про:

— розвиток науки, ядерну фізику, Е. Резерфорда, Н. Бора, течії модернізму, авангардизм.

Тема 14. Розвиток української та зарубіжної культури в другій половині ХХ ст.

ЛЕКЦІЯ

Сучасна зарубіжна література: Ф. Моріак, О. Солженіцин, Л. Арагон, В. Фолкнер.

Музика: П. Домінго, Л. Паваротті, Р. Растропович. Молодіжна музика: “Бітлз”, Рок-революція.

Театр: М. Захаров, театр “Ла-Скала”, Б.Брехт.

Живопис і скульптура: І. Глазунов, Ернест Неізвестний.

Кінематографія: І. Бергман, А. Вайда, Ф. Фелліні, М. Михалков.

Українська культура повоєнного періоду. Посилення партійного контролю над духовним життям суспільства в другій половині 40-х років. Література 60-х рр. Творчість Л. Костенко, Д. Павличка, І. Драча, М. Вінграновського, В. Стуса та ін.

Розвиток українського кінематографа (С. Параджанов, І. Миколайчук). Театр: Н. Ужвій, А. Бучма, Г. Юра.

Музика: Л. Ревуцький, В. Лятошинський, Б. Руденко, Є. Мірошніченко, В. Івасюк, Д. Гнатюк.

Основні напрями розвитку медицини в Україні. Діяльність О. Богомольця, В. Філатова, О. Амосова.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Сучасна зарубіжна література: Ф. Моріак, О. Солженіцин, Л. Арагон, В. Фолкнер.

Музика: П. Домінго, Л. Паваротті, Р. Растропович. Молодіжна музика: “Бітлз”, Рок-революція.

Театр: М. Захаров, театр “Ла-Скала”, Б.Брехт.

Живопис і скульптура: І. Глазунов, Ернест Неізвестний.

Кінематографія: І. Бергман, А. Вайда, Ф. Фелліні, М. Михалков.

Українська культура повоєнного періоду. Посилення партійного контролю над духовним життям суспільства в другій половині 40-х років. Література 60-х рр. Творчість Л. Костенко, Д. Павличка, І. Драча, М. Вінграновського, В. Стуса та ін.

Розвиток українського кінематографа (С. Параджанов, І. Миколайчук).

Театр: Н. Ужвій, А. Бучма, Г. Юра.

Музика: Л. Ревуцький, В. Лятошинський, Б. Руденко, Є. Мірошніченко, В. Івасюк, Д. Гнатюк.

Основні напрями розвитку медицини в Україні. Діяльність О. Богомольця, В. Філатова, О. Амосова.

Студенти повинні знати про:

- постмодернізм, концептуалізм, рок-музику, поп-музику, поп-арт, “Жданівщину”, космополізм, К. Данькевича;
- Г. Жуковського, Б. Лятошинського, В. Івасюка, Ю. Ілленка, Л. Осіку, А. Роговцеву, Т. Яблонську, К. Білокур, Є. Мірошніченко, Н. Матвієнко, С. Ротару, Т. Петриненка, М. Стельмаха, М. Бажана, П. Загребельного.

Тема 15. Відродження та перспективи розвитку української культури на сучасному етапі

ЛЕКЦІЯ

Проголошення незалежної Української держави і заходи щодо розбудови її культурного життя. Роль національної культури в утвердженні й розвитку незалежної держави. Національна тематика в літературі, образотворчому мистецтві, музиці в 90-х роках ХХ ст. В. Базилевський, В. Міняйло, І. Жиленко, Р.І ванченко, Н. Яремчук, Д. Петриненко, О. Бійма, В. Яворівський, А. Солов’яненко, Б. Ступка.

Відродження релігійного життя.

Боротьба за культурно-мовне відродження. Товариство української мови ім. Т.Г. Шевченка. Складності і перспективи сучасного культурного будівництва.

Діяльність української демократичної інтелігенції щодо відродження національної культури.

Культурне життя української діаспори далекого і ближнього зарубіжжя.

Студенти повинні знати про:

- діаспору, менталітет, толерантність, релігійне життя;
- розвиток освіти в Україні, вищі навчальні заклади;
- кіномистецтво в Україні;
- сучасну українську літературу, естрадне мистецтво.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ДИФЕРЕНЦІЙНОГО ЗАЛІКУ

1. Предмет, поняття, структура та функції культури.
2. Порівняльна характеристика філософських концепцій культури.
3. Первісна культура. Особливості виникнення і становлення.
4. Роль релігії в становленні світової культури.
5. Культура Стародавнього Китаю та Японії.
6. Культура Стародавнього Єгипту.
7. Загальна характеристика арабо-мусульманської культури.
8. Культура Стародавньої Греції та Стародавнього Риму.
9. Культура Латинської Америки доколумбових цивілізацій і вплив колонізації на культуру Латинської Америки.
10. Культура Стародавньої Індії.
11. Культура племен і народів, що проживали на території України в стародавні часи.
12. Культура дохристиянської Русі.
13. Вплив християнства на культуру Русі.
14. Основні досягнення давньоруської культури.
15. Особливості європейської культури епохи Середньовіччя. Вплив релігії на культуру цього періоду.
16. Гуманістичний зміст культури епохи Відродження.
17. Найвизначніші шедеври культури епохи Відродження.
18. Загальна характеристика Реформації. Сутність і значення Реформації для європейської культури.
19. Особливості культурно-історичного процесу в Україні в XIV — першій половині XVII ст.
20. Загальна характеристика епохи Просвітництва в Європі. Просвітництво на Україні.
21. Українська культура в другій половині XVII—XVIII ст.
22. Вплив діяльності Тараса Шевченка на культурне життя в Україні.
23. Роль культури у формуванні національної свідомості українського народу в XIX ст. Провідні діячі української культури цього періоду.
24. Напрямки літератури XIX ст.
25. Головні напрямки мистецтва XIX — початку XX ст.
26. Особливості культури XX ст.
27. Головні напрямки мистецтва 20—30 роках XX ст.
28. Історичні умови розвитку української культури в XX ст.
29. Українське Відродження в 20-х роках XX ст.
30. Згубний вплив тоталітарної системи на розвиток української культури.
31. “Шестидесятники” та їхня роль у розвитку національної культури.
32. Провідні діячі українського мистецтва XX ст., їхня творчість і значення для світової культури.
33. Культура рідного краю.
34. Особливості розвитку сучасної світової культури.
35. Релігії XX ст., закономірності розвитку і функціонування.
36. Наука XX ст.: видатні зарубіжні й українські вчені.
37. Закономірності розвитку сучасного світового та українського мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Історія світової та української культури: підручник для вищ. закл. освіти / В.А. Гречко, І.В. Чорний, В.А. Кушнерук, В.А. Режко. — К.: Літера ЛТД, 2002. — 464 с.

Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: курс лекцій. — К.: ЦУЛ, 2003. — 508 с.

Кормич Л.І., Багацький В.В. Культурологія (історія світової культури ХХ ст.): навч. посіб. — Х.: Одиссей, 2002. — 304 с.

Культурологія: теорія та історія культури: навч. посіб. — 2-ге вид.; за ред. І.І. Тюрменко. — К.: Центр навч. л-ри, 2005. — 368 с.

Українська та зарубіжна культура: навч. посіб. — 3-тє вид. — К.: Знання, КОО, 2002. — 557 с.

Хоменко В.Я. Українська і світова культура: підручник. — К.: Україна, 2002. — 333 с.

Додаткова

Гречко В.А., Чорний І.В. Історія світової та української культури: довідник для школярів та студентів. — К., 2009. — 416 с.

Зарудний Є. Усі міфи. Харків, 2007. — 214 с.

Подольська Є.А., Лихвар В.Д., Іванова К.А. Культурологія. — К., 2003.

Уманцев В.С. Мистецтво давньої України: історичний нарис. — К.: Либідь, 2002. — 204 с.

Яйленко Е.В. Барокко. — М.: ОЛМА Медиа Групп, 2009. — 128 с.

1000 шедевров живописи / Текст Ж. Гийу; пер. с франц. Е. Зотовой. — М.: ООО “Издательство АСТ”, 2002. — 127 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ПОГОДЖЕНО	ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Державної установи «Центральний методичний кабінет підготовки молодших спеціалістів МОЗ України»	Заступник Директора Департаменту кадрової політики, освіти, науки та запобігання корупції МОЗ України
 Т.І. Чернишенко	 О.П. Волосовець

УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів

I—III рівнів акредитації за спеціальностями

5.12010101 «Лікувальна справа»

5.12010105 «Акушерська справа»

5.12010201 «Лабораторна діагностика»

Київ
2011

УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Укладачі:

О.С. Стрижаковська — викладач-методист, викладач вищої категорії Чернівецького медичного коледжу Буковинського державного медичного університету;

Л.М. Борис — викладач-методист Чернівецького кооперативного економіко-правового коледжу;

А.В. Коломієць — викладач-методист, викладач вищої категорії Черкаського медичного коледжу;

Л.В. Копач — викладач Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного;

Г.Г. Коваленко — викладач вищої категорії Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного;

Т.М. Антонюк — викладач-методист Державного вищого навчального закладу “Чернівецький індустріальний коледж”.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії української мови та історії Черкаського медичного коледжу (протокол № 2 від 06 вересня 2011 р.) та рекомендовано до затвердження опорною цикловою комісією ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України (протокол № 1 від 26 вересня 2011 р.).

Рецензенти:

М.І. Лісовий — доцент, канд. пед. наук, викладач кафедри українознавства Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова;

Т.П. Ткачук — канд. філол. наук, старший викладач кафедри методики філологічних дисциплін Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.

© МОЗ України, 2011
© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Перед вищими медичними навчальними закладами I—III рівнів акредитації МОЗ України поставлено завдання підготувати висококваліфікованих, грамотних, з належним інтелектуальним потенціалом спеціалістів. До майбутніх фахівців ставляться високі вимоги, які полягають не лише в досконалому знанні з фаху, а й у високому рівні володіння українською мовою, вільному користуванні нею в усіх сферах і особливо в професійній та офіційно-діловій.

Уміння спілкуватися мовою професії сприяє швидкому засвоєнню спеціальних дисциплін, підвищує ефективність праці, допомагає орієнтуватись у професійній діяльності та ділових контактах.

Програму дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації складена відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН і МОЗ України в 2011 р. та навчальних планів 2011 р. На вивчення дисципліни відводиться 54 год: з них 2 год на лекції, 35 — на практичні заняття, 17 год — на самостійне опрацювання тем.

Мета дисципліни — сформувати національномовну особистість, ознайомити студентів з нормами сучасної української мови в професійному спілкуванні, з основними вимогами до складання та оформлення професійних документів, навчити їх професійного мовлення, збагатити словник термінологічною, фаховою лексикою; підвищити загальномовний рівень майбутніх фахівців, формувати практичні навички ділового усного й писемного спілкування в колективі, розвивати комунікативні здібності.

Більшість годин дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” відведено на практичні заняття для удосконалення фахової мови. Тому велика увага під час вивчення всіх тем приділяється засвоєнню мовних стереотипів комунікацій певного фаху. Робота над культурою мови студентів проводиться з урахуванням двох аспектів: підвищення загальномовної культури майбутніх спеціалістів і їх мовної культури.

Основна увага на заняттях зосереджується на різних видах словникової роботи, що має на меті навчити студентів працювати зі словниками, збагатити словниковий запас термінологічною, фаховою лексикою, скласти тексти фахової документації.

При опрацюванні термінологічної, фахової та інших груп лексики звертається увага на правопис, вимову й стилістичні функції аналізованих слів, що сприяє підвищенню загальномовної культури майбутніх спеціалістів.

Програма дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” визначає загальну спрямованість і обов’язковий обсяг знань і вмінь, якими повинні оволодіти студенти.

Форма підсумкового контролю знань — екзамен.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- значимість вивчення курсу “Українська мова (за професійним спрямуванням)”;
- особливості стилів та жанрів сучасної української літературної мови;
- поняття “літературна мова”, “мовна норма”, функції мови;
- основні умови ефективного мовленнєвого спілкування, композицію публічного виступу;

- прийоми мислення, вимоги до мовлення і мислення, як правильно читати й осмислювати прочитане;
- сутність, види, завдання етики ділового спілкування, етичні норми та нормативи;
- основні функції, рівні ділового спілкування, міжособові стосунки;
- мову професії, термінологію свого фаху, джерела поповнення лексики сучасної української літературної мови;
- особливості використання багатозначних слів, паронімів та омонімів у професійному мовленні, правила написання складноскорочених слів, абрєвіатур, географічних скорочень;
- основні правила українського правопису;
- синтаксичні аспекти професійного мовлення, основні форми викладу матеріалу, структуру речень і словосполучень, труднощі узгодження підмета з присудком;
- призначення, кваліфікацію документів, вимоги до складання та оформлення різних видів документів і правила їх оформлення.

Студенти повинні вміти:

- здійснювати регламентування спілкування, застосовувати орфоепічні та акцентологічні норми української літературної мови в усному спілкуванні, доречно використовувати моделі звертання, привітання, ввічливості;
- володіти різними видами усного спілкування; готуватися до публічного виступу;
- знаходити в тексті й доречно використовувати в мовленні власне українську та іншомовну лексику, термінологічну лексику та виробничо-професійні, науково-технічні професіоналізми, користуватися словником іншомовних слів, термінологічними словниками й довідковою літературою;
- знаходити в тексті і доречно використовувати у професійному мовленні синоніми, пароніми, омоніми; користуватися різними видами словників;
- перекладати тексти українською мовою, використовуючи термінологічні двомовні словники, електронні словники;
- правильно записувати числівники та цифрову інформацію у професійних текстах: узгоджувати числівники з іменниками;
- правильно використовувати найпоширеніші дієслівні форми у професійному спілкуванні; користуватися додатковою літературою;
- правильно вживати прийменникові конструкції у професійних текстах, перекладати прийменникові конструкції українською мовою; користуватися довідковою літературою;
- користуватися синтаксичними нормами у професійному спілкуванні;
- правильно використовувати синтаксичні конструкції при складанні документів.

Студенти мають бути поінформовані про:

- розуміння державної мови у професійній діяльності;
- набуття комунікативного досвіду, що сприяє розвитку креативних здібностей студентів і спонукає до самореалізації фахівців, активізує пізнавальні інтереси, реалізує евристичні здібності як визначальні для формування професійної майстерності та конкурентоздатності

сучасного фахівця.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ:
5.12010101 “ЛІКУВАЛЬНА СПРАВА”
5.12010105 “АКУШЕРСЬКА СПРАВА”
5.12010201 “ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА”**

№ з/п	Назва розділів, тем	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Вступ. Державотворча роль мови. Функції мови. Стилї, типи і форми мовлення	2	2	—	—
2	Літературна мова. Мовна норма. Культура мови. Культура мовлення під час дискусії	4	—	2	2
3	Специфіка мовлення фахівця	4	—	2	2
4	Формування навичок і прийомів мислення. Види, форми, прийоми розумової діяльності. Основні закони риторики	2	—	2	—
5	Поняття про етику ділового спілкування, її предмет і завдання	2	—	2	—
6	Структура ділового спілкування. Техніка ділового спілкування. Мовленнєвий етикет	4	—	2	2
7	Правила спілкування фахівця під час проведення зустрічей, переговорів, прийомів. Спілкування по телефону	2	—	2	—
8	Лексичний аспект сучасної української мови у професійному спілкуванні. Терміни і термінологія. Загальнонаукові терміни	2	—	2	—
9	Спеціальна термінологія та професіоналізми	2	—	2	—
10	Типи термінологічних словників	2	—	—	2
11	Точність і доречність мовлення. Складні випадки слововживання. Пароніми та омоніми. Вибір синонімів	4	—	2	2
12	Нормативність і правильність фахового мовлення. Орфографічні та орфоепічні норми сучасної української літературної мови. Орфографічні та орфоепічні словники	2	—	2	—
13	Морфологічні норми сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні	4	—	2	2
14	Синтаксичні норми сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні	4	—	2	2
15	Загальні вимоги до складання професійних документів. Текст документа. Основні реквізити. Види документів	2	—	2	—
16	Укладання документів щодо особового складу	2	—	2	—
17	Укладання довідково-інформаційних документів	4	—	2	2
18	Особливості складання розпорядчих та організаційних документів	2	—	2	—
19	Укладання фахових документів	4	—	3	1
Усього		54	2	35	17

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва тем	Кількість годин
1	Культура мовлення під час дискусії	2
2	Управління мовленням та його структурування за допомогою тематичної організації, зв'язності та злитості	2
3	Основні правила ділового спілкування	2
4	Типи термінологічних словників	2
5	Складноскорочені слова, абрєвіатури і графічні скорочення	2
6	Морфологічні норми сучасної української літературної мови. Числівники, прийменники та дієслівні форми у професійному мовленні	2
7	Синтаксичні норми сучасної української літературної мови. Складні випадки керування та узгодження у професійному мовленні	2
8	Оформлення довідково-інформаційних документів: виробничі звіти, виробничі протоколи, витяг з протоколу	2
9	Укладання фахових документів	1
	Усього	17

ЗМІСТ

Тема 1. Вступ. Державотворча роль мови. Функції мови. Стили, типи і форми мовлення

ЛЕКЦІЯ

Предмет і структура дисципліни “Українська мова (за професійним спілкуванням)”. Нормативні документи про державний статус української мови. Мова як генетичний код нації. Стили сучасної української мови. Особливості лексики та синтаксичної організації офіційно-ділового стилю. Типи мовлення.

Тема 2. Літературна мова. Мовна норма. Культура мови. Культура мовлення під час дискусії

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Літературна мова. Мовна норма, варіанти норм. Ознаки та аспекти культури мовлення. Мовленнєва культура — критерій професійної майстерності фахівця. Причини недостатнього рівня культури мовлення та способи підвищення мовленнєвої культури. Культура мовлення під час дискусії.

Практичні навички:

- орієнтуватися в основних процесах розвитку сучасної літературної мови.

Тема 3. Специфіка мовлення фахівця

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Мова і професія. Майстерність публічного виступу. Види підготовки до виступу. Управління мовленням та його структурування за допомогою тематичної організації, зв'язності та злитості. Набір відповідних тактичних і мовних засобів у межах конкретного виду усного вербального спілкування.

Практичні навички:

- готувати публічний виступ, правильно сприймати фахову інформацію, володіти різними видами усного професійного спілкування.

Тема 4. Формування навичок і прийомів мислення. Види, форми, прийоми розумової діяльності. Основні закони риторики

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Мова і думка. Види, форми, прийоми розумової діяльності. Формулювання понять, порівняння і зіставлення, виділення головного, систематизація, узагальнення, аргументація, доведення, встановлення

причиново-наслідкових зв'язків, спростування, складання алгоритму, робота за аналогією, висування гіпотез, експериментування і моделювання. Закони риторики.

Практичні навички:

- володіти прийомами мислення та мовлення, збагачувати індивідуальний словник, правильно читати, осмислювати й опрацювати текст, вміти відредагувати текст.

Тема 5. Поняття про етику ділового спілкування, її предмет і завдання

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Спілкування. Сутність і зміст етики ділового спілкування. Етичні норми і нормативи. Професійна етика. Вчинок як першоелемент моральної діяльності.

Практичні навички:

- використовувати набуті знання у процесі спілкування.

Тема 6. Структура ділового спілкування. Техніка ділового спілкування. Мовленнєвий етикет

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Форми й функції ділового спілкування. Бар'єри в спілкуванні, його рівні. Сучасні теорії міжособових стосунків. Основні види ділового спілкування: публічний виступ, ділова бесіда, службова нарада та переговори. Основні правила ділового спілкування. Мовленнєвий етикет у діловому спілкуванні.

Практичні навички:

- говорити, слухати, формулювати запитання, сприймати партнера й вести переговори.

Тема 7. Правила спілкування фахівця під час проведення зустрічей, переговорів, прийомів. Спілкування по телефону

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Загальні принципи й правила ділового спілкування фахівця: моральність, повага до інших людей, раціональність, правила критики та самокритики. Культура телефонного діалогу.

Практичні навички:

- спілкуватися по телефону, готувати й проводити ділові зустрічі та прийоми.

Тема 8. Лексичний аспект сучасної української літературної мови у

професійному спілкуванні. Терміни і термінологія. Загальнонаукові терміни

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Терміни і термінологія. Лексика зі сферою вживання. Термінологічна і професійна лексика, її відмінність від загальнонавчаної. Функції та структурно-граматичні особливості слів-термінів. Джерела, походження, способи творення термінологічної лексики. Правила вживання термінів.

Практичні навички:

- володіти літературною професійною мовою. Користуватися термінологічними словниками та словниками іншомовних слів, правильно використовувати терміни свого фаху.

Тема 9. Спеціальна термінологія та професіоналізми

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Терміни та професіоналізми. Творення професіоналізмів. Фразеологічні одиниці, кліше та використання їх у мовленні. Джерела походження фразеологізмів. Сфери вживання.

Практичні навички:

- користуватися термінологічними словниками та словниками іншомовних слів, правильно використовувати терміни і фразеологічні одиниці у професійному мовленні.

Тема 10. Типи термінологічних словників

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Правила вживання термінів свого фаху, правила правопису слів-термінів та слів іншомовного походження.

Практичні навички:

- працювати з термінологічним словником, правильно використовувати терміни свого фаху.

Тема 11. Точність і доречність мовлення. Складні випадки слововживання. Пароніми та омоніми. Вибір синонімів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Багатозначність слова. Синонімічний вибір слова. Словники синонімів та паронімів: правила користування. Пароніми та омоніми у мові фаху. Складноскорочені слова, аббревіатури та графічні скорочення. Аббревіатури загальнонавчані та вузькоспеціальні В тексті (граматичні форми).

Практичні навички:

- знаходити в тексті синоніми, пароніми, омоніми та доречно використовувати їх у професійному мовленні; користуватися словниками, редагувати тексти.

Тема 12. Нормативність і правильність фахового мовлення. Орфографічні та орфоепічні норми сучасної української літературної мови. Орфографічні та орфоепічні словники

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Особливості українського правопису. Правопис прізвищ, імен та по батькові в українській мові. Правопис складних іменників і прикметників. Правопис прислівників.

Практичні навички:

- використовувати правила орфографії сучасної української літературної мови в професійному спілкуванні.

Тема 13. Морфологічні норми сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Особливості використання різних частин мови (іменників, займенників, прикметників, числівників, дієслів, прийменників) у професійному спілкуванні.

Практичні навички:

- доречно добирати граматичні форми іменників; правильно вживати форми прикметників у діловому спілкуванні; правильно записувати цифрову інформацію; використовувати дієслівні форми та прийменникові конструкції у професійних текстах.

Тема 14. Синтаксичні норми сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Синтаксичні структури сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні. Прямий порядок слів, вживання інфінітивних конструкцій, дієприслівникових та дієприкметникових зворотів, однорідних членів речення. Місце в реченні вставних слів і словосполучень. Складні випадки керування та узгодження у професійному мовленні. Просте і складне речення.

Практичні навички:

- правильно будувати синтаксичні конструкції при складанні професійних текстів.

Тема 15. Загальні вимоги до складання професійних документів. Текст документа. Основні реквізити. Види документів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Документ — основний вид ділового мовлення. Види документів та їх класифікація. Стандартні і нестандартні документи. Правила оформлення документів.

Практичні навички:

- складати ділові папери управлінської документації обраної професії, грамотно писати й оформляти документи.

Тема 16. Укладання документів щодо особового складу

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Документи щодо особового складу: автобіографія, характеристика, накази щодо особового складу, резюме, заява.

Практичні навички:

- грамотно писати й оформляти документи щодо особового складу.

Тема 17. Укладання довідково-інформаційних документів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Види службових листів. Ділове листування. Вимоги до ділового листування. Оформлення довідково-інформаційних документів: оголошення, запрошення, доповідні і пояснювальні записки, виробничі звіти. Виробничі протоколи. Витяг з протоколу.

Практичні навички:

- оформляти довідково-інформаційні документи, складати різні види ділових листів, правильно писати виробничі протоколи та витяги з протоколів.

Тема 18. Особливості складання розпорядчих та організаційних документів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Управлінська документація. Оформлення стандартних документів. Розпорядчі документи: наказ, розпорядження, постанова. Організаційні документи: статут, інструкція, положення.

Практичні навички:

- правильно складати розпорядчі документи, грамотно їх оформляти.

Тема 19. Укладання фахових документів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Правила оформлення текстів документів свого фаху з бездоганним застосуванням орфографічних і пунктуаційних норм літературної мови.

Практичні навички:

- складати тексти документів свого фаху, бездоганно застосовувати орфографічні та пунктуаційні норми літературної мови.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Орієнтуватися в основних процесах розвитку сучасної літературної мови.
2. Готувати публічний виступ, правильно сприймати фахову інформацію, володіти різними видами усного професійного спілкування.
3. Володіти прийомами мислення та мовлення, збагачувати індивідуальний словниковий запас, правильно читати, осмислювати, опрацьовувати, відредаговувати текст.
4. Використовувати набуті знання у процесі ділового спілкування.
5. Говорити, слухати, формулювати запитання, сприймати партнера й вести переговори.
6. Спілкуватися по телефону, готувати й проводити ділові зустрічі та прийоми.
7. Володіти літературною професійною мовою, користуватися термінологічними словниками й словниками іншомовних слів, правильно використовувати терміни свого фаху.
8. Користуватися термінологічними словниками та словниками іншомовних слів, використовувати терміни і фразеологічні одиниці у професійному мовленні.
9. Працювати з термінологічними словниками, правильно використовувати терміни свого фаху.
10. Знаходити в тексті синоніми, пароніми, омоніми та доречно використовувати їх у професійному мовленні; користуватися словниками, редагувати тексти.
11. Використовувати правила орфографії сучасної української літературної мови в професійному спілкуванні.
12. Доречно добирати граматичні форми іменників; правильно вживати форми прикметників у діловому спілкуванні.
13. Правильно будувати синтаксичні конструкції при складанні професійних текстів.
14. Складати ділові папери управлінської документації обраної професії, грамотно писати й оформляти документи.
15. Оформляти довідково-інформаційні документи, складати різні види ділових листів, правильно писати виробничі протоколи й витяги з протоколів.
16. Правильно складати розпорядчі документи, грамотно їх оформляти.
17. Складати тексти документів свого фаху, бездоганно застосовувати орфографічні та пунктуаційні норми літературної мови.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СЕМЕСТРОВОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Основні завдання курсу “Українська мова (за професійним спрямуванням)”.
2. Основні тенденції розвитку української літературної мови на сучасному етапі.
3. Культура фахового мовлення.
4. Державотворча роль мови. Мова як засіб пізнання, мислення, спілкування. Функції мови.
5. Стилї і типи мовлення.
6. Основні ознаки офіційно-ділового стилю.
7. Літературна мова. Мовна норма. Види норм.
8. Культура мови. Культура мовлення під час дискусії.
9. Мова і професія.
10. Майстерність публічного виступу. Види підготовки до виступу.
11. Мова і думка. Види, форми, прийоми розумової діяльності.
12. Основні закони риторики.
13. Поняття етики ділового спілкування, її предмет і завдання.
14. Основні види ділового спілкування: публічний виступ, ділова бесіда, службова нарада та переговори.
15. Основні правила ділового спілкування.
16. Мовленнєвий етикет.
17. Професійна етика медичного працівника.
18. Правила спілкування фахівця під час проведення зустрічей, переговорів, прийомів і по телефону.
19. Терміни і термінологія.
20. Лексика за сферою вживання.
21. Термінологічна і професійна лексика, її відмінність від загальноновживаної.
22. Типи термінологічних словників.
23. Складні випадки слововживання.
24. Пароніми та омоніми в діловому мовленні.
25. Синоніми в діловому мовленні.
26. Фразеологічні звороти у мовленні медиків.
27. Багатозначні слова і контексти. Синонімічний вибір слова.
28. Складноскорочені слова, аббревіатури та графічні скорочення.
29. Орфографічні норми сучасної української літературної мови.
30. Правопис прізвищ, імен та по батькові.
31. Вживання м'якого знака та апострофа.
32. Правопис префіксів.
33. Безособові конструкції на -но, -то.
34. Зміни приголосних при словотворенні та словозміні.
35. Ознаки культури мови.
36. Орфоепічна правильність мовлення.
37. Граматична правильність мовлення.
38. Точність мовлення.
39. Логічність мовлення.
40. Багатство і різноманітність мовлення.
41. Чистота мовлення.
42. Доречність мовлення.
43. Виразність мовлення.

44. Культура діалогу.
45. Морфологічні норми сучасної української літературної мови, варіанти норм.
46. Правопис відмінкових закінчень іменників II відміни у родовому відмінку.
47. Рід, число невідмінюваних іменників.
48. Правопис складних іменників і прикметників.
49. Правопис прислівників.
50. Особливості вживання числівників у діловому мовленні.
51. Прийменник **по** в діловому мовленні.
52. Синтаксичні норми сучасної української літературної мови.
53. Складні випадки керування в службових документах.
54. Однорідні члени речення в діловому мовленні.
55. Вживання дієприкметникових та дієприслівникових зворотів у діловому мовленні.
56. Документ — основний вид ділового мовлення. Загальні вимоги до складання документів.
57. Види документів та їх класифікація.
58. Правила оформлення сторінки. Вимоги до тексту документа.
59. Реквізити документів та вимоги до їх написання.
60. Документи щодо особового складу: автобіографія, характеристика, накази щодо особового складу, резюме, заява.
61. Довідково-інформаційні документи.
62. Види службових листів. Ділове листування. Вимоги до офіційного листування. Етикет ділового листування.
63. Телеграма. Факс.
64. Оформлення довідково-інформаційних документів: оголошення, запрошення, доповідні і пояснювальні записки, виробничі звіти. Виробничі протоколи. Витяг з протоколу.
65. Особливості складання розпорядчих та організаційних документів.
66. Укладання фахових документів.
67. Температурний листок.
68. Термінове повідомлення про інфекційне захворювання.
69. Направлення хворого на дослідження.
70. Протокол про порушення санітарних норм.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

- Глущик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В.* Сучасні ділові папери: навч. посіб. — К.: А.С.К., 2003. — 400 с.
- Зубков М.Г.* Мова ділових паперів. — Харків: Торсінг, 2001. — 384 с.
- Загнітко А.П., Данилюк І.Г.* Українське ділове мовлення: професійне й непрофесійне спілкування. — Донецьк: ТОВ ВКФ “БАО”, 2004. — 480 с.
- Культура фахового мовлення: навч. посіб. / За ред. Н.Д. Бабич.* — Чернівці: Книги ХХІ, 2005. — 572 с.
- Мацюк З.О., Станкевич Н.І.* Українська мова професійного спілкування. — К.: Каравела, 2005.
- Мацько Л.І., Кравець Л.В.* Культура українського фахового мовлення: навч. посіб. — К.: ВЦ “Академія”, 2007. — 360 с.
- Токарська А.С., Кочан І.М.* Українська мова фахового спрямування для юристів. — К.: Знання, 2008. — 413 с.
- Український правопис / НАН України. Інститут мовознавства імені О.О. Потебні: Інститут української мови.* — К.: Наукова думка, 2003. — 240 с.
- Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / За ред. Л.О. Пустовіт.* — К.: Довіра, 2000. — 1017 с.
- Шевчук С.В., Кабши О.О.* Практикум з українського ділового мовлення: навч. посіб. — К.: Арій, 2008. — 160 с.

Додаткова

- Бацевич Ф.С.* Основи комунікативної лінгвістики: підручник. — К.: ВЦ “Академія”, 2004. — 344 с.
- Ботвина Н.В.* Офіційно-діловий та науковий стилі української мови: навч. посіб. — К.: Арттек, 1999.
- Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М.* Стилїстика української мови: підручник. — К.: Вища шк., 2003. — 462 с.
- Лобода В.В., Скуратівський Л.П.* Українська мова в таблицях. Довідник. — К.: Вища шк., 1993. — 239 с.
- Мозговий В.І., Семенова Л.П., Лазарева Л.К.* Ділова мова у таблицях. — Донецьк: РВ ДонНТУ, 2003. — 106 с.
- Радевич-Винницький Я.* Етикет і культура спілкування: навч. посіб. — К.: Знання, 2006. — 291 с.
- Панько Т.І., Кочан Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П.* Українське термінознавство. — Львів: Світ, 1994. — 214 с.
- Посібник з теорії і практики ділової української мови / Укладач Т.М. Антонюк.* — Чернівці, 2000. — 57 с.
- Шевелєва Л.А.* Український правопис у таблицях: Правила, винятки, приклади, коментарі / За ред. проф. А.О. Свашенко. — Харків: Світ дитинства, 1996. — 56 с.
- Шевчук С.В.* Службове листування. Довідник. — К.: ЛІТЕРА, 1999.
- Ющук І.П.* Практикум з українського правопису української мови. — К.: Освіта, 1998. — 254 с.

Словники

Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики

- / Укладач і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2003. — 896 с.
- Великий* тлумачний словник сучасної української мови / Укладач і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2007. — 1736 с.
- Головащук І.С.* Російсько-український словник сталих словосполучень. — К., 2001.
- Головащук І.С.* Українське літературне слововживання: Словник-довідник з культури української мови. — Львів: Фенікс, 1996.
- Гринчишин Д.Г. та ін.* Словник-довідник з культури української мови. — Львів: Фенікс, 1996.
- Гринчишин Д.Г., Сербенська О.А.* Словник паронімів української мови. — К., 2000.
- Гринчишин Д.Г., Сербенська О.А.* Словник паронімів української мови. — К.: Рад. шк., 1986. — 222 с.
- Економічний* словник-довідник / За ред. С.В. Мочерного. — К.: Femina, 1995.
- Івченко А.* Тлумачний словник української мови. — Харків: Фоліо, 2001.
- Новий російсько-український словник-довідник / С.Я. Єрмоленко, В.І. Єрмоленко, К.В. Ленець, Л.О. Пустовіт. — К.: Довіра, 1996. — 797 с.
- Пустовіт Й.О. та ін.* Словник іншомовних слів. — К.: Довіра, 2000. — 635 с.
- Російсько-український* словник наукової термінології: Суспільні науки. — К.: Наук. думка, 1994.
- Словник* синонімів української мови: У 2 т. / Редкол. А.А. Бурячок та ін. — К.: Наук. думка, 2000.
- Словник* фразеологізмів української мови / Укладачі: В.М. Білоноженко та ін. — К.: Наук. думка, 2003. — 1104 с.
- Шевчук С.В.* Російсько-український словник ділового мовлення. — К.: Вища шк., 2008. — 487 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

<p>ПОГОДЖЕНО</p> <p>Директор Державної установи «Центральний методичний кабінет підготовки молодших спеціалістів МОЗ України»</p> <p> Т.І. Чернишенко</p> 	<p>ЗАТВЕРДЖУЮ</p> <p>Заступник Директора Департаменту кадрової політики, освіти, науки та запобігання корупції МОЗ України</p> <p> О.П. Волосовець</p>
--	---

ІНОЗЕМНА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) АНГЛІЙСЬКА МОВА ФРАНЦУЗЬКА МОВА

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальностями
5.12010101 “Лікувальна справа”
5.12010102 “Сестринська справа”
5.12010105 “Акушерська справа”

Київ
2011

**ІНОЗЕМНА МОВА
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)
АНГЛІЙСЬКА МОВА
ФРАНЦУЗЬКА МОВИ**

Укладачі:

О.П. Данілевич — викладач I категорії Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного;

Н.В. Гайдай — викладач I категорії Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного;

І.Г. Пацар — викладач II категорії Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д. К. Заболотного;

О.О. Харитонова — викладач I категорії Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного.

Програму розглянуто та схвалено на засіданні циклової комісії загальноосвітніх дисциплін Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного 31 березня 2011 р., протокол № 7.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії з хірургічних дисциплін ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України.

Рецензенти:

Л.М. Кім — канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов і латинської термінології Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова;

О.О. Петров — старший викладач Інституту іноземних мов Вінницького державного педагогічного університету ім. М.М. Коцюбинського;

Ю.В. Бойко — викладач факультету іноземних мов Вінницького національного технічного університету.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Підготовка молодших спеціалістів у вищих навчальних медичних (фармацевтичних) навчальних закладах I—III рівнів акредитації полягає у формуванні високоінтелектуальних фахівців, розвитку їхніх здібностей і талантів. Сьогодні необхідні молоді, освічені, творчі особистості, що вміють самостійно навчатися, творчо працювати, удосконалювати свої знання, вміння та навички в медичній галузі і здатні швидко адаптуватися в нових умовах професійної діяльності.

Основні завдання вивчення іноземної мови як предмета — це розвиток комунікативної компетенції, підґрунтям якої є комунікативні уміння, сформовані на основі мовленнєвих навичок і знань. Головною метою навчання має стати не нагромадження знань, а вміння застосовувати їх та формувати механізми самореалізації.

Навчальна програма “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)” за спеціальностями 5.12010101 “Лікувальна справа”, 5.12010102 “Сестринська справа”, 5.12010105 “Акушерська справа” розрахована на 6 семестрів і становить 216 год. Форма підсумкового контролю — диференційований залік. Програма передбачає використання автентичних матеріалів з іноземних джерел і поєднання чотирьох видів мовленнєвої діяльності: читання, мовлення, письма й аудіювання. Навчальна дисципліна розподіляється на такі розділи:

Розділ 1. Студент та його оточення.

Розділ 2. Історія медицини.

Розділ 3. У лікарні.

Розділ 4. Системи організму та їх хвороби.

Розділ 5. Професійно-орієнтований розділ.

Професійно спрямована медична англійська та французька мови є інтегрованою дисципліною, що поєднує цикли навчання класичній англійській і французькій мовам, а також навчання граматиці, лексиці та стилістиці власне медичної мови. Дисципліна тісно пов'язаний із клінічними дисциплінами та дисциплінами природничо-наукової підготовки, адже неможливо викладати студентам тему медичної спрямованості, не маючи уявлення про її зміст. Окрім цього, дисципліна містить елементи педагогіки та психології, адже на заняттях відбувається виховання студентів і розвиток їх психологічних якостей: пам'яті, мислення, уваги тощо. Професійно спрямована медична англійська та французька мови містять багато запозичень із грецької та латинської мов, що відображається в граматичних категоріях (множина іменників, утворення прикметників) і в лексичному матеріалі. Розумне поєднання навчання класичній англійській мові й ознайомлення студентів з особливостями вживання слів іноземного походження забезпечує високу результативність. Варто зазначити, що великою проблемою є вимова слів латинського та грецького походження, адже більшість термінів професійних дисциплін студенти вивчають на латині, правопис збігається, а вимова різна, тому викладачеві слід звертати велику увагу на особливості вимови. Це досягається завдяки багаторазовому повторенню, виконанню фонетичних вправ, систематичному узагальненню вивченої лексики, проведенню підсумкових лексичних і фонетичних ігор тощо.

Значна увага приділяється особливостям ведення медичної документації англійською та французькою мовами.

Після вивчення дисципліни *студенти повинні знати і володіти:*

- **лексичною компетенцією** (професійно-орієнтований лексичний матеріал, який використовується в типових розмовних ситуаціях і професійній діяльності);
- **фонетичною компетенцією** (особливості фонетики іноземної мови, інтонація та наголос);
- **граматичною компетенцією** (основні граматичні структури мови, необхідні для формування мовної та мовленнєвої компетенції).

Студенти повинні вміти:

- здійснювати усно мовленнєве спілкування в типових фахових ситуаціях (у монологічній та діалогічній формах);
- розуміти на слух зміст автентичних текстів, розглядаючи їх як джерело інформації і як засіб оволодіння нею;
- здійснювати ознайомче, наукове чи вивчаюче читання;
- передавати письмово необхідну інформацію, визначати головну думку, рецензувати, анотувати та висловлювати свої пропозиції.

Студенти мають бути поінформовані про:

- важливість застосування ґрунтовних знань з іноземної мови в майбутній медичній практиці;
- характерні особливості перекладу медичної термінології;
- анотації до медичних препаратів;
- особливості редагування медичних текстів і лексико-граматичні трансформації, які доцільно вживати під час перекладу науково-медичного тексту;
- реферування першоджерел, які містять необхідну фахову інформацію.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ЛІКУВАЛЬНА СПРАВА”

№ з/п	Зміст	Кількість годин		
		Загальний обсяг	Практичні заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Студент і його оточення			
1.1	Іноземна мова та її значення в суспільстві. Фонетико-орфоепічний курс. Інтонаційні особливості іноземної мови	4	2	2
1.2	Ідентифікація. Біографія студента. Заповнення анкети. Визначальні риси особистості. Захоплення та дозвілля. Подорожі. Мое рідне місто, село. Види письмових розповідей і загальний план їх написання	6	4	2
1.3	Елементи спілкування. Мовленнєвий етикет. Знайомство та взаємовідносини між людьми. Мовні моделі вибачення, звертання, прохання. Написання листів. Транскрипція	4	2	2
1.4	Моя майбутня професія. Флоренс Найтінгейл. Лінгвістичні особливості анотування та реферування. Написання резюме	6	4	2
1.5	Я — студент-медик. Мій медичний коледж	6	4	2
1.6	Робочий день студента. Медична освіта в Україні	4	2	2
	Розділ 2. Історія медицини			
2.1	Стародавня медицина. Тибетська медицина. Гіппократ — батько медицини	6	4	2
2.2	Видатні вчені-медики: Р. Кох, Е. Дженнер	5	3	2
2.3	Історія медицини в Україні. М.І. Пирогов, Д.К. Заболотний	6	4	2
2.4	Система охорони здоров'я та її структура. ВООЗ	3	3	-
	Розділ 3. У лікарні			
3.1	Прийом у лікарню. Заповнення історії хвороби. Описання загальної симптоматики пацієнта та догляд за ним. Біль. Анестезія	6	4	2
3.2	Предмети догляду за хворими. Медицина як наука. Альтернативна медицина	6	4	2
3.3	У хірургічному відділенні. Хірургічні захворювання: ознаки та симптоми. Хірургічне обладнання. Післяопераційні ускладнення. Лапароскопічні операції	6	4	2
3.4	У кардіологічному відділенні. Серцеві захворювання. Серцева недостатність. Лікування серця дитини	8	4	4
3.5	У гастроентерологічному відділенні. Хвороби травного каналу. Гастроскопія. Догляд за пацієнтами з хворобами травного каналу. Дієта та здоровий спосіб життя. Ожиріння	7	4	3
3.6	У гінекологічному відділенні. Гінекологічні захворювання. Вагітність і пологи. Догляд за вагітними. Здоров'я матері та дитини	7	4	3
3.7	Поліклініка: виклик лікаря додому. Візит до лікаря	6	4	2
3.8	Нещасні випадки та невідкладна медична допомога: забиття, опік, шок, переломи, знепритомніння, укуси. Ліки та їх класифікація	8	4	4
3.9	Інфекційні хвороби. Гігієна. Хвороби дорослих. Дитячі хвороби	7	4	3
3.10	В аптеці. Оформлення рецепта у Великій Британії. Лікарські форми. Анотації до лікарських препаратів	6	4	2
	Розділ 4. Системи організму та їх хвороби			
4.1	Людське тіло та його структура. Клітина та її функції. Будова клітини. Патологія як наука	8	4	4
4.2	Тканини та їх класифікація. Органи та системи органів. Порожнини тіла. Доброякісні та злоякісні пухлини. Рак	6	4	2

4.3	Покривна система: шкіра та її похідні. Хвороби шкіри. Особиста гігієна. Догляд за шкірою, нігтями, волоссям	6	4	2
4.4	М'язова система. М'язи та їх характеристика. Захворювання м'язової системи	6	4	2
4.5	Кісткова система: скелет, кістки, суглоби та їх хвороби. Викривлення хребта. Рахіт. Операції по заміні суглобів	6	4	2
4.6	Серцево-судинна система. Склад крові, серце, судини. Хвороби серцево-судинної системи. Профілактика серцево-судинних захворювань	8	6	2
4.7	Дихальна система: будова та функції. Легені. Туберкульоз. Вентиляція легень	8	6	2
4.8	Система травлення. Будова травного каналу. Печінка. Підшлункова залоза. Розлади та захворювання органів травної системи	8	6	2
4.9	Нервова система: роль, структура, імпульс, синапси, рефлекс, типи нервів. Спинний мозок. Спинномозкові нерви. Автономна, симпатична та парасимпатична нервова система. Головний мозок. Черепні нерви. Захворювання нервової системи та розлади психіки. Сон. Депресія	10	6	4
4.10	Сенсорна система. Основні види сприйняття: нюх, смак, дотик, зір, слух. Око. Вуха	7	4	3
4.11	Ендокринна система. Ендокринні та екзокринні залози. Секреція. Гормональний дисбаланс та його лікування. Хвороби ендокринної системи. Діабет	10	6	4
4.12	Сечова система: будова, функції. Нефрон. Сеча. Розлади функції нирок та інших органів сечовиділення	8	6	2
4.13	Статева система та її функції. Жіноча репродуктивна система. Захворювання жіночих статевих органів. Народження дитини. Чоловіча репродуктивна система. Хвороби чоловічих статевих органів	8	6	2
	Усього	216	138	78

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “СЕСТРИНСЬКА СПРАВА”

№ з/п	Зміст	Кількість годин		
		Загальний обсяг	Практичні заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Студент і його оточення			
1.1	Іноземна мова та її значення в суспільстві. Фонетико-орфоепічний курс. Інтонаційні особливості іноземної мови.	4	3	1
1.2	Ідентифікація. Біографія студента. Заповнення анкети. Визначальні риси особистості. Захоплення та дозвілля. Подорожі. Мое рідне місто, село. Види письмових розповідей та загальний план їх написання	4	3	1
1.3	Елементи спілкування. Мовленнєвий етикет. Знайомство та взаємовідносини між людьми. Мовні моделі вибачення, звертання, прохання. Написання листів. Транскрипція	4	3	1
1.4	Моя майбутня професія. Флоренс Найтінгейл. Лінгвістичні особливості анутовування та реферування. Написання резюме	4	3	1
1.5	Я — студент-медик. Мій медичний коледж	4	3	1
1.6	Робочий день студента. Медична освіта в Україні	4	3	1
	Розділ 2. Історія медицини			
2.1	Стародавня медицина. Тибетська медицина. Гіппократ – батько медицини	4	3	1
2.2	Видатні вчені-медики: Р. Кох, Е. Дженнер	4	3	1
2.3	Історія медицини в Україні. М.І. Пирогов, Д.К. Заболотний	4	3	1
2.4	Система охорони здоров'я та її структура. ВООЗ	4	3	1
	Розділ 3. У лікарні			
3.1	Прийом у лікарню. Заповнення історії хвороби. Описання загальної симптоматики пацієнта та догляд за ним. Біль. Анестезія	5	3	2
3.2	Предмети догляду за хворими. Медицина як наука. Альтернативна медицина	5	3	2
3.3	У хірургічному відділенні. Хірургічні захворювання: ознаки та симптоми. Хірургічне обладнання. Післяхірургічні ускладнення. Лапароскопічні операції	5	3	2
3.4	У кардіологічному відділенні. Серцеві захворювання. Серцева недостатність. Лікування серця дитини	5	3	2
3.5	У гастроентерологічному відділенні. Хвороби травного каналу. Гастроскопія. Догляд за пацієнтами з хворобами травного каналу. Дієта та здоровий спосіб життя. Ожиріння	5	3	2
3.6	У гінекологічному відділенні. Гінекологічні захворювання. Вагітність та пологи. Догляд за вагітними. Здоров'я матері та дитини	5	3	2
3.7	Поліклініка: виклик лікаря додому. Візит до лікаря	5	3	2
3.8	Нещасні випадки та невідкладна медична допомога: забій, опік, шок, переломи, знепритомніння, укуси. Ліки та їх класифікація	5	3	2
3.9	Інфекційні хвороби. Гігієна. Хвороби дорослих. Дитячі хвороби	5	3	2
3.10	В аптеці. Оформлення рецепта у Великій Британії. Лікарські форми. Анотації до лікарських препаратів	5	3	2
	Розділ 4. Системи організму та їх хвороби			
4.1	Людське тіло та його структура. Клітина та її функції. Будова клітини. Патологія як наука	6	4	2

4.2	Тканини та їх класифікація. Органи та системи органів. Порожнини тіла. Доброякісні пухлини. Рак	5	3	2
4.3	Покривна система: шкіра та її похідні. Хвороби шкіри. Догляд за шкірою, нігтями, волоссям	5	3	2
4.4	М'язова система. М'язи та їх характеристика. Захворювання м'язової системи	5	3	2
4.5	Кісткова система: скелет, кістки, суглоби та їх хвороби. Викривлення хребта. Рахіт. Хірургія по заміні суглобів	5	3	2
4.6	Серцево-судинна система. Склад крові, серце, судини. Хвороби серцево-судинної системи. Профілактика серцево-судинних захворювань	5	3	2
4.7	Дихальна система: будова та функції. Легені. Туберкульоз. Вентиляція легень	5	3	2
4.8	Система травлення. Будова травного каналу. Печінка. Підшлункова залоза. Розлади та захворювання органів травної системи	5	3	2
4.9	Нервова система: роль, структура, імпульс, синапси, рефлекс, типи нервів. Спинний мозок. Головний мозок. Розлади нервової системи та психіки. Сон. Депресія	5	3	2
4.10	Ендокринна система. Ендокринні та екзокринні залози. Секреція. Гормональний дисбаланс та його лікування. Хвороби ендокринної системи. Діабет	5	3	2
4.11	Сечова система: будова, функції. Нефрон. Сеча. Розлади функції нирок та інших органів сечовиділення	5	3	2
4.12	Статева система та її функції. Жіноча репродуктивна система. Захворювання жіночих статевих органів. Народження дитини. Чоловіча репродуктивна система. Хвороби чоловічих статевих органів.	5	3	2
	Розділ 5. Професійно орієнтований розділ для спеціальності “Сестринська справа”			
5.1	Вступ до спеціальності. Професія медичної сестри. Монологічне повідомлення професійного характеру	5	4	1
5.2	Медсестринство в кардіології. Догляд за пацієнтами кардіологічного відділення. Процедура проведення електрокардіограми. Участь медичної сестри в обстеженні пацієнта	6	4	2
5.3	Медсестринство в хірургії. Підготовка пацієнта до операції. Догляд за пацієнтом у післяопераційний період. Хірургічне обладнання. Септика та антисептика	6	4	2
5.4	Медсестринство в дерматології. Догляд за пацієнтами опікового відділення. Контагіозні захворювання шкіри	6	4	2
5.5	Медсестринство в гастроентерології. Участь медичної сестри в лабораторних методах дослідження. Процедура проведення колоноскопії. Гельмінтокроскопічні методи дослідження	6	4	2
5.6	Медсестринство в інфекційному відділенні. Правила особистої гігієни медпрацівника та пацієнта. Виявлення симптомів інфекційних хвороб. Пандемія	6	4	2
5.7	Медсестринство в офтальмології. Процедура перевірки зору. Корекція вад зору	6	4	2
5.8	Медсестринство в онкології. Особливості роботи медичної сестри з онкохворими пацієнтами. Види, симптоми, стадії раку	6	4	2
5.9	Медсестринство в неврології. Догляд за пацієнтами в педіатрично-неврологічному відділенні. Шкала коми Глазго	6	4	2
5.10	Медсестринство в нефрології. Трансплантація нирок. Інструкція проведення діалізу	6	4	2
5.11	Медсестринство в психіатрії. Виявлення та опис ознак розумових відхилень. Типи суїцидів	6	4	2
	Усього	216	141	75

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “АКУШЕРСЬКА СПРАВА”

№ з/п	Зміст	Кількість годин		
		Загальний обсяг	Практичні заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Студент і його оточення			
1.1	Іноземна мова та її значення в суспільстві. Фонетико-орфоепічний курс. Інтонаційні особливості іноземної мови	4	2	2
1.2	Ідентифікація. Біографія студента. Заповнення анкети. Визначальні риси особистості. Захоплення та дозвілля. Подорожі. Моє рідне місто, село. Види письмових розповідей і загальний план їх написання	6	4	2
1.3	Елементи спілкування. Мовленнєвий етикет. Знайомство та взаємовідносини між людьми. Мовні моделі вибачення, звертання, прохання. Написання листів. Транскрипція	4	2	2
1.4	Моя майбутня професія. Лінгвістичні особливості анотування та реферування. Написання резюме	6	4	2
1.5	Я — студент-медик. Мій медичний коледж	6	4	2
1.6	Робочий день студента. Медична освіта в Україні	4	2	2
	Розділ 2. Історія медицини			
2.1	Стародавня медицина. Тибетська медицина. Гіппократ — батько медицини	6	4	2
2.2	Видатні вчені-медики: Р. Кох, Е. Дженнер	5	3	2
2.3	Історія медицини в Україні. М.І. Пирогов, Д.К. Заболотний	6	4	2
2.4	Система охорони здоров'я та її структура. ВООЗ	3	3	-
	Розділ 3. У лікарні			
3.1	Прийом в лікарню. Заповнення історії хвороб. Описання загальної симптоматики пацієнта та догляд за ним. Біль. Анестезія	6	4	2
3.2	Предмети догляду за хворими. Медицина як наука. Альтернативна медицина	6	4	2
3.3	У хірургічному відділенні. Хірургічні захворювання: ознаки та симптоми. Хірургічне обладнання. Післяопераційні ускладнення. Лапароскопічні операції	6	4	2
3.4	У кардіологічному відділенні. Серцеві захворювання. Серцева недостатність. Лікування серця дитини	8	4	4
3.5	У гастроентерологічному відділенні. Хвороби травного каналу. Гастроскопія. Догляд за пацієнтами з хворобами травного каналу. Дієта та здоровий спосіб життя. Ожиріння	7	4	3
3.6	Поліклініка: виклик лікаря додому. Візит до лікаря	6	4	2
3.7	Нещасні випадки та невідкладна медична допомога: забиття, опік, шок, переломи, знепритомніння, укуси. Ліки та їх класифікація	8	4	4
3.8	Інфекційні хвороби. Гігієна. Хвороби дорослих. Дитячі хвороби	7	4	3
3.9	В аптеці. Оформлення рецепта у Великій Британії. Лікарські форми. Анотації до лікарських препаратів	6	4	2
	Розділ 4. Системи організму та їх хвороби			
4.1	Людське тіло та його структура. Клітина та її функції. Будова клітини. Патологія як наука	8	4	4
4.2	Тканини та їх класифікація. Органи та системи органів. Порожнини тіла. Доброякісні та злоякісні пухлини. Рак	6	4	2
4.3	Покривна система: шкіра та її похідні. Хвороби шкіри. Особиста гігієна. Догляд за шкірою, нігтями, волоссям	6	4	2

4.4	М'язова система. М'язи та їх характеристика. Захворювання м'язової системи	6	4	2
4.5	Кісткова система: скелет, кістки, суглоби та їх хвороби. Викривлення хребта. Рахіт. Операції по заміні суглобів	6	4	2
4.6	Серцево-судинна система. Склад крові, серце, судини. Хвороби серцево-судинної системи. Профілактика серцево-судинних захворювань	8	4	4
4.7	Дихальна система: будова та функції. Легені. Туберкульоз. Вентиляція легень	8	6	2
4.8	Система травлення. Будова травного каналу. Печінка. Підшлункова залоза. Розлади та захворювання органів травної системи	8	6	2
4.9	Нервова система: роль, структура, імпульс, синапси, рефлекс, типи нервів. Спинний мозок. Спинномозкові нерви. Автономна, симпатична та парасимпатична нервова система. Головний мозок. Черепні нерви. Захворювання нервової системи та розлади психіки. Сон. Депресія	10	6	4
4.10	Ендокринна система. Ендокринні та екзокринні залози. Секреція. Гормональний дисбаланс та його лікування. Хвороби ендокринної системи. Діабет	10	6	4
4.11	Сечовидільна система: будова, функції. Нефрон. Сеча. Порушення функції нирок та інших органів сечовиділення	8	6	2
	Розділ 5. Професійно орієнтований курс для спеціальності “Акушерська справа”			
5.1	Будова та функції жіночої репродуктивної системи. Хвороби жіночої репродуктивної системи. Проблеми запліднення	5	4	1
5.2	Будова та функції чоловічої статеві системи. Хвороби чоловічої статеві системи. Безпліддя	5	4	1
5.3	Вагітність. Ведення вагітних. Чинники, що впливають на перебіг вагітності	3	2	1
5.4	У гінеколога. Обов'язки акушерки в жіночій консультації	3	2	1
5.5	Пологи: перебіг та ускладнення. У пологовому будинку. Передчасні пологи	3	2	1
5.6	Здоров'я матері та дитини	3	2	1
	Усього	216	138	78

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Іноземна мова — мова міжнародного спілкування.
2. Подорожі.
3. Написання службових та особистих листів.
4. Написання резюме.
5. Я — студент-медик.
6. Медична освіта в Україні.
7. Тибетська медицина.
8. Видатні вчені-медики.
9. Історія медицини на Україні.
10. Всесвітня організація охорони здоров'я.
11. Анестезія.
12. Альтернативна медицина.
13. Лапароскопічні операції.
14. Лікування серця дитини.
15. Ожиріння.
16. Гінекологічні захворювання.
17. Візит до лікаря.
18. Ліки та їх класифікація.
19. Дитячі хвороби.
20. Анотації до лікарських препаратів.
21. Патологія як наука.
22. Доброякісні та злоякісні пухлини.
23. Особиста гігієна.
24. Захворювання м'язової системи.
25. Рахіт.
26. Профілактика серцево-судинних захворювань.
27. Вентиляція легень.
28. Розлади та захворювання органів травної системи.
29. Фази сну, його значення для організму. Причини появи депресії, особливості лікування нервових розладів.
30. Сенсорна система.
31. Діабет: клінічна картина, лікування та профілактика.
32. Розлади функції нирок та інших органів сечовиділення.
33. Захворювання статеві системи.

Для спеціальності “Сестринська справа”

34. Монологічне повідомлення професійного характеру.
35. Процедура проведення ЕКГ.
36. Септика та антисептика.
37. Контагіозні захворювання шкіри.
38. Гельмінтокроскопічні методи дослідження.
39. Пандемія.
40. Корекція вад зору.
41. Види, симптоми, стадії раку.
42. Шкала коми Глазго.

Для спеціальності “Акушерська справа”

43. Проблеми запліднення.
44. Безпліддя.
45. Ведення вагітних.

46. Обов'язки акушерки у жіночій консультації.
47. Передчасні пологи.
48. Здоров'я матері та дитини.

ЗМІСТ

Розділ 1. Студент і його оточення

Тема 1.1. Іноземна мова та її значення в суспільстві. Фонетико-орфоепічний курс. Інтонаційні особливості іноземної мови

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Значення іноземної мови для майбутніх медиків. Систематизація фонетичних, лексичних, граматичних особливостей англійської мови. Складання діалогів з використанням лексико-граматичного мінімуму.

Практичні навички:

- розрізняти графічні символи букв англійського алфавіту;
- знати інтонаційні особливості іноземної мови;
- будувати спонукальні речення стверджувальної та заперечної форми;
- розповідати про важливість вивчення іноземних мов для студентів-медиків;
- скласти резюме про важливість знання англійської мови для майбутнього фахівця.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Іноземна мова — мова міжнародного спілкування.

Тема 1.2. Ідентифікація. Біографія студента. Заповнення анкети. Визначальні риси особистості. Захоплення та дозвілля. Подорожі. Моє рідне місто, село. Види письмових розповідей і загальний план їх написання

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Біографія студента. Описання визначальних рис особистості. Захоплення та дозвілля. Моє рідне місто/село. Види письмових розповідей: оповідання, фактичні репортажі.

Практичні навички:

- оволодіти лексико-граматичним мінімумом і найуживанішими моделями, що стосуються ідентифікації особистості.
- уміти розповідати про себе, свою сім'ю та друзів в усній і письмовій формі, виділяючи характерні риси особистості;
- уміти розповідати про свої захоплення, вільний час, мандрівки та подорожі, використовуючи необхідний лексичний матеріал;
- знати письмові види розповідей.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Подорожі.

Тема 1.3. Елементи спілкування. Мовленнєвий етикет. Знайомство

та взаємовідносини між людьми. Мовні моделі вибачення, звертання та прохання. Написання листів. Транскрипція

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Основні елементи спілкування. Етикет. Розмовні штами для знайомства. Мовні моделі вибачення, звертання та прохання. Написання службових та особистих листів.

Практичні навички:

- знати основні елементи спілкування та використовування їх у повсякденному житті;
- читати англійські слова за допомогою транскрипції в наголошених і ненаголошених складах;
- правильно вимовляти приголосні та буквосполучення;
- складати діалоги, типові ситуації повсякденного життя з використанням мовних моделей прохання, вибачення та звертання;
- уміти узагальнювати, систематизувати та порівнювати отриману інформацію та викласти її в листі.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Написання службових і особистих листів.

Тема 1.4 Моя майбутня професія. Флоренс Найтінгейл. Лінгвістичні особливості анотування та реферування. Написання резюме

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вступ до спеціальності. Моя майбутня професія. Вимоги до майбутнього медичного працівника. Монологічне повідомлення професійного характеру з визначеним терміном мовлення.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для презентації своєї майбутньої професії;
- уміти робити монологічне повідомлення про майбутню професію;
- коментувати історію заснування медсестринського руху;
- засвоїти основи анотування, реферування професійно-орієнтованих іншомовних джерел;
- писати анотації до тексту.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Написання резюме.

Тема 1.5. Я — студент-медик. Мій медичний коледж

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Мій медичний коледж.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для презентації свого медичного коледжу;
- розповідати про навчання в коледжі, використовуючи нові лексичні одиниці;
- користуватися найуживанішими формулами, що належать до теми медичних спеціальностей;
- уміти реферувати текст, визначати його основну думку.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Я — студент-медик.

Тема 1.6. Робочий день студента. Медична освіта в Україні

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Робочий день студента.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, що стосується теми;
- розповідати про робочий день студента;
- узагальнювати одержану інформацію про систему медичної освіти в Україні;
- скласти план до тексту.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Медична освіта в Україні.

Розділ 2. Історія медицини

Тема 2.1. Стародавня медицина. Тибетська медицина. Гіппократ — батько медицини

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Стародавня медицина. Гіппократ — батько медицини.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, що стосується теми;
- уміти написати анотацію та реферат;
- написати реферат про стародавніх медиків.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Тибетська медицина.

Тема 2.2. Видатні вчені-медики: Р. Кох, Е. Дженнер

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення біографії та наукових відкриттів Р. Коха та Е. Дженнера.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для обговорення теми;
- уміти узагальнювати, систематизувати та порівнювати отриману інформацію;
- написати реферат про видатних вчених;
- виконати тестові завдання.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Видатні вчені-медики.

Тема 2.3. Історія медицини в Україні. М.І. Пирогов, Д.К. Заболотний

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення біографій видатних учених-земляків М.І. Пирогова, Д.К. Заболотного.

Практичні навички:

- уміти узагальнювати, систематизувати та порівнювати отриману інформацію;
- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для обговорення теми;
- написати реферат про видатних учених;
- виконати тестові завдання.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Історія медицини в Україні.

Тема 2.4. Система охорони здоров'я та її структура. ВООЗ

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення системи охорони здоров'я та її структури.

Практичні навички:

- оволодіти основними правилами перекладу професійно орієнтованих іншомовних джерел;
- визначити відмінності між системою охорони здоров'я в Україні та Великій Британії;
- скласти план до тексту;
- уміти аналізувати, узагальнювати та систематизувати отриману інформацію.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Всесвітня організація охорони здоров'я.

Розділ 3. У лікарні

Тема 3.1. Прийом у лікарню. Заповнення історії хвороби. Описання загальної симптоматики пацієнта та догляд за ним. Біль. Анестезія

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Прийом у лікарню. Заповнення історії хвороби. Описання загальної симптоматики пацієнта. Догляд за пацієнтом. Біль.

Практичні навички:

- опрацювати іншомовні джерела професійного змісту;
- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним мінімумом, необхідним для вивчення теми;
- складати діалоги між пацієнтом і медичними працівниками під час прийому в лікарню;
- уміти описувати симптоматику пацієнта та заповнювати історію хвороби, вивчивши особливості аббревіатури в медичній термінології;
- систематизувати, аналізувати та коментувати отриману інформацію.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Анестезія.

Тема 3.2. Предмети догляду за хворими. Медицина як наука. Альтернативна медицина

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Предмети догляду за хворими. Медицина як наука.

Практичні навички:

- систематизувати, аналізувати та коментувати отриману інформацію про медицину як науку;
- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним мінімумом, необхідним для вивчення теми;
- знати назви предметів догляду за хворими, алгоритми їх застосування під час діагностування та лікування пацієнтів;
- уміти характеризувати альтернативні методи лікування, знати їх застосування у практичній роботі.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Альтернативна медицина.

Тема 3.3. У хірургічному відділенні. Хірургічні захворювання: ознаки та симптоми. Хірургічне обладнання. Післяоперативні ускладнення. Лапароскопічні операції

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

У хірургічному відділенні. Хірургічні захворювання: ознаки та симптоми. Хірургічне обладнання. Післяоперативні ускладнення.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для обговорення теми;
- знати особливості роботи у хірургічному відділенні, застосування хірургічного обладнання;
- уміти складати діалог між пацієнтом і лікарем-хірургом, використовуючи необхідну лексичну компетенцію;
- робити монологічне повідомлення про лапароскопічну операцію як альтернативне малоінвазивне хірургічне втручання, його переваги перед традиційною хірургією.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Лапароскопічні операції.

Тема 3.4. У кардіологічному відділенні. Серцеві захворювання. Серцева недостатність. Лікування серця дитини

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

У кардіологічному відділенні. Серцеві захворювання. Серцева недостатність.

Практичні навички:

- визначати особливості догляду за хворими кардіологічного відділення;
- знати захворювання серцево-судинної системи, їх симптоматику та клінічну картину;
- уміти аналізувати, коментувати, перекладати іншомовні джерела з цієї тематики;
- написати анотацію та реферат на тему лікування серця дитини.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Лікування серця дитини.

Тема 3.5. У гастроентерологічному відділенні. Хвороби травного каналу. Гастроскопія. Догляд за пацієнтами з хворобами травного каналу. Дієта та здоровий спосіб життя. Ожиріння

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

У гастроентерологічному відділенні. Хвороби травного каналу. Гастроскопія. Догляд за пацієнтами з хворобами травного каналу. Дієта та здоровий спосіб життя.

Практичні навички:

- визначати особливості догляду за хворими гастроентерологічного відділення;
- знати хвороби травного тракту, їх симптоматику та клінічну картину;
- уміти аналізувати методи діагностування цих захворювань;
- робити власні висновки щодо раціонального харчування та ведення здорового способу життя;
- перекладати іншомовні джерела професійного спрямування.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Ожиріння.

Тема 3.6. У гінекологічному відділенні. Гінекологічні захворювання. Вагітність і пологи. Догляд за вагітними. Здоров'я матері та дитини

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

У гінекологічному відділенні. Вагітність і пологи. Догляд за вагітними. Здоров'я матері та дитини.

Практичні навички:

- визначати особливості догляду за хворими гінекологічного відділення;
- знати симптоми основних гінекологічних захворювань, правила догляду за вагітними та ведення пологів;
- уміти складати діалог між вагітною та лікарем акушером-гінекологом, використовуючи засвоєний лексичний і граматичний матеріал;
- робити усне повідомлення про охорону здоров'я матері і дитини в Україні і за кордоном.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Гінекологічні захворювання.

Тема 3.7. Поліклініка: виклик лікаря додому. Візит до лікаря

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Поліклініка. Виклик лікаря додому.

Практичні навички:

- знати особливості роботи поліклінік, правила виклику лікаря додому;
- уміти висловлювати скарги щодо стану свого здоров'я, а також компетентно реагувати на їх висловлювання;
- складання діалогів, типових ситуацій повсякденного життя з використанням мовних моделей;
- розповідати про свій останній візит до лікаря.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Візит до лікаря

Тема 3.8. Нещасні випадки та невідкладна медична допомога: забиття, опік, шок, переломи, знепритомнення, укуси. Ліки та їх класифікація

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Нещасні випадки та невідкладна медична допомога. Забиття, опік, шок, переломи, знепритомнення, укуси.

Практичні навички:

- знати правила надання невідкладної медичної допомоги в екстрених випадках;
- уміти характеризувати нещасні випадки, знати їх симптоматику;
- знати класифікацію лікарських засобів, вміти правильно зіставляти захворювання та засіб для його лікування;
- уміти узагальнювати, систематизувати та порівнювати отриману інформацію, використовувати її під час написання анотації до тексту.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Ліки та їх класифікація.

Тема 3.9. Інфекційні хвороби. Гігієна. Хвороби дорослих. Дитячі хвороби

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Інфекційні хвороби. Гігієна. Хвороби дорослих.

Практичні навички:

- знати симптоми основних інфекційних захворювань, особливості гігієни при догляді за інфікованими пацієнтами;
- визначати предмет вивчення гігієни дорослих і дітей;
- розповідати про найпоширеніші дитячі хвороби;
- робити усне повідомлення про роль вакцинації у профілактиці поширених інфекційних захворювань.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Дитячі хвороби.

Тема 3.10. В аптеці. Оформлення рецепта у Великій Британії. Лікарські форми. Анотації до лікарських препаратів

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

В аптеці. Оформлення рецепта у Великій Британії. Лікарські форми.

Практичні навички:

- оперувати грецькими та латинськими терміноелементами медичної та фармацевтичної лексики;

- знати структуру рецепта та вміти самостійно його заповнювати та читати;
- знати основні частини анотації до лікарського препарату;
- самостійно перекладати анотації до медичних препаратів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Анотації до лікарських препаратів.

Розділ 4. Системи організму та їх хвороби

Тема 4.1. Людське тіло та його структура. Клітина та її функції. Будова клітини. Патологія як наука

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Людське тіло та його структура. Клітина та її функції. Будова клітини.

Практичні навички:

- оперувати грецькими та латинськими терміноелементами медичної лексики;
- знати анатомічні терміни, що стосуються будови тіла людини;
- уміти розповідати про людський організм як складну анатомічну будову;
- знати елементи будови клітини, їх функції у життєдіяльності всього людського організму;
- написати анотацію та реферат на тему “Патологія як наука”.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Патологія як наука.

Тема 4.2. Тканини та їх класифікація. Органи та системи органів. Порожнини тіла. Доброякісні та злоякісні пухлини. Рак

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тканини та їх класифікація. Органи та системи органів. Порожнини тіла. Рак.

Практичні навички:

- знати визначення поняття тканини, класифікації тканин;
- робити власні висновки про структуру органів та систем органів, порожнин тіла;
- підготувати повідомлення про патологічні зміни у структурі тканини, які є причиною виникнення доброякісних і злоякісних пухлин;
- перекладати іншомовну інформацію стосовно ризику виникнення ракових захворювань серед різних верств населення в Україні і за кордоном.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Доброякісні та злоякісні пухлини.

Тема 4.3. Покривна система: шкіра та її похідні. Хвороби шкіри. Особиста гігієна. Догляд за шкірою, нігтями, волоссям

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості будови шкіри. Основні хвороби шкіри, їх профілактика та лікування. Правила догляду за шкірою, нігтями та волоссям.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом з теми;
- уміти ставити запитання щодо змісту текстів;
- уміти складати план повідомлення до теми;
- аналізувати хвороби покривної системи та методи їх лікування;
- уміти робити монологічне повідомлення про особливості будови шкіри та правила особистої гігієни.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Особиста гігієна.

Тема 4.4. М'язова система. М'язи та їх характеристика. Захворювання м'язової системи

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості структури м'язової системи. Характеристика м'язів.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом з теми;
- уміти написати анотацію до статті про м'язову систему;
- оперувати грецькими та латинськими терміноелементами, які входять до складу більшості анатомічних термінів;
- відповідати на запитання щодо змісту текстів;
- розповідати про особливості будови й основні захворювання м'язової системи.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Захворювання м'язової системи.

Тема 4.5. Кісткова система: скелет, кістки, суглоби та їх хвороби. Викривлення хребта. Рахіт. Операції по заміні суглобів

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Кісткова система: будова людського скелету, види кісток і суглобів. Хвороби кісткової системи. Причини викривлення хребта, профілактика та лікування. Операції по заміні суглобів.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом з теми;
- оперування грецькими та латинськими терміноелементами, які входять до складу більшості анатомічних термінів;
- ставити та відповідати на запитання щодо змісту текстів;
- розповідати про особливості будови та основні захворювання кісткової системи;
- аналізувати профілактичні заходи щодо запобігання викривлення хребта, рахіту та інших хвороб кісткової системи.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Рахіт

Тема 4.6. Серцево-судинна система. Склад крові, серце, судини. Хвороби серцево-судинної системи. Профілактика серцево-судинних захворювань

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Будова серцево-судинної системи. Склад крові, будова та функції клітин крові. Плазма крові. Будова серця. Хвороби серцево-судинної системи. Здоровий спосіб життя.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом з теми;
- оперування грецькими та латинськими терміноелементами, які входять до складу більшості анатомічних термінів;
- розповідати про будову серцево-судинної системи, склад крові;
- аналізувати причину появи серцево-судинних захворювань, особливості їх перебігу, правила надання першої допомоги при певних хворобах серця;
- розповідати про заходи щодо профілактики серцево-судинних захворювань,
- пояснювати, як саме здоровий спосіб життя сприяє зміцненню серцево-судинної системи.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Профілактика серцево-судинних захворювань.

4.7. Дихальна система: будова та функції. Легені. Туберкульоз. Вентиляція легень

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Будова дихальної системи, функції, які виконують органи дихання. Будова легень, газообмін. Клінічна картина, лікування та профілактика туберкульозу.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом з теми;
- знати елементи будови дихальної системи, її функції і дисфункції, визначення терапевтичних методів лікування;
- аналізувати причини, що сприяють виникненню легневих захворювань;
- знати особливості перебігу, методів лікування і профілактики туберкульозу, аналізувати причини збільшення кількості хворих на туберкульоз легень останніми десятиліттями;
- уміти реферувати текст.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Вентиляція легень.

Тема 4.8. Система травлення. Будова травного каналу. Печінка. Підшлункова залоза. Розлади та захворювання органів травної системи

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Система травлення. Будова травного каналу. Печінка, її функції. Підшлункова залоза. Роль ферментів у процесі травлення.

Практичні навички:

- коментувати, аналізувати будову та функції травної системи;
- знати функції печінки та підшлункової залози;
- визначати особливості процесу травлення у різних ділянках травного каналу, роль ферментів у процесі травлення;
- формулювати причини розладів травлення та методи їх лікування, коментувати методи лікування.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Розлади та захворювання органів травної системи.

Тема 4.9. Нервова система: роль, структура, імпульс, синапси, рефлекс, типи нервів. Спинний мозок. Спинномозкові нерви. Автономна, симпатична та парасимпатична нервова система. Головний мозок. Черепні нерви. Захворювання нервової системи та розлади психіки. Сон. Депресія

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Структура та функції нервової системи. Імпульс, синапси, рефлекс, типи нервів. Спинний мозок. Спинномозкові нерви. Автономна, симпатична та парасимпатична нервова система, функції. Головний мозок. Черепні нерви.

Захворювання нервової системи та розлади психіки.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом з теми;
- уміти оперувати грецькими та латинськими терміноелементами;
- коментувати, аналізувати будову та функції нервової системи;
- аналізувати причини появи, методи лікування та профілактики розладів нервової системи та психіки;
- ставити запитання щодо змісту текстів;
- скласти план повідомлення до теми.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Фази сну, його значення для організму. Причини появи депресії, особливості лікування нервових розладів.

Тема 4.10. Сенсорна система. Основні види сприйняття: нюх, смак, дотик, зір, слух. Око. Вуха.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Структура та функції сенсорної системи. Основні види сприйняття: нюх, смак, дотик, зір, слух. Око. Вуха.

Практичні навички:

- коментувати, аналізувати будову та функції сенсорної системи;
- знати найпоширеніші захворювання органів сприйняття;
- розповідати про особливості будови й основні захворювання кісткової системи;
- робити адекватний переклад професійно орієнтованих іншомовних джерел;
- робити монологічні повідомлення про функції органів сприйняття.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Сенсорна система.

Тема 4.11. Ендокринна система. Ендокринні та екзокринні залози. Секреція. Гормональний дисбаланс та його лікування. Хвороби ендокринної системи. Діабет

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ендокринна система, її структура та функції. Ендокринні та екзокринні залози. Секреція. Гормональний дисбаланс та його лікування. Хвороби ендокринної системи.

Практичні навички:

- робити адекватний переклад професійно орієнтованих іншомовних джерел,

- визначати найважливішу інформацію;
- знати будову та функції ендокринної системи;
- аналізувати профілактичні заходи щодо запобігання виникнення гормонального дисбалансу;
- уміти ставити та відповідати на запитання щодо змісту текстів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Діабет: клінічна картина, лікування та профілактика.

Тема 4.12. Сечова система: будова, функції. Нефрон. Сеча. Розлади функції нирок та інших органів сечовиділення

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Сечова система: будова, функції. Нефрон. Сеча. Причини появи розладів функції нирок та інших органів сечовиділення, лікування, профілактика.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом з теми;
- оперування грецькими та латинськими терміноелементами, які входять до складу більшості анатомічних термінів;
- розповідати про будову та функції сечової системи;
- аналізувати причину появи розладів функції нирок та інших органів сечовиділення, методи лікування та профілактики.
- ставити запитання щодо змісту текстів;
- складати план повідомлення до теми.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Розлади функції нирок та інших органів сечовиділення.

Тема 4.13. Статева система та її функції. Жіноча репродуктивна система. Захворювання жіночих статевих органів. Народження дитини. Чоловіча репродуктивна система. Хвороби чоловічих статевих органів

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості структури статевої системи. Жіноча репродуктивна система. Народження дитини. Чоловіча репродуктивна система. Профілактика хвороб, що передаються статевим шляхом.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом з теми;
- відповідати на запитання щодо змісту текстів;
- розповідати про особливості будови жіночої та чоловічої репродуктивних систем;
- аналізувати причини появи, особливості лікування та профілактики

захворювань статевих органів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Захворювання статевої системи.

Розділ 5. Професійно орієнтований розділ для спеціальності “Сестринська справа”

Тема 5.1. Вступ до спеціальності. Професія медичної сестри. Монологічне повідомлення професійного характеру

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вступ до спеціальності. Професія та обов’язки медичної сестри.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом з теми;
- вміти відповідати на запитання стосовно змісту текстів;
- розповідати про особливості професії медичної сестри, її обов’язки;
- готувати повідомлення про важливість професії медичної сестри в системі охорони здоров’я.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Монологічне повідомлення професійного характеру.

Тема 5.2. Медсестринство в кардіології. Догляд за пацієнтами кардіологічного відділення. Процедура проведення електрокардіограми. Участь медичної сестри в обстеженні пацієнта

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості роботи медичної сестри в кардіології. Догляд за пацієнтами кардіологічного відділення. Процедура проведення електрокардіограми. Участь медичної сестри в обстеженні пацієнта.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для обговорення теми;
- ознайомитися з допоміжними аспектами роботи медичної сестри з пацієнтами кардіологічного відділення;
- уміти оперувати грецькими та латинськими терміноелементами, які входять до складу більшості анатомічних термінів;
- уміти розповідати про будову серцево-судинної системи, склад крові;
- оволодіти особливостями заповнення форм медичних документів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Процедура проведення ЕКГ.

Тема 5.3. Медсестринство в хірургії. Підготовка пацієнта до операції. Догляд за пацієнтом у післяопераційний період. Хірургічне обладнання. Септика та антисептика

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості роботи медичної сестри в хірургії. Підготовка пацієнта до операції. Догляд за пацієнтом у післяопераційний період. Хірургічне обладнання.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для обговорення теми;
- знати особливості роботи в хірургічному відділенні, вміти застосовувати хірургічне обладнання;
- вміти складати діалог між пацієнтом і лікарем-хірургом, використовуючи необхідну лексичну компетенцію;
- оволодіти особливостями заповнення форм медичних документів;
- характеризувати післяхірургічні ускладнення;
- робити підготовлене коротке повідомлення.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Септика та антисептика.

Тема 5.4. Медсестринство в дерматології. Догляд за пацієнтами опікового відділення. Контагіозні захворювання шкіри

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості роботи медичної сестри в дерматології. Догляд за пацієнтами опікового відділення.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для обговорення теми;
- вміти описати симптоми захворювання покривної системи;
- ознайомитися з особливостями догляду за пацієнтами опікового відділення;
- давати почутому/прочитаному свою оцінку.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Контагіозні захворювання шкіри.

Тема 5.5. Медсестринство в гастроентерології. Участь медичної сестри в лабораторних методах дослідження. Процедура проведення колоноскопії. Гельмінтокроскопічні методи дослідження

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості роботи медичної сестри в гастроентерології. Участь медичної сестри в лабораторних методах дослідження. Процедура проведення колоноскопії.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для обговорення теми;
- визначати особливості процесу травлення;
- формулювати причини розладів травлення та методи їх лікування, коментувати методи лікування;
- описувати процедуру проведення колоноскопії;
- розуміти інформацію як під час безпосереднього спілкування з пацієнтом, так і опосередкованого.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Гельмінтокроскопічні методи дослідження.

Тема 5.6. Медсестринство в інфекційному відділенні. Правила особистої гігієни медпрацівника та пацієнта. Виявлення симптомів інфекційних хвороб. Пандемія

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості роботи медичної сестри в інфекційному відділенні. Правила особистої гігієни медпрацівника та пацієнта. Виявлення симптомів інфекційних хвороб.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для обговорення теми;
- визначати предмет вивчення гігієни дорослих і дітей, давати інструкції;
- знати симптоми основних інфекційних захворювань, особливості гігієни під час догляду за інфікованими пацієнтами;
- уміти узагальнювати, систематизувати та порівнювати отриману інформацію;
- перекладати іншомовні джерела професійного спрямування.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Пандемія.

Тема 5.7. Медсестринство в офтальмології. Процедура перевірки зору. Корекція вад зору

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості роботи медичної сестри в офтальмології. Процедура перевірки зору.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для обговорення теми;
- знати будову ока;
- уміти описати симптоми захворювання ока;
- описувати проведення процедури перевірки зору;
- ознайомитися з особливостями догляду за незрячими пацієнтами;
- уміти без попередньої підготовки брати участь у діалозі, вступати в бесіду.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Корекція вад зору.

Тема 5.8. Медсестринство в онкології. Особливості роботи медичної сестри з онкохворими пацієнтами. Види, симптоми, стадії раку

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості роботи медичної сестри в онкології. Особливості роботи медичної сестри з онкохворими пацієнтами.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для обговорення теми;
- ознайомитися з процесом розвитку онкологічних захворювань;
- ознайомитися з допоміжними аспектами роботи медсестри з онкохворими;
- уміти коректно реагувати на вимоги, прохання, новини, висловлювати жаль, давати поради.

Самостійна робота

Види, симптоми, стадії раку.

Тема 5.9. Медсестринство в неврології. Догляд за пацієнтами в педіатрично-неврологічному відділенні. Шкала коми Глазго

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості роботи медичної сестри в неврології. Догляд за пацієнтами в педіатрично-неврологічному відділенні.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для обговорення теми;
- знати особливості заповнення форм медичних документів;
- ознайомитися з особливостями роботи медичної сестри в педіатрично-неврологічному відділенні;
- уміти висловлювати власну думку.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Шкала коми Глазго.

**Тема 5.10. Медсестринство в нефрології. Трансплантація нирок.
Інструкція проведення діалізу**

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості роботи медичної сестри в нефрології. Трансплантація нирок.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для обговорення теми;
- ознайомитися з інструкціями проведення діалізу;
- обговорювати переваги та недоліки трансплантації нирок;
- уміти описати симптоми захворювань нирок;
- знати особливості роботи у відділенні;
- давати почутому/прочитаному свою оцінку.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Інструкція проведення діалізу.

Тема 5.11. Медсестринство в психіатрії. Виявлення та опис ознак розумових відхилень. Типи суїцидів

Практичні заняття

Особливості роботи медичної сестри в психіатрії. Виявлення та опис ознак розумових відхилень.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом, необхідним для обговорення теми;
- розуміти інформацію як під час безпосереднього спілкування з пацієнтом, так і опосередкованого;
- сприймати найголовніші моменти розмови;
- ознайомитися з основними принципами виявлення розумових відхилень;
- описувати ознаки розумових відхилень;
- систематизувати, аналізувати та коментувати отриману інформацію.

Самостійна робота

Типи суїцидів.

Розділ 5. Професійно орієнтований розділ для спеціальності “Акушерська справа”

Тема 5.1. Будова та функції жіночої репродуктивної системи. Хвороби жіночої репродуктивної системи. Проблеми запліднення

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості структури та функції жіночої репродуктивної системи. Захворювання жіночих статевих органів.

Практичні навички:

- оперувати грецькими та латинськими терміноелементами медичної лексики;
- знати анатомічні терміни, що стосуються структури жіночої репродуктивної системи;
- уміти розповідати про хвороби статевої системи;
- написати анотацію та реферат на тему “Запліднення”.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Проблеми запліднення.

Тема 5.2. Будова та функції чоловічої статевої системи. Хвороби чоловічої статевої системи. Безпліддя

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості структури та функції чоловічої репродуктивної системи. Захворювання чоловічих статевих органів.

Практичні навички:

- знати визначення поняття “чоловіча статеві система”;
- скласти план до теми та робити власні повідомлення про структуру статевих систем;
- аналізувати хвороби статевої системи та методи їх лікування;
- аналізувати причину появи безпліддя, методи лікування та профілактики.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Безпліддя.

Тема 5.3. Вагітність. Ведення вагітних. Чинники, що впливають на перебіг вагітності

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вагітність. Ознаки вагітності. Періоди вагітності. Чинники, що впливають на перебіг вагітності.

Практичні навички:

- уміти розповідати про основні ознаки вагітності;
- давати визначення термінів, що стосуються вагітності та ведення вагітних;
- характеризувати триместри вагітності, аналізувати і коментувати чинники, що впливають на перебіг вагітності;
- перекладати професійно орієнтовані іншомовні джерела.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Ведення вагітних.

Тема 5.4. У гінеколога. Обов'язки акушерки в жіночій консультації

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

У гінеколога. Патронаж вагітних.

Практичні навички:

- визначати особливості догляду за хворими гінекологічного відділення;
- знати симптоми основних гінекологічних захворювань, правила догляду за вагітними та ведення пологів;
- уміти складати діалог між вагітною та акушеркою в жіночій консультації, використовуючи засвоєний лексичний і граматичний матеріал;
- робити усне повідомлення за темою відвідування патронажною акушеркою вагітної.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Обов'язки акушерки в жіночій консультації.

**Тема 5.5. Пологи: перебіг та ускладнення. У пологовому будинку.
Передчасні пологи**

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Перебіг і ускладнення під час пологів. Обов'язки акушерки в пологовому будинку.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом з теми;
- уміти відповідати на запитання щодо змісту текстів;
- розповідати про особливості перебігу пологів;

- підсумовувати й аналізувати лексичний і граматичний матеріал, вивчений протягом навчального курсу;
- написати анотацію та реферат на тему “Передчасні пологи”.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Передчасні пологи.

Тема 5.6. Здоров’я матері та дитини

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Заклади охорони здоров’я матері та дитини.

Практичні навички:

- оволодіти професійно орієнтованим лексико-граматичним матеріалом з теми;
- уміти відповідати на запитання щодо змісту текстів;
- розповідати про особливості охорони здоров’я матері та дитини в Україні;
- підсумовувати й аналізувати лексичний і граматичний матеріал, вивчений протягом навчального курсу;
- готувати повідомлення на тему “Захист прав матері і дитини”.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Здоров’я матері та дитини.

ПЕРЕЛІК ТЕМ З ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1. Артикль. Означені та неозначені артиклі.
2. Іменник. Утворення множини іменників.
3. Займенник. Особові та присвійні займенники. Вживання займенника *it*.
4. Займенники *some, any, no, every* та їх похідні.
5. *Much, many, (a) little, (a) few*.
6. Прикметник. Ступені порівняння прикметника.
7. Числівник. Кількісні та порядкові числівники.
8. Прийменники.
9. Дієслова *to be, to have*.
10. Зворот *there is/there are*.
11. Службові частини мови: прислівник, прийменник та сполучник.
12. Порядок слів у простому поширеному реченні.
13. Типи питальних речень.
14. *The Present Simple Tense*.
15. *The Past Simple Tense*.
16. *The Future Simple Tense*.
17. *The Future Simple-in-the Past Tense*.
18. *The Present Continuous Tense*.
19. *The Past Continuous Tense*.
20. *The Future Continuous Tense*.
21. *The Present Perfect Tense*.
22. *The Past Perfect Tense*.
23. *The Future Perfect Tense*.
24. *The Present Perfect Continuous Tense*.
25. *The Past Perfect Continuous Tense*.
26. Узгодження часів.
27. Пасивний стан дієслова.
28. Пряма і непряма мова.
29. Модальні дієслова.
30. Інфінітив.
31. Об'єктний інфінітивний комплекс.
32. Суб'єктний інфінітивний комплекс.
33. Дієприкметник. Утворення дієприкметників. Форми дієприкметників.
34. Об'єктний дієприкметниковий комплекс.
35. Суб'єктний дієприкметниковий комплекс.
36. Незалежний дієприкметниковий комплекс.
37. Герундій. Комплекси з герундієм.
38. Підрядні речення та їхні функції.

ПЕРЕЛІК ТЕМ З ГРАМАТИКИ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

V семестр

Фонетико-орфоепічний мінімум:

Студент повинен володіти на рівні автоматизмів вимовою всіх звуків французької мови, що дає змогу зрозуміти промовлений текст, а також основними інтонаційними контурами, властивими французькій мові, явищами liason та enchainement, притаманними потоку мовлення.

Лексика:

1500 лексичних одиниць (включаючи шкільну лексику — 1000 лексичних одиниць), з них 800—1000 слів продуктивно.

Словотворення:

a) префікси та суфікси іменників: ce-(cent) ; centra- ; de-(s) ; ex- ; in- ; im- ; extra- ;

-tien ; -ment ; -eur ; -euse ; -te ; -age ; -ance .

b) суфікси прикметників: - ique ; -iste ; -able ; -if (-ve) ; -ible ; -eux(-euse) ; -ier(-ière) ;

-al ; -el ; -len ; -ie ; -ien ; -iste.

c) префікси дієслів: re- ; inter- ; de-.

Граматичний мінімум:

Передбачається повторення всіх частин мови, структури простого речення. Основних типів питань, заперечної форми, модальних дієслів, наказового способу.

VI—X семестри

Лексика:

VI—VIII семестри — 2000 лексичних одиниць, з них 1000 — шкільна лексика, 1500 — продуктивно;

VIII—X семестри — 3000—4000 лексичних одиниць, повторення та засвоєння греко-латинських терміноелементів, 2000 — продуктивно.

Граматика:

Займенникові дієслова, безособові форми дієслова, безособові та неозначено-особові речення, граматичні конструкції c'est...que(qui), умовний спосіб дієслів,

складнопідрядні речення з різними типами підрядних, узгодження часів, узгодження іменників, прикметників у роді і числі.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Іноземна мова та її значення для суспільства.
2. Моя біографія. Визначальні риси особистості.
3. Моя майбутня професія.
4. Я — студент-медик.
5. Мій медичний коледж.
6. Робочий день студента.
7. Стародавня медицина. Гіппократ — батько медицини.
8. Історія медицини в Україні. М.І. Пирогов, Д.К. Заболотний.
9. Прийом в лікарню. Заповнення історії хвороби.
10. Предмети догляду за хворими.
11. Робота хірургічного відділення.
12. Робота кардіологічного відділення.
13. Робота гастроентерологічного відділення.
14. Робота гінекологічного відділення.
15. Візит до лікаря.
16. Невідкладна медична допомога при нещасних випадках.
17. Інфекційні хвороби.
18. Відвідування аптеки.
19. Будова тіла людини.
20. Захворювання шкіри.
21. М'язи та їх характеристика.
22. Скелет.
23. Склад крові.
24. Робота людського серця.
25. Будова та функції дихальної системи.
26. Система травлення.
27. Структура нервової системи.
28. Характеристика ендокринних залоз.
29. Жіноча репродуктивна система.
30. Чоловіча репродуктивна система.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Аврахова Л.Я. Англійська мова для студентів-медиків. — К.: Атлант ЮЕМСі, 2005. — 329 с.

Григор'єва М., Назарова Л. Французька мова для фармацевтів. — Харків, 2001.

Захарчук І. English. HEALTH. — К.: Медицина, 2007.

Матвійшин В.П. Підручник французької мови для медичних вузів. — К.: Вища шк., 2007.

Янков А.В. Англійська мова для студентів-медиків: анатомічна, клінічна і фармацевтична термінологія: підручник. — К.: Вища шк., 2004. — 260 с.

Austin D. English for nurses — Англійська мова для медсестер: підручник. — К.: Медицина, 2009. — 176 с.

Додаткова

Голіцинський Ю.Б. Велика Британія. — К.: Арії, 2006.

Гужва Т. Англійські розмовні теми. — Харків: Фоліо, 2006.

Захарчук І.О. Англійська мова для фармацевтів. — Тернопіль: Навчальна книга–Богдан, 2010.

Мансі Є.О. 100 розмовних тем з англійської мови. — К.: Арії, 2008.

Палагнюк І.Д., Петльована Л.Л. Німецька мова: навч. посіб. — Львів: Новий світ, 2009.

Ривкін В.Л., Бенюмович М.С. Новий англо-український медичний словник. — К.: Арії, 2010.

Янсон В.В., Свистун Л.В., Богатирьов С.Т., Лежньов С.М. A Practical Guide for Learners of English / Практичний курс англійської мови для студентів вищих навчальних закладів: навч. посіб. — К.: Логос, 2009.

Raymond Murphy Essential Grammar in Use. — Cambridge University Press.

Liz and John Soars New Headway Beginner Student's Book. — Oxford university Press, 2002.

Liz and John Soars New Headway English Course. — Oxford University Press, 2000.

Toni Grice Nursing. — Oxford University Press, 2007.

Sam McCarter Medicine. — Oxford University Press, 2009.

Sue Ann Wooster Ames Essentials of Adult Health Nursing.

Sylvia S. Mader Human Biology. —University of New York at Bufallo. — Addison Wesley Publishing Company, 2000.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ІНОЗЕМНА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) НІМЕЦЬКА МОВА

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010101 «Лікувальна справа»

Київ
2011

ІНОЗЕМНА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) НІМЕЦЬКА МОВА

Укладачі:

Н.С. Шамрай — викладач II категорії Самбірського медичного коледжу;

Ю.В. Гутнікевич — викладач-методист, викладач вищої категорії Самбірського медичного коледжу;

О.Я. Семененко — викладач вищої категорії Львівського державного базового медичного коледжу ім. Андрея Крупинського;

Т.Б. Криворук — викладач II категорії Чортківського базового державного медичного коледжу.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії загальноосвітніх дисциплін Самбірського медичного коледжу.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України.

Рецензенти:

Л.О. Прима — канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка;

С.Д. Чапля — викладач вищої категорії, старший викладач Бориславського медичного коледжу;

І.В. Головчак — викладач-методист, викладач вищої категорії Бориславського медичного коледжу;

В.Є. Лященко — викладач вищої категорії Львівського медичного коледжу “Монада”.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Іноземна мова (за професійним спрямуванням). Німецька мова” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010101 “Лікувальна справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Відповідно до навчальної програми “Іноземна мова (за професійним спрямуванням). Німецька мова” здійснюється поступовий перехід від загальноомовного до спеціального етапу вивчення німецької мови, який передбачає засвоєння спеціальних текстів з анатомо-фізіологічних систем людини в плані: анатомія — клінічні ознаки — лікування. Така логічна послідовність вивчення німецької мови значно сприяє полегшенню засвоєння знань, набутих на заняттях природничо-наукових та клінічних дисциплін. Таким чином, здійснюється своєрідна міждисциплінарна інтеграція.

Термінологічна спрямованість більшості тем на спеціальному етапі вивчення німецької мови повинна сприяти реалізації міждисциплінарної інтеграції українсько-німецько-латинської термінології при вивченні анатомічної номенклатури та українсько-німецько-грецької термінології при вивченні патології та клініки основних захворювань.

На спеціальному етапі вивчення медичної термінології ставляться такі завдання: підготувати студентів до читання зі словником і розуміння оригінальної (адаптованої) медичної літератури з метою здобуття інформації, навчити студентів робити висновки з прочитаного тексту, статей чи анотацій.

Як свідчить практика, до медучилищ і коледжів вступають випускники шкіл з різним рівнем підготовки з німецької мови. Тому програма розрахована на повторення і узагальнення всього курсу німецької граматики, починаючи з відмінювання та вживання артикля, до складних синтаксичних конструкцій.

Самостійна робота студентів, яка проводиться відповідно до навчальних планів, передбачає поглиблене вивчення запланованих навчальних розділів. Завдяки такому підходу та розумінню змісту самостійної підготовки студентів можна досягти цілісності й довершеності в навчанні.

На вивчення іноземної мови (за професійним спрямуванням) зі спеціальності “Лікувальна справа” відведено 216 год: 138 — практичні заняття та 78 — самостійна робота студентів.

Програма складається з п’яти розділів.

Завданням першого розділу є вивчення анатомічної лексики та застосування її в різних видах мовленнєвої діяльності.

Другий розділ охоплює теми, які пов’язані з охороною здоров’я в Україні та Німеччині.

Третій розділ охоплює найбільш поширені захворювання внутрішніх органів. У цьому розділі особлива увага приділяється розвитку навичок діалогічного мовлення.

До четвертого розділу включено тексти про методи обстеження статевих органів, вагітність та пологи.

У п’ятому розділі наведено інформацію про надання першої допомоги при різних нещасних випадках.

Після вивчення дисципліни *студенти повинні знати:*

- основи граматики для вірного перекладу складних анатомічних та клінічних текстів, які ґрунтуються переважно на пасивній формі

- дієслів, вжитих в Präsens, Imperfekt Passiv;
- орієнтуватися в різниці між дієслівними конструкціями, вжитими у Futurum I та Präsens Passiv, щоб правильно перекласти речення;
- основні способи побудови речень (простих, питальних, наказових, складнопідрядних та складносурядних);
- чітко пам'ятати про місце в реченні допоміжних дієслів “haben”, “sein”, “werden” та Partizip II відмінюваного дієслова;
- керування прийменників;
- окремі способи словотворення в німецькій мові, насамперед — словоскладання типу Vorhofkammeröffnung, Durchblutungsstörungen тощо;
- основи фонетики, щоб правильно читати і розуміти складні анатомічні та клінічні терміни типу: Leukämiebehandlung, Hauptschlagader, Körperkreislauf з анатомії та Insulinüberdosierung, Durchblutungsstörungen, Hämoglobinsynthese, Herzmuskelentzündung, Herzinsuffizienz, Kreislaufveränderung з клініки.
- спосіб тлумачення анатомічних та клінічних термінів за допомогою етимолого-порівняльної характеристики німецьких і латинізованих грецьких дублетів, що має винятково важливе значення, оскільки таким чином здійснюється міждисциплінарна українсько-німецько-латинсько-грецька інтеграція типу: Muskelentzündung — myositis, Stirnhöhleentzündung — frontitis, Magenentzündung — gastritis, Magenschmerz — gastralgia, Lungenabszeß — abscessus pulmonis, Herzbeutel — pericardium;
- майже 2000 термінів та складних словосполучень медичного характеру.

Студенти повинні вміти:

- читати і перекладати зі словником адаптовані та спеціальні медичні тексти середньої складності;
- вести діалогічне мовлення типу: “Фельдшер — пацієнт”, “В аптеці” тощо;
- розповісти про структуру лікарні, роботу поліклініки, відвідування аптеки, функціональні обов'язки фельдшера;
- вести бесіди на різні теми;
- будувати різні типи запитань у процесі ведення діалогу німецькою мовою;
- розшифровувати складні медичні терміни шляхом їх поділу на смислові словотворчі компоненти типу: Durch-blut-störungen, Ventil-taschenklappen, Vorhof-kammer-öffnung.

Студенти мають бути поінформовані про:

- значення практичного володіння діловою німецькою мовою медика в медичній практиці;
- відмінності буквального та літературного перекладів спеціальних медичних термінів;
- особливості перекладу оригінальної медичної літератури;
- реферування та анотування першоджерел, що містять необхідну фахову інформацію.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		Загальний обсяг	Практичні заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Анатомія та фізіологія людини			
1	Клітина. Тканина			
1.1	Клітина. Тканина. Артикль. Відмінки	2	2	
2	Скелетна і м'язова системи			
2.1	Скелетна система. Скелет. Іменник. Роди іменника	4	2	2
2.2	М'язова система. Особливі випадки відмінювання іменників	2	2	
3	Головний мозок. Центральна нервова система. Органи чуття			
3.1	Головний мозок. Прийменник. Прийменники, які керують родовим і давальним відмінками	2	2	
3.2	Центральна нервова система. Прийменники, які керують знахідним відмінком	3	2	1
3.3	Органи чуття. Прийменники, які керують давальним та знахідним відмінками	6	4	2
4	Серцево-судинна система			
4.1	Система кровообігу. Займенник. Особові займенники	4	2	2
4.2	Серце. Неозначений займенник <i>man</i> та безособовий займенник <i>es</i>	4	2	2
5	Дихальна система			
5.1	Дихальна система. Прикметник. Головні суфікси прикметників	4	2	2
6	Травна система			
6.1	Травна система. Відмінювання прикметників	4	2	2
7	Сечова система			
7.1	Сечова система. Ступені порівняння прикметників	4	2	2
8	Ендокринна система			
8.1	Ендокринна система. Невідокремлювальні дієслівні префікси	4	2	2
9	Жіноча репродуктивна система. Чоловіча репродуктивна система			
9.1	Жіноча репродуктивна система. Відокремлювальні дієслівні префікси	2	2	
9.2	Чоловіча репродуктивна система. Дієслівні префікси, які можуть бути відокремлювальні чи невідокремлювальні	2	2	
10	Імунна система			
10.1	Імунна система. Модальні дієслова	4	2	2
	Розділ 2. Охорона здоров'я			
11	У поліклініці та лікарні			
11.1	У поліклініці. Утворення часових форм дійсного способу. <i>Präsens</i>	2	2	
11.2	Лікарня. <i>Futurum. Imperfekt</i>	8	4	4
11.3	Охорона здоров'я в Німеччині. <i>Perfekt</i>	6	4	2
12	Аптека			
12.1	Лікарські засоби. Сполучник	2	2	
12.2	В аптеці. Прислівник. Прислівники місця та часу	4	2	2
13	Здоров'я. Захворювання			
13.1	Здоров'я. Прислівники способу дії	4	2	2
13.2	Захворювання. Прислівники причини і мети	2	2	
	Розділ 3. Внутрішня медицина			

14	Захворювання органів кровообігу			
14.1	Методи обстеження пацієнтів при захворюваннях органів кровообігу. Вживання пасиву	2	2	
14.2	Ішемічна хвороба серця. Утворення пасивної форми Präsens Passiv	4	2	2
14.3	Інфаркт міокарда. Утворення пасивної форми Imperfekt Passiv	4	2	2
14.4	Інсульт. Утворення пасивної форми Perfekt Passiv	4	2	2
14.5	Атеросклероз. Тромбоз. Утворення пасивної форми Plusquamperfekt Passiv	4	4	
14.6	Артеріальна гіпертензія. Утворення пасивної форми Futurum Passiv	4	2	2
15	Захворювання крові			
15.1	Залізодефіцитна анемія. Інфінітив. Вживання Infinitiv без частки zu	4	2	2
15.2	Лейкемія. Інфінітивні групи з um+zu+Infinitiv statt+zu+Infinitiv ohne+zu+Infinitiv	2	2	
16	Захворювання органів дихання			
16.1	Нежить; збільшення мигдалин (симптоми). Речення. Двочленні і одночленні речення	4	2	2
16.2	Гострий бронхіт. Типи речень залежно від мети висловлювання	4	2	2
16.3	Бронхіальна астма. Типи речень за своїм складом	4	2	2
16.4	Рак бронхів. Сполучник	2	2	
16.5	Пневмонія. Словосполучення	4	2	2
17	Захворювання органів травлення			
17.1	Методи обстеження пацієнтів при захворюваннях органів травлення. Головні члени речення. Підмет	2	2	
17.2	Виразкова хвороба. Головні члени речення. Присудок	4	2	2
17.3	Діарея та закреп (симптоми). Другорядні члени речення. Додаток	4	2	2
17.4	Гострий апендицит. Другорядні члени речення. Обставина	3	2	1
17.5	Гепатит. Другорядні члени речення.	4	2	2
17.6	Холецистит. Означення	2	2	
17.7	Жовчнокам'яна хвороба. Порядок слів у підрядному реченні	4	2	2
18	Захворювання нирок і сечової системи			
18.1	Хвороби нирок. Хронічна ниркова недостатність. Порядок слів у підрядному реченні	6	4	2
18.2	Сечокам'яна хвороба. Класифікація підрядних речень за способами зв'язку з головним реченням	2	2	
18.3	Гострий гломерулонефрит. Класифікація підрядних речень за місцем підрядного речення в складнопідрядному реченні	2	2	
18.4	Простатит. Рак простати. Класифікація підрядних речень за місцем підрядного речення в складнопідрядному реченні	2	2	
	Розділ 4. Гінекологія та акушерство			
19	Гінекологія			
19.1	Методи обстеження гінекологічних хворих. Класифікація підрядних речень за місцем підрядного речення в складнопідрядному реченні	4	2	2
19.2	Захворювання жіночих статевих органів. Підрядні підметові речення	2	2	
19.3	Доброякісні пухлини матки. Підрядні присудкові речення	2	2	

19.4	Злоякісні пухлини матки. Підрядні додаткові речення	2	2	
19.5	Рак грудної залози. Означальні підрядні речення	4	2	2
20	Акушерство			
20.1	Вагітність. Підрядні речення причини	4	2	2
20.2	Збирання анамнезу у породіллі. Підрядні умовні речення	2	2	
20.3	Пологи. Підрядні речення часу	6	4	2
20.4	Кесарів розтин. Підрядні речення обставини способу та дії	4	2	2
20.5	Ускладнення після пологів. Підрядні речення місця	2	2	
	Розділ 5. Невідкладні стани			
21	<i>Невідкладна медична допомога. Кон'юнктив. Утворення Präsens Konjunktiv.</i>	4	2	2
22	<i>Перша медична допомога при кровотечах. Утворення Imperfekt Konjunktiv</i>	4	2	2
23	<i>Перша медична допомога при переломах. Відмінювання дієслів sein, haben, werden у Präsens та Imperfekt Konjunktiv</i>	4	2	2
24	<i>Перша медична допомога в разі опіків. Відмінювання дієслів sein, haben, у Perfekt та Plusquamperfekt Konjunktiv</i>	2	2	
25	<i>Перша медична допомога при хімічних опіках. Відмінювання дієслів werden у Futurum Konjunktiv</i>	2	2	
26	<i>Перша медична допомога при переохолодженні та обмороженні. Вживання кон'юнктива у головному реченні</i>	4	2	2
27	<i>Перша медична допомога при утопленні. Вживання кон'юнктива у підрядному реченні</i>	4	2	2
	Усього	216	138	78

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ПЕРЕЛІК ТЕМ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Будова черепа	2
2	Вегетативна нервова система	1
3	Шкіра	2
4	Кров	2
5	Робота серця	2
6	Легені	2
7	Печінка. Жовчний міхур	2
8	Нирки	2
9	Гіпоталамус. Тимус	2
10	Лімфатична система	2
11	Обладнання у палаті	2
12	Анамнез — ключ до діагнозу	2
13	Соціальне страхування у Німеччині	2
14	Домашня аптечка	2
15	Медична освіта в Німеччині	2
16	Вікові зміни серця	2
17	Пекторальна ангіна	2
18	Атеросклероз	2
19	Гіпотонія	2
20	Гемолітична анемія	2
21	Ангіна	2
22	Грип	2
23	Інфекційні захворювання	2
24	Туберкульоз	2
25	Рак шлунка	2
26	Геморой	2
27	Дієта	1
28	Цироз	2
29	Холецистит	2
30	Цистит. Пієліт	2
31	У гінекологічному кабінеті	2
32	Мастопатія. Мастит	2
33	Розвиток плода	2
34	Невиношування вагітності	2
35	Імунізація	2
36	Заходи при втраті свідомості	2
37	Лікування ран	2
38	Вивихи	2
39	Харчові отруєння	2
40	Перша медична допомога при ураженні електричним струмом	2
	Усього	78

ЗМІСТ

Розділ 1. Анатомія та фізіологія людини

Тема 1. Клітина. Тканина

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Грамотичний матеріал: Артикль. Відмінки. Вживання артикля з власними назвами. Відсутність артикля.

1.1. Клітина. Тканина

Лексичний матеріал: die Zelle; das Zelleib; der Zellkern; aus dem Protoplasma bestehen; die Eiweißstoffe; die Zellhaut; die Teilung; das Gebilde; der Bau; das Gewebe; das Oberflächengewebe; das Bindegewebe; das Stützgewebe; das Epithelgewebe; das Muskelgewebe; das Nervengewebe; die Gewebeflüssigkeit.

Практичні навички:

- правильно вживати означені та неозначені артиклі, роди іменника та вміти провідмінювати за відмінками;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- передати коротко зміст прочитаного тексту.

Тема 2. Скелетна і м'язова система

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Грамотичний матеріал: Іменник. Роди іменника. Особливі випадки утворення множини іменників. Відмінювання іменників. Особливі випадки відмінювання іменників.

2.1. Скелетна система. Скелет

Лексичний матеріал: das Bewegungssystem; das Skelett; der Knochen; das Gelenk; die Muskeln; der Schädel; die Wirbelsäule; die Wirbel; der Brustkorb; das Brustbein; die Schulterknochen; die Gliedmaßen; die Brusthöhle; das Becken; der Halt; der Rumpf.

2.2. М'язова система

Лексичний матеріал: der aktive Bewegungsapparat; bestehen aus; die Muskulatur; die Muskelfaser; die Muskelbinde; der Muskel; der Gesichtsmuskel; die Brustmuskeln; der Halsmuskel; der Oberarmmuskel.

Практичні навички:

- вміти утворити множину іменників і правильно відмінювати іменники;
- використовувати у мовленні вивчену лексику;
- передати коротко зміст прочитаного.

Тема 3. Головний мозок. Центральна нервова система. Органи чуття

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Прийменники, які керують родовим та давальним відмінками. Прийменники, які керують знахідним відмінком. Прийменники, які керують знахідним і давальним відмінками.

3.1. Головний мозок

Лексичний матеріал: der Kopf; das Gehirn; das Bewusstsein; das Großhirn; der Hirnstamm; das Kleinhirn; das Rückenmark; die Rinde; die Hirnhälfte.

3.2. Центральна нервова система

Лексичний матеріал: das Zentralnervensystem; das Gehirn; das Rückenmark; die Nerven; die Sinnesorgane; cerebros spinal; der Sitz; die Großhirnrinde; der Sinneseindruck; die höhere Nerventätigkeit; der Reflex; die Nervenfasern; die Erregung; die Hemmung.

3.3. Органи чуття

Лексичний матеріал: die Sinnesorgane; das Auge; das Gehör; das Ohr; der Geruch; der Geschmack; die Nase; die Haut; die Sinneswahrnehmung; die Empfindungseinrichtungen; die Berührung.

Практичні навички:

- вміти вживати прийменники з родовим, давальним, знахідним та давальним або знахідним відмінками;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- скласти коротке повідомлення про будову головного мозку;
- коротко розповісти про будову та основне завдання центральної нервової системи;
- скласти коротке повідомлення про органи чуття.

Тема 4. Серцево-судинна система

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Особові займенники. Неозначений займенник *man* та безособовий займенник *es*.

4.1. Система кровообігу

Лексичний матеріал: der Blutkreislauf; der Körperkreislauf; der Lungenkreislauf; das Blut; der Schlagader der Blutader; die Blutgefäße; die Vene; die Arterie; die Kapillaren; der Stoffaustausch; das Herz; der Herzkammer; der Vorhof; die Kohlensäure; ausscheiden; die Klappe; die Lungen; abgeben; aufnehmen.

4.2. Серце

Лексичний матеріал: das Herz; der Herzmuskel; die Herzkammer; die

Klappe; die Zusammenziehung; die obere Hohlvene; die untere Hohlvene; das Zwerchfell; der Herzbeutel; der Herzmuskel; der Vorhof.

Практичні навички:

- вміти провідніювати та принагідно використовувати у мовленні різні типи займенників;
- складати речення з неозначеним займенником *man* та безособовим займенником *es*;
- відмінювати прикметники та утворювати ступені порівняння прикметників;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- розповідати про кровообіг, будову серця за допомогою анатомічних малюнків.

Тема 5. Дихальна система

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Головні суфікси прикметників.

5.1. Дихальна система

Лексичний матеріал: das Atmungssystem; bestehen aus; obere und untere Luftwege; die Nase; der Rachen; der Kehlkopf, die Luftröhre; die Lungen; der Sauerstoff; die Einatmung; die Ausatmung; die Lunge; die Brusthöhle; das Zwerchfell; das Lungenfell; der Ast; die Bronchien; die Lungenbläschen.

Практичні навички:

- вміти вживати суфікси прикметників;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- описувати будову дихальної системи (легень).

Тема 6. Травна система

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Відмінювання прикметників.

6.1. Травна система

Лексичний матеріал: das Verdauungssystem; die Mundhöhle; die Speiseröhre; der Magen; der Darm; der Mund; die Bauchspeicheldrüse; der Mastdarm; der Dünndarm; der Dickdarm; die Magenschleimhaut; der Zwölffingerdarm; der Blinddarm; die Leber; die Gallenblase; der Magensaft; der Rachen; der After.

Практичні навички:

- відмінювати прикметники;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- розповідати про будову травної системи та процес травлення, використовуючи анатомічний малюнок та вивчену лексику.

Тема 7. Сечова система

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Ступені порівняння прикметників

7.1. Сечова система

Лексичний матеріал: das Harnwegsystem; die Nieren; der Harnleiter; die Harnblase; die Harnröhre; der Urin; die Penisspitze; die Scheide; die Rückstauklappe; der Harndrang; die Harnsäure; die Nieren; die Nierenvene; der Sammelkanal; das Nephron; das Nierenkörperchen; das Nierenmark; die Nierenrinde; der Nierenkelch; das Nierenbecken.

Практичні навички:

- утворити ступені порівняння прикметників;
- використовувати у мовленні вивчену лексику;
- передавати зміст тексту про сечову систему та нирки з використанням нової лексики та опорою на анатомічний малюнок.

Тема 8. Ендокринна система

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Невідокремлювальні дієслівні префікси.

8.1. Ендокринна система

Лексичний матеріал: das Hormonsystem; die Nebennierenrinde; die Schilddrüse; die Nebenschilddrüse; die Bauchspeicheldrüse; die Hirnanhangdrüse (die Hypophyse); der Hypothalamus; die Epiphyse.

Практичні навички:

- вміти вживати дієслівні префікси;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- систематизувати назви залоз та гормонів.

Тема 9. Жіноча репродуктивна система. Чоловіча репродуктивна система

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Відокремлювальні дієслівні префікси. Дієслівні префікси, які можуть бути відокремлювальними та невідокремлювальними.

9.1. Жіноча репродуктивна система

Лексичний матеріал: die weiblichen Geschlechtsorgane; die Schamlippen; die Klitoris; die Scheide; die Gebärmutter; der Gebärmutterhals; der Muttermund; der Gebärmutterkörper; die Eileiter; die Eierstöcke.

9.2. Чоловіча репродуктивна система

Лексичний матеріал: die männlichen Geschlechtsorgane; das Glied; der Schwellkörper; der Eichel; die Harnröhre; der Hodensack; die Hoden; der Spermienleiter; die Vorsteherdrüse.

Практичні навички:

- вміти вживати невідокремлювальні та відокремлювальні дієслівні префікси;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- систематизувати назви залоз та гормонів;
- розповідати про функції органів жіночої та чоловічої репродуктивної системи.

Тема 10. Імунна система

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Модальні дієслова.

10.1. Імунна система

Лексичний матеріал: das Immunsystem; die Bakterien; das Virus; die Pilze; die Parasiten; der Krankheits-erreger; Thymus; die Milz; verhindern; abbauen.

Практичні навички:

- вміти вживати модальні дієслова;
- використовувати у мовленні вивчену лексику;
- передати коротко зміст прочитаних текстів.

Розділ 2. Охорона здоров'я

Тема 11. У поліклініці та лікарні

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Утворення часових форм дійсного способу. Präsens. Futurum. Imperfekt. Perfekt. Plusquamperfekt.

11.1. У поліклініці

Лексичний матеріал: der Arzt aufsuchen; die Sprechstunden abhalten; der Kinderarzt; der Internist; der Chirurg; der Gynäkolog; der Dermatolog; der Zahnarzt; der Facharzt für Nervenkrankheiten; ins Wartezimmer gehen; gründlich untersuchen; das Rezept geben.

11.2. Лікарня

Лексичний матеріал: das Krankenzimmer; die Aufenthaltsräume für nicht bettlägerige Patienten; das Untersuchungszimmer; Zimmer für Ärzte und das mittlere medizinische Personal; das Bad, Toiletten; chirurgische Stationen; die

Operations- und Verbandsräume; eine Röntgenabteilung; die Laboratorien; das Leichenhaus; der Krankenwagen.

Лексичний матеріал: die diensthabende Schwester; bei den Kranken die Temperatur messen; der Urin; das Sputum; der Stuhl; für Laboruntersuchungen einsammeln; die Patienten; die Stationschwester; der behandelnde Arzt; die Visite beginnen; bei der Untersuchung helfen; ärztliche Verordnungen; die Mittagsruhe; die Besuchszeit.

11.3. Охорона здоров'я в Німеччині

Лексичний матеріал: das Gesundheitswesen; die Krankenkassen; die Versicherten; das Apothekenwesen; die Krankenversicherung; die Vorsorgeuntersuchungen; das Krankheitsfrüherkennungsprogramm; Gesundheits-Check-up; die Krebsvorsorge; die Zahnvorsorge; die Gesundheitsvorsorge; die Gesundheitserziehung.

Практичні навички:

- утворювати речення в усіх часових формах дійсного способу;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- використати представлений лексичний матеріал для складання діалогу до теми “У поліклініці”;
- готувати коротке повідомлення про лікарню;
- розповісти про робочий день фельдшера;
- передати зміст тексту “Охорона здоров'я в Німеччині”.

Тема 12. Аптека

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Сполучник. Прислівники місця та часу.

12.1. Лікарські засоби

Лексичний матеріал: die Arzneimittel; die Abkochungen; die Aufgüsse; die Emulsionen; die Extrakte; die Pasten; die Pillen; das Pulver; die Salben; die Schleime; die Suppositorien; die Tabletten; die Tinkturen; einnehmen; zum inneren Gebrauch; zum äußeren Gebrauch; vor oder nach dem Essen.

12.2. В аптеці

Лексичний матеріал: die Arzneien kaufen; die Apothekerin; das Rezept vorzeigen; freibekommen; die Abteilung; auf nüchternen Magen; vor dem Schlafengehen; rezeptpflichtig; ohne Rezept bekommen; freiverkäufliche Mittel; bestellen; die starkwirkenden Arzneimittel; dringend.

Практичні навички:

- вміти вживати сполучник;
- правильно вживати прислівники місця та часу;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- повідомляти про медичні препарати, використовуючи засвоєну лексику;
- скласти діалог “В аптеці”.

Тема 13. Здоров'я. Захворювання

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Прислівники способу дії та причини і мети. Ступені порівняння прислівників.

13.1. Здоров'я

Лексичний матеріал: die Gesundheit; die Lebenskraft; die Körperfunktion; die Adaptation; die Stresssituation; die Gleichgewichtslage; die Psyche; die Verletzbarkeit; die Gemütslage.

13.2. Захворювання

Лексичний матеріал: über die Beschwerden erzählen; genaues Bild bekommen; verursachen; die Untersuchung am Krankenbett; die Beobachtung; abtasten; abklopfen; abhören; Puls-, Blutdruck- und Fiebermessen; der Herzton; die Hautfarbe; der Krankheitsverlauf; die Therapie; die Anamnese; die Diagnose stellen.

Практичні навички:

- правильно вживати прислівники способу дії та причини і мети;
- утворювати ступені порівняння прислівників;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- передати зміст прочитаних текстів.

Розділ 3. Внутрішня медицина

Тема 14. Захворювання органів кровообігу

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Утворення пасивної форми. Вживання пасиву. Утворення пасивної форми. Präsens Passiv. Утворення пасивної форми. Imperfekt Passiv. Утворення пасивної форми. Perfekt Passiv. Утворення пасивної форми Plusquamperfekt Passiv. Утворення пасивної форми Futurum Passiv.

14.1. Методи обстеження пацієнтів при захворюваннях органів кровообігу

Лексичний матеріал: das Abhören (die Auskultation); das Abklopfen (die Perkussion); die Pulsmessung; die Pulsqualität; regelmäßig oder unregelmäßig; das Thorax; den Herzton abhören; die Lage; die Form; die Größe des Herzens; die Herzstätigkeit; die Funktion der linken und rechten Herzhälfte; das EKG.

14.2. Ішемічна хвороба серця

Лексичний матеріал: die Herzinsuffizienz; chronische Überlastung; der Herzfehler; akutes Herzversagen; akute Herzmuskelentzündung; die Herzmuskelveränderung; die Herzmuskelhypertrophie; die Herzerweiterung; die

Herzmuskelverdickung.

14.3. Інфаркт міокарда

Лексичний матеріал: der Herzinfarkt; die Gewebsnekrose; die Symptome einer akuten Herzinsuffizienz; Zeichen eines Kreislaufschocks; die Blässe, kalter Schweiß, schneller, schwacher Puls; abfallender Blutdruck; das Lungenoedem; die Rhythmusstörungen; die Belastung; die Intensivstation.

14.4. Інсульт

Лексичний матеріал: das Hirninfarkt; die Gehirnveränderung; der Totalverschluss; die Halbseitenlähmung; die Fazialislähmung; der Sprachverlust; die gelähmte Gesichtshälfte; die gelähmte Körperhälfte; die Antikoagulantien; gefäßerweiternde Mittel.

14.5. Атеросклероз. Тромбоз

Лексичний матеріал: die Thrombose; die Blutgerinnung im Innern eines Gefäßes; das Gerinnsel; der Thrombus; die Venenentzündung; die Krampfader; bei Bettlägerigkeit, Antikoagulation und Stilllegen; die Thrombenbildung.

14.6. Артеріальна гіпертензія

Лексичний матеріал: der hohe Blutdruck; die Hypertonie; die Blutdruckwerte; Krankheiten der endokrinen Drüsen; bei Arteriosklerose; bei Hyperthyreose; die essentielle Hypertonie; die Symptome fehlen; ein Druckgefühl am Hinterkopf; der Schwindel; die Nasenbluten; die Gefahr des Herzinfarkts; der Arterienriss (die Arterienruptur).

Практичні навички:

- вміти утворити, вживати та правильно перекладати пасивний стан;
- утворювати речення в пасивному стані;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- коротко розповісти про основні захворювання серця та кровообігу;
- скласти діалог “У кардіолога”.

Тема 15. Захворювання крові

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Вживання Infinitiv з часткою zu. Вживання Infinitiv без частки zu. Інфінітивні групи з um+zu+Infinitiv, statt+zu+Infinitiv, ohne+zu+Infinitiv.

15.1. Залізодефіцитна анемія

Лексичний матеріал: die Veränderungen der Erythrozyten; die Anämie; die Eisenmangelanämie; im roten Knochenmark; die Folsäure; das Hämoglobin; das Eisen; die Erythrozytenbildung; der Eisenmangel; gestörte Eisenresorption.

15.2. Лейкемія

Лексичний матеріал: die Veränderungen der Leukozyten; die Leukämien; myeloische Leukämie; lymphatische Leukämie; aleukämische Leukämie; nach der Zellart; der Knochenmarkausstrich; die Leukozytose.

Практичні навички:

- застосовувати в реченнях безсполучниковий Інфінітив та правильно використовувати в реченнях Інфінітив з часткою “zu“ та без частки “zu“;
- вміти вживати інфінітивні групи з um+zu+Infinitiv, statt+zu+Infinitiv, ohne+zu+Infinitiv;
- правильно будувати речення з дієприслівниковим зворотом, використовуючи Partizip I, II;
- відповісти на запитання до тексту;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- зробити коротке повідомлення про захворювання крові, їх причини та методи лікування.

Тема 16. Захворювання органів дихання

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Двочленні і одночленні речення. Типи речень залежно від мети висловлювання. Типи речень за своїм складом. Повні і неповні речення. Словосполучення.

16.1. Нежить; збільшення мигдалин (симптоми)

Лексичний матеріал: der Schnupfen; der Respirationstrakt; die Virusinfektion; die Erkältung; entzündliche Schwellung; verstopfte Nase; der Niesreiz; schleimige Sekretion; die Vergrößerung der Rachenmandel; die Verschlechterung des Gehörs; die Audiometrie; die Adentomie.

16.2. Гострий бронхіт

Лексичний матеріал: die Bronchitis; akut; chronisch; die Reizbronchitis; der Bronchuskarzinom; der Husten; der Auswurf; die Rasselgeräusche; die Dämpfe; die Luftfeuchtigkeit; die Hustenmittel; die Antibiotika.

16.3. Бронхіальна астма

Лексичний матеріал: die Bronchialasthma; die Allergie; der Blütenstaub; die Lungenveränderung; die Verengung der Bronchien; akuter Asthmaanfall; keuchende Atmung; der Hustenanfall; das Sputum; bronchuserweiternde Mittel; das Klimawechsel; die Asthmatiker.

16.4. Рак бронхів

Лексичний матеріал: das Bronchuskarzinom; der bösartige Tumor; das Rauchen; Blut im Sputum; die Brustfellentzündung; die Metastasierung; die Tumorverschattung; das Thoraxröntgenbild; die Bronchoskopie.

16.5. Пневмонія

Лексичний матеріал: die Lungenentzündung; die Pneumonie; bakteriell; die Viruspneumonie; die betroffenen Lungenpartien; die Lappenpneumonie; die Bronchopneumonie; die Breitbandantibiotika.

Практичні навички:

- вміти розрізняти і складати різні типи речень;
- перекладати словосполучення;
- розшифровувати клінічні терміни, порівнюючи їх з латинськими та грецькими коренями слів, які вживаються в медичних текстах;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- розповісти про респіраторні захворювання;
- скласти діалог “У пульмонолога”.

Тема 17. Захворювання органів травлення

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Головні члени речення. Підмет. Присудок. Другорядні члени речення. Додаток. Обставина. Означення. Складне речення. З'єднання речень з допомогою сполучників. Порядок слів у підрядному реченні

17.1. Методи обстеження при захворюваннях органів травлення

Лексичний матеріал: der Magendarmtrakt; die Untersuchungsmethoden; das Abtasten; die Röntgenunter-suchung; das Bariumbrei; die Magenspiegelung; die Biopsie; die Rektaluntersuchung; die Stuhluntersuchung; das Blutbild.

17.2. Виразкова хвороба

Лексичний матеріал: das Magengeschwür; der Magensaft; der Magenschleimhautdefekt; familiäre Neigung; die Magenbeschwerden; bohrender Schmerz; von der Nahrungsaufnahme abhängig sein; der Magenkrebs; die Magenperforation; die Magenschondiät.

17.3. Діарея та закреп (симптоми)

Лексичний матеріал: der Durchfall; die Verstopfung; die Entleerung; die Lebensmittelvergiftung; die Abführmittel; die Diät; die Infektionskrankheiten; die Resorptionsstörungen.

17.4. Гострий апендицит

Лексичний матеріал: die Blinddarmentzündung; die Apendizitis; der Wurmfortsatz; beim Abtasten; im rechten Unterbauch; der Druckschmerz; der Entlastungsschmerz; die Leykozytose; die Blutsenkungsgeschwindigkeit; operativ Entfernung.

17.5. Гепатит

Лексичний матеріал: die Leberentzündung; Hepatitis; die Viren; der Erreger; die Inkubationszeit; im Serum; der Blutspender; die Transfusion.

17.6. Холецистит

Лексичний матеріал: die Gelbsucht; gelbsüchtig; die Übertragung; die Komplikation; die Diät.

17.7. Жовчнокам'яна хвороба

Лексичний матеріал: die Gallenblasenentzündung; erhöhte Konzentration gallengängiger Stoffe; die Gallenblasensteine; die Gallenkolik; der Diätfehler; der Brechreiz; erhöhte alkalische Phosphatase; entfärbter Stuhl; die Gallenschondiät; die Gallenblasenperforation.

Практичні навички:

- розрізняти головні та другорядні члени речення;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- розповісти про методи обстеження при захворюваннях травного каналу;
- скласти діалог “У гастроентеролога”;
- коротко розповісти про симптоми та лікування гострого апендициту;
- скласти розповідь про захворювання печінки та жовчного міхура, використовуючи наведені словосполучення та речення.

Тема 18. Захворювання нирок і сечової системи

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Класифікація підрядних речень за способами зв'язку з головним реченням. Класифікація підрядних речень за місцем підрядного речення в складнопідрядному реченні

18.1. Хвороби нирок. Хронічна ниркова недостатність

Лексичний матеріал: chronische Niereninsuffizienz; ständige Veränderung des Nierengewebes; der Appetit- und Gewichtsverlust; die Mattigkeit; die Blässe; Zeichen der Harnstoffvergiftung; starker Durst und Ödeme; Eiweißmangels im Blut; künstliche Niere einsetzen; das Blut reinigen; die Nierentransplantation; passende Spenderniere.

18.2. Сечокам'яна хвороба

Лексичний матеріал: die Nierensteine; die Entzündung der Harnwege; die Nierenkolik; krampfartige Schmerzen; der Urinabfluss; die Hydronephrose; die Nierenoperation; allergische Entzündung der Glomerula beider Nieren; der Streptokokkeninfekt; chronische Glomerulonephritis.

18.3. Гострий гломерулонефрит

Лексичний матеріал: akut; allergische Entzündung der Glomerula beider

Nieren; der Streptokokkeninfekt; chronische Glomerulonephritis.

18.4. Простатит. Рак простати

Лексичний матеріал: die Prostata; die Prostatitis; das Prostatakarzinom; das Prostataadenom; der Prostatastein; die Vergrößerung der Prostata.

Практичні навички:

- класифікувати підрядні речення;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- скласти діалог “В уролога”;
- розповісти про захворювання сечової системи.

Розділ 4. Гінекологія та акушерство

Тема 19. Гінекологія

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Підрядні підметові та присудкові речення. Підрядні додаткові речення. Означальні підрядні речення. Підрядні речення місця. Підрядні речення часу.

19.1. Методи обстеження гінекологічних хворих

Лексичний матеріал: die Gynäkologie; die Inspektion der äußeren Genitalien; die Spekulumuntersuchung; die Inspektion der Portio; die Kolposkopie; die Jodprobe; die Palpation; bimanuell; rektale Untersuchung; die Brustuntersuchung.

19.2. Захворювання жіночих статевих органів

Лексичний матеріал: entzündlich; die Veränderung; im Genitalbereich; die Vaginitis; spezifische Erreger; unspezifische Erreger; die Übertragung; bei dem Geschlechtsverkehr; die Menstruation; der Ausfluss aus der Scheide, die Pilzfäden.

19.3. Доброякісні пухлини матки

Лексичний матеріал: das Geschwulst; der Tumor, gutartig; das Myom; die Östrogenproduktion; die Menopause; die Blutungsanomalien; die Zwischenblutung; die Kreuzschmerzen; gynäkologische Untersuchung; jährliche Kontrolluntersuchung; die Hormontherapie.

19.4. Злоякісні пухлини матки

Лексичний матеріал: bösartig; der Gebärmutterhalskrebs; der Gebärmutterkörperkrebs, die Tumorausbreitung; die Bestrahlung; das Frühstadium.

19.5. Рак грудної залози

Лексичний матеріал: die Brust; der Brustkrebs; die Stillperiode; derbe

Кnoten, die Metastasen; die Mammaamputation; das Lyphödem.

Практичні навички:

- розрізняти та будувати підрядні речення (підметові, присудкові, додаткові, означальні);
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- скласти коротке повідомлення про методи обстеження статевих органів;
- розповісти про захворювання жіночих статевих органів та грудних залоз;
- скласти діалог “У гінеколога”.

Тема 20. Акушерство

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Підрядні речення місця. Підрядні речення часу. Підрядні речення обставини способу та дії. Утворення кон’юктива.

20.1. Вагітність

Лексичний матеріал: die Schwangerschaft; die Schwangere; die Veränderungen des Körpers und Gemüts; mit Brechreiz und Erbrechen reagieren; allgemeiner Unlust; Neigung zu Ohnmachtsanfällen; die Appetitlosigkeit; die Herztöne des Kindes hören; die Kindesbewegungen beobachten; die Herzbeklemmung; leichte Atemnot.

20.2. Збирання анамнезу у породіллі

Лексичний матеріал: die Erhebung der Anamnese; die Gebärende, die Geburtsbeschleunigung; der Dauer: künstliche Entbindung; der wochenbettverlauf, der Abort; der Beckenfehler.

20.3. Пологи

Лексичний матеріал: die Geburt; die Wehen; unerlässlich sein; regelmäßige Zusammenziehungen der Gebärmuttermuskeln; die Eröffnung der Gebärmutter; das Austreiben; die Plazenta; die Geburt; die Nachgeburt; Zahl und Stärke der Wehen; die Austreibungsperiode; der Zeitraum von der Geburt des Kindes bis zur Ausstoßung der Plazenta; die Gebärmutter zieht sich zusammen.

20.4. Кесарів розтин

Лексичний матеріал: der Kaiserschnitt; primär, sekundär, die Querlage; der Gebärmutterriss; der Geburtsstillstand, die Gesichtslage; der Notkaiserschnitt; die Eklampsie, die Regionalanästhesie.

20.5. Ускладнення після пологів

Лексичний матеріал: die Komplikationen; die Verletzung; die Geburtswege, die Naht; das Wehenmittel; die Mutterkuchenlösungsstörungen.

Практичні навички:

- розрізняти та будувати підрядні речення;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- розповісти про вагітність, пологи, ускладнення після пологів;
- скласти коротке повідомлення про кесарів розтин;
- скласти діалог між акушеркою та породіллею;
- скласти діалог між акушеркою та молодою мамою.

Розділ 5. Невідкладні стани

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Вживання кон'юктива у головному та підрядному реченні.

Тема 21. Невідкладна медична допомога

Лексичний матеріал: dringliche ärztliche Hilfe; die Lebensgefahr; die Todesursache; der Unfalltod; der Strassenunfall; künstliche Beatmung; äussere Herzdruckmassage; der Krankenwagen; die Unfallfolgen; retten.

Тема 22. Перша медична допомога при кровотечах

Лексичний матеріал: die Blutung; erste Hilfe; bedrohliche Blutung; die Wunde; die Gefahr; die Massnahmen; der Verletzte; der Druckverband; das Hochhalten.

Тема 23. Перша медична допомога при переломах

Лексичний матеріал: der Knochenbruch; die Fraktur; das Frakturzeichen; die Schwellung; der Bluterguss (Hämatom); der keimfreie Verband; der Umschlag; das Dreiecktuch; der Armbruch; der Beinbruch.

Тема 24. Перша медична допомога в разі опіків

Лексичний матеріал: die Verbrennung; die Verbrühung; die Verbrennungsgrade; die Brandwunde; die Blasenbildung; die Gewebsschädigung; die Brandsalbe; kaltes Leitungswasser.

Тема 25. Перша медична допомога при хімічних опіках

Лексичний матеріал: die Verätzung; die Säure; die Laugen; spülen; die Chemikalien; der Haut; kein Erbrechen; die Rötung; weiße Verfärbung; die Säure; die Hautverätzung; die Augenverätzung; die Verätzung im Magen-Darm-Bereich; zur Erblindung führen; schützen; die Schockbekämpfung.

Тема 26. Перша медична допомога при переохолодженні та обмороженні

Лексичний матеріал: die Unterkühlung; die Bewusstlosigkeit; die Erfrierung; blaurote Flecken; keimfreie Bedeckung; die Durchblutungsstörung; erfrorene Körperteile; erwärmen; warme Getränke.

Тема 27. Перша медична допомога при утопленні

Лексичний матеріал: das Ertrinken; die Erstickung; das Krampfstadium; der Ertrinkende, versinken, der Sauerstoffmangel; die Beatmung; die Atemspende.

Практичні навички:

- вживати кон'юктив у головному та підрядному реченні;
- скласти коротке повідомлення про невідкладну медичну допомогу;
- розповісти про надання першої медичної допомоги при різних нещасних випадках;
- брати участь у рольовій грі “Я надаю першу допомогу”.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Прочитати та перекласти текст з правильною вимовою та інтонацією.
2. Інсценізувати діалог.
3. Передати зміст прочитаного.
4. Висловити свою думку з приводу якогось питання.
5. Розуміти скарги іншомовного пацієнта.
6. Використовувати при перекладі медичних термінів знання грецьких та латинських терміноелементів.
7. Розуміти неповні репліки партнерів у діалогічному мовленні, вживати позамовні засоби (жести, міміка).
8. Широко вживати готові мовленнєві одиниці (шаблони, кліше, словосполучення) для висловлювання вдячності, привітання, повернення уваги співрозмовника, підтвердження або коментування почутого.
9. Вилучати інформацію з різних усних та письмових джерел з метою подальшого професійного удосконалення.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Розкажіть про утворення множини та роду іменників у німецькій мові та наведіть декілька прикладів. Розкажіть коротко про будову таких органів відчуття та сприйняття, як вухо та око. Назвіть декілька клінічних термінів, пов'язаних із захворюванням цих органів.
2. Назвіть головні члени речення. Якими частинами мови вони можуть бути виражені? Який порядок слів існує у простому реченні (розповідному, питальному, окличному)? Розкажіть коротко про будову нервової системи. Декодуйте декілька клінічних термінів, пов'язаних із захворюванням цієї системи.
3. Як утворюється Präsens та Imperfekt слабких та сильних дієслів? Наведіть приклад відмінювання таких дієслів. Розкажіть про дихальну систему людини та захворювання дихальних шляхів.
4. Складнопідрядні речення в німецькій мові. Наведіть приклади декількох видів підрядних речень. Розкажіть про сечову систему людини та наведіть приклади захворювань цієї системи.
5. Як модальні дієслова відмінюються у Präsens та Imperfekt? Наведіть приклади з модальними дієсловами. Розкажіть про функції крові та її складові частини. Які захворювання крові Ви знаєте?
6. Розкажіть про види артиклів та їх відмінювання, назвіть основні випадки використання означеного та неозначеного артикля. Що вам відомо про кістково-м'язеву систему. Назвіть декілька клінічних термінів, пов'язаних із захворюваннями цієї системи.
7. Які граматичні категорії особових та присвійних займенників Ви знаєте? Провідмінійте їх. Розкажіть коротко про будову та функції шкіри.
8. Слабка, сильна та жіноча відміни іменників. Наведіть приклади відмінювання. Розкажіть про статевий апарат людини та наведіть приклади захворювань цієї системи (вказуючи причини та методи лікування даного захворювання).
9. Розкажіть про семантичну класифікацію дієслів (модальні, слабкі та сильні), три основні форми дієслів та назвіть загальну характеристику безособових форм дієслова. Розкажіть коротко про кров'яний тиск і як його вимірювати.
10. Як будується слабка та сильна відміна прикметників? Назвіть ступені порівняння прикметників у німецькій мові. Наведіть приклади застосування прикметників у різних ступенях порівняння у реченнях. Розкажіть про першу допомогу при кровотечах.
11. Назвіть питальні та вказівні займенники. Провідмінійте у Präsens дієслово з невідокремлюваним та відокремлюваним префіксом. Розкажіть коротко про серцево-судинну систему людини. Назвіть клінічні терміни, які пов'язані із захворюваннями цієї системи.
12. Як утворюється Imperfekt слабких та сильних дієслів? Наведіть приклад їх відмінювання. Розкажіть про роль гормонів в людському організмі.
13. Розкажіть про керування прийменників у німецькій мові. Назвіть декілька прийменників, які вимагають лише знахідного відмінка і побудуйте з ними речення. Що Ви можете розказати про кровообіг людини?
14. Назвіть другорядні члени речення. Якими словами вони можуть бути виражені? Наведіть декілька прикладів. Розкажіть про хвороби, які

- виникають в зв'язку з порушенням обміну речовин в людському організмі.
15. Як утворюється Futurum у німецькій мові? Наведіть приклади дієслів у Futurum в декількох реченнях. Розкажіть коротко про пасивний та активний руховий апарат людини. Назвіть декілька захворювань, пов'язаних із захворюванням рухового апарату (причини, лікування, наслідки).
 16. Утворення та синтаксичні функції дієприкметників. Розкажіть про будову та функції травної системи. Назвіть клінічні терміни пов'язані з її захворюванням.
 17. Які прийменники у німецькій мові вимагають або давального або знахідного відмінка? Як встановлюється тривалість вибору у таких прийменниках? Наведіть декілька прикладів. Що Ви можете розказати про шкідливість куріння та про хвороби, причиною яких є куріння?
 18. Наведіть приклад вживання дієслів у Plusquamperfekt та розкажіть про утворення цього часу. Розкажіть про серцево-судинну систему людини.
 19. Які прийменники у німецькій мові вимагають лише давального і лише родового відмінка? Побудуйте декілька речень з цими прийменниками. Розкажіть коротко про лімфатичну систему.
 20. Наведіть приклад вживання дієслів у Perfekt та розкажіть про утворення цього часу. Назвіть декілька хвороб шлунка, печінки та селезінки, називаючи причину їх виникнення.
 21. Назвіть безособові форми дієслів. Розкажіть про будову Infinitiv I та II, а також про Інфінітив з часткою *zu* та без неї. Розкажіть про будову та функції центральної нервової системи.
 22. Наведіть приклади використання дієслів у пасивному стані Präsens та Imperfekt. Розкажіть про будову та функції нирок, а також наведіть приклад захворювання нирок, називаючи причини.
 23. Які Ви знаєте числівники в німецькій мові? Наведіть приклади. Що Ви можете розказати про ракові захворювання? Наведіть конкретний приклад хвороби.
 24. Що Ви знаєте про пасивний стан дієслова в німецькій мові? Провідмініайте дієслово у Perfekt та Plusquamperfekt у пасивному стані. Розкажіть коротко про хвороби центральної нервової системи.
 25. Складносурядні речення в німецькій мові. Наведіть приклади з різними сполучниками. Які Ви знаєте захворювання крові? Наведіть приклад.
 26. Що таке “сполучниково-предикативна рамка”? Наведіть приклад. Розкажіть коротко про дітородні органи. Назвіть клінічні терміни, пов'язані з їх захворюванням.
 27. Що вам відомо про складнопідрядні речення часу та місця. Наведіть приклади. Розкажіть про головний мозок людини та його функції.
 28. Як утворюється умовний спосіб дієслів в німецькій мові. Наведіть приклади.
 29. Які Ви знаєте відокремлювальні префікси? На якому місці в реченні стоїть відокремлювальний префікс дієслова при відмінюванні в Präsens? Розкажіть про активний та пасивний опорно-руховий апарат.
 30. Які закінчення отримують іменники в родовому відмінку однини? Після яких прийменників іменник стоїть у родовому відмінку? Наведіть приклади. Що Ви можете розказати про органи чуття?
 31. Які дієслова будують за допомогою допоміжного дієслова *sein*, а які за допомогою *haben*? Розкажіть коротко про анатомію та фізіологію дихальних органів.

32. Які три форми дієслів називають основними, як будується Partizip II слабких і сильних дієслів? Які дієслова не отримують у Partizip II префікс *ge-*? Про які захворювання дихальних шляхів Ви можете розповісти?
33. Який порядок слів в складносурядних реченнях після сполучників *und, aber, denn, dann, darum*? Наведіть приклади. Розкажіть про кровообіг та функції крові.
34. Назвіть різні випадки вживання безособового займенника *es*. Підготуйте коротку розповідь до теми: “Робочий день фельдшера”.
35. Як відмінюються в Präsens та Imperfekt модальні дієслова *können, wollen, müssen, dürfen*? Наведіть приклади. Розкажіть які Ви знаєте хвороби обміну речовин?
36. Чи всі дієслова в німецькій мові змінюють кореневу голосну в 2-й і 3-й особі однини? Провідмінійте в Präsens та Imperfekt дієслова *haben, sein, werden*. Що Ви можете розповісти про злоякісні та доброякісні пухлини жіночих статевих органів.
37. Які заперечення в німецькій мові Ви знаєте? Де зазвичай стоїть заперечення? Де стоїть заперечення *nicht*, якщо воно належить до дієслова? Розкажіть коротко про епілепсію та параліч.
38. Як будуються в німецькій мові кількісні та порядкові числівники? Що Ви можете розказати про інфаркт міокарда та інсульт?
39. На які питання відповідають допустові та умовні підрядні речення, як вони з’єднуються з головним реченням? Що вам відомо про інфекції сечових шляхів?
40. Які Ви знаєте модальні дієслова? Розкажіть про їх значення та функції. Що вам відомо про високий та низький кров’яний тиск?
41. За допомогою яких сполучників з’єднуються підрядні речення часу, наведіть декілька прикладів. Підготуйте коротку розповідь до теми: “В аптеці”.
42. Як будується Imperfekt пасивного стану дієслів, назвіть способи перекладу пасивних форм дієслова українською мовою. Які Ви знаєте захворювання крові?
43. Що таке інфінітивна група? Які Ви можете назвати причини при захворюванні раку легень.
44. Що Ви можете розповісти про займенникові прислівники, і як вони перекладаються українською мовою? Розкажіть про лімфатичну систему, назвіть клінічні терміни пов’язані із захворюваннями цієї системи.
45. В яких випадках вживається сполучник *weil* а в яких *da*? Наведіть декілька прикладів. Розкажіть про запалення жовчного міхура та жовчні камені.
46. Які часові форми будує кон’юнктив? Як будується Präsens та Imperfekt Konjunktiv. Підготуйте коротке повідомлення до теми: “Лікарня”.
47. Розкажіть про наказові речення в німецькій мові. Наведіть декілька прикладів. Що Ви можете розповісти про доброякісні та злоякісні пухлини статевих органів. Назвіть основні причини їх появи.
48. Що Ви можете розповісти про поширене означення? Як проводиться гінекологічний огляд?
49. Що Ви знаєте про модальну конструкцію *haben, sein + zu + Infinitiv*? Розкажіть коротко про будову жіночих та чоловічих статевих органів.
50. Розкажіть про будову та вживання безособового займенника. Що Ви можете розказати про запальні процеси статевих органів і яка їх

причина?

51. Що Ви знаєте про дієприслівникові звороти та його функції? Назвіть три основні фази нормальних пологів та зробіть короткий огляд кожної фази.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Гинар-Фрёлх Э. Книга для чтения на немецком языке для медицинских училищ. — М.: Высшая шк., 1981. — 136 с.

Ицигсон Л.К. Sprechen Sie Deutsch, Herr Doktor? — М.: Высшая шк., 1979. — 166 с.

Кондратьева В.А., Григорьева Л.Н., Терновская Г.В. Немецкий язык для студентов-медиков. — М.: Высшая шк., 1985. — 400 с.

Настаченко В.Н., Гринюк Г.А. Німецька мова: навч. посіб. для студ. мед. навч. закл. — К.: Знання, 1999. — 256 с.

Паранский Л.М. Пособие по немецкому языку для медицинских училищ. — М.: Высшая шк., 1975. — 176 с.

Янков А.В. Іноземна мова (німецька): програма для медичних училищ України. — К., 1998.

Додаткова

Бондарь С.Н. Учебник немецкого языка для медицинских вузов. — М.: Высшая шк., 1977. — 350 с.

Alexander G., Merian E. Medizinisches Fachwörterbuch. — Leipzig: Medizin, 1991.

Duden. Das Wörterbuch medizinischer Fachausdrücke. — Stuttgart, 1985. — 744 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних)
навчальних закладів I—III рівнів акредитації

Київ
2011

ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА

Укладачі:

Л.Є. Братанюк — викладач-методист, викладач вищої категорії, канд. юр. наук, викладач основ права Погребищенського медичного коледжу;

Ю.Б. Панасюк — викладач вищої категорії, викладач основ права, заступник директора з гуманітарної освіти та виховної роботи, Погребищенського медичного коледжу.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії соціально-економічних дисциплін Погребищенського медичного коледжу від 21.11.2011 р., протокол № 4.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії з дисциплін хірургічного профілю ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України.

Рецензенти:

І.І. Котюк — доктор юр. наук, завідувач кафедри криміналістики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка;

П.Г. Білоконний — доктор екон. наук, професор, ректор Вінницького фінансово-економічного університету;

О.Ф. Гаврилюк — викладач-методист, викладач вищої категорії, канд. мед. наук, директор Погребищенського медичного коледжу.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму “Основи правознавства” для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації складено для спеціальностей: 5.12010101 “Лікувальна справа”, 5.12010102 “Сестринська справа”, 5.12010105 “Акушерська справа”, 5.12010103 “Медико-профілактична справа”, 5.12010201 “Лабораторна діагностика”, 5.12010104 “Стоматологія”, 5.12010106 “Стоматологія ортопедична”, 5.12020101 “Фармація”, відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ та ОПІ підготовки молодших спеціалістів, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р. та навчальних планів 2011 р.

Метою навчальної дисципліни “Основи правознавства” є засвоєння студентами основних теоретичних положень і понять національного права України, розуміння ними Конституції та чинного законодавства України, закономірностей побудови правової держави, формування в них високого рівня правової свідомості та правової культури, вміння тлумачити і правильно застосовувати нормативно-правові акти у практичній медичній діяльності, грамотно оцінювати юридичні факти, вільно орієнтуватися в сучасному правовому полі.

Завдання навчальної дисципліни — надати студентам систематичні знання з юридичних наук. Засвоєння специфічної фахової термінології, певного правового мінімуму знань з конституційного, цивільного, сімейного, трудового, адміністративного, кримінального, медичного права України — неодмінна передумова майбутньої професійної діяльності фахівця в обставинах сучасного економічного життя.

Після вивчення дисципліни *студенти повинні знати:*

- головні загальнотеоретичні поняття галузей цивільного, трудового, сімейного, адміністративного, господарського та кримінального права, їх тлумачення та категорії;
- завдання, мету та основні положення (принципи), відповідно до яких здійснюються цивільні, трудові, сімейні, адміністративні, господарські, медичні та кримінальні правовідносини в Україні;
- основні правила та процедури прийняття рішень та складання для їх закріплення відповідних документів з усіх питань, що виникають під час їх розгляду.

Студенти повинні вміти:

- своєчасно та правильно виявляти, перевіряти та оцінювати докази та фактичні обставини, які виникають у процесі практичної роботи та життя;
- правильно вибирати та аналізувати правові норми в процесі їх фактичного застосування;
- приймати законні, обґрунтовані та доцільні рішення з усіх питань, які виникають повсякденно в реальному житті;
- набути твердих навичок з використання отриманих знань у стандартних ситуаціях — під час виконання вправ, розв’язання задач, аналізу навчальних тестів, що дасть змогу орієнтуватися в реальних життєвих ситуаціях і приймати правильні рішення.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010101 “ЛІКУВАЛЬНА СПРАВА”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	5	2	2	1
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	2	2	1
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	6	2	2	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	5	2	2	1
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	5	2	2	1
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	6	2	2	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	3	1	—	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	5	1	2	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	2	—	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	6	2	2	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	4	—	2	2
Усього		54	18	18	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
5.12010102 “СЕСТРИНСЬКА СПРАВА”
5.12010104 “СТОМАТОЛОГІЯ”
5.12010106 “СТОМАТОЛОГІЯ ОРТОПЕДИЧНА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	6	2	2	2
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	2	1	2
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	5	2	1	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	6	2	2	2
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	6	2	2	2
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	6	2	2	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	3	1	-	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	5	1	2	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	2	—	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	5	2	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	3	—	1	2
Усього		54	18	14	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
5.12010103 “МЕДИКО-ПРОФІЛАКТИЧНА СПРАВА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	6	2	2	2
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	1	2	2
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	5	1	2	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	6	2	2	2
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	6	2	2	2
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	6	2	2	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	4	1	1	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	4	1	1	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	1	1	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	4	1	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	4	—	2	2
Усього		54	14	18	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010105 “АКУШЕРСЬКА СПРАВА”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	7	4	2	1
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	4	2	1	1
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	4	2	—	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	5	2	2	1
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	6	4	1	1
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	5	2	1	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	4	2	—	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	5	2	1	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	2	—	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	5	2	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	5	2	1	2
Усього		54	26	10	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010201 “ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	6	2	2	2
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	2	1	2
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	4	2	1	1
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	5	2	2	1
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	5	2	2	1
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	6	2	2	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	5	2	1	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	4	1	1	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	5	2	1	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	5	2	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	4	1	1	2
Усього		54	20	15	19

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12020101 “ФАРМАЦІЯ”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	4	2	—	2
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	2	1	2
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	5	2	1	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	5	2	1	2
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	6	2	2	2
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	6	4	—	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	5	2	1	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	4	2	—	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	2	—	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	5	2	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	5	2	1	2
Усього		54	24	8	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Зв'язок лікарської етики та медичної деонтології з правовою культурою. Правова культура медичного працівника. Правове виховання: поняття, ознаки, функції.
2. Права та обов'язки медичних працівників. Визначення поняття "пацієнт". Права пацієнта.
3. Основні принципи накладання дисциплінарного стягнення у сфері медичної діяльності.
4. Загальна характеристика управління санітарно-епідеміологічним наглядом. Адміністративна відповідальність та фінансові санкції за порушення санітарного законодавства.
5. Відповідальність у цивільному праві, її підстави.
6. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників. Мораль та шкода. Принципи компенсації моральної шкоди у сфері медичної діяльності.
7. Оплата праці працівників охорони здоров'я у разі відхилення від нормальних умов праці.
8. Матеріальна відповідальність у закладах охорони здоров'я.
9. Охорона праці в закладах охорони здоров'я. Юридична відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.
10. Кримінально-правові наслідки евтаназії.
11. Злочини проти життя і здоров'я особи.
12. Злочини проти здоров'я населення: поняття та види.
13. Роль медичних працівників у правовому та медичному регулюванні сімейних відносин.
14. Медико-правові проблеми штучного запліднення.
15. Шляхи правового захисту сім'ї державою.
16. Медичне обслуговування — одна із форм соціального забезпечення.
17. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.
18. Фінансування системи охорони здоров'я. Розвиток лікувальних закладів усіх форм власності.
19. Приватна медична практика як вид спеціальної медичної діяльності. Припинення приватної медичної практики.
20. Екологічне право: поняття, предмет і джерела. Об'єкти екологічного права. Правове забезпечення екологічної безпеки. Екологічна експертиза.
21. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду. Юридична відповідальність у галузі екології.

ЗМІСТ

Тема 1. Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія

ЛЕКЦІЯ

Передумови виникнення держави і права в Україні. Теорії походження держави. Відмінності держави від соціальної організації первісного суспільства. Держава: поняття, ознаки та функції. Правова держава: поняття та ознаки. Право: поняття, ознаки та суть. Мораль і право в системі соціальних норм. Норми права та структура норми права. Джерела (форми) права. Система права. Правова система. Правові відносини: поняття, склад, види. Правопорушення та юридична відповідальність. Зв'язок лікарської етики та медичної деонтології з правовою культурою. Правова культура медичного працівника. Правове виховання: поняття, ознаки, функції.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Зв'язок лікарської етики та медичної деонтології з правовою культурою. Правова культура медичного працівника. Правове виховання: поняття, ознаки, функції.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Теорії походження держави. Держава: поняття, ознаки та функції. Правова держава: поняття та ознаки. Право: поняття, ознаки та суть. Мораль і право в системі соціальних норм. Норми права та джерела права. Правові відносини: поняття, склад, види. Правова культура медичного працівника.

Студенти повинні знати:

Поняття, ознаки та функції держави. Поняття, ознаки та суть права. Норми права. Джерела права. Систему права. Правові відносини. Правопорушення та юридичну відповідальність.

Тема 2. Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта

ЛЕКЦІЯ

Конституційне право: поняття, предмет, метод. Визначення поняття “конституція”, її політичне та юридичне значення. Структура Конституції України. Державні символи України. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні. Громадянство України як постійний зв'язок особи і держави. Права та обов'язки медичних працівників. Визначення поняття “пацієнт”. Права пацієнта.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Права та обов'язки медичних працівників. Визначення поняття “пацієнт”. Права пацієнта.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Конституційне право: поняття, предмет, метод. Структура Конституції України. Державні символи України. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні. Права та обов'язки медичних працівників. Права пацієнта.

Студенти повинні знати:

Поняття, предмет конституційного права. Політичне та юридичне значення конституції України. Структуру Конституції України. Державні символи України. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні. Права та обов'язки медичних працівників. Визначення поняття "пацієнт". Права пацієнта.

Тема 3. Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я

ЛЕКЦІЯ

Адміністративне право: поняття, предмет і джерела. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Система органів державного управління. Адміністративне правопорушення: поняття, ознаки, склад. Види адміністративних стягнень. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я. Адміністративна відповідальність медичних працівників. Дисциплінарна відповідальність медичних працівників. Основні принципи накладання дисциплінарного стягнення у сфері медичної діяльності. Загальна характеристика управління санітарно-епідемічним наглядом. Адміністративна відповідальність та фінансові санкції за порушення санітарного законодавства.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Основні принципи накладання дисциплінарного стягнення у сфері медичної діяльності. Загальна характеристика управління санітарно-епідемічним наглядом. Адміністративна відповідальність та фінансові санкції за порушення санітарного законодавства.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Кодекс України про адміністративні правопорушення. Система органів державного управління. Адміністративне правопорушення: поняття, ознаки, склад. Види адміністративних стягнень. Адміністративна відповідальність медичних працівників. Дисциплінарна відповідальність медичних працівників. Загальна характеристика управління санітарно-епідемічним наглядом.

Студенти повинні знати:

Поняття, предмет і джерела адміністративного права. Адміністративне правопорушення. Види адміністративних стягнень. Адміністративну та дисциплінарну відповідальність медичних працівників.

Тема 4. Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника

ЛЕКЦІЯ

Поняття про сучасне цивільне право України. Цивільне законодавство. Суб'єкти та об'єкти цивільного права. Спадкування за законом і за заповітом. Секретний заповіт. Поняття про юридичну особу. Юридичні особи в системі охорони здоров'я. Страхова медицина. Цивільно-правовий статус медичної сестри. Відповідальність у цивільному праві, її підстави. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників. Мораль та шкода. Принципи компенсації моральної шкоди у сфері медичної діяльності.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Відповідальність у цивільному праві, її підстави. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників. Мораль та шкода. Принципи компенсації моральної шкоди у сфері медичної діяльності.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Суб'єкти та об'єкти цивільного права. Спадкування за законом і за заповітом. Секретний заповіт. Поняття про юридичну особу. Юридичні особи в системі охорони здоров'я. Страхова медицина. Цивільно-правовий статус сімейного лікаря. Цивільно-правовий статус медичної сестри. Мораль та шкода.

Студенти повинні знати:

Суб'єкти та об'єкти цивільного права. Спадкування за законом і за заповітом. Секретний заповіт. Юридичні особи в системі охорони здоров'я. Цивільно-правовий статус сімейного лікаря та медичної сестри. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників.

Тема 5. Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників

ЛЕКЦІЯ

Трудове право: поняття, предмет і система. Джерела трудового права. Кодекс законів про працю. Колективний та трудовий договори, порядок укладання. Оформлення трудових відносин з медичним персоналом. Переміщення та переведення на інше робоче місце в галузі охорони здоров'я. Відсторонення від роботи медичних працівників. Робочий час, його види. Тривалість робочого часу в закладах охорони здоров'я. Час відпочинку, його види. Оплата праці працівників охорони здоров'я в разі відхилення від нормальних умов праці. Матеріальна відповідальність у закладах охорони здоров'я. Охорона праці в закладах охорони здоров'я. Юридична відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Оплата праці працівників охорони здоров'я у разі відхилення від нормальних умов праці. Матеріальна відповідальність у закладах охорони здоров'я. Охорона праці в закладах охорони здоров'я. Юридична

відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Трудове право: поняття, предмет і система. Джерела трудового права. Кодекс законів про працю. Робочий час, його види. Тривалість робочого часу в закладах охорони здоров'я. Час відпочинку, його види. Матеріальна відповідальність у закладах охорони здоров'я. Юридична відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Студенти повинні знати:

Трудове право: поняття, предмет та систему. Джерела трудового права. Кодекс законів про працю. Колективний та трудовий договори, порядок укладання. Робочий час, його види. Час відпочинку, його види. Матеріальну відповідальність у закладах охорони здоров'я.

Тема 6. Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я

ЛЕКЦІЯ

Кримінальне право: поняття, предмет і завдання. Загальна характеристика Кримінального кодексу України. Злочини: поняття, ознаки, класифікація. Покарання. Система та види покарань. Злочини в системі охорони здоров'я. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування. Кримінально-правові наслідки евтаназії. Злочини проти життя і здоров'я особи. Злочини проти здоров'я населення: поняття та види.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Кримінально-правові наслідки евтаназії. Злочини проти життя і здоров'я особи. Злочини проти здоров'я населення: поняття та види.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Поняття, предмет і завдання кримінального права. Загальна характеристика Кримінального кодексу України. Злочини: поняття, ознаки, класифікація. Покарання. Система та види покарань. Злочини в системі охорони здоров'я. Кримінально-правові наслідки евтаназії. Злочини проти життя і здоров'я особи.

Студенти повинні знати:

Поняття, предмет і завдання кримінального права. Злочини: поняття, ознаки, класифікацію. Покарання. Систему та види покарань. Злочини в системі охорони здоров'я. Кримінально-правові наслідки евтаназії. Злочини проти здоров'я населення.

Тема 7. Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення

ЛЕКЦІЯ

Сімейне право: поняття, предмет, система та принципи. Загальна характеристика Сімейного кодексу України. Шлюб: поняття, порядок і умови укладання. Шлюбний договір: поняття та алгоритм складання шлюбного договору. Права та обов'язки подружжя, батьків і дітей. Право спільної сумісної власності на майно жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі. Підстави й порядок припинення шлюбу. Роль медичних працівників у правовому та медичному регулюванні сімейних відносин. Медико-правові проблеми штучного запліднення. Шляхи правового захисту сім'ї державою.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Роль медичних працівників у правовому та медичному регулюванні сімейних відносин. Медико-правові проблеми штучного запліднення. Шляхи правового захисту сім'ї державою.

Студенти повинні знати:

Поняття та предмет сімейного права. Поняття, порядок і умови укладання шлюбу. Шлюбний договір. Права та обов'язки подружжя. Порядок припинення шлюбу. Медико-правові проблеми штучного запліднення.

Тема 8. Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення

ЛЕКЦІЯ

Право соціального забезпечення: поняття, предмет, метод і система. Конституція України про соціальний захист і соціальне забезпечення громадян. Види соціального забезпечення. Порядок встановлення груп інвалідності. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Медичне обслуговування — одна із форм соціального забезпечення. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Медичне обслуговування — одна із форм соціального забезпечення. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Конституція України про соціальний захист і соціальне забезпечення громадян. Види соціального забезпечення. Порядок встановлення груп інвалідності. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.

Студенти повинні знати:

Види соціального забезпечення. Порядок встановлення груп інвалідності. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.

Тема 9. Основи фінансового права України. Державна система

медичної допомоги, її фінансування

ЛЕКЦІЯ

Фінансове право України: поняття і предмет правового регулювання. Бюджет і бюджетна система. Система оподаткування в Україні. Благодійні надходження: основні поняття та види. Державна система медичної допомоги, її фінансування. Фінансування системи охорони здоров'я. Розвиток лікувальних закладів усіх форм власності.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Фінансування системи охорони здоров'я. Розвиток лікувальних закладів усіх форм власності.

Студенти повинні знати:

Поняття і предмет фінансового права. Бюджет і бюджетну систему. Систему оподаткування в Україні. Благодійні надходження. Фінансування системи охорони здоров'я. Розвиток лікувальних закладів усіх форм власності.

Тема 10. Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності

ЛЕКЦІЯ

Господарське право України: поняття і предмет правового регулювання. Господарський кодекс України. Підприємницька діяльність в Україні. Види підприємницької діяльності. Приватна медична практика як вид спеціальної медичної діяльності. Припинення приватної медичної практики.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Приватна медична практика як вид спеціальної медичної діяльності. Припинення приватної медичної практики.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Господарське право України: поняття і предмет правового регулювання. Господарський кодекс України. Види підприємницької діяльності. Приватна медична практика.

Студенти повинні знати:

Поняття і предмет господарського права. Господарський кодекс України. Види підприємницької діяльності. Приватну медичну практику.

Тема 11. Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища

САМОСТІЙНА РОБОТА

Екологічне право: поняття, предмет і джерела. Об'єкти екологічного

права. Правове забезпечення екологічної безпеки. Екологічна експертиза. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду. Юридична відповідальність у галузі екології.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Екологічне право: поняття, предмет і джерела. Об'єкти екологічного права. Правове забезпечення екологічної безпеки. Екологічна експертиза. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду.

Студенти повинні знати:

Поняття, предмет і джерела екологічного права. Об'єкти екологічного права. Екологічну експертизу. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду. Юридичну відповідальність у галузі екології.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Правова культура медичного працівника.
2. Права та обов'язки медичних працівників.
3. Основні принципи накладання дисциплінарного стягнення у сфері медичної діяльності.
4. Принципи компенсації моральної шкоди в сфері медичної діяльності
5. Охорона праці в закладах охорони здоров'я.
6. Юридична відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.
7. Злочини в системі охорони здоров'я.
8. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування.
9. Медико-правові проблеми штучного запліднення.
10. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.
11. Медичне обслуговування — одна із форм соціального забезпечення.
12. Державна система медичної допомоги, її фінансування.
13. Фінансування системи охорони здоров'я.
14. Приватна медична практика як вид спеціальної медичної діяльності.
15. Припинення приватної медичної практики.
16. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Що таке держава?
2. Які причини й закономірності виникнення держави та права?
3. У чому полягають переваги й недоліки основних теорій походження держави?
4. Як співвідносяться соціальна, політична й державна влада?
5. Яке місце посідає держава у політичній системі?
6. Охарактеризуйте основні ознаки держави.
7. Які види державних органів існують в Україні?
8. У чому полягають основні проблеми формування громадянського суспільства й правової держави в Україні?
9. Що таке право?
10. Яке місце посідають норми права в системі соціальних норм?
11. У чому полягає відмінність права від моралі?
12. Яка система влади діє в сучасній Україні? Охарактеризуйте її основні елементи та функції.
13. Як можна визначити поняття: “законність”, “правові відносини”, “юридичний факт”, “правопорушення”, “юридична відповідальність”?
14. Як ви розумієте поняття “лікарська етика” та “медична деонтологія”?
15. У чому полягає суть правової і політичної культури медичного працівника?
16. Які основні ознаки та юридичні властивості Конституції України?
17. Яку структуру має Конституція України?
18. Які державні символи має Україна?
19. Які документи підтверджують громадянство України?
20. Які права та обов'язки людини і громадянина передбачені Конституцією України?
21. Які органи уповноважені вирішувати питання громадянства?
22. Дайте характеристику джерел конституційного права України.
23. Кому належить право визначати і змінювати конституційний лад в Україні?
24. За яких умов громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах?
25. Охарактеризуйте права та обов'язки медичних працівників.
26. Дайте визначення поняття “пацієнт” і перерахуйте права пацієнтів за законодавством України.
27. Дайте визначення адміністративного права.
28. Що являє собою предмет адміністративного права?
29. Охарактеризуйте джерела адміністративного права. У чому їх особливості?
30. Державне управління як вид соціального управління: поняття, ознаки, принципи.
31. Форми і методи державного управління.
32. Поняття, види, правові засади державної служби в Україні.
33. Дайте визначення адміністративного правопорушення.
34. Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності.
35. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх у віці від 16 до 18 років.
36. Які органи уповноважені розглядати справи про адміністративні

- правопорушення?
37. Які існують види відповідальності медичних працівників за вчинені правопорушення?
 38. Охарактеризуйте управління санітарно-епідеміологічним наглядом.
 39. Охарактеризуйте систему цивільного законодавства.
 40. Дайте характеристику Цивільному кодексу України.
 41. Охарактеризуйте предмет і метод цивільного права.
 42. Коли має місце спадкоємство за законом, а коли за заповітом?
 43. Хто може бути спадкоємцем?
 44. Черговість спадкоємців за законом до спадкування.
 45. Що таке юридична особа і які ознаки їй властиві?
 46. Чим філія юридичної особи відрізняється від її представництва?
 47. Охарактеризуйте цивільно-правовий статус сімейного лікаря та медичної сестри.
 48. Поясніть, у чому полягає особливість страхової медицини.
 49. Дайте визначення та розкрийте суть цивільно-правової відповідальності у сфері медичної діяльності.
 50. Що являє собою зміст трудового договору?
 51. У чому полягають відмінності переведення на іншу роботу від переміщення?
 52. У чому полягають відмінності скороченого та неповного робочого часу?
 53. У яких випадках щорічна відпустка має бути перенесена за вимогою працівника?
 54. Назвіть методи забезпечення трудової дисципліни.
 55. Які категорії працівників несуть спеціальну дисциплінарну відповідальність?
 56. Порівняйте матеріальну відповідальність за трудовим правом і майнову відповідальність за цивільним правом.
 57. Визначте сторони колективних трудових спорів (конфліктів).
 58. Назвіть організаційно-правові форми соціального захисту.
 59. Які пенсійні виплати призначаються за рахунок коштів Пенсійного фонду України?
 60. Розкрийте поняття, систему, принципи та завдання кримінального права України.
 61. Дайте загальну характеристику Кримінального кодексу України.
 62. Дайте визначення поняття “злочин”. Вкажіть його види.
 63. Розкрийте поняття та елементи складу злочину.
 64. Дайте визначення поняття “покарання”. Вкажіть його види.
 65. У чому полягають особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх?
 66. Розкрийте поняття “стадії вчинення злочину”, їх види і значення.
 67. Дайте визначення співучасті у злочині.
 68. Вкажіть та охарактеризуйте обставини, що виключають злочинність діяння.
 69. Розкрийте поняття множинності злочинів та його форм.
 70. Дайте визначення понять “шлюб” і “сім’я”.
 71. Які перешкоди встановлені законодавством до вступу в шлюб?
 72. Визначіть поняття та предмет правового регулювання сімейного права України.
 73. Що слід розуміти під сім’єю за сімейним законодавством?
 74. Перерахуйте права та обов’язки подружжя?

75. Назвіть основні права та обов'язки матері, батька і дитини.
76. Визначте зміст шлюбного договору. Які питання не можуть бути предметом шлюбного договору?
77. На які предмети (речі, майно) чоловік і дружина мають право особистої приватної власності, а на які — право сумісної власності?
78. Який порядок припинення шлюбу?
79. Які форми правового захисту дітей вам відомі?
80. Охарактеризуйте медико-правові проблеми штучного запліднення.
81. Що таке право соціального захисту?
82. Які Ви знаєте джерела права соціального захисту?
83. Які Ви знаєте види соціального забезпечення?
84. Назвіть основні права та обов'язки громадян у галузі охорони здоров'я.
85. Які Ви знаєте нормативно-правові акти, що спрямовані на забезпечення прав громадян на охорону здоров'я і медико-санітарне обслуговування?
86. У яких випадках призначають пенсії за вислугу років?
87. У чому полягає державний захист сім'ї та дитинства?
88. Які види пенсій належать до категорії обов'язкових?
89. Охарактеризуйте допомоги та їх види.
90. Що є предметом вивчення фінансового права?
91. Що таке бюджетний процес?
92. Показники яких бюджетів входять до зведеного бюджету України?
93. Які установи чи організації повністю утримуються за рахунок державного чи місцевого бюджету?
94. Охарактеризуйте державну систему медичної допомоги.
95. Особливості фінансування медичної галузі.
96. Приватна медицина та її суть.
97. Дайте визначення господарського права.
98. Дайте загальну характеристику Господарського кодексу.
99. Охарактеризуйте джерела підприємницького права.
100. Назвіть види підприємницької діяльності.
101. Назвіть принципи підприємницької діяльності.
102. Які види підприємств можуть бути утворені в Україні?
103. Які ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики?
104. Перерахуйте кваліфікаційні вимоги до суб'єктів господарювання, які здійснюють медичну практику.
105. Обґрунтуйте спеціальні та особливі вимоги до суб'єктів господарювання, що здійснюють медичну практику.
106. Що є предметом екологічного права?
107. Охарактеризуйте екологічні права та обов'язки громадян.
108. Які об'єкти екологічного права ви знаєте?
109. Охарактеризуйте правове забезпечення екологічної безпеки.
110. Які існують види екологічної експертизи?
111. Які завдання санітарно-епідеміологічного нагляду?
112. Що є основою юридичної відповідальності в галузі екології?

ЛІТЕРАТУРА

Основна

- Административное право Украины / Ю.П. Битяк, В.В. Богущкий, В.Н. Гаращук и др.; Под ред. проф. Ю.П. Битяка. — Х.: Право, 2003. — 576 с.*
- Алісов Є.А. Фінансове право. — Х.: Ескада, 2000. — 228 с.*
- Бандурка А.М., Тищенко Н.М. Административный процесс. — Х.: Право, 2001. — 352 с.*
- Бойко М.Д. Правовий самозахист: коментарі, роз'яснення, практичні поради, зразки юридичних документів. — К.: Наук. думка, 2004. — 447 с.*
- Болотіна Н.Б. Медичне право України: Збірник нормативно-правових актів. — К.: ВД "Ін-Юре", 2005. — 412 с.*
- Братанюк Л.Є. Основи права і законодавства в охороні здоров'я: підручник. — К.: Медицина, 2011. — 544 с.*
- Брецько Ф.Ф. Основи держави і права: навч. видання в 2-х кн. — Ужгород: Закарпаття, 1998. — Кн. 1. — 660 с.*
- Вінник О.М. Господарське право: Курс лекцій. — К.: Атіка, 2005. — 624 с.*
- Воронова Л.К., Кучерявенко Н.П. Финансовое право: учеб. пособ. — Х.: Легас, 2003. — 360 с.*
- Гладун З.С. Основи конституційного права. — Астон, 2003. — 425 с.*
- Господарське право: навч. посіб. / Л.А. Жук, І.Л. Жук, О.М. Неживець. — К.: Кондор, 2003. — 400 с.*
- Дмитренко І.А. Екологічне право України: підручник. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 352 с.*
- Екологічне право України: підручник / А.П. Гетьман, М.В. Шульга, В.К. Попов та ін.; За ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. — Х.: Право, 2005. — 384 с.*
- Зюнькін А.Г. Фінансове право: Опорний конспект лекцій. — К.: МАУП, 2003. — 150 с.*
- Кононенко І.В. Основи правознавства. Навчальний посібник у схемах і таблицях. — К.: Кондор. — 2008. — 170 с.*
- Конституційне право України / За ред. В.Ф. Погорілка. — К.: Наук. думка, 2000. — 734 с.*
- Кравченко В.В. Конституційне право України: навч. посіб. — К.: Атіка, 2006. — 568 с.*
- Кримінальне право України: підручник / За ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 480 с.*
- Охорона праці у медицині та фармакології / В.М. Мороз, І.В. Сергета, Н.М. Фещук, М.П. Олійник. — Вінниця: Нова книга, 2005. — 544 с.*
- Осауленко О.І. Основи правознавства: навч. посіб. для абітурієнтів. — К.: КНТ, 2008. — 408 с.*
- Основи трудового права України: Курс лекцій / За ред. проф. П.Д. Пилипенка. — Львів: Магнолія плюс, 2004. — 238 с.*
- Підприємницьке право України / За ред. Р.Б. Шишки. — Харків, 2000. — 64 с.*
- Правознавство: навч. посіб. / За заг. ред. С.М. Тимченка, Т.О. Коломієць. — К.: Істина, 2007. — 480 с.*
- Правознавство: підручник / За ред. В.В. Копейчикова. — К.: Юрінком Інтер, 2002. — 736 с.*
- Медичне право України: підручник / С.Г. Стеценко, В.Ю. Стеценко,*

І.Я. Сенюта; За заг. ред. проф. С.Г. Стеценка. — К.: Всеукраїнська асоціація видавців “Правова єдність”, 2008. — 507 с.

Трудове право України: навч. посіб. / В.М. Короленко, В.П. Пастухов, М.О. Міщук, Ю.М. Щотова; за ред. проф. В.П. Пастухова. — К.: Школа, 2004. — 320 с.

Додаткова

Фрицький О.Ф. Конституційне право України: підручник. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 510 с.

Цивільне право України / За ред. Я.М. Шевченко. — К., 2003. — 360 с.

Цивільний кодекс України: коментар. — Х.: ТОВ “Одіссей”, 2003. — 856 с.

Шпиталенко Г.А., Шпиталенко Р.Б. Основи правознавства: навч. посіб. 4-е вид. — К.: Каравела, 2006. — 376 с.

Законодавче забезпечення лікарської діяльності: навч. посіб. / І.Ю. Хміль, Б.В. Михайличенко, О.І. Артеменко. — К.: Медицина, 2010. — 208 с.

Основи медичного законодавства України: учеб. пособие / И.Ю. Хмиль, Б.В. Михайличенко, А.И. Артеменко. — К.: Медицина, 2011. — 240 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

СОЦІОЛОГІЯ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних)
навчальних закладів I—III рівнів акредитації

Київ
2011

СОЦІОЛОГІЯ

Укладачі:

О.Ф. Гаврилюк — канд. мед. наук, викладач-методист, викладач вищої категорії, директор Погребищенського медичного коледжу;

Ю.Б. Панасюк — викладач вищої категорії, заступник директора Погребищенського медичного коледжу з гуманітарної освіти та виховання.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Погребищенського медичного коледжу 25 жовтня 2011 р., протокол № 2.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії з дисциплін хірургічного профілю ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України.

Рецензенти:

С.В. Черкасов — доктор філософ. наук, професор, завідувач кафедри філософії Вінницького медичного університету ім. М.І. Пирогова;

Г.О. Слабкий — доктор медичних наук, професор, директор інституту стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму з дисципліни “Соціологія” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ та ОПП, затверджених МОН України та МОЗ України в 2011 р. та навчальних планів 2011 р.

Соціологія — це інтегративна, міждисциплінарна наука, яка містить основи знань багатьох інших природничих, соціальних та гуманітарних дисциплін, що забезпечує появу нових галузей соціологічного знання, зокрема і медичної соціології.

Вивчення дисципліни дасть можливість студентам-медикам сформуванню поглядів на суспільство як на складний, але цільний і динамічний організм, та на своє місце як людини і як фахівця в суспільній системі.

У програмі дисципліни велику увагу приділено вивченню спеціальних соціологічних теорій.

Вивчення тем навчальної дисципліни сприятиме формуванню світоглядних позицій і переконань щодо ролі медицини та медичного працівника в суспільстві.

Після вивчення дисципліни ***студенти повинні знати:***

- основні етапи розвитку соціологічної думки і сучасні напрями її розвитку;
- визначення суспільства як соціальної реальності і цілісної саморегулюючої системи;
- основи соціальної диференціації та вплив її на людину;
- основні соціальні інститути, що забезпечують розвиток суспільства;
- механізми виникнення і способи розв’язання соціальних конфліктів;
- соціальну суть особистості, поняття соціалізації;
- соціальну суть праці;
- соціальні відносини, які формуються в трудовому колективі;
- теоретичні основи механізмів функціонування демократії;
- суть етнічних процесів та міжетнічних відносин;
- вплив релігії на суспільне життя;
- значення шлюбних відносин та сімейного життя для людини і суспільства;
- роль у суспільстві медицини як соціального інституту;
- зв’язок медицини з іншими соціальними інститутами та галузями суспільного життя;
- соціальні моделі системи охорони здоров’я;
- методику проведення соціологічних досліджень в медичній галузі.

Студенти повинні вміти:

- аналізувати явища соціального життя;
- орієнтуватися у системі зв’язків медицини та соціального життя;
- визначати роль соціальних впливів на здоров’я людини;
- орієнтуватися в реаліях економічного та політичного життя сучасного суспільства;
- проводити зрівняльний аналіз існуючих систем охорони здоров’я;
- підготувати і провести соціологічне дослідження.

Студенти мають бути поінформовані про:

- напрями соціологічних досліджень в галузі медицини;
- сучасні теорії індустріальної соціології;
- типи існуючих в сучасному світі політичних систем;
- шляхи вирішення проблем гендерної рівності в різних країнах світу.

За рішенням циклової комісії години, відведені для позааудиторної самостійної роботи, можуть бути використані для проведення студентами під керівництвом викладача конкретних соціологічних досліджень з тематики соціології медицини та соціології здоров'я.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
для спеціальності
5.12010101 “Лікувальна справа”,
5.12010105 “Акушерська справа”,
5.12010106 “Стоматологія ортопедична”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота
1	Соціологія як наука	5	2	1	3
2	Методика проведення соціологічних досліджень	9	2	1	5
3	Суспільство як соціальний організм	6	2	2	2
4	Особистість. Соціалізація особистості	6	2	2	2
5	Соціологія економіки. Соціологія праці. Управління трудовим колективом	6	2	2	2
6	Соціологія політики	4	2	1	2
7	Етносоціологія. Соціологія релігії	6	2	1	2
8	Соціологія сім'ї. Гендерні відносини	6	2	2	2
9	Соціологія медицини та здоров'я	6	2	2	2
Усього		54	18	14	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН для спеціальності 5.12010102 “Сестринська справа”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Соціологія як наука	6	2		4
2	Методика проведення соціологічних досліджень	6	2	2	2
3	Суспільство як соціальний організм	6	2	2	2
4	Особистість. Соціалізація особистості	6	2	2	2
5	Соціологія економіки. Соціологія праці. Управління трудовим колективом	6	2	2	2
6	Соціологія політики	6	2	2	2
7	Етносоціологія. Соціологія релігії	6	2	2	2
8	Соціологія сім'ї. Гендерні відносини	6	2	2	2
9	Соціологія медицини та здоров'я	6	2	2	2
Усього		54	18	16	20

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
для спеціальності
5.12010103 “Медико-профілактична справа”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота
1	Соціологія як наука	5	2	1	2
2	Методика проведення соціологічних досліджень	6	2	1	3
3	Суспільство як соціальний організм	7	2	2	3
4	Особистість. Соціалізація особистості	7	2	2	3
5	Соціологія економіки. Соціологія праці. Управління трудовим колективом	6	2	2	2
6	Соціологія політики	5	1	1	3
7	Етносоціологія. Соціологія релігії	5	1	1	3
8	Соціологія сім'ї. Гендерні відносини	7	2	2	3
9	Соціологія медицини та здоров'я	6	2	2	2
Усього		54	16	14	24

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
для спеціальності
5.12010201 “Лабораторна діагностика”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота
1	Соціологія як наука	5	2	1	2
2	Методика проведення соціологічних досліджень	6	2	1	3
3	Суспільство як соціальний організм	6	2	2	2
4	Особистість. Соціалізація особистості	6	2	2	2
5	Соціологія економіки. Соціологія праці. Управління трудовим колективом	8	4	2	2
6	Соціологія політики	6	2	2	2
7	Етносоціологія. Соціологія релігії	6	2	2	2
8	Соціологія сім'ї. Гендерні відносини	6	2	2	2
9	Соціологія медицини та здоров'я	5	2	1	2
Усього		54	20	15	19

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН для спеціальності 5.12020101 “Фармація”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Соціологія як наука	6	2	1	3
2	Методика проведення соціологічних досліджень	6	2		4
3	Суспільство як соціальний організм	6	4	1	1
4	Особистість. Соціалізація особистості	6	2	1	3
5	Соціологія економіки. Соціологія праці. Управління трудовим колективом	6	4	1	1
6	Соціологія політики	7	2	1	4
7	Етносоціологія. Соціологія релігії	6	2	1	3
8	Соціологія сім'ї. Гендерні відносини	4	2	1	1
9	Соціологія медицини та здоров'я	7	4	1	2
Усього		54	24	8	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН для спеціальності 5.12010104 “Стоматологія”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота
1	Соціологія як наука	5	2	1	2
2	Методика проведення соціологічних досліджень	6	2	1	3
3	Суспільство як соціальний організм	6	2	1	3
4	Особистість. Соціалізація особистості	6	2	1	3
5	Соціологія економіки. Соціологія праці. Управління трудовим колективом	6	2	2	2
6	Соціологія політики	6	2	1	3
7	Етносоціологія. Соціологія релігії	6	2	1	3
8	Соціологія сім'ї. Гендерні відносини	7	2	2	3
9	Соціологія медицини та здоров'я	6	2	2	2
Усього		54	18	12	24

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Зародження та становлення соціології медицини.
2. Вимоги до складання анкет та опитувальних листів та види запитань.
3. Оброблення та аналіз соціологічної інформації.
4. Методи формування вибірки.
5. Основні напрями соціологічних досліджень у галузі медицини.
6. Базові соціальні інститути та їх функції. Медицина як соціальний інститут.
7. Основні теорії соціалізації.
8. Основні етапи процесу соціалізації.
9. Трудовий колектив та його структура.
10. Конфлікт у трудовому колективі та шляхи його розв'язання.
11. Політична система в Україні.
12. Громадські організації та громадсько-політичні рухи.
13. Релігійні процеси в Україні.
14. Взаємозв'язок релігії й медицини як соціальних інститутів.
15. Умови життя сім'ї та вплив їх на стан здоров'я людини.
16. Роль медицини в забезпеченні відтворення населення та планування сім'ї.
17. Соціальна організація медичної допомоги в Україні.
18. Тенденції розвитку системи охорони здоров'я в Україні.

ЗМІСТ

Тема 1. Соціологія як наука

ЛЕКЦІЯ

Предмет і об'єкт соціології. Структура соціології. Теоретична соціологія. Спеціальні соціологічні теорії. Емпіричні соціологічні дослідження. Функції соціології як науки.

Значення соціології для розвитку медицини як науки і як виду суспільної практики.

Передумови виникнення соціології. Основні етапи становлення і розвитку соціології як науки.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Зародження та становлення соціології медицини.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Предмет і об'єкт соціології. Структура соціології. Теоретична соціологія. Спеціальні соціологічні теорії. Емпіричні соціологічні дослідження. Функції соціології як науки.

Значення соціології для розвитку медицини як науки і як виду суспільної практики.

Передумови виникнення соціології. Основні етапи становлення і розвитку соціології як науки.

Зародження та становлення соціології медицини.

Студенти повинні знати:

- предмет і об'єкт соціології;
- структуру соціології;
- функції соціології;
- основні етапи становлення і розвитку соціології як науки;
- значення соціології для розвитку медицини.

Тема 2. Методика проведення соціологічних досліджень

ЛЕКЦІЯ

Значення соціологічних досліджень для розвитку соціології та вирішення конкретних соціальних проблем. Роль соціологічних досліджень у вирішенні проблем у системі охорони здоров'я та розвитку медичної науки. Види соціологічних досліджень. Спостереження. Опитування. Аналіз документів. Соціологічний експеримент. Програма соціологічного дослідження. Методи формування вибірки.

Основні напрями соціологічних досліджень в галузі медицини та охорони здоров'я.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Вимоги до складання анкет та опитувальних листів. Види запитань.

Оброблення та аналіз соціологічної інформації.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Значення соціологічних досліджень для розвитку соціології та для вирішення конкретних соціальних проблем. Види соціологічних досліджень. Програма соціологічного дослідження. Методи формування вибірки.

Основні напрями соціологічних досліджень в галузі медицини та охорони здоров'я.

Вимоги до складання анкет та опитувальних листів. Види запитань. Оброблення та аналіз соціологічної інформації.

Студенти повинні знати:

- значення соціологічних досліджень для розвитку соціології та для вирішення конкретних соціальних проблем;
- види соціологічних досліджень;
- значення програми соціологічного дослідження для організації його проведення;
- розділи, з яких складається програма соціологічного дослідження;
- значення вибіркового соціологічного дослідження;
- вимоги до складання анкет та опитувальних листів.

Тема 3. Суспільство як соціальний організм

ЛЕКЦІЯ

Основні теорії походження суспільства. Основні підходи до вирішення проблеми типологізації суспільства. Формативна теорія розвитку суспільства. Теорія постіндустріального суспільства. Теорія інформаційного суспільства. Характерні особливості сучасного суспільства.

Соціальна структура суспільства. Соціальні спільності. Соціальні верстви та класи. Поняття про середній клас. Соціальна стратифікація, цільові групи та система охорони здоров'я. Соціальна мобільність.

Зв'язок між здоров'ям населення та соціальною диференціацією.

Базові соціальні інститути та їх функції. Медицина як соціальний інститут.

Соціальна взаємодія і соціальні зв'язки. Соціальні відносини. Соціальні конфлікти.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Базові соціальні інститути та їх функції. Медицина, як соціальний інститут.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Основні теорії походження суспільства. Основні підходи до вирішення проблеми типологізації суспільства. Соціальна структура суспільства. Зв'язок між здоров'ям населення та соціальною диференціацією.

Базові соціальні інститути та їх функції. Медицина як соціальний інститут.

Соціальна взаємодія і соціальні зв'язки. Соціальні відносини. Соціальні

конфлікти.

Студенти повинні знати:

- основні теорії походження суспільства;
- основні підходи до вирішення проблеми типологізації суспільства;
- основні характеристики постіндустріального та інформаційного суспільства;
- мати поняття про соціальну структуру суспільства;
- основні соціальні спільності сучасного суспільства;
- мати поняття про середній клас;
- мати поняття про соціальну мобільність;
- базові соціальні інститути та їх функції;
- функції медицини, як соціального інституту;
- сутність та форми соціальної взаємодії;
- мати поняття про соціальний конфлікт. Причини його виникнення та шляхи розв'язання.

Тема 4. Особистість. Соціалізація особистості

ЛЕКЦІЯ

Людина як біосоціальна система. Соціологічні теорії особистості. Соціальні типи особистості. Соціологічна структура особистості. Соціальний статус. Соціальна роль.

Особистість як предмет вивчення медичної соціології.

Поняття “соціалізація”. Механізми соціалізації. Основні теорії соціалізації. Моделі рольового тренінгу (Т. Парсонс), соціального вчення (Дж. Доллард, Б. Скіннер), міжособистісного спілкування (Ч. Кулі, Дж. Мід). Зв'язок теоретичних засад моделі міжособистісного спілкування з практикою групової психотерапії. Модель “когнітивної” соціалізації (Ж. Піаже, А. Маслоу). Вплив медичної науки на формування розуміння соціалізації в теорії психоаналізу (З. Фройд).

Основні етапи процесу соціалізації.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Основні теорії соціалізації.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Людина як біосоціальна система. Соціологічні теорії особистості. Соціальні типи особистості. Соціологічна структура особистості. Соціальний статус. Соціальна роль.

Особистість як предмет вивчення медичної соціології.

Поняття “соціалізація”. Механізми соціалізації. Основні теорії соціалізації.

Основні етапи процесу соціалізації.

Студенти повинні знати:

- соціологічні теорії особистості;
- соціальні типи особистості;
- поняття “соціальний статус” та “соціальна роль”;

- особистість як предмет вивчення медичної соціології;
- поняття “соціалізація”.

Тема 5. Соціологія економіки. Соціологія праці. Управління трудовим колективом

ЛЕКЦІЯ

Об’єкт, предмет, функції, категорії соціології економіки. Економічне життя. Функції економіки. Економічні відносини. Соціально-економічна поведінка. Економічна культура. Економічні інтереси. Економічні моделі надання медичних послуг населенню.

Праця як соціальний процес. Функції праці. Основні категорії соціології праці: характер праці, зміст праці, умови праці, ставлення до праці, зайнятість населення, мотивація трудової діяльності, трудова адаптація, трудова мобільність, трудова кар’єра тощо. Проблема пошуку шляхів підвищення продуктивності праці в соціології. Теорії наукового менеджменту (Ф.-В. Тейлор), менеджменту людських відносин (Е. Мейо). Особливості трудової діяльності в медичній сфері.

Трудовий колектив. Функції трудового колективу. Структура трудового колективу. Соціально-психологічний клімат трудового колективу. Трудовий колектив лікувально-профілактичного закладу. Соціометрія.

Основи соціального управління трудовим колективом. Формування компонентів сприятливого соціально-психологічного клімату в колективах медичних закладів. Конфлікт у трудовому колективі та шляхи його розв’язання.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Конфлікт у трудовому колективі та шляхи його розв’язання.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Економічне життя суспільства. Праця як соціальний процес. Проблема пошуку шляхів підвищення продуктивності праці в соціології. Теорії наукового менеджменту (Ф.-В. Тейлор), менеджменту людських відносин (Е. Мейо). Особливості трудової діяльності в медичній сфері.

Трудовий колектив. Функції трудового колективу. Структура трудового колективу. Соціально-психологічний клімат трудового колективу. Трудовий колектив лікувально-профілактичного закладу. Соціометрія.

Основи соціального управління трудовим колективом.

Студенти повинні знати:

- об’єкт, предмет, функції, категорії соціології економіки;
- поняття “економічне життя”;
- функції економіки;
- поняття “соціально-економічна поведінка”;
- економічні моделі надання медичних послуг населенню;
- поняття “праця”;
- основні категорії соціології праці: характер праці, зміст праці, умови праці, ставлення до праці, зайнятість населення, мотивація трудової діяльності, трудова адаптація, трудова мобільність, трудова кар’єра;

- особливості трудової діяльності в медичній сфері;
- поняття “трудоий колектив”;
- функції та структуру трудового колективу;
- суть соціометричного дослідження;
- основи соціального управління трудовим колективом.

Тема 6. Соціологія політики

ЛЕКЦІЯ

Політична сфера суспільного життя. Політичний інтерес. Поняття влади. Способи здійснення влади. Політичний режим. Авторитаризм. Тоталітаризм. Демократія. Форми демократії. Механізми, що забезпечують функціонування демократичного суспільства.

Політична система суспільства. Форми політичної системи.

Держава — основний політичний інститут. Ознаки держави. Форми державного правління та державного устрою. Правова держава та громадянське суспільство.

Громадські організації та громадсько-політичні рухи.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Політична система в Україні.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Політична сфера суспільного життя. Способи здійснення влади. Політичний режим. Механізми, що забезпечують функціонування демократичного суспільства.

Політична система суспільства. Громадські організації та громадсько-політичні рухи.

Студенти повинні знати:

- поняття “політична сфера суспільного життя”;
- поняття про владу;
- способи здійснення влади;
- форми політичного режиму;
- механізми, що забезпечують функціонування демократичного суспільства;
- поняття “політична система суспільства”;
- поняття “правова держава” та “громадянське суспільство”;
- особливості політичної системи України.

Тема 7. Етносоціологія. Соціологія релігії

ЛЕКЦІЯ

Предмет етносоціології. Поняття про етнос. Етнічна ідентичність. Народність. Нація. Титульні нації. Національні меншини. Національно-етнічні процеси і відносини. Інтеграція. Асиміляція. Сепаратизм. Геноцид. Національне питання та націоналізм як соціальне явище. Етнічні процеси в українському суспільстві.

Релігія: структура, функції, класифікація. Сакралізація. Секуляризація. Релігійні процеси в Україні. Вплив релігії на інші соціальні інститути. Взаємозв'язок релігії і медицини як соціальних інститутів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Релігійні процеси в Україні.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Предмет етносоціології. Поняття про етнос. Народність. Нація. Національно-етнічні процеси і відносини. Етнічні процеси в українському суспільстві.

Релігія: структура, функції, класифікація. Сакралізація. Секуляризація. Релігійні процеси в Україні.

Студенти повинні знати:

- поняття про етнос, нації;
- національно-етнічні процеси і відносини;
- поняття “інтеграція”, “асиміляція”, “сепаратизм”, “геноцид”, “національне питання”;
- сутність націоналізму як соціального явища;
- особливості етнічних процесів в українському суспільстві;
- функції, класифікацію релігії;
- особливості релігійних процесів в Україні

Тема 8. Соціологія сім'ї. Гендерні відносини

ЛЕКЦІЯ

Сім'я як специфічна мала соціальна група і як важливий соціальний інститут. Поняття про шлюб. Історичні форми шлюбу. Класифікація сім'ї. Життєвий цикл сім'ї. Функції сім'ї. Сучасні тенденції розвитку шлюбних і сімейних відносин. Умови життя сім'ї та вплив їх на стан здоров'я людини.

Поняття “гендер” та “гендерні відносини”. Проблема гендерної рівності в суспільстві та зокрема, в галузі охорони здоров'я.

Демографічні процеси.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Роль медицини в забезпеченні відтворення населення та плануванні сім'ї.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Сім'я як специфічна мала соціальна група і як важливий соціальний інститут. Поняття про шлюб. Сучасні тенденції розвитку шлюбних та сімейних відносин. Умови життя сім'ї та вплив їх на стан здоров'я людини.

Проблема гендерної рівності в суспільстві.

Демографічні процеси. Роль медицини у забезпеченні відтворення населення та плануванні сім'ї.

Студенти повинні знати:

- сутність сім'ї як соціального інституту;
- поняття про шлюб;
- класифікацію сім'ї;
- життєвий цикл сім'ї;
- функції сім'ї;
- сучасні тенденції розвитку шлюбних та сімейних відносин;
- поняття “гендер” та “гендерні відносини”;
- демографічні процеси сучасного суспільства.

Тема 9. Соціологія медицини та здоров'я

ЛЕКЦІЯ

Предмет соціології медицини. Поняття “здоров'я” та “хвороба”. Медичні переконання. Медицина як професія. Соціальні відносини в медичній галузі. Система відносин лікар — пацієнт — медична сестра.

Медична влада. Лікарська помилка.

Соціальна організація медичної допомоги. Порівняльний аналіз систем охорони здоров'я.

Тенденції розвитку системи охорони здоров'я в Україні.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Напрями реформування системи охорони здоров'я України.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Предмет соціології медицини. Поняття “здоров'я” та “хвороба”. Медичні переконання. Медицина як професія. Соціальні відносини в медичній галузі.

Соціальна організація медичної допомоги. Порівняльний аналіз систем охорони здоров'я.

Напрями реформування системи охорони здоров'я України.

Студенти повинні знати:

- поняття “здоров'я” та “хвороба”;
- функції медицини як соціального інституту;
- сутність соціальних відносин в медичній галузі;
- форми соціальної організації медичної допомоги;
- напрями реформування системи охорони здоров'я України.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Предмет і об'єкт соціології як науки.
2. Структура соціології.
3. Значення соціології для розвитку медицини.
4. Передумови виникнення соціології.
5. Основні етапи становлення і розвитку соціології як науки.
6. Зародження та становлення соціології медицини.
7. Роль соціологічних досліджень у вирішенні проблем в системі охорони здоров'я та розвитку медичної науки.
8. Види соціологічних досліджень.
9. Програма соціологічного дослідження.
10. Вибіркове соціологічне дослідження. Методи формування вибірки.
11. Анкети та опитувальні листи.
12. Основні теорії походження суспільства.
13. Основні підходи до вирішення проблеми типологізації суспільства.
14. Соціальна структура суспільства.
15. Соціальна стратифікація.
16. Зв'язок між здоров'ям населення та соціальною диференціацією.
17. Соціальна взаємодія і соціальні зв'язки.
18. Соціальні конфлікти та шляхи їх розв'язання.
19. Людина як біосоціальна система.
20. Соціальний статус і соціальна роль.
21. Соціальна мобільність.
22. Особистість як предмет вивчення медичної соціології.
23. Поняття "соціалізація".
24. Механізми соціалізації особистості.
25. Основні етапи процесу соціалізації.
26. Економічне життя. Функції економіки.
27. Економічні моделі організації системи охорони здоров'я.
28. Праця як соціальний процес.
29. Проблема пошуку шляхів підвищення продуктивності праці в соціології.
30. Трудовий колектив. Функції трудового колективу.
31. Структура трудового колективу.
32. Соціально-психологічний клімат трудового колективу.
33. Конфлікт у трудовому колективі та шляхи його розв'язання.
34. Політична сфера суспільного життя.
35. Поняття про владу.
36. Політичний режим.
37. Механізми, що забезпечують функціонування демократичного суспільства.
38. Політична система суспільства.
39. Політична система України.
40. Поняття про етнос та націю.
41. Національно-етнічні процеси і відносини.
42. Національне питання та націоналізм як соціальне явище.
43. Релігія: структура, функції, класифікація.
44. Релігійні процеси в Україні.
45. Взаємозв'язок релігії і медицини як соціальних інститутів.

46. Сім'я як специфічна мала соціальна група і як важливий соціальний інститут.
47. Поняття про шлюб. Історичні форми шлюбу.
48. Класифікація сім'ї.
49. Сучасні тенденції розвитку шлюбних та сімейних відносин.
50. Умови життя сім'ї та вплив їх на стан здоров'я людини.
51. Проблема гендерної рівності в суспільстві та зокрема, у галузі охорони здоров'я.
52. Демографічні процеси.
53. Роль медицини у забезпеченні відтворення населення та плануванні сім'ї.
54. Предмет соціології медицини.
55. Медицина як професія.
56. Соціальні відносини в медичній галузі.
57. Порівняльний аналіз систем охорони здоров'я.
58. Тенденції розвитку системи охорони здоров'я в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

- Вербець В.В.* Соціологія. Курс лекцій: навч. посіб. — К., 2009.
- Герасимчук А.А., Палеха Ю.І., Шиян О.М.* Соціологія: навч. посіб. — К., 2002.
- Козловець Є.А.* Соціологія: словник термінів. — К., 2006.
- Лобанова А.С.* Соціологія: навч.-метод. посіб. — Кривий Ріг, 1998.
- Лукашевич М.П., Туленков М.В.* Соціологія. Базовий курс. — К., 2006.
- Піча В.М.* Соціологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К., 2000.
- Решетников А.В.* Методология исследований в социологии медицины. — М., 2000.
- Решетников А.В.* Социология медицины. — М., 2007.
- Сірий Є.В.* Соціологія: навч. посіб. — К., 2001.

Додаткова

- Соціологія: Курс лекцій / За ред. В.М. Піча.* — К., 1996.
- Соціологія: навч. посіб. / Упоряд. П.П. Марчук.* — Тернопіль, 1998.
- Соціологія: підручник / За ред. В.Г. Городяненка.* — К., 2006.
- Соціологія: підручник для вищої школи / За ред. Андрущенко.* — Харків, 1998.
- Требіна М.П.* Соціологія. — К., 2010.
- Юрій М.Ф.* Соціологія: підручник. — К., 2009.
- Якуба О.О.* Соціологія : навч. посіб. — Харків, 1996.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних)
навчальних закладів I—III рівнів акредитації

Київ
2011

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Укладачі:

Л.Є. Братанюк — викладач-методист, викладач вищої категорії, викладач економічної теорії Погребищенського медичного коледжу;

Л.Ю. Братанюк — викладач економіки Вінницького фінансово-економічного університету.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії соціально-економічних дисциплін Погребищенського медичного коледжу 21.11.2011 р., протокол № 4.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної комісії з дисципліни хірургічного профілю ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України.

Рецензенти:

П.Г. Білоконний — доктор екон. наук, професор, ректор Вінницького фінансово-економічного університету;

Л.Й. Баніт — викладач, завідувач відділення "Лікувальна справа" Погребищенського медичного коледжу.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ "Медицина", 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Економічна наука в Україні, її пізнання й викладання перебувають на новому етапі свого розвитку. Зміни в господарському та політичному житті нашого суспільства зумовили суттєві зміни в розвитку економічної системи, що існувала раніше, та економічної теорії.

Для проведення трансформаційних перетворень потрібно використати найкращі досягнення світової економічної науки, реалістичні теорії та практичні рекомендації.

Економічна теорія — це один із найважливіших елементів гуманітарної культури людини і необхідний компонент її інтелектуального розвитку. Економічна теорія повинна стати тією основою, яка сприятиме формуванню навичок поведінки суб'єкта діяльності в умовах ринку, підвищенню його компетентності відповідно до вимог, що висуваються екстремальними обставинами. Тобто необхідно встановити жорсткий зв'язок між переходом до ринку і підготовкою нових поколінь українських медичних фахівців, які покликані сформувати міцну та ефективну кадрову базу для розвитку національної економіки.

Теоретична спрямованість курсу повинна бути узгоджена з усією сукупністю господарських, культурних та політичних відносин, які розглядаються в єдності і взаємозалежності як основні елементи соціально-економічної системи. Тому дисципліна покликана не тільки враховувати культуру міжособистісних відносин, а й формувати нові підходи до вирішення соціально-економічних конфліктів, економічну культуру поведінки.

Важливим аспектом є також вивчення особливостей національної економіки, її місця й ролі у світовому господарстві. Це необхідно не тільки для формування національної самосвідомості, а й для розуміння зовнішньоекономічної політики власної держави.

Особливого значення набуває суворе дотримання природо-історичного підходу до розвитку соціально-економічних систем. Необхідна відмова від надуманих господарських систем і догм, від пріоритету класового підходу в економічних відносинах між суб'єктами господарювання.

Дисципліна “Основи економічної теорії” передбачає вивчення основних закономірностей економічного життя та відображення їх у системі економічних категорій, принципів, законів, моделей. Опанування дисципліни сприятиме розумінню студентами сучасної ринкової економіки, формування підприємства на основі різних форм власності, позитивних і негативних чинників розвитку, національної економіки, а також структури сучасних міжнародних відносин, механізму та специфіки їх реалізації.

Програма з дисципліни “Основи економічної теорії” розрахована на 54 год і складається з п'яти розділів:

1. Загальні основи економічного розвитку.
2. Ринкова економіка.
3. Основи підприємництва.
4. Національна економіка.
5. Міжнародні економічні відносини.

Мета дисципліни “Основи економічної теорії” — сформувати у молодих спеціалістів економічне мислення, адекватне до специфіки соціально-економічних перетворень, що дасть змогу з нових світоглядних, концептуальних позицій усвідомити наявні та гіпотетичні суперечності життя й використовувати їх у майбутній практичній діяльності.

Основне завдання дисципліни — допомогти студентам зрозуміти

трансформаційні процеси в економіці України, проблеми перехідної економіки, зорієнтуватись у виборі ефективного управлінського рішення, набути первинних навичок раціональної економічної поведінки.

Знання, здобуті студентами після вивчення економічної теорії, стануть теоретичною та методологічною базою для подальшого опанування медицини, яка розвивається й удосконалюється в умовах ринкової економіки.

Після вивчення дисципліни ***студенти повинні знати:***

- основний зміст усіх розділів економічної теорії;
- доцільність і можливість застосування отриманих знань у господарській діяльності;
- суть основних економічних явищ і процесів;
- особливості розвитку ринкової економіки в Україні;
- економічні механізми, які визначають суб'єктів господарювання і суб'єктів освіти і медицини;
- основи організації фінансово-господарської діяльності закладів охорони здоров'я;
- мати уявлення про фактори, які впливають на розвиток економічних процесів у медицині;
- зміст основних категорій, законів і процесів ринкової економіки;
- суть циклічного розвитку економіки, економічної кризи та шляхів її подолання;
- ключові питання трансформаційних процесів з погляду нових світоглядних, концептуальних і теоретичних підходів економічного життя і науки;
- особливості сучасного стану вітчизняної економіки, реформування відносин власності в галузі охорони здоров'я;
- зміст основних пропорцій, процесів і ситуацій на мікрорівні, розбиратися в чинниках макроекономічної рівноваги і макродинаміці, представляти механізм та причини інфляції та безробіття.

Студенти повинні вміти:

- вміти самостійно аналізувати, розуміти і знаходити напрямки вирішення складних економічних проблем у галузі охорони здоров'я;
- оцінювати результати господарчої діяльності підприємств медичного комплексу;
- робити обґрунтовані висновки із проведеного аналізу;
- використовувати методи економічної науки в своїй професійній та організаційно-соціальній діяльності, виявляти проблеми економічного характеру, пропонувати методи їх вирішення і оцінювати очікуваний результат;
- орієнтуватися в питаннях функціонування економіки;
- орієнтуватись в проблемах розвитку підприємництва, ринкових відносин, фінансово-кредитної та банківської системи господарства;
- приймати практичні рішення щодо ефективного застосування набутих економічних знань під час виконання своїх професійних обов'язків;
- представляти закономірності економічної поведінки ринкових суб'єктів (продавців і покупців, фірм-виробників і споживачів у галузі охорони здоров'я тощо).
- володіти категоріальним апаратом мікро- і макроекономіки на рівні розуміння і вільного відтворення;

- володіти методикою проведення економічного аналізу;
- володіти методами моделювання економічних процесів і явищ у медицині;
- основами комп'ютерного моделювання для відображення різних медичних взаємозв'язків і результатів;
- володіти особливостями аналізу різних ланок розвитку галузі охорони здоров'я.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010101 “ЛІКУВАЛЬНА СПРАВА”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія: предмет, значення, функції, методи пізнання	5	2	2	1
2	Економічні потреби і виробництво	5	1	2	2
3	Економічна система та її зміст	1	1		
4	Сутність відносин власності	6	2	2	2
	Розділ 2. Ринкова економіка				
5	Товарне виробництво. Товар	5	2	2	1
6	Ринок в економічній системі суспільства	4	1	2	1
7	Інфраструктура ринку	3	1		2
8	Сутність і функції грошей. Історія розвитку грошей	5	2	2	1
	Розділ 3. Основи підприємництва				
9	Підприємництво і підприємство (фірма)	4	1	2	1
10	Капітал. Витрати виробництва. Прибуток. Рента	3	1		2
	Розділ 4. Національна економіка				
11	Виробництво, розподіл і використання національного доходу	3	1	2	1
12	Економічне зростання. Фінансова система	3	1		1
13	Держава у ринковій економіці	2	1		1
	Розділ 5. Міжнародні економічні відносини				
14	Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин	5	1	2	2
	Усього	54	18	18	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
5.12010102 “СЕСТРИНСЬКА СПРАВА”,
5.12010104 “СТОМАТОЛОГІЯ”,
5.12010106 “СТОМАТОЛОГІЯ ОРТОПЕДИЧНА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія: предмет, значення, функції, методи пізнання	6	2	2	2
2	Економічні потреби і виробництво	3	1		2
3	Економічна система та її зміст	1	1		
4	Сутність відносин власності	6	2	2	2
	Розділ 2. Ринкова економіка				
5	Товарне виробництво. Товар	6	2	2	2
6	Ринок в економічній системі суспільства	5	1	2	2
7	Інфраструктура ринку	3	1		2
8	Сутність і функції грошей. Історія розвитку грошей	4	2		2
	Розділ 3. Основи підприємництва				
9	Підприємництво і підприємство (фірма)	5	1	2	2
10	Капітал. Витрати виробництва. Прибуток. Рента	1	1		
	Розділ 4. Національна економіка				
11	Виробництво, розподіл та використання національного доходу	3	1	2	
12	Економічне зростання. Фінансова система	3	1		2
13	Держава у ринковій економіці	3	1		2
	Розділ 5. Міжнародні економічні відносини				
14	Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин	5	1	2	2
	Усього	54	18	14	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
5.12010103 “МЕДИКО-ПРОФІЛАКТИЧНА СПРАВА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія: предмет, значення, функції, методи пізнання	4	2	2	
2	Економічні потреби і виробництво	3	1		2
3	Економічна система та її зміст	1	1		
4	Сутність відносин власності	6	2	2	2
	Розділ 2. Ринкова економіка				
5	Товарне виробництво. Товар.	4	2	2	—
6	Ринок в економічній системі суспільства	2			2
7	Інфраструктура ринку.	5	1	2	2
8	Сутність і функції грошей. Історія розвитку грошей	6	2	2	2
	Розділ 3. Основи підприємництва				
9	Підприємництво і підприємство (фірма)	5	1	2	2
10	Капітал. Витрати виробництва. Прибуток. Рента	3	1		2
	Розділ 4. Національна економіка				
11	Виробництво, розподіл і використання національного доходу	5	1	2	2
12	Економічне зростання. Фінансова система	4		2	2
13	Держава в ринковій економіці	2			2
	Розділ 5. Міжнародні економічні відносини				
14	Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин	4		2	2
	Усього	54	14	18	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
5.12010105 “АКУШЕРСЬКА СПРАВА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія: предмет, значення, функції, методи пізнання	6	2	2	2
2	Економічні потреби і виробництво	5	1	2	2
3	Економічна система та її зміст	1	1		—
4	Сутність відносин власності	4	2		2
	Розділ 2. Ринкова економіка				
5	Товарне виробництво. Товар	6	2	2	2
6	Ринок в економічній системі суспільств	5	1	2	2
7	Інфраструктура ринку	1	1		
8	Сутність і функції грошей. Історія розвитку грошей	6	2	2	2
	Розділ 3. Основи підприємництва				
9	Підприємництво і підприємство (фірма)	5	1	2	2
10	Капітал. Витрати виробництва. Прибуток. Рента	2	2		
	Розділ 4. Національна економіка				
11	Виробництво, розподіл і використання національного доходу	4	2	2	
12	Економічне зростання. Фінансова система	3	1		2
13	Держава у ринковій економіці	1	1		
	Розділ 5. Міжнародні економічні відносини				
14	Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин	5	1	2	2
	Усього	54	20	16	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010201 “ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія: предмет, значення, функції, методи пізнання	5	2	2	1
2	Економічні потреби і виробництво	2	1		1
3	Економічна система та її зміст	2	2		
4	Сутність відносин власності	5	2	2	1
	Розділ 2. Ринкова економіка				
5	Товарне виробництво. Товар	5	2	2	1
6	Ринок в економічній системі суспільства	5	1	2	2
7	Інфраструктура ринку	3	1		2
8	Сутність і функції грошей. Історія розвитку грошей	4	2		2
	Розділ 3. Основи підприємництва				
9	Підприємництво і підприємство (фірма)	5	2	2	1
10	Капітал. Витрати виробництва. Прибуток. Рента	3	1		2
	Розділ 4. Національна економіка				
11	Виробництво, розподіл і використання національного доходу	4	2	2	
12	Економічне зростання. Фінансова система	3	2		1
13	Держава у ринковій економіці	3	1		2
	Розділ 5. Міжнародні економічні відносини				
14	Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин	5	1	2	2
	Усього	54	22	14	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12020101 “ФАРМАЦІЯ”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія: предмет, значення, функції, методи пізнання	4	2		2
2	Економічні потреби і виробництво	3	1		2
3	Економічна система та її зміст	3	1	2	
4	Сутність відносин власності	4	2		2
	Розділ 2. Ринкова економіка				
5	Товарне виробництво. Товар	4	2		2
6	Ринок в економічній системі суспільства	4	2		2
7	Інфраструктура ринку.	4	2	2	
8	Сутність і функції грошей. Історія розвитку грошей	4	2		2
	Розділ 3. Основи підприємництва				
9	Підприємництво і підприємство (фірма)	6	2	2	2
10	Капітал. Витрати виробництва. Прибуток. Рента	2			2
	Розділ 4. Національна економіка				
11.	Виробництво, розподіл і використання національного доходу	4	2	2	—
12	Економічне зростання. Фінансова система	4	2		2
13	Держава у ринковій економіці	4	2		2
	Розділ 5. Міжнародні економічні відносини				
14	Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин	4	2		2
	Усього	54	24	8	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Економіка та економічна теорія.
2. Історичний процес розвитку економічної науки та її основні шляхи.
3. Розвиток економічної думки в Україні.
4. Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Види економічних інтересів, взаємодія їх.
5. Індивідуальна властивість — вихідна ланка відносин власті. Основні форми власності, їх еволюція та роль на сучасному етапі.
6. Приватна власність.
7. Державна власність.
8. Колективна власність.
9. Акціонерна власність.
10. Ціна в ринковій економіці. Сутність ціни. Методи ціноутворення. Регулювання цін державою.
11. Конкуренція в охороні здоров'я. Функції конкурентоспроможності медичних організацій.
12. Умови формування конкурентного середовища на ринках медичних послуг.
13. Антимонопольний комітет України.
14. Біржі праці, їх роль у галузі охорони здоров'я.
15. Ринкова інфраструктура в галузі охорони здоров'я. Формування державної та приватної інфраструктури в галузі охорони здоров'я.
16. Сутність, форми й чинники інфляції.
17. Антиінфляційна політика в Україні.
18. Види підприємств за формою, розміром, сферою і видом господарської діяльності.
19. Підприємництво в медицині. Особливості підприємництва в Україні.
20. Рентабельність підприємства (фірми). Розподіл продукту. Рента, її види. Земельна рента: суть, форми та розподіл.
21. Альтернативне використання землі. Ціна землі.
22. Чистий національний продукт. Національний доход. Особистий доход. Номінальний ВВП. Індекс цін. Дефлятор ВВП. Національне багатство України та перспективи його нарощування.
23. Державний бюджет: принципи побудови, функції, доходи і витрати. Бюджетний дефіцит, джерела його фінансування. Державний борг і його обслуговування.
24. Вплив держави на ціноутворення в умовах ринкових відносин.
25. Місце України у світовій економіці. Роль міжнародних економічних організацій у трансформаційному процесі України.
26. Геополітичні інтереси. Експортно-імпортний потенціал України.
27. Відносини з ЄС. Міжнародні валютно-фінансові відносини України. Проблема зовнішньої заборгованості.

ЗМІСТ

Розділ 1. Загальні основи економічного розвитку

Тема 1. Економічна теорія: предмет, знання, функції, методи пізнання

ЛЕКЦІЯ

Економіка та економічна теорія. Місце економічної теорії в системі медичних наук. Економічна теорія як наука. Об'єкт і предмет економічної теорії. Методологія та методи пізнання економіки. Методи дослідження економічних процесів. Загально-логічні методи: аналіз і синтез, абстрагування, індукція та дедукція, моделювання. Наукові методи емпіричного дослідження: спостереження, економічний аналіз, експеримент. Функції економічної теорії. Економічні категорії і закони. Історичний процес розвитку економічної науки та її основні школи. Розвиток економічної думки в Україні.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Економіка та економічна теорія. Історичний процес розвитку економічної науки та її основні школи. Розвиток економічної думки в Україні.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Економічна теорія як наука. Об'єкт і предмет економічної теорії. Методи дослідження економічних процесів. Загально-логічні методи: аналіз і синтез, абстрагування, індукція та дедукція, моделювання. Наукові методи емпіричного дослідження: спостереження, економічний аналіз, експеримент. Функції економічної теорії. Місце економічної теорії в системі медичних наук.

Студенти повинні знати:

Об'єкт і предмет економічної теорії. Методи пізнання економіки. Методи дослідження економічних процесів. Загальнологічні методи. Наукові методи емпіричного дослідження. Економічні категорії і закони.

Тема 2. Економічні потреби і виробництво

ЛЕКЦІЯ

Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Закон зростання потреб. Формування потреб. Суб'єкти економічних відносин, їхні економічні інтереси. Види економічних інтересів, взаємодія їх. Сутність виробництва. Зміст виробництва. Фактори виробництва: земля, праця, капітал і підприємницький хист. Галузь охорони здоров'я як структурний підрозділ суспільного виробництва. Поділ праці. Структура суспільного виробництва. Межа виробничих можливостей. Продукт і стадії його руху.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Види економічних інтересів, взаємодія їх.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Закон зростання потреб. Суб'єкти економічних відносин, їхні економічні інтереси. Сутність виробництва. Фактори виробництва. Галузь охорони здоров'я як структурний підрозділ суспільного виробництва. Продукт і стадії його руху.

Студенти повинні знати:

Економічні потреби суспільства, їх суть і структуру. Закон зростання потреб. Суб'єкти економічних відносин, їхні економічні інтереси. Фактори виробництва. Поділ праці. Структуру суспільного виробництва.

Тема 3. Економічна система та її зміст

ЛЕКЦІЯ

Економічна система суспільства: суть і зміст. Продуктивні сили і виробничі відносини. Типи економічних систем: "чистий" капіталізм або капіталізм вільної конкуренції; командна або адміністративно-господарська система; традиційна економіка; змішана економіка. Економічні реформи в Україні.

Студенти повинні знати:

Поняття економічної системи. Продуктивні сили. Виробничі відносини. Типи економічних систем.

Тема 4. Сутність відносин власності

ЛЕКЦІЯ

Власність як економічна категорія. Індивідуальна власність – вихідна ланка відносин власності. Принципи формування власності. Об'єкти і суб'єкти власності. Основні форми власності, їх еволюція та роль на сучасному етапі. Приватна власність. Державна власність. Колективна власність. Акціонерна власність. Власність на землю. Розвиток власності на землю та сільськогосподарські підприємства. Становлення і розвиток нових форм господарювання на землі. Роздержавлення і приватизація власності в Україні.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Індивідуальна власність — вихідна ланка відносин власності. Основні форми власності, їх еволюція та роль на сучасному етапі. Приватна власність. Державна власність. Колективна власність. Акціонерна власність.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Власність як економічна категорія. Принципи формування власності. Об'єкти і суб'єкти власності. Власність на землю. Становлення і розвиток нових форм господарювання на землі. Роздержавлення і приватизація власності в Україні.

Студенти повинні знати:

Принципи формування власності. Об'єкти і суб'єкти власності. Основні форми власності. Роздержавлення і приватизацію власності в Україні.

Розділ 2. Ринкова економіка

Тема 5. Товарне виробництво. Товар

ЛЕКЦІЯ

Форми господарювання. Натуральне виробництво. Товарне виробництво. Товар, його сутність і властивості. Двоїтий характер праці, втіленої у товар. Закон вартості та його функції. Теорія попиту і пропозиції. Ціна в ринковій економіці. Сутність ціни. Методи ціноутворення. Регулювання цін державою.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Ціна в ринковій економіці. Сутність ціни. Методи ціноутворення. Регулювання цін державою.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Товарне виробництво. Товар, його сутність і властивості. Двоїтий характер праці, втіленої у товар. Закон вартості та його функції. Теорія попиту і пропозиції.

Студенти повинні знати:

Форми господарювання. Товарне виробництво. Товар, його сутність і властивості. Закон вартості та його функції. Теорію попиту і пропозиції. Сутність ціни. Методи ціноутворення.

Тема 6. Ринок в економічній системі суспільства

ЛЕКЦІЯ

Поняття ринку. Історія ринкових відносин. Ефективний ринок. Функції ринку. Умови формування ринку. Структура сучасного ринку. Критерії розмежування ринку. Види ринків: предметів споживання, засобів виробництва, науково-технічних розробок та інформації, фінансів, валютних, нерухомості, праці, природних ресурсів, тіньовий ринок. Особливості становлення ринкових відносин у галузі охорони здоров'я України. Моделі ринкової економіки. Конкуренція як рушійна сила ринкової економіки. Сутність конкуренції. Види конкуренції. Методи цінової та нецінової конкуренції. Поняття монополії та конкуренції на медичному ринку в Україні. Класифікація монополій. Конкуренція в охороні здоров'я. Функції конкурентоспроможності медичних організацій. Умови формування конкурентного середовища на ринках медичних послуг. Конкурентне середовище виробників медичних послуг. Антимонопольний комітет України.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Конкуренція в охороні здоров'я. Функції конкурентоспроможності медичних організацій. Умови формування конкурентного середовища на ринках медичних послуг. Конкурентне середовище виробників медичних послуг. Антимонопольний комітет України.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Поняття ринку. Функції ринку. Види ринків: предметів споживання, засобів виробництва, науково-технічних розробок та інформації, фінансів, валютних, нерухомості, праці, природних ресурсів, тіньовий ринок. Особливості становлення ринкових відносин у галузі охорони здоров'я України. Моделі ринкової економіки. Конкуренція як рушійна сила ринкової економіки. Сутність конкуренції. Види конкуренції.

Студенти повинні знати:

Умови формування ринку. Структуру сучасного ринку. Види ринків. Ринкові відносини в галузі охорони здоров'я України. Моделі ринкової економіки. Види конкуренції.

Тема 7. Інфраструктура ринку

ЛЕКЦІЯ

Поняття про інфраструктуру ринку. Біржі, типи та види біржі. Біржові угоди. Мета і функції товарної біржі. Типи товарних бірж, їхні суб'єкти. Фондова біржа: поняття, суб'єкти і класифікація. Основні види біржових операцій. Ринок товарних бірж в Україні. Ринок цінних паперів. Банки і фінансово-кредитні посередники. Банківська система. Страхова система. Біржі праці, їх роль у галузі охорони здоров'я. Ринкова інфраструктура в галузі охорони здоров'я. Формування державної та приватної інфраструктури в галузі охорони здоров'я.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Біржі праці, їх роль у галузі охорони здоров'я. Ринкова інфраструктура в галузі охорони здоров'я. Формування державної та приватної інфраструктури в галузі охорони здоров'я.

Студенти повинні знати:

Поняття біржі, типи та види біржі. Біржові угоди. Функції товарної біржі. Поняття, суб'єкти і класифікацію фондової біржі. Ринок цінних паперів. Роль біржі праці в галузі охорони здоров'я. Ринкову інфраструктуру в галузі охорони здоров'я.

Тема 8. Сутність і функції грошей. Історія розвитку грошей

ЛЕКЦІЯ

Місце грошей у ринковій економіці. Становлення грошових відносин, основні етапи їх розвитку. Історизм грошових відносин. Коротка історія розвитку грошей. Сутність грошей. Гроші як загальний вартісний еквівалент. Функції грошей. Класифікація грошей. Сутність інфляції. Форми інфляції.

Чинники інфляції. Інфляція попиту. Інфляція витрат. Інфляція і безробіття. Антиінфляційна політика в Україні.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Сутність інфляції. Форми інфляції. Чинники інфляції. Інфляція попиту. Інфляція витрат. Інфляція і безробіття. Антиінфляційна політика в Україні.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Становлення грошових відносин, основні етапи їх розвитку. Сутність грошей. Гроші як загальний вартісний еквівалент. Функції грошей. Класифікація грошей. Сутність інфляції. Чинники інфляції. Інфляція і безробіття. Антиінфляційна політика в Україні.

Студенти повинні знати:

Становлення грошових відносин. Сутність грошей. Функції грошей. Класифікацію грошей. Сутність інфляції. Форми інфляції. Чинники інфляції. Інфляцію попиту. Інфляцію витрат. Антиінфляційну політику в Україні.

Розділ 3. Основи підприємництва

Тема 9. Підприємництво і підприємство (фірма)

ЛЕКЦІЯ

Сутність підприємництва. Поняття “підприємець” і “підприємництво”. Функції та умови існування підприємництва. Суб’єкти, об’єкти і види підприємництва. Права, обов’язки та відповідальність підприємця.

Поняття підприємства (фірми). Умови функціонування підприємства. Види підприємств за формою, розміром, за сферою і видом господарської діяльності. Підприємництво в медицині. Особливості підприємництва в Україні.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Види підприємств за формою, розміром, за сферою і видом господарської діяльності. Підприємництво в медицині. Особливості підприємництва в Україні.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Сутність підприємництва. Функції та умови існування підприємництва. Суб’єкти, об’єкти і види підприємництва. Права, обов’язки та відповідальність підприємця. Види підприємств за формою, розміром, за сферою і видом господарської діяльності. Підприємництво в медицині. Особливості підприємництва в Україні.

Студенти повинні знати:

Поняття “підприємець” і “підприємництво”. Функції підприємництва. Суб’єкти, об’єкти і види підприємництва. Поняття підприємства (фірми). Види

підприємств за формою, розміром, за сферою і видом господарської діяльності. Підприємництво в медицині.

Тема 10. Капітал. Витрати виробництва. Прибуток. Рента

ЛЕКЦІЯ

Поняття “капітал”. Ринок капіталу. Поняття кругообігу і обіг капіталу. Зношування. Амортизація. Методи амортизації.

Сутність витрат виробництва. Види витрат виробництва. Шляхи зниження витрат виробництва. Сутність прибутку. Види прибутку. Маса і норма прибутку. Рентабельність підприємства (фірми). Розподіл продукту. Сутність ренти, її види. Земельна рента, її суть, форми та розподіл. Альтернативне використання землі. Ціна землі.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Рентабельність підприємства (фірми). Розподіл продукту. Рента, її види. Земельна рента, її суть, форми та розподіл. Альтернативне використання землі. Ціна землі.

Студенти повинні знати:

Поняття “капітал”. Методи амортизації. Шляхи зниження витрат виробництва. Сутність прибутку. Види прибутку. Розподіл продукту. Види ренти. Альтернативне використання землі. Ціну землі.

Розділ 4. Національна економіка

Тема 11. Виробництво, розподіл і використання національного доходу

ЛЕКЦІЯ

Макроекономіка і національний продукт. Національний доход і його джерела. Обчислення національного продукту. Сутність і структура національного багатства. Основні макроекономічні показники. Валовий внутрішній продукт (ВВП), методи його розрахунку за доходами і витратами. Макроекономічні показники, похідні від ВВП. Чистий національний продукт. Національний доход. Особистий доход. Номінальний ВВП. Індекс цін. Дефлятор ВВП. Національне багатство України і перспективи його нарощування.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Чистий національний продукт. Національний доход. Особистий доход. Номінальний ВВП. Індекс цін. Дефлятор ВВП. Національне багатство України та перспективи його нарощування.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Національний доход і його джерела. Обчислення національного продукту. Основні макроекономічні показники. Валовий внутрішній продукт,

методи його розрахунку за доходами і витратами. Макроекономічні показники похідні від ВВП. Чистий національний продукт. Національний доход. Особистий доход. Номінальний ВВП. Дефлятор ВВП.

Студенти повинні знати:

Джерела національного доходу. Обчислення національного продукту. Валовий внутрішній продукт, методи його розрахунку за доходами і витратами. Чистий національний продукт. Національний доход. Особистий доход. Номінальний ВВП. Індекс цін. Дефлятор ВВП.

Тема 12. Економічне зростання. Фінансова система

ЛЕКЦІЯ

Суспільне відтворення. Сутність економічного зростання. Критерії економічного зростання. Теорії економічного зростання. Чинники економічного зростання. Типи економічного зростання. Закони інтенсифікації економіки. Економічна рівновага і циклічність. Короткі, середні і великі цикли.

Система фінансових відносин в Україні. Функції фінансів. Сутність і функції податків. Види податків. Державні фінанси. Фінансова система в галузі охорони здоров'я. Поняття державного бюджету. Принципи побудови бюджету. Функції державного бюджету. Доходи і витрати бюджету. Бюджетний дефіцит, джерела його фінансування. Державний борг і його обслуговування.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Державний бюджет: принципи побудови, функції, доходи і витрати. Бюджетний дефіцит, джерела його фінансування. Державний борг і його обслуговування.

Студенти повинні знати:

Суспільне відтворення. Критерії економічного зростання. Типи економічного зростання. Короткі, середні і великі цикли. Функції фінансів. Види податків. Фінансову систему в галузі охорони здоров'я. Поняття про державний бюджет. Функції державного бюджету.

Тема 13. Держава у ринковій економіці

ЛЕКЦІЯ

Регулююча роль держави у ринковій економіці. Причини втручання держави у ринковий механізм. Функції держави у ринковій економіці. Методи державного впливу на ринкову економіку: адміністративні (прямі) методи регулювання, економічні (непрямі) методи регулювання.

Організаційна структура та методи управління виробництвом. Суть, визначення та види маркетингу. Маркетинг у галузі охорони здоров'я. Маркетингове дослідження ринку платних медичних послуг в Україні.

Вплив держави на ціноутворення в умовах ринкових відносин.

Соціальна політика держави. Соціальний захист населення в Україні під час переходу до ринкової економіки. Соціальна політика щодо медичних

працівників в галузі охорони здоров'я. Державне управління у галузі охорони здоров'я.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Вплив держави на ціноутворення в умовах ринкових відносин.

Студенти повинні знати:

Функції держави в ринковій економіці. Методи державного впливу на ринкову економіку. Методи управління виробництвом. Суть, визначення та види маркетингу. Маркетинг у галузі охорони здоров'я. Соціальну політику держави. Державне управління в галузі охорони здоров'я.

Розділ 5. Міжнародні економічні відносини

Тема 14. Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин

ЛЕКЦІЯ

Світове господарство: його структура та етапи розвитку. Міжнародний поділ праці. Форми економічних відносин. Зовнішньоекономічна політика. Структура та суб'єкти світового ринку.

Міжнародні економічні організації. Економічні організації ООН. Міжнародний валютний фонд. Міжнародний банк реконструкції та розвитку. Інші міжнародні економічні організації.

Місце України у світовій економіці. Роль міжнародних економічних організацій у трансформаційному процесі України. Геополітичні інтереси. Експортно-імпортний потенціал України. Відносини з ЄС. Міжнародні валютно-фінансові відносини України. Проблема зовнішньої заборгованості. Залучення іноземного капіталу в економіку України. Відносини з міжнародними економічними і фінансовими організаціями. Відносини з Європейським регіональним бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Місце України у світовій економіці. Роль міжнародних економічних організацій у трансформаційному процесі України. Геополітичні інтереси. Експортно-імпортний потенціал України. Відносини з ЄС. Міжнародні валютно-фінансові відносини України. Проблема зовнішньої заборгованості. Залучення іноземного капіталу в економіку України. Відносини з міжнародними економічними і фінансовими організаціями. Відносини з Європейським регіональним бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Світове господарство: його структура та етапи розвитку. Міжнародний поділ праці. Структура та суб'єкти світового ринку. Міжнародні економічні організації. Місце України у світовій економіці. Відносини з ЄС. Відносини з міжнародними економічними і фінансовими організаціями.

Студенти повинні знати:

Структуру світового господарства. Міжнародний поділ праці. Структуру та суб'єкти світового ринку. Економічні організації ООН. Місце України в світовій економіці. Відносини з ЄС. Відносини з Європейським регіональним бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Інвестиційні проблеми української економіки.
2. Теорії і моделі економічного зростання.
3. Економічне зростання: зміст, типи, темпи, фактори.
4. Світова економіка: сутність, структура, тенденції розвитку.
5. Міжнародна торгівля. Торговельний баланс.
6. Шляхи та проблеми інтеграції України у світове господарство.
7. Валютні відносини. Платіжний баланс.
8. Меркантилізм.
9. Теоретичні погляди фізіократів.
10. Класична англійська політична економія.
11. Неокласична економічна теорія та її школи.
12. Інституціоналізм.
13. Українська економічна наука: історія і сучасність.
14. Основні риси економіки доіндустріального, індустріального та постіндустріального суспільства.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СКЛАДАННЯ ДИФЕРЕНЦІЙНОГО ЗАЛІКУ

1. Різні течії та школи в економічній науці.
2. Методи економічних досліджень.
3. Виникнення економічної думки.
4. Перші наукові школи. Меркантилізм і фізіократи.
5. Порівняльний аналіз традиційної, ринкової та адміністративно-командної господарських систем.
6. Змішана економіка: риси і національні моделі.
7. Економічні функції держави.
8. Трансформаційні процеси в українській економіці.
9. Власність: теоретичні аспекти.
10. Основні форми власності, їх еволюція та роль на сучасному етапі.
11. Приватна власність і її розвиток в українській економіці.
12. Державна власність: зміст і роль у різних економічних системах.
13. Муніципальна власність: сутність, об'єкти, проблеми управління.
14. Кооперативна власність: основні риси, історичний досвід і перспективи розвитку.
15. Акціонерна власність і акціонерні підприємства.
16. Власність працівників: форми, характеристики, можливості і проблеми.
17. Приватизація в перехідних економіках: необхідність, цілі, методи, результати.
18. Галузь охорони здоров'я як структурний підрозділ суспільного виробництва.
19. Особливості приватизації в Україні і зарубіжних країнах.
20. Трудова теорія вартості.
21. Теорія граничної корисності.
22. Особливості становлення ринкових відносин у галузі охорони здоров'я.
23. Підприємництво: сутність, форми, роль в економіці.
24. Особливості підприємництва в Україні.
25. Теорія недосконалої конкуренції.
26. Досконала конкуренція як тип ринку.
27. Конкуренція в охороні здоров'я.
28. Функції конкурентоспроможності медичних організацій.
29. Умови формування конкурентного середовища виробників медичних послуг.
30. Конкуренчне середовище виробників медичних послуг.
31. Чиста монополія як тип ринку. Антимонопольна політика.
32. Монополістична конкуренція.
33. Поняття монополії та конкуренція на медичному ринку в Україні.
34. Олігополія як тип ринку.
35. Антимонопольна політика держави: світовий досвід та українська практика.
36. Рентні відносини в економіці.
37. Безробіття: форми, причини, масштаби, вплив на громадянське життя.
38. Економічні теорії зайнятості (безробіття).
39. Ринок праці та проблеми зайнятості в Україні.
40. Соціальна політика держави: цілі, принципи, механізми.
41. Соціальна політика держави щодо медичних працівників у галузі охорони здоров'я.
42. Державне управління в галузі охорони здоров'я.

43. Система національного рахівництва та макроекономічні показники.
44. Макроекономічна рівновага в моделі сукупного попиту і пропозиції.
45. Інфляція: сутність, форми, причини. Антиінфляційна політика.
46. Інфляція в українській економіці.
47. Ринок цінних паперів.
48. Фондова біржа.
49. Біржі праці, їх роль у галузі охорони здоров'я.
50. Податки: види, функції і роль в економіці.
51. Шляхи реформування податкової системи України. Бюджетно-податкова політика.
52. Тіньова економіка: причини, форми, вплив на суспільне життя.
53. Товарне господарство, його відмінності від натурального і фактори розвитку.
54. Традиційна та ринкова економічні системи. Роль ринку і проблеми його функціонування.
55. Адміністративно-командна і змішана економічні системи.
56. Роль держави в сучасних ринкових системах: напрямки та інструменти державного регулювання економіки.
57. Попит. Закон і нецінові фактори попиту.
58. Пропозиція. Закон і нецінові чинники пропозиції.
59. Ціна рівноваги та її роль у ринковій економіці. Рівновага і незбалансованість ринку.
60. Закономірності споживчої поведінки. Криві байдужості і бюджетної лінії. Рівновага споживача.
61. Фактори виробництва. Різні трактування ролі факторів виробництва.
62. Теорія продуктивності факторів виробництва. Ефективність виробництва.
63. Підприємництво: сутність, форми та роль в економіці. Організаційно-правові форми підприємств.
64. Підприємництво в медицині.
65. Виручка від реалізації та прибуток. Види і роль прибутку в економіці. Норма прибутку.
66. Безробіття: сутність, форми, вплив на суспільне життя. Державне регулювання зайнятості.
67. Ринок капіталу. Процентна ставка та інвестиції.
68. Ринок землі. Земельна рента і ціна землі. Природокористування. Рентні відносини в економіці.
69. Ринкова інфраструктура в галузі охорони здоров'я.
70. Формування державної та приватної інфраструктури в галузі охорони здоров'я.
71. Національна економіка як ціле. Кругообіг ресурсів, доходів, продуктів і грошей.
72. Макроекономічні вимірювачі. ВВП і способи його вимірювання. Чистий національний продукт, національний дохід. Індекси цін. Тіньова економіка.
73. Споживання, заощадження. Їх сутність, форми та роль у макроекономіці.
74. Сукупний попит: структура та чинники зміни. Крива сукупного попиту.
75. Сукупна пропозиція: сутність і нецінові чинники. Крива сукупної пропозиції.
76. Гроші: сутність, форми, функції, теорії.
77. Банки: види і функції. Банківська система та її роль в економіці

- України. Грошовий мультиплікатор. Грошово-кредитна політика.
78. Кредит: його сутність, роль в економіці і види.
 79. Фінанси. Державний бюджет: структура і роль в економічному та соціальному розвитку. Дефіцит бюджету. Державний борг.
 80. Економічне зростання і економічний розвиток. Темпи, типи, фактори економічного зростання.
 81. Циклічність як форма розвитку ринкової економіки. Середньострокові цикли. Теорія довгих хвиль економічного розвитку.
 82. Система доходів у ринковій економіці.
 83. Світова економіка: структура та тенденції розвитку.
 84. Зовнішня торгівля і зовнішня торгова політика.
 85. Валютні відносини. Валютний курс.
 86. Перехідна економіка. Особливості перехідної економіки України.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

- Баб'як М.М., Пешенкова Л.А., Рібчук А.В.* Економічна теорія: навч. посіб. / *М.М. Баб'як, Л.А. Пешенкова, А.В. Рібчук.* — К., 2005. — 208 с.
- Бунге М.* Сучасний дискурс / За ред. В.Д. Базилевича. — К., 2005. — 696 с.
- Грошово-кредитна політика в Україні* / В.С. Стельмах, А.О. Єпіфанов, Н.І. Гребеник, В.І. Міщенко. — К., 2003. — 424 с.
- Дахно І.І.* Світова економіка: навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2006. — 264 с.
- Дзюбик С.Д., Ривак О.С.* Основи економічної теорії: навч. посіб. — К., 2006. — 482 с.
- Дідівська Л.І., Головка Л.С.* Державне регулювання економіки: навч. посіб. — К., 2006. — 214 с.
- Дмитренко Л.А.* Менеджмент і маркетинг у фармації: навч. посіб. — К.: Медицина, 2010. — 144 с.
- Економічна теорія: Політекономія: підручник* / За ред. В.Д. Базилевича. — К., 2006. — 616 с.
- Задоя А.О.* Мікроекономіка: Курс лекцій та вправи: навч. посіб. — К., 2005. — 212 с.
- Злупко С.М.* Історія економічної теорії: підручник. — К., 2005. — 720 с.
- Історія економічних учень: підручник* / За ред. В.Д. Базилевича. — К., 2004. — 1300 с.
- Камінська Т.М.* Основи економічної теорії: підручник. — К.: Медицина, 2011. — 256 с.
- Круш П.В., Тульчинська С.О.* Макроекономіка: навч. посіб. — К.: ЦУЛ, 2005. — 400 с.
- Макроекономіка: підручник* / За ред. В.Д. Базилевича. — К., 2006. — 624 с.
- Менеджмент і маркетинг у фармації: підручник* / За ред. В.П. Грошовика. — К.: Медицина, 2008. — 752 с.
- Мочерний С.В.* Політекономія: підручник. — К., 2005. — 386 с.
- Одягайло Б.М.* Міжнародна економіка: навч. посіб. — К., 2005. — 400 с.
- Основи економічної теорії* / За ред. А.А. Чухна. — К., 2001. — 608 с.
- Основи економічної теорії: навч. посіб.* / В.О. Рибалкін, М.О. Хмелевський, Т.І. Біленко, А.Г. Прохоренко та ін. — К.: Академія, 2002. — 352 с.
- Основи підприємницької діяльності: навч. посіб.* / С.В. Мочерний, О.А. Устинко, С.І. Чоботар. — К.: Академія, 2005. — 280 с.
- Панчишин С.* Макроекономіка. — К., 2002. — 616 с.
- Пасічник Ю.В.* Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч. посіб. / Ю.В. Пасічник. — К., 2002. — 496 с.
- Політична економія: навч. посіб.* / За ред. В. Рибалкіна. — К., 2004. — 672 с.
- Предборський В.А.* Економічна теорія: навч. посіб. — К., 2003. — 492 с.
- Тарасович В.М.* Економічна теорія: підручник. — К., 2006. — 784 с.
- Тарасюк Г.М., Шваб Л.І.* Планування діяльності підприємства: навч. посіб. — К.: Каравела, 2003. — 432 с.
- Чепіного В.Г.* Основи економічної теорії: навч. посіб. — К., 2003. — 456 с.
- Шегда А.В.* Менеджмент: підручник. — К.: Знання, 2004. — 687 с.

Додаткова

Варналій З.С. Мале підприємництво: Основи теорії і практики. — К., 2005. — 304 с.

Макроекономіка у запитаннях та відповідях / О.С. Кривцов, В.М. Бережний, В.М. Онегіна. — Х., 2003. — 192 с.

Навчальний економічний словник-довідник (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка, економічний аналіз, економіка підприємства, менеджмент, маркетинг, фінанси, банки, інвестиції, біржова діяльність, планування): Терміни. Поняття. Персоналії / За ред. Г.І. Башняніна. — Львів: Магнолія, 2007. — 688 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа “Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів” МОЗ України

ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010101 “Лікувальна справа”

Київ
2011

ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Укладач

К.О. Соцький — викладач першої категорії Вінницького медичного коледжу ім. акад.а Д.К. Заболотного.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії природничо-наукових дисциплін Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного 20 квітня 2011 р., протокол № 8.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії з дисциплін природничо-наукової підготовки Одеського обласного базового медичного училища 25 жовтня 2011 р., протокол № 3.

Рецензенти:

Т.Г. Кривоніс — доцент кафедри медичної психології та психіатрії з курсом післядипломної освіти ВНМУ ім. М.І. Пирогова, канд. мед. наук;

Л.С. Лойко — доцент кафедри психології Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, канд. психол. наук;

А.М. Косовський — викладач вищої категорії Погребищенського медичного коледжу;

Л.Ю. Осадча — викладач вищої категорії Одеського обласного базового медичного училища.

© МОЗ України, 2011
© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вирішення сучасних проблем охорони здоров'я в нашій країні потребує від медичних працівників лікувально-профілактичних закладів глибокого пізнання психологічних можливостей людини і раціонального використання їх в практичній діяльності.

Навчальну програму з дисципліни “Основи загальної та медичної психології” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010101 “Лікувальна справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПШ, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

У процесі вивчення дисципліни студенти набувають знань, які дають змогу медичному працівникові зрозуміти психологічні особливості хворої людини і організувати необхідний догляд за нею. Психологія вчить, що людина — це особистість, тому як для лікування, так і для профілактики хвороб потрібно знати її особливості.

У зв'язку з цим знання загальної і медичної психології в професійній підготовці молодшого медичного персоналу мають дуже важливе значення.

Для вивчення дисципліни “Основи загальної та медичної психології” відведено 81 год: 18 — лекції, 34 — практичні заняття, 29 — самостійна робота студентів.

Мета загальної психології — надати студентам знання про основні психічні процеси в нормі та патології.

Під час лекцій необхідно розкрити психічні стани особистості, психічні процеси людини та охарактеризувати можливі їх розлади.

Мета медичної психології — надати студентам знання, які допоможуть медичному працівникові зрозуміти психічні особливості хворої людини та організувати необхідний догляд за нею, а також надати психологічну підтримку людині в надзвичайних ситуаціях та актах тероризму.

Загальна і медична психологія є невід'ємною частиною медичної етики та деонтології, яка характеризує поведінку медичного працівника з точки зору психічного стану хворого.

Практичні заняття мають допомогти майбутньому медичному працівнику пізнати свої особисті якості та індивідуальні особливості за допомогою різних тестів і вправ, виробити свою поведінку з пацієнтами залежно від їх захворювання, навчитися різним методам психологічного дослідження, набути навичок психологічного впливу на хворих, надати психологічну підтримку людині, яка перебуває в кризовій ситуації та стресовому стані.

Після вивчення дисципліни *студенти повинні знати:*

- завдання і методи дослідження загальної та медичної психології;
- поняття про особистість та її характеристику;
- психічний стан особистості і психічні процеси, які відбуваються в організмі людини;
- можливі розлади психіки;
- психологію та мистецтво спілкування, його види, методи;
- психологічні аспекти в лікуванні та біоетиці;
- особливості психологічного спілкування з хворими з різними

- захворюваннями та в паліативній медицині;
- психотерапевтичні аспекти в діяльності медичного працівника;
- психологічні та моральні якості медичного працівника.

Студенти повинні вміти:

- скласти анкету, проводити анкетування в колективі, аналізувати дані, робити висновки і рекомендації щодо поведінки медичного працівника і хворого;
- за допомогою тестів проводити дослідження пізнавальної діяльності людини та робити висновки з цього;
- вирішувати ситуаційні справи психологічного характеру та вміти надати пацієнтові психологічну підтримку (згідно з програмою);
- виявляти тип пацієнта та його психічний стан;
- надавати психологічну підтримку людині в кризовій ситуації та стресовому стані;
- проводити аутотренінг з метою психічної саморегуляції;
- спілкуватися з пацієнтами з різними захворюваннями, наркозалежними та ВІЛ-інфікованими.

Студенти мають бути поінформовані про:

- розвиток психологічної науки та її досягнення на сучасному етапі;
- різні види психотерапії (трудотерапію, ігротерапію, музикотерапію тощо);
- залежність психічного стану людини від магнітних збуджень;
- проблеми в повсякденній діяльності медиків, пов'язані з доглядом за пацієнтами.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Вступ. Значення і завдання загальної та медичної психології	3	1		2
2	Розвиток психіки. Свідомість	9	1	4	4
3	Особистість. Психічні якості особистості	10	2	4	4
4	Особистість і колектив. Психологічні особливості взаємовідносин медичних працівників між собою	10	2	4	4
5	Психічні процеси в нормі та патології				
5.1	<i>Пізнавальна діяльність</i>	2	2		
5.2	<i>Емоційно-вольові процеси</i>	6	2	4	
6	Психологічні основи спілкування	6	2	4	
7	Психологічні проблеми лікувального процесу та сучасної біоетики	10	2	4	4
8	Особливості взаємовідносин медичних працівників і хворих	11	2	4	5
9	Особливості психологічного спілкування з пацієнтами в паліативній медицині та в надзвичайних ситуаціях	10	1	4	5
10	Психопрофілактика. Психогігієна. Психічна саморегуляція	4	1	2	1
	Усього	81	18	34	29

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами циклові (предметні) методичні комісії навчальних закладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Основні етапи розвитку психології та її концепції.
2. Історичний розвиток психіки. Єдність процесу розвитку психіки.
3. Професійна діяльність медичного працівника та єдність психічних і моральних якостей.
4. Особливості спілкування медичних працівників між собою.
5. Сучасні психологічні проблеми біоетики.
6. Психологічні особливості взаємовідносин медичного працівника з пацієнтами алкогольно- та наркозалежними, хворими на СНІД та ВІЛ-інфікованими.
7. Фактори, що впливають на психічні властивості людини. Стрес і здоров'я.
8. Гіпноз, стадії та методи гіпнотерапії. Як зберегти психічне здоров'я.

ЗМІСТ

Тема 1. Вступ. Значення і завдання загальної та медичної психології

ЛЕКЦІЯ

Загальна психологія та її розділи. Значення медичної психології для медичного працівника. Завдання медичної психології і основних методів психологічного дослідження (систематичні, несистематичні) та їх застосування в медичній практиці, а саме: спостереження (включне, польове), бесіда (в тому числі інтерв'ю), експеримент (природний та лабораторний).

САМОСТІЙНА РОБОТА

Основні етапи розвитку психології та її концепції.

Тема 2. Розвиток психіки. Свідомість

ЛЕКЦІЯ

Психічна діяльність та єдність процесу розвитку психіки (інстинкт, навичка, інтелектуальні дії).

Характеристика функціональних структур (блоків) мозку та їх значення в психічній діяльності людини.

Свідомість як вищий рівень психічної діяльності, її структура (самосвідомість, підсвідомість), види свідомості (суспільна, індивідуальна). Розлад свідомості. Поведінка медичного працівника по відношенню до пацієнтів із розладом свідомості.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ознайомити студентів з особливостями застосування методів психологічного дослідження (бесіда, спостереження, експеримент) для визначення стану свідомості людини. За допомогою рольової гри студентів між собою дати можливість визначити свою думку з приводу розладу свідомості та скласти план поведінки медичного працівника з пацієнтами певного профілю.

За допомогою ситуаційних вправ, запропонованих викладачем, дати характеристику щодо розладу свідомості у пацієнтів.

Практичні навички:

- уміти скласти орієнтовну поведінку медичного працівника щодо пацієнтів з розладом свідомості;
- провести рольову гру (за можливістю);
- розв'язати ситуаційні вправи, запропоновані викладачем, та оцінити поведінку медичного працівника щодо пацієнта.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Історичний розвиток психіки. Єдність процесу розвитку психіки

Тема 3. Особистість. Психічні якості особистості

ЛЕКЦІЯ

Особистість та її характеристика. Спрямованість особистостей. Типи особистості, структура, темперамент та його фізіологічна основа, загальні уявлення про типи темпераменту.

Характер, типи, риси характеру, його значення для медичного працівника. Формування особистості, значення цього процесу для суспільного життя. Патологічні зміни характеру, їх причини, профілактика. Професійна діяльність, аналіз професійної діяльності медичного працівника, значення самовиховання. Психічні та моральні якості медичного працівника. Психограма медичного працівника.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ознайомити студентів із правилами дослідження особистості за допомогою тестів, анкет на різні теми, які висвітлюють зв'язок особистості із суспільством та іншими людьми, які мають визначити характер і комунікабельні риси характеру, психічні якості.

Заповнити психограму медичного працівника та, згідно з проведеним анкетуванням, дати порівняльну характеристику. Зробити аналіз та висновки щодо моральних якостей майбутнього медичного працівника згідно з Етичним кодексом медичного працівника України.

Практичні навички:

- підібрати необхідну анкету та за її допомогою провести дослідження особистостей;
- визначити тип темпераменту за допомогою опитувальника Айзенка;
- дати характеристику щодо складу свого характеру згідно з анкетуванням;
- визначити зв'язок своїх моральних якостей з Етичним кодексом;
- виявити причини негативних рис свого характеру та запропонувати можливі варіанти для позбавлення від них;
- заповнити психограму медичного працівника згідно зі своїми психічними якостями;
- розв'язувати ситуаційні вправи за темою;
- проаналізувати причини появи психопатичних та акцентуованих особистостей.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Професійна діяльність медичного працівника та єдність психічних і моральних якостей.

Тема 4. Особистість і колектив. Психологічні особливості взаємовідносин медичних працівників між собою

ЛЕКЦІЯ

Медичний колектив, його значення в діяльності медичного працівника.

Принципи дружніх відносин, значення критики та самокритики в колективних стосунках, норми взаємовідносин, субординація. Мікроклімат, соціально-психологічний клімат у колективі. Фактори благополучного мікроклімату: психологічна захищеність, економічна захищеність, сумісність.

Психологія міжособистісних відносин. Значення самовиховання, такту для добрих взаємовідносин. Лідер і лідерство в колективі. Психологічні особливості управління колективом. Значення добрих взаємовідносин у медичному колективі для лікування й одужання хворих. Культура мовлення, три основні етапи культурного мовлення. Форми міжособистісного спілкування, значення одягу для ефективності спілкування.

Конфлікт, його функції: конструктивна, деструктивна. Класифікація конфліктів: внутрішньоособистісний, міжособистісний, внутрішньогруповий та міжгруповий, істинний (справжній, прихований) та хибний (помилковий). Типи поведінки в конфліктній ситуації. Запобігання конфліктам та подолання їх. Психологічні особливості управління конфліктом.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ознайомити студентів з чинними документами МОЗ України та постановами Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міжнародної ради медичних сестер та ін.

Провести моделювання конфліктної ситуації в колективі та визначити шляхи усунення її.

Провести анкетування студентів щодо дружніх відносин, зробити аналіз та висновки, висловити свою думку.

Практичні навички:

- скласти рекомендації дружніх стосунків між собою;
- дати поради щодо усунення безтактності в поведінці;
- вміти розв'язувати ситуаційні вправи;
- навести приклади взаємовідносин медичних працівників між собою та дати їм оцінку;
- провести рольову гру “Конфлікти в колективі” та визначити шляхи усунення конфлікту;
- проаналізувати причини, наслідки та можливі варіанти поведінки членів колективу;
- відпрацювати навички діалогічної мови та формул мовного етикету.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Особливості спілкування медичних працівників між собою.

Тема 5. Психічні процеси в нормі та патології

5.1. Пізнавальна діяльність

ЛЕКЦІЯ

Відчуття, його зв'язок з аналізаторами і скаргами хворого. Розлади відчуття та особливості поведінки медичного працівника з хворим. Характеристика сприймання, його зв'язок із відчуттям, класифікація розладу

сприймання і тактики медичного працівника з хворим.

Пам'ять, її фізіологічний механізм, види, типи. Розлади пам'яті. Методи дослідження, оцінка, самооцінка і тренування пам'яті.

Фізіологічні основи уваги, значення її в житті людини. Види розладу уваги, засоби його усунення. Поведінка медичного працівника з хворими, які страждають на розлад уваги.

Мислення, його функції, види і розлад мислення.

Мова та її функція. Види мови, зв'язок із мисленням та інтелектом. Значення мови для людини. Види елементарної мови (жести, міміка). Види мовлення (усне монологічне, усне діалогічне, писемне, внутрішнє мовлення). Зв'язок мови з мисленням та інтелектом. Значення мови для людини. Види розладу мови. Поведінка медичного працівника по відношенню до пацієнтів при розладах пізнавальної діяльності.

5.2. Емоційно-вольові процеси

ЛЕКЦІЯ

Емоції. Класифікація емоцій і почуттів, їх вплив на психічний стан людини (кохання, ненависть, тривога, почуття емпатії — основа співпереживання, співчуття і співучасті).

Характеристика емоційного стану людини, значення для видужання.

Стадії стресу, види стресу (гострий та хронічний, “добрий”, та “поганий”). Основні емоційні розлади в пацієнтів та поведінка медичного працівника по відношенню до пацієнтів із розладом емоційного стану.

Воля і свобода волі, їх значення для практичної діяльності людини. Потреба діяльності, її зв'язок з установками, пріоритетами. Етапи вольового процесу, регуляції та саморегуляції поведінки, оцінювання та самооцінювання емоційного і вольового стану. Значення виховання і самовиховання. Деякі розлади рухово-вольових процесів у пацієнтів, тактика медичного працівника.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ознайомити студентів із різними тестами, вправами, завданнями для дослідження сприймання та пам'яті.

За допомогою таблиць, геометричних фігур, картин, висловів провести дослідження різних видів пам'яті: механічної, смислової, оперативної, асоціативної, слухової, зорової.

Ознайомити студентів із методикою Крепіліна й тестами тренування пам'яті людей похилого віку.

За допомогою таблиць Шульте ознайомити студентів із методикою вивчення уваги та швидкості її переключення, провести дослідження один з одним. Дати характеристику мисленню як винятковості поняття, порівнянню, об'єднанню за допомогою таблиць, провести дослідження осмислення.

Дати характеристику емоційного стану та зробити розподіл його за видами емоцій (позитивні, негативні та нейтральні), скласти план своєї поведінки з пацієнтами з деякими розладами рухово-вольових процесів та емоційного стану для рольової гри “Телефон довіри”.

Розв'язання ситуаційних вправ та кросвордів.

Практичні навички:

— провести дослідження за допомогою тестів, завдань, фігур, кросвордів:

- пам'яті (оперативної, смислової, асоціативної);
 - процесів мислення, інтелекту, уваги;
 - сприймання;
- за допомогою таблиці Шульце визначити швидкість переключення уваги;
- зробити аналітичний висновок проведеного дослідження;
- розв'язувати ситуаційні вправи на розлад рухово-вольового процесу або емоційного стану. Діагностувати емоційний стан особи (себе та інших), дати пораду, як керувати своїм емоційним станом;
- скласти тези розмови з пацієнтом у стадії депресії чи апатії для рольової гри “Телефон довіри”.

Тема 6. Психологічні основи спілкування

ЛЕКЦІЯ

Характеристика спілкування як форми діяльності людини, види спілкування (внутрішньоособистісне та міжособистісне). Невербальні та вербальні засоби комунікації. Рівні вербального спілкування, засоби ефективного вербального спілкування. Компоненти спілкування, їхня характеристика (відчуття присутності, вміння слухати, співпереживати, проявляти турботу, бути щирим, поважати іншу людину, відстань між співрозмовником і зональний простір).

Клінічна класифікація типів хворих (демонстративний, тривожний, іпохондричний, депресивний, підозрілий) та їхня характеристика.

Типи хворих залежно від поведінкової реакції (впевнений у собі, невпевнений у собі, агресивний).

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ознайомити студентів за допомогою тесту “ЛОБИ” В.М. Бехтерева із ставленням пацієнтів до своєї хвороби, виявити тип хворого згідно з клінічною класифікацією (тривожний, підозрілий, демонстративний, депресивний, іпохондричний тощо).

Тактика медичного працівника залежно від типів хворих. Згідно з таблицею типів поведінкових реакцій пацієнта виявити тип пацієнта (впевнений у собі, невпевнений у собі, агресивний) та виробити свою поведінку щодо різних типів пацієнтів. Ознайомити з можливими реакціями поведінки пацієнтів у критичній ситуації.

Практичні навички:

- визначити тип хворого за допомогою тесту “ЛОБИ” В.М. Бехтерева або орієнтовних тестів;
- розпізнати тип хворого за поведінковою реакцією (за завданням викладача);
- скласти план поведінки медичного працівника з пацієнтами різних типів клінічної класифікації;
- провести рольову гру “Спілкування”;
- взяти інтерв'ю один у одного.

Тема 7. Психологічні проблеми лікувального процесу та сучасної біоетики

ЛЕКЦІЯ

Визначення психічного стану пацієнтів залежно від віку (дорослих і людей похилого та старечого віку). Особливість психологічного стану дітей та підлітків під час хвороби та поведінка медичного персоналу по відношенню до них. Ставлення до хвороби (адекватне та неадекватне). Поняття про внутрішню картину хвороби (ВКХ), її рівнів, значення для одужання та тактика медичного працівника залежно від ВКХ.

Мієлогенії, їхня класифікація (ятрогенії, егогенії, егротогенії), причини виникнення, характеристика. Класифікація ятрогенії (ятропсихогенія, ятрофізіогенія, ятрофармакогенія), можливості усунення їх та профілактика. Поняття про госпіталізм, причина, профілактика. Психогенні (канцерофобія, кардіофобія) та соматогенні (переляк, маячіння) реакції у хворій людині, їх поняття, причини та профілактика.

Принципи співбесіди з пацієнтом. П'ять складових частин спілкування: відправник, повідомлення або інформація, канал спілкування (спосіб передачі інформації), отримувач, зворотний зв'язок — відповідь. Магнітні збурення та психічний стан людини.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ознайомити студентів із правилами, як взяти інтерв'ю у пацієнтів (що повинен робити і не робити медичний працівник під час співбесіди з пацієнтом).

За завданням викладача вирішувати ситуаційні справи з питань ставлення хворих до своєї хвороби, ятрогенії, егогенії та проблем біоетики. Провести рольову гру між студентами за темою.

Практичні навички:

- взяти інтерв'ю один у одного;
- розв'язати ситуаційні справи за темою та скласти план поведінки з пацієнтом;
- скласти план поведінки пацієнта під час магнітних збурень залежно від його віку.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Сучасні психологічні проблеми біоетики.

Тема 8. Особливості взаємовідносин медичних працівників і хворих

ЛЕКЦІЯ

Характеристика особливостей психічного стану хворих у терапевтичному, хірургічному, гінекологічному, психоневрологічному, онкологічному та інших відділеннях, у дитячому стаціонарі, поведінка медичного працівника з хворим залежно від його хвороби. Особливості

спілкування з родичами хворих. Вагітність у неповнолітніх, аборти, статева орієнтація, венеричні захворювання та СНІД, безпліддя.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

За допомогою ситуаційних вправ визначити психічний стан залежно від захворювання у пацієнтів терапевтичного, хірургічного, гінекологічного, дерматологічного, венеричного, онкологічного, неврологічного профілю, а також ВІЛ-інфікованих чи хворих на СНІД і наркозалежних пацієнтів. За допомогою ситуаційних вправ виробити свою поведінку під час спілкування з хворими.

Практичні навички:

- розв'язання ситуаційних вправ за певною темою;
- складання схеми орієнтованої поведінки медичного працівника по відношенню до пацієнтів із різними захворюваннями;
- проведення рольової гри “Пацієнт”.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Психологічні особливості взаємовідносин медичного працівника з пацієнтами алкогольно- та наркозалежними, хворими на СНІД та ВІЛ-інфікованими.

Тема 9. Особливості психологічного спілкування з пацієнтами в паліативній медицині та в надзвичайних ситуаціях

ЛЕКЦІЯ

Паліативна медицина, її мета, завдання. Особливість психологічного стану пацієнтів при тяжкому захворюванні. Стадії психічної реакції у безнадійно хворих, тактика медичного працівника.

Поняття про кризи. Типи криз: кризи росту, дозрівання та ситуаційні кризи. Фази кризи: психологічний шок, заперечення або відчай, визнання, адаптація, пристосування. Втручання в кризу та мета втручання в кризову ситуацію. Принципи втручання в кризову ситуацію. Заходи щодо подолання кризи. Стадії емоційних реакцій. Можливі реакції поведінки пацієнтів у критичних ситуаціях (пасивний індивід, впевнений індивід, агресивний індивід).

Поняття про благополуччя та його види (фізичне, психологічне, міжособистісне, соціальне, духовне, моральне). Особливості психологічного спілкування з пацієнтами при надзвичайних ситуаціях. Повідомлення про нещастя — рекомендації людині, яка повідомляє про нещастя. Поради тим, хто переживає горе. Стадії трауру.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ознайомити студентів із кризовою ситуацією, визначити фази кризової ситуації та заходи щодо її подолання. Дати характеристику стадії емоційної реакції за завданням викладача. Провести тестування, рольову гру за темою. Навчити студентів користуватися опитувальником Спілберга для визначення рівня особистісної та ситуаційної тривожності.

Практичні навички:

- складання плану-повідомлення про нещастя (за завданням викладача);
- проведення тестування за темою “Чи готові ви до НС?” (надзвичайної ситуації) за завданням викладача. Зробити висновки;
- складання плану-поради потерпілим або тим, хто переживає горе;
- надання психологічної підтримки родичам померлої людини або потерпілим при НС;
- проведення рольової гри;
- уміти втручатися в кризову ситуацію;
- визначення рівня особистісної та ситуаційної тривожності за допомогою опитувальника Спілберга.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Фактори, що впливають на психічні властивості людини. Стрес і здоров'я.

Тема 10. Психопрофілактика. Психогігієна. Психічна саморегуляція

ЛЕКЦІЯ

Психопрофілактика та психогігієна. Важливість психопрофілактики, її складові частини. Психогігієна та її розділи, характеристика і значення її для здоров'я. Психогігієна трудової діяльності й побуту та сімейних відносин.

Психотерапія, її методи, значення для лікування хворої людини і відновлення її нормального психічного стану, види психотерапії (непряма, колективна, трудова тощо). Значення психічної саморегуляції. Основні правила психічної саморегуляції. Форми психічної саморегуляції; самовиховання, самопізнання, самопорівняння, самозобов'язання, самовправи, самонавіювання, самопримушування і самонаказ, самозвіт, самоконтроль, самозаохочування і самопокарання. Психологічний захист (індивідуальний та груповий аутотренінг) та механізми психологічного захисту (витіснення, проекція, ідентифікація). Значення аутогенного тренування.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ознайомити студентів із методикою проведення сеансу аутогенного тренування — аутотренінгу — психічної саморегуляції. Ознайомити з формулами розслаблення, самонавіювання. Засвоїти навички психічної саморегуляції та елементів психотерапевтичного впливу на пацієнтів.

Практичні навички:

- проведення сеансу аутотренінгу з групою студентів у разі безсоння;
- складання формули розслаблення або самонавіювання;
- розв'язування ситуаційних вправ та розроблення власного плану психотерапевтичного впливу на пацієнтів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Гіпноз, стадії та методи гіпнотерапії. Як зберегти психічне здоров'я.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Скласти орієнтовну поведінку медичного працівника до пацієнтів із розладом свідомості.
2. Провести рольову гру (за можливістю).
3. Розв'язати ситуаційні вправи та дати оцінку поведінки медичного працівника по відношенню до пацієнта.
4. Підібрати необхідну анкету і за її допомогою провести дослідження особистостей.
5. Визначити тип темпераменту за допомогою опитувальника Айзенка.
6. Дати характеристику щодо складу свого характеру згідно з анкетуванням.
7. Визначити зв'язок своїх моральних якостей з Етичним кодексом.
8. Виявити причини негативних рис свого характеру та запропонувати можливі варіанти для позбавлення від них.
9. Заповнити психограму медичного працівника згідно зі своїми психічними якостями.
10. Розв'язувати ситуаційні вправи за темою.
11. Проаналізувати причини появи психопатичних та акцентуєваних особистостей.
12. Скласти рекомендації дружніх стосунків між собою.
13. Дати поради щодо усунення безтактності в поведінці.
14. Вміти розв'язати ситуаційні вправи.
15. Навести приклади взаємовідносин медичних працівників між собою та дати їм повну оцінку.
16. Провести рольову гру "Конфлікти в колективі" та визначити шляхи усунення конфлікту.
17. Проаналізувати причини, наслідки та можливі варіанти поведінки членів колективу.
18. Відпрацювати навички діалогічної мови та формул мовного етикету.
19. Провести дослідження за допомогою тестів, завдань, фігур, кросвордів:
 - пам'яті (оперативної, смислової, асоціативної);
 - процесів мислення, інтелекту, уваги;
 - сприймання.
20. За допомогою таблиці Шульце визначити швидкість переключення уваги.
21. Зробити аналітичний висновок проведеного дослідження.
22. Розв'язати ситуаційні вправи на розлад рухово-вольового процесу або емоційного стану. Діагностувати емоційний стан особи (себе та інших), дати пораду, як керувати своїм емоційним станом.
23. Скласти тези розмови з пацієнтом у стадії депресії чи апатії для рольової гри "Телефон довіри".
24. Визначити тип хворого за допомогою тесту "ЛОБИ" В.М. Бехтерева або орієнтовних тестів.
25. Розпізнати тип хворого за поведінковою реакцією (за завданням викладача).
26. Скласти план поведінки медичного працівника з пацієнтами різних типів клінічної класифікації.
27. Провести рольову гру "Спілкування".
28. Взяти інтерв'ю один у одного.
29. Розв'язати ситуаційні вправи за темою та скласти план поведінки з пацієнтом.

30. Скласти план поведінки пацієнта під час магнітних збурень залежно від його віку.
31. Скласти схему орієнтовної поведінки медичного працівника по відношенню до пацієнтів із різними захворюваннями.
32. Провести рольову гру “Пацієнт”.
33. Скласти план-повідомлення про нещастя.
34. Провести тестування за темою “Чи готові ви до НС (надзвичайної ситуації)?”. Зробити висновки.
35. Скласти план-пораду потерпілим або тим, хто переживає горе.
36. Надати психологічну підтримку родичам померлої людини або потерпілим при НС.
37. Провести рольову гру.
38. Визначити рівень особистісної та ситуаційної тривожності за допомогою опитувальника Спілберга.
39. Провести сеанс аутотренінгу при безсонні з групою студентів.
40. Скласти формулу розслаблення або самонавіювання.
41. Розв’язати ситуаційні вправи та розробити власний план психотерапевтичного впливу на пацієнтів.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Загальна та медична психологія, її розділи.
2. Методи психологічного дослідження.
3. Завдання психології.
4. Психічна діяльність та значення блоків мозку в психічній діяльності людини.
5. Свідомість, її види.
6. Розлади свідомості й тактика медичного працівника.
7. Особистість, її структура.
8. Темперамент, його типи.
9. Характер, риси характеру.
10. Напрями особистості, складові частини.
11. Типологічні зміни характеру.
12. Психограма медичного працівника.
13. Важливі професійні якості медичного працівника.
14. Медичний колектив і принципи дружніх відносин.
15. Причини конфліктних ситуацій у медичному колективі та засоби їх усунення.
16. Норми взаємовідносин медичних працівників між собою.
17. Відчуття, його види і розлади. Тактика медичного працівника.
18. Увага. Її фізіологічна основа, види.
19. Сприймання та його розлади.
20. Розлади уваги, типи, тактика медичного працівника.
21. Пам'ять. Її види і типи.
22. Розлади пам'яті, поведінка медичного персоналу.
23. Мислення, його функції та розлад.
24. Інтелект, його розлади.
25. Мова. Її види.
26. Розлади мови й тактика медичного працівника.
27. Емоції. Їхня фізіологічна основа.
28. Класифікація емоцій і почуттів.
29. Стрес та фази стресового стану.
30. Проявлення емоцій
31. Розлади емоційного стану, тактика медичного працівника.
32. Воля і свобода волі.
33. Етапи вольового процесу.
34. Розлади волі й тактика медичного персоналу.
35. Спілкування, його значення в роботі медичного працівника, види.
36. Невербальне спілкування.
37. Вербальне спілкування, його рівні та їхня характеристика.
38. Компоненти, що сприяють комунікації при спілкуванні.
39. Основні принципи спілкування.
40. Клінічна класифікація типів хворих.
41. Типи хворих залежно від поведінкової реакції та їх прояви.
42. Психічні особливості пацієнтів працездатного віку, їх ставлення до хвороби. Тактика медичного персоналу.
43. Психічні особливості хворих людей похилого й старечого віку та поведінка при цьому медичного персоналу.
44. Психічні особливості хворих дітей і підлітків та поведінка медичного

- персоналу.
45. Психогенія та соматогенія.
 46. Мієлогенія та її класифікація.
 47. Ятрогенія. Класифікація, характеристика видів.
 48. Егогенії та егротогенії. Тактика медичного персоналу.
 49. Внутрішня картина хвороби, її рівні.
 50. Сучасні психологічні проблеми біоетики, їх характеристика та значення в житті людини.
 51. Моделі взаємовідносин медичних працівників і пацієнтів.
 52. Особливості поведінки медичного працівника з пацієнтами в терапевтичних відділеннях.
 53. Особливості поведінки медичного працівника з пацієнтами в хірургічних відділеннях.
 54. Особливості поведінки медичного працівника з пацієнтами в акушерстві та гінекології.
 55. Особливості роботи в психоневрологічному стаціонарі.
 56. Особливості взаємовідносин медичного персоналу в умовах амбулаторного прийому.
 57. Особливості взаємовідносин і тактика медичного працівника в дерматовенерології.
 58. Особливості спілкування з алкогольно- та наркозалежними пацієнтами.
 59. Особливості психічного стану й тактика медичного персоналу з хворими на СНІД та ВІЛ-інфікованими.
 60. Психічний стан людини і магнітні збурення.
 61. Особливості спілкування з пацієнтами в паліативній медицині.
 62. Кризи. Види, фази кризового стану.
 63. Втручання в кризову ситуацію.
 64. Принципи втручання в кризову ситуацію.
 65. Стадії емоційної реакції.
 66. Стадії психологічного стану помираючої людини.
 67. Стадії трауру.
 68. Психологічна підтримка родичів померлого.
 69. Особливість спілкування з родичами пацієнтів.
 70. Психопрофілактика, її мета.
 71. Психогігієна, її розділи.
 72. Психогігієна вікова та побутова.
 73. Психогігієна сімейних відносин.
 74. Психогігієна праці й колективного життя.
 75. Психотерапія, її методи та види.
 76. Психічна саморегуляція, її форми.
 77. Психологічний захист, його механізми.
 78. Аутогенне тренування, його етапи.
 79. Психологічні аспекти в роботі молодшого медичного працівника. Значення слова.
 80. Патопсихологія, її значення в роботі медичного персоналу.
 81. Принципи інтерв'ю із хворими пацієнтами.
 82. Психологічні аспекти евтаназії та автопсії.
 83. Особливість взаємовідносин медперсоналу з пацієнтами онкологічного профілю.
 84. Внесок І.Т. Сеченова та І.П. Павлова в розвиток медичної психології.
 85. Внесок Вунда, Кречмера, Бехтерева в розвиток психологічної науки.
 86. Психологічні й моральні якості в професійній діяльності медичного

працівника.

87. Зональний простір пацієнта, його рівні.
88. Принципи ефективного вербального спілкування,
89. Конфлікт. Його функції. Класифікація конфліктів.
90. Типи поведінки в конфліктній ситуації. Запобігання конфліктам та подолання їх.
91. Психологічні особливості управління конфліктом.
92. Форми психічної саморегуляції.
93. Значення аутогенного тренування.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Вітенко І.С., Вітенко Т.І. Основи психології. — Вінниця.: Нова книга, 2001.

Вітенко І.С., Чабан О.С. Основи загальної та медичної психології. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2003.

Максименко С.Д., Солов'єнко В.О. Загальна психологія: Навч. посіб. — К., 2000.

Максименко С.Д., Солов'єнко В.О., Зайчук В.О., Пачуга В.О. Загальна психологія. — Вінниця: Нова книга, 2006.

Киричука О.В., Роменця В.А. Основи психології. — К.: Либідь, 2002.

Швачко О.В. Соціальна психологія. — К.: Вища шк., 2002.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа “Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів” МОЗ України

<p>ПОГОДЖЕНО</p> <p>Директор Державної установи «Центральний методичний кабінет підготовки молодших спеціалістів МОЗ України»</p> <p> Т.І. Чернишенко</p> 	<p>ЗАТВЕРДЖУЮ</p> <p>Заступник Директора Департаменту кадрової політики, освіти, науки та запобігання корупції МОЗ України</p> <p> О.П. Волосовець</p>
--	---

ОСНОВИ МЕДИЧНОЇ ІНФОРМАТИКИ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів

I—III рівнів акредитації за спеціальністю

5.12010101 “Лікувальна справа”

Київ

2011

ОСНОВИ МЕДИЧНОЇ ІНФОРМАТИКИ

Укладачі:

Т.М. Настюк — викладач вищої категорії Вінницького базового медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного;

Т.Л. Родюк — викладач першої категорії Вінницького базового медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного;

Л.О. Момоток — викладач-методист, викладач вищої категорії, викладач Донецького базового медичного коледжу;

О.В. Рожнова — викладач-методист, викладач вищої категорії, викладач основ медичної інформатики Костянтинівського медичного училища.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії природничо-наукових дисциплін Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного 20 квітня 2011 р., протокол № 8.

Програму розглянуто і схвалено опорною цикловою комісією природничо-математичних дисциплін Одеського обласного базового медичного училища 27 жовтня 2011 р., протокол № 3.

Рецензенти:

І.І. Хаймзон — професор, зав. кафедри медичної фізики Вінницького Національного медичного університету ім. М.І. Пирогова;

Б.Ф. Коваль — асистент кафедри медичної фізики Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова.

Л.Г. Ліло — викладач вищої категорії Погребищенського медичного коледжу;

О.Л. Лелетіна — викладач вищої категорії Одеського обласного базового медичного училища.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Основи медичної інформатики” складено для студентів вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації зі спеціальності 5.12010101 “Лікувальна справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Метою програми є удосконалення існуючої теоретичної і практичної бази знань по сучасній обчислювальній техніці у студентів і формуванню в них теоретичної бази знань з медичної інформатики, умінь і навичок ефективного використання сучасних комп’ютерно-інформаційних технологій в подальшій практичній діяльності фахівців.

Актуальність вивчення дисципліни відображають ті інформаційні процеси, які реалізуються в системі охорони здоров’я, стають умовами прогресу даної галузі.

До навчальної програми ввійшли найпоширеніші питання сучасних комп’ютерних технологій, пов’язаних з медико-біологічними, клінічними та профілактичними проблемами.

Програма з дисципліни “Основи медичної інформатики” розрахована на 54 год, з яких 14 — лекції, 11 — практичні заняття, 22 — самостійна робота студентів.

Викладання матеріалу повинно проводитися на рівні сучасних досягнень інформаційних технологій у галузі медицини.

Основні вимоги до кожного виду занять такі:

- лекції — дати необхідні знання з теоретичних питань;
- практичні заняття — набути практичних навичок з користування ПК у межах програми;
- самостійна робота — одержати додаткові знання для засвоєння основного матеріалу.

Комп’ютерні класи мають бути обладнані комп’ютерною технікою та відповідним спеціальним прикладним програмним забезпеченням.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- основні положення медичної інформатики;
- елементарні статичні характеристики;
- загальні поняття про методи обробки медичних даних;
- системи оброблення текстової інформації;
- оброблення даних у електронних таблицях (ЕТ);
- МІС лікувально-профілактичних закладів;
- основні поняття комп’ютерних мереж та медичних ресурсів Internet;
- сучасні комп’ютерні методи обстеження та лікування;
- комп’ютерні моніторингові системи.

Студенти повинні вміти:

- працювати з ПК відповідно до інструкції з охорони праці, правил техніки безпеки та санітарно-гігієнічних норм;
- правильно вмикати та вимикати комп'ютер;
- виконувати дії при зависанні комп'ютера;
- правильно закінчувати роботу на комп'ютері;
- користуватись головним меню операційної системи (ОС);
- створювати та зберігати текстові документи в текстовому процесорі, налаштувати середовище користувача текстового процесора, змінювати параметри форматування символів, абзаців;
- створювати та формувати в текстовому документі таблиці довільного рівня складності;
- вводити дані у клітинки табличного процесора та редагувати їх, користуватись форматуванням клітинок, виконувати обчислення;
- сортувати дані в таблиці за значенням одного чи кількох полів, користуватись фільтрами даних для пошуку за довільним критерієм;
- будувати діаграми, робити елементарний статистичний аналіз даних у табличному процесорі;
- створювати елементи діагностичних систем для оброблення та аналізу медичної документації. Заповнювати картки згідно з анкетною та друкувати вихідні документи;
- створювати бази даних у заданому форматі та редагувати їх;
- здійснювати пошук інформації в базі даних.

Студенти мають бути поінформовані про:

- загальні поняття телемедицини;
- сучасні тепловізорні, ультразвукові обстеження; рентгенівську, магніто-резонансну та радіонуклідну комп'ютерну томографію;
- планувальні дозиметричні системи (ПДС) у променевих процедурах як моделювальні комп'ютерні системи;
- можливості мережі Internet, електронної пошти, локальних мереж.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Вступ. Медична інформатика та її завдання. Медична інформація та методи її оброблення	2	2		
2	Охорона праці під час роботи з персональним комп'ютером (ПК)	2		2	
3	Сучасна обчислювальна техніка в системі охорони здоров'я	10		4	6
4	Статистичне оброблення медичної інформації	4	2	2	
5	Медичні інформаційні системи (МІС)	16	4	8	4
6	Медичні комп'ютерні комунікації (МКК)	8	2		6
7	Медичні спеціалізовані обчислювальні комплекси	12	4	2	6
	Усього	54	14	18	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами циклові методичні комісії навчальних закладів.

ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Структура інформаційної системи. Апаратна та інформаційна складові інформаційної системи. Програмне забезпечення ПК.
2. Операційні системи. Інтегрований пакет прикладних програм (ППП). Автоматизоване робоче місце (АРМ) медпрацівника. Стандартизована історія хвороби.
3. Комп'ютерні діагностичні системи (КДС): імовірнісні, консультативні.
4. Системи профоглядів населення, призначення, принцип роботи, переваги.
5. Системи диспансеризації населення, призначення, принцип роботи.
6. Метапошукові системи. Глобальна мережа Інтернет. Пошук інформації в мережі Internet — українській пошуковій системі. Телемедицина.
7. Системи дозиметричного планування.
8. Рентгенівська комп'ютерна томографія.
9. Томографія з використанням електромагнітних полів.
10. Позитронно-емісійна томографія.

ЗМІСТ

Тема 1. Вступ. Медична інформатика та її завдання. Медична інформація та методи її оброблення

ЛЕКЦІЯ

Історична довідка про розвиток медичної інформатики. Завдання медичної інформатики. Структура дисципліни. Сучасний стан і основні напрями розвитку медичної інформатики в Україні. Медична інформація та її властивості. Інформативність і валідність медичної інформації. Дискретні та аналогові медичні дані. Стандарти медичних даних. Оцінювання, вимірювання, кодування та опрацювання інформації. Загальні поняття про методи оброблення медичних даних.

Тема 2. Охорона праці під час роботи з персональним комп'ютером (ПК)

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Ознайомлення з інструкцією з охорони праці, правилами охорони праці та санітарно-гігієнічними нормами роботи з ПК. Операційна система (ОС). Робота з периферійними пристроями комп'ютера.

Практичні навички:

- уміти працювати з ПК відповідно до інструкції з охорони праці;
- пояснювати методи захисту від ураження електричним струмом;
- налаштовувати периферійні прилади: принтери, сканери тощо;
- правильно закінчувати роботу на комп'ютері;
- створювати файлову систему заданої конфігурації;
- користуватися програмами для огляду файлової системи, роботи з файлами;
- виконувати дії при зависанні комп'ютера;
- правильно закінчувати роботу на комп'ютері;
- створювати файлову систему заданої конфігурації.

Тема 3. Сучасна обчислювальна техніка в системі охорони здоров'я

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Створення медичної документації за допомогою текстового процесора. Текстовий процесор. Створення, збереження текстових документів. Налаштування середовища користувача текстового процесора.

Параметри форматування символів, абзаців. Створення та форматування таблиць довільного рівня складності.

Практичні навички:

- уміти створювати та зберігати текстові документи в текстовому процесорі, налаштувати середовище користувача текстового процесора, змінювати параметри форматування символів, абзаців;
- створювати та формувати в текстовому документі таблиці довільного рівня складності;
- завантажувати текстовий процесор;
- створювати та зберігати текстові документи в текстовому процесорі;
- налаштувати середовище користувача текстового процесора,
- редагувати та формувати текст;
- підключати перевірку орфографії;
- створювати таблиці довільного рівня складності;
- редагувати таблиці;
- формувати таблиці;
- вводити числову та текстову інформацію в таблиці;
- готувати документи до друку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Робота з медичною документацією в табличному процесорі.

Табличний процесор. Введення даних у клітинки табличного процесора та редагування їх. Форматування клітинок. Виконання обчислень. Сортування даних у таблицях за значенням одного чи кількох полів. Фільтри.

Практичні навички:

- уміти вводити дані в клітинки табличного процесора та редагувати їх;
- користуватися форматуванням клітинок, виконувати обчислення;
- вводити та редагувати медичні дані в табличному процесорі;
- виконувати обчислення та використовувати стандартні функції для оброблення та аналізу медичної інформації.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Структура інформаційної системи. Апаратна та інформаційна складові інформаційної системи. Програмне забезпечення ПК. Операційні системи. Інтегрований пакет прикладних програм (ППП).

Тема 4. Статистичне оброблення медичної інформації

ЛЕКЦІЯ

Елементи математичної статистики в медицині. Елементарні статистичні характеристики. Служби медичної статистики. Етапи розв'язання статистичної задачі.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Статистичне оброблення результатів медичних досліджень. Сортування даних в таблицях за значенням одного чи кількох полів. Робота з фільтрами. Діаграми. Елементарні статистичні характеристики.

Практичні навички:

- уміти сортувати дані в таблиці за значенням одного чи кількох полів, користуватися фільтрами даних для пошуку за довільним критерієм;
- будувати діаграми, робити елементарний статистичний аналіз даних у табличному процесорі;
- вводити та редагувати статистичні дані в табличному процесорі;
- використовувати операції та функції для оброблення статистичних даних, введених у табличний процесор;
- аналізувати статистичні дані;
- будувати діаграми та графіки.

Тема 5. Медичні інформаційні системи (МІС)

ЛЕКЦІЇ

Концепція інформатизації охорони здоров'я. МІС, їх класифікація та структура. Автоматизовані системи діагностики захворювань та прогнозування результатів їх лікування. Комп'ютерні діагностичні системи (КДС). Скринінгові комп'ютерні діагностичні системи. Експертні системи.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5¹

Діагностичні програми в медицині. Діагностичні системи для обробки та аналізу медичної документації. Створення елементів діагностичних систем.

Практичні навички:

- уміти створювати елементи діагностичних систем для оброблення та аналізу медичної документації;
- заповнювати картки згідно з анкетною та друкувати вихідні документи;
- створювати елементи діагностичних систем для оброблення та аналізу

¹ На практичних заняттях № 5—8 можна користуватися програмами відповідно до програмного забезпечення.

медичної документації.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Комп'ютерні системи ведення медичної документації. Робота з базою даних. Бази даних. Редагування баз даних.

Практичні навички:

- уміти створювати бази даних у заданому форматі та редагувати їх.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Профогляд та диспансеризація населення. Пошук інформації в базі даних. Запити та звіти в базі даних.

Практичні навички:

- створювати бази даних у заданому форматі та редагувати їх;
- здійснювати пошук інформації в базі даних;
- використовувати базу даних для профогляду та диспансеризації населення;
- створювати звіти, використовуючи медичну інформацію.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Медичні інформаційні системи. Створення фрагментів медичної експертної системи на основі табличного процесора.

Практичні навички:

- уміти створювати фрагмент медичної експертної системи на основі табличного процесора;
- користуватися табличним процесором для створення фрагмента медичної експертної системи.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Автоматизоване робоче місце (АРМ) медпрацівника. Стандартизована історія хвороби. Комп'ютерні діагностичні системи (КДС): імовірнісні, консультативні. Системи профоглядів населення, призначення, принцип роботи, переваги. Системи диспансеризації населення, призначення, принцип роботи.

Тема 6. Медичні комп'ютерні комунікації (МКК)

ЛЕКЦІЯ

Комп'ютерні мережі, основні поняття. Медичні ресурси Інтернету. Електронна пошта.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Робота в глобальних мережах. Метапошукові системи. Глобальна мережа Інтернет. Пошук інформації в мережі Інтернету — українській пошуковій системі. Телемедицина.

Тема 7. Медичні спеціалізовані обчислювальні комплекси

ЛЕКЦІЇ

Медичні приладо-комп'ютерні системи (МПКС). Поняття про медичні приладо-комп'ютерні системи. Провідні галузі їх застосування. Комп'ютерно-моніторингові системи. Медичні приладо-комп'ютерні системи візуалізації (комп'ютерна томографія, ультразвукове дослідження, системи теплобачення тощо).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Спостереження за обстеженням або лікуванням хворих за допомогою медичних приладо-комп'ютерних систем.

Практичні навички:

- уміти пояснювати переваги комп'ютерних методів дослідження перед некомп'ютерними (неінвазивність та нешкідливість деяких методів, швидкість обстеження).

САМОСТІЙНА РОБОТА

Системи дозиметричного планування. Рентгенівська комп'ютерна томографія. Томографія з використанням електромагнітних полів. Позитронно-емісійна томографія.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Виконувати дії при зависанні комп'ютера.
2. Правильно закінчувати роботу на комп'ютері.
3. Створення файлової системи заданої конфігурації.
4. Завантажувати текстовий процесор.
5. Створювати та зберігати текстові документи в текстовому процесорі.
6. Налаштовувати середовище користувача текстового процесора.
7. Редагувати та формувати текст.
8. Підключати перевірку орфографії.
9. Створювати таблиці довільного рівня складності.
10. Редагувати таблиці.
11. Формувати таблиці.
12. Вводити числову та текстову інформацію в таблиці.
13. Готувати документи до друку.
14. Вводити та редагувати медичні дані в табличному процесорі.
15. Виконувати обчислення та використовувати стандартні функції для оброблення та аналізу медичної інформації.
16. Вводити та редагувати статистичні дані в табличному процесорі.
17. Використовувати операції та функції для оброблення статистичних даних, введених у табличний процесор.
18. Аналізувати статистичні дані.
19. Будувати діаграми та графіки.
20. Створювати елементи діагностичних систем для оброблення та аналізу медичної документації.
21. Створювати бази даних у заданому форматі та редагувати їх.
22. Здійснювати пошук інформації в базі даних.
23. Використовувати базу даних для профогляду та диспансеризації населення.
24. Створювати звіти, використовуючи медичну інформацію.
25. Користуватися табличним процесором для створення фрагмента медичної експертної системи.

ПИТАННЯ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Медична інформатика, її мета. Медичні дані.
2. Етапи становлення медичної інформатики як науки.
3. Завдання медичної інформатики.
4. Структура медичної інформатики.
5. Технічні та програмні засоби інформаційних технологій базової інформатики.
6. Як почати роботу на комп'ютері?
7. Як правильно закінчити роботу з комп'ютером?
8. Дії при зависанні комп'ютера.
9. Як викликається головне меню ОС?
10. Призначення стандартів медичних даних.
11. Статичні методи оброблення даних у медицині.
12. Назвіть елементарні статистичні характеристики.
13. Функції середнього медичного фахівця у статистичних дослідженнях.
14. Комп'ютерні мережі та їх види.
15. Призначення електронної пошти.
16. Медичні ресурси Інтернет.
17. Медична інформаційна система (МІС) та її призначення.
18. Класифікація МІС.
19. Основні блоки МІС лікувально-профілактичних закладів.
20. АРМ медичного працівника.
21. Автоматизовані системи діагностики захворювань і прогнозування результатів лікування.
22. Функції середніх медпрацівників у медичних інформаційних системах.
23. Скринінгові методи дослідження. Експертні системи в медицині.
24. Приклади комп'ютерних систем профогляду та диспансеризації населення.
25. Призначення комп'ютерних моніторингових систем.
26. Функції медпрацівників у комп'ютерних моніторингових системах.
27. Медичні прилади приліжкового комплексу комп'ютерних моніторингових систем.
28. Які біологічні параметри спостерігаються за допомогою комп'ютерних моніторингових систем?
29. Призначення холтерівського моніторингу.
30. Медичні комп'ютерні системи візуалізації.
31. Які інформаційні промені використовуються в системах візуалізації?
32. Комп'ютерна томографія (КТ).
33. Назвіть протипоказання до проведення МРТ.
34. Який із трьох методів КТ найбезпечніший для людини? Чому?
35. Етапи процесу обробки інформації при УЗД.
36. Галузі застосування УЗД.
37. Системи дозиметричного планування та їх завдання.
38. Обмін інформацією в інформаційному просторі. Телемедицина.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Інформаційні технології в охороні здоров'я і практичній медицині: У 10 кн. Кн.3 Інформаційні технології в хірургії: навч. посіб. / О.П. Мінцер, В.З. Москаленко, С.В. Веселий. — К.: Вища шк., 2004. — 423 с.

Момоток Л.О., Юшина Л.В., Рожнова О.В. Основи медичної інформатики. — К.: Медицина, 2008. — 232 с.

Хаїмзон І.І., Гульчак Ю.П., Коваль Б.Ф., Дідич В.М. Основи інформаційних технологій в системі охорони здоров'я. Обробка та аналіз медичних даних. — Вінниця: Медуніверситет, 2006. — 294 с.

Хаїмзон І.І., Гульчак Ю.П., Коваль Б.Ф., Дідич В.М. Інформаційні системи в системі охорони здоров'я. Моделювання медико-біологічних процесів. — Вінниця: Медуніверситет, 2007. — 119 с.

Додаткова

Добрін Б.Ю., Каширін В.Г. Основи медичної інформатики / Луган. ун-т. — Луганськ, 2003. — 512 с.

Хаїмзон І.І., Гульчак Ю.П., Коваль Б.Ф., Дідич В.М. Медичні знання та прийняття рішень в медицині. — Вінниця: Медуніверситет, 2007. — 180 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа “Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів” МОЗ України

АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010101 “Лікувальна справа”

Київ
2011

АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ

Укладачі:

Г.В. Годлевська — викладач-методист, викладач вищої категорії природничо-наукових дисциплін Вінницького медичного коледжу ім. Д.К. Заболотного;

Ю.В. Челідзе — викладач першої категорії Вінницького медичного коледжу ім. Д.К. Заболотного.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії з дисциплін природничо-наукової підготовки Вінницького медичного коледжу ім. Д.К. Заболотного 20 квітня 2011 року, протокол № 8.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії з дисциплін природничо-наукової підготовки.

Рецензенти:

Ю.Й. Гумінський — професор, завідувач кафедри анатомії людини Вінницького Національного медичного університету ім. М.І. Пирогова;

М.В. Волинська — викладач-методист, викладач вищої категорії Погребищенського медичного коледжу.

© МОЗ України, 2011
© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Анатомія людини” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010101 “Лікувальна справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Анатомія є до однією з фундаментальних дисциплін і розкриває перед студентами найважливіші закономірності будови тіла людини, розвиває біологічний світогляд, бачення еволюційного розвитку органічного світу. Це наука про форми і будову, походження і розвиток людського організму, його систем і органів. Анатомія вивчає зовнішні форми тіла людини, його органи, їхню мікроскопічну і ультрамікроскопічну будову. Анатомія вивчає людський організм у різні періоди життя, починаючи від зародження і формування органів і систем у зародка та плода і до старечого віку, вивчає людину в умовах впливу зовнішнього середовища.

Анатомія людини як навчальна дисципліна:

а) ґрунтується на вивченні студентами медичної біології, гістології, цитології і ембріології, фізики, латинської мови та інтегрується із цими дисциплінами;

б) закладає основи для вивчення студентами фізіології, пропедевтики клінічних дисциплін та формування умінь застосовувати знання з анатомії людини в процесі вивчення усіх клінічних дисциплін і в майбутній професійній діяльності.

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є:

- лекції;
- навчальна практика під керівництвом викладача;
- самостійна робота студентів.

Теми лекцій розкривають проблемні питання відповідних розділів анатомії людини.

Навчальна практика передбачає:

- знання студентами будови органів, систем органів людини;
- оцінювання вікових, статевих та індивідуальних особливостей будови органів людини;
- вирішення ситуаційних завдань, що мають клініко-анатомічне обґрунтування.

Засвоєння тем контролюється на навчальній практиці відповідно до конкретної мети.

Рекомендується застосовувати такі засоби діагностики рівня підготовки студентів: комп’ютерні тести, розв’язування ситуаційних задач, контроль практичних навичок, знання анатомічних препаратів із наступним аналізом і оцінюванням статевих, вікових, індивідуальних особливостей будови органів людини; аналіз топографо-анатомічних взаємовідносин органів і систем людини; аналіз закономірностей пренатального та раннього постнатального розвитку органів людини, варіантів мінливості органів, вад розвитку.

Черговість розділів і тем, передбачена тематичним планом, узгоджена з іншими професійно-орієнтованими та клінічними дисциплінами.

Перед вивченням систем внутрішніх органів доцільно засвоїти знання про нервову та ендокринну системи, які забезпечують нейрогуморальну регуляцію всіх органів та систем організму людини.

Метою дисципліни є отримання студентами сучасних наукових знань про будову тіла людини, оволодіння основними термінами та поняттями

анатомії людини, методами анатомічного дослідження, вивчення будови органів і систем тіла людини. Знання анатомії закладає основу наукового світогляду, становить фундамент медичних досліджень, лежить в основі пізнання функціонування організму людини і його зв'язки із зовнішнім світом.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- завдання та значення предмета анатомія в системі медичної освіти та в майбутній практичній діяльності. Методи морфологічних досліджень;
- види тканин, особливості їхньої будови, функції та здатність до регенерації;
- біологічну характеристику живого організму як відкритої складної біологічної системи, здатної до саморегуляції;
- кістки, їх з'єднання, особливості будови, функції;
- основні групи м'язів людини, їхні властивості та функції;
- основні положення функціональної анатомії нервової системи;
- будову, розміщення залоз внутрішньої секреції,
- будову, топографію, функції органів травної системи, проекцію їх на скелет та ділянки тіла;
- будову, топографію, функції органів дихальної системи, проекцію їх на скелет;
- особливості будови та розміщення органів кровотворення та імунологічного захисту;
- будову і топографію серця та судин;
- будову і топографію органів сечової системи;
- будову, топографію, функції органів чоловічої та жіночої статевих систем;
- будову, топографію, функції органів чуття. Значення сенсорних систем (аналізаторів).

Студенти повинні вміти:

- розрізняти на гістологічних препаратах основні види тканин та їхні структурні особливості;
- визначати на скелеті кісткові утворення та промацувати їхні орієнтири на живій людині;
- демонструвати на муляжах топографічні утворення м'язів, їхні межі;
- визначати на муляжах та анатомічних препаратах відділи центральної нервової системи, автономної частини периферійної нервової системи;
- вирішувати проблемні та ситуаційні завдання щодо іннервації тіла людини, діяльності автономної частини периферійної нервової системи, півкуль великого мозку;
- вирішувати проблемні та ситуаційні завдання щодо функцій залоз внутрішньої секреції;
- розрізняти відділи травної та дихальної систем, особливості їхньої будови;
- визначати основний обмін речовин та складати добовий харчовий раціон;
- визначати межі серця, проекцію клапанів, верхівковий поштовх;
- виконувати аускультацию серця;
- знаходити місця пульсації артерій та серединну вену ліктя;
- демонструвати на муляжі відділи нефрона та аналізувати функцію

- нирок, враховуючи особливості кровопостачання;
- складати схеми будови та функції аналізаторів;
 - визначати на муляжі зовнішні й внутрішні чоловічі та жіночі статеві органи;
 - аналізувати схему оваріально-менструального циклу, його фази та регуляцію;
 - самостійно користуватися анатомічними атласами, препаратами та муляжами. Вирішувати практичні завдання з будови та функцій організму.

Студенти повинні бути поінформовані про:

- основні етапи розвитку анатомії та фізіології людини. Сучасні методи морфологічних та фізіологічних досліджень;
- вплив зовнішнього середовища на будову, функції та розвиток людини;
- вікові та статеві особливості будови та функцій організму людини;
- сучасні досягнення теорії та практики медичної науки.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Вступ. Анатомія людини як фундаментальна біологічна дисципліна	4	2		2
2	Вчення про тканини. Поняття про тканини. Класифікація тканин. Епітеліальні та сполучні тканини. М'язова та нервова тканини	6	2	4	
3	Поняття про орган, систему органів. Організм як єдине ціле	2	2		
4	Вчення про кістки та їх з'єднання. Загальна характеристика кісток. Види з'єднань кісток. Скелет тулуба. Кістки верхньої та нижньої кінцівок, їх з'єднання. Череп. Кістки черепа, їх з'єднання	12	2	6	4
5	М'язи. М'язова система. Основні відомості про м'язову систему людини та її значення. М'язи та фасції голови, шиї, тулуба М'язи та фасції верхньої та нижньої кінцівок	10	2	4	4
6	Травна система Загальна анатомія травної системи. Анатомія травного каналу. Анатомія великих травних залоз	15	4	6	5
7	Функціональна анатомія органів дихальної системи	10	2	4	4
8	Анатомія сечової системи	8	2	2	4
9	Репродуктивні системи. Анатомія чоловічих статевих органів. Анатомія жіночих статевих органів	10	2	4	4
10	Залози внутрішньої секреції. Загальний огляд залоз внутрішньої секреції. Центральні регулювальні ендокринні залози. Периферичні ендокринні залози	8	2	4	2
11	Анатомія серцево-судинної системи. Анатомія серця. Велике й мале коло кровообігу. Анатомія артеріальної та венозної систем організму. Загальна анатомія лімфатичних судин та імунної системи	18	4	8	6
12	Анатомія нервової системи. Анатомія спинного та головного мозку. Периферична нервова система	20	4	10	6
13	Органи чуття. Загальний огляд органів чуття та їх класифікація. Нюхова та смакова сенсорні системи. Шкіра як допоміжний апарат соматичної сенсорної системи. Зорова сенсорна система та її допоміжний апарат. Слухова та вестибулярна сенсорні системи та їхній допоміжний апарат	12	2	6	4
	Усього	135	32	58	45

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами циклові (предметні) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Основні сучасні напрями розвитку анатомії. Київська анатомічна школа. Значення новітніх наукових досягнень для розвитку анатомії людини.
2. Значення процесу руху для життєдіяльності організму людини. Схеми з'єднання кісток. Рухи в суглобах. Вікові та статеві особливості черепа.
3. Топографо-анатомічні утвори шиї. Топографія нижньої кінцівки.
4. Варіанти відношення органів до очеревини. Похідні очеревини.
5. Топографія пристінкової плеври. Плевральна порожнина: вміст, заутки. Межі плевральних мішків і легень.
6. Значення процесів виділення для організму. Особливості кровоносної системи нирки ("чудесна сітка" нирки).
7. Вікові особливості внутрішніх чоловічих і жіночих статевих органів.
8. Класифікація залоз внутрішньої секреції (анатомічна, гістологічна, сучасна).
9. Проекція меж серця та клапанів. Схеми магістральних судин великого кола кровообігу.
10. Оболони великого мозку. Судинні сплетення четвертого, третього та бічних шлуночків.
11. Провідні шляхи великого та спинного мозку. Функціональне значення окремих зон кори (рухові, сенсорні, асоціативні).
12. Похідні шкіри: волосся, нігті, їх розміщення, будова, значення.
13. Додаткові структури ока. Сльозовий апарат.

ЗМІСТ

Тема 1. Вступ. Анатомія людини як фундаментальна біологічна дисципліна

ЛЕКЦІЯ

Визначення анатомії людини, її завдання та взаємозв'язок. Значення анатомії для медичної освіти. Поняття про морфологію. Загальні відомості з історії розвитку анатомії. Основні методи морфологічних досліджень.

Анатомічна термінологія. Осі та площини.

Анатомічні терміни

Sagittalis, frontalis, lateralis, medialis, medianus, medius, intermedius, anterior, posterior, ventralis, dorsalis, internus, externus, dexter, sinister, cranialis, caudalis, superior, inferior, superficialis, profundus, proximalis, distalis.

Клінічні терміни

Функція, конституція, норма, здоров'я, аномалія.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Основні сучасні напрями розвитку анатомії. Київська анатомічна школа. Значення новітніх наукових досягнень для розвитку анатомії людини.

Тема 2. Вчення про тканини. Поняття про тканини. Класифікація тканин. Епітеліальні та сполучні тканини. М'язова та нервова тканини

ЛЕКЦІЯ

Будова та основні властивості клітини як елементарної живої системи. Міжклітинна речовина.

Визначення поняття тканини. Класифікація тканин. Епітеліальні тканини (епітелій). Особливості будови, живлення, розміщення в організмі, функціональне значення, здатність до регенерації.

Основні види епітелію: покривний (епідермальний, ентодермальний) та залозистий (секреторний).

Види покривного епітелію:

- за відношенням клітин до базальної мембрани: одношаровий (однорядний та багаторядний), багатшаровий (зроговілий, незроговілий, перехідний);
- за формою епітеліальних клітин: плоский (лускатий), кубічний, стовпчастий. Поняття про ендотелій та мезотелій. Розміщення в організмі, значення.

Спеціальні структури клітин епітелію: тонофібрили, війки, мікроборсинки.

Поняття про секрецію. Особливості ендокринних та екзокринних залоз. Одноклітинні та багатоклітинні екзокринні залози, розміщення в організмі, значення.

Види екзокринних багатоклітинних залоз:

- за формою вивідної протоки: прості та складні;

- за формою секреторного відділу: трубчасті, альвеолярні, трубчато-альвеолярні;
- за способом секреції: мерокринні (еккринні), апокринні, голокринні;
- за характером секрету: слизові, серозні, серозно-слизові.

Сполучні тканини. Особливості будови, живлення, розміщення в організмі, значення, здатність до регенерації. Структурні та функціональні особливості фіброblastів, макрофагів, плазмоцитів, перицитів. Види волокон міжклітинної речовини: колагенові, еластичні, ретикулярні. Значення основної речовини в різних видах сполучної тканини.

Види сполучних тканин:

- волокниста: пухка та щільна (оформлена та неформлена);
- зі спеціальними властивостями: ретикулярна, жирова, слизова, пігментна;
- скелетна: хрящова (гіаліновий хрящ, еластичний, волокнистий) і кісткова пластинчаста (компактна речовина й губчаста) та грубоволокниста.

М'язова тканина. Непосмугована та посмугована (скелетна й серцева). Розміщення в організмі, значення. Особливості будови міоцитів, скелетних м'язових волокон та кардіоміоцитів. Значення міофібрил. Значення вставних дисків у міокарді. Тип скорочення, характер функціонування та здатність до регенерації різних видів м'язової тканини.

Нервова тканина. Нейрони, їх види та значення. Види та значення відростків нейрона, їх закінчення (рецептори, ефектори). Значення нейрофібрил та хроматофільної речовини (Ніссля).

Нейроглія: мікроглія та макроглія. Розміщення та значення. Функції нейроглії. Поняття про нервове волокно. Види нервових волокон, особливості їх будови та здатність до регенерації. Поняття про нерв. Поняття про синапси та їх значення.

Анатомічні терміни

Basalis, apicalis, cytus, blastos, aden, glandula endocrinae, os, ossis, alveolaris, mucosus, reticularis, chondros, epidermis. Myos, myocardium, neuron, multus, unus, nervus, neuroglia.

Клінічні терміни

Ендотелій, мезотелій, кардіоміоцити, хондроцити, міоцити, остеоцити.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення будови клітин, особливості будови епітеліальних, сполучних, м'язової та нервової тканин, класифікацію тканин, їх функції, місце локалізації в організмі за допомогою таблиць та гістологічних препаратів.

Практичні навички:

- уміти розрізняти складові частини клітини на таблицях;
- уміти визначати основні види тканин на гістологічних препаратах і таблицях;
- уміти працювати з біологічним мікроскопом;
- уміти визначати на гістологічних препаратах основні види тканин та їхні структурні особливості;
- уміти зобразити схематично основні види тканин та позначити їхні

структурні компоненти.

Тема 3. Поняття про орган, систему органів. Організм як єдине ціле

ЛЕКЦІЯ

Визначення поняття органа. Значення органів для організму. Особливості будови порожнистих та паренхіматозних органів. Поняття про системи органів. Значення основних систем органів. Поняття про тіло (“сому”), його порожнини та нутрощі. Значення нервової та судинної систем в об’єднанні організму в єдине ціле. Поняття про конституцію. Типи конституції людини за М.В. Черноручьким. Поняття про норму та аномалію.

Анатомічні терміни

Viscus, eris, visceralis, splanchna, organon, soma, organismus, constitutio.

Клінічні терміни

Орган, апарат, організм.

Тема 4. Вчення про кістки та їх з’єднання. Загальна характеристика кісток. Види з’єднань кісток. Скелет тулуба. Кістки верхньої та нижньої кінцівок, їх з’єднання. Череп. Кістки черепа, їх з’єднання

ЛЕКЦІЯ

Загальна характеристика системи скелета людини (осьового та додаткового). Будова кістки як органа. Остеон — структурна одиниця кістки. Будова та значення окістя. Хімічний склад кісток. Форма кісток. Залежність будови кісток від дії на них сил деформації. Особливості будови компактної та губчастої речовини. Поняття про червоний та жовтий кістковий мозок. Особливості розвитку кісток скелета людини. Види з’єднання кісток: неперервні (синдесмози, синхондрози, синостози), перервні або синовіальні (суглоби). Будова суглоба, допоміжний апарат суглоба. Прості, складні, комбіновані, комплексні суглоби. Види суглобів за формою суглобових поверхонь та кількістю осей, навколо яких відбуваються рухи. Основні види рухів у суглобах.

Хребтовий стовп, його відділи. Будова хребця. Особливості будови шийних, грудних, поперекових хребців, зумовлені їхніми функціями. Крижова кістка. Куприк. Мис. З’єднання хребців і міжхребцеві диски, зв’язки та суглоби.

Скелет грудної клітки. З’єднання грудної клітки: синдесмози, синхондрози, суглоби, реброва дуга, міжребровий простір, підгрудинний кут, верхній та нижній отвори грудної клітки. Рухи грудної клітки під час дихання. Практичне значення незначної рухливості першої пари ребер.

Грудний пояс. Пояс верхньої кінцівки: лопатка, ключиця.

Вільна частина верхньої кінцівки. Плечова кістка. Променева кістка. Ліктьова кістка.

Кістки кисті. Зап’ясткові кістки. П’ясткові кістки (I—V): основа, тіло, головка. Кістки пальців; фаланги: проксимальна, середня, кінцева. З’єднання грудного пояса: синдесмози, суглоби. Надплечово-ключичний суглоб, груднинно-ключичний суглоб.

З’єднання вільної верхньої кінцівки. Променево-ліктьовий синдесмоз.

Суглоби вільної верхньої кінцівки.

Тазовий пояс; пояс нижньої кінцівки. Крижова кістка (крижові хребці — I—V). Кульшова кістка та кістки, що її утворюють: клубова, сіднична, лобкова. Таз у цілому. Тазова порожнина. Підлобкова дуга, підлобковий кут. Великий і малий таз. Верхній та нижній отвори таза. Основні параметри великого й малого таза, що використовуються в акушерській практиці. Статеві особливості таза.

Вільна частина нижньої кінцівки. Стегнова кістка. Наколінок: основа, верхівка, суглобова та передня поверхні.

Кістки гомілки. Великогомілкова кістка. Малогомілкова кістка. Кістки стопи. З'єднання тазового пояса. З'єднання вільної нижньої кінцівки.

Значення черепа. Мозковий череп. Лицевий череп; Вісцеральний череп. Кістки мозкового черепа: лобова, тім'яна, потилична, клиноподібна, скронева, решітчаста. Дірчаста пластинка та дірчасті отвори решітчастої кістки.

Кістки лицевого черепа: нижня носова раковина, слезова, носова, піднебінна, вилична, під'язикова кістки, верхня та нижня щелепи, леміш.

Особливості будови кісток черепа. Кістки черепа, що мають повітроносні приносіві пазухи: лобова, решітчаста, клиноподібна, верхня щелепа. Волокнисті з'єднання черепа. Синдесмози черепа. Шви черепа. Зубо-комірковий синдесмоз. Вклинення. Синхондрози черепа. Суглоби черепа. Череп у цілому. Склепіння черепа. Основа черепа (внутрішня та зовнішня). Кісткова носова порожнина. Скронева ямка. Вилична дуга. Підскронева ямка. Крило-піднебінна ямка.

Анатомічні терміни

Sceletum(on), periosteum, perichondrium, articulatio, arthron, sutura, synovia, synovialis, syndesmosis, synchondrosis, symphysis, diaphysis, epiphysis, ligamentum (грец. — desmos). Vertebra (spondylus — грец.), columna vertebralis, canalis vertebralis, lordosis, kyphosis, scoliosis, vertebra cervicales, atlas, axis, vertebra prominens, vertebrae thoracicae, vertebrae lumbalis, os sacrum (vertebrae sacrales), os coccygis, coccyx, vertebrae coccygea, promontorium, skeleton thoracis, thoracalis, sternum, costa. Scapula, acromion, clavícula, humerus, radius, ulna, ossa manus, ossa digitorum, phalanges, os coxae, os ilium, os ischii, os pubis, pelvis, femur, patella, tibia, fibula, ossa pedis, articulatio coxae, articulatio genus, articulatio cubiti, meniscus, crista iliaca, spina iliaca, trochanter major, condylus, epicondylus. Calvaria, cranium, cavitas cranii, basis cranii, frons, diploe, orbita, os parietale, os frontale, sinus frontalis, os occipitale, foramen magnum, clivus, os sphenoidale, sella turcica, sinus sphenoidalis, os temporale, os nasale, maxilla, sinus maxillaris, alveoli dentales, mandibula, mentum, fonticuli cranii, crista galli, sutura coronalis, sutura sagittalis, sutura lambdoidea, os ethmoidale, os zygomaticus, os hyoideum.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення кісток тулуба, будову та з'єднання кісток верхньої та нижньої кінцівок, закріпити знання з будови кісток черепа, їхніх з'єднань, черепа в цілому і його основних топографічних утворень за допомогою муляжів, анатомічних препаратів, рентгенограм.

Практичні навички:

- уміти розрізняти хребці різних відділів хребтового стовпа, праве ребро від лівого;
- знаходити, називати, показувати анатомічні утворення кісток верхньої

- кінцівки;
- відрізняти кістки правої від лівої руки;
- знаходити, називати, показувати анатомічні утворення нижньої кінцівки;
- відрізняти кістки правої та лівої нижніх кінцівок;
- розпізнавати, до якого відділу черепа належить та чи інша кістка, називати й показувати основні анатомічні утворення кісток черепа;
- визначати вид кісток;
- розпізнавати, до якої частини скелета належить та чи інша кістка;
- визначати хребці різних відділів хребта за особливостями їхньої будови;
- промацувати на людині та визначати на скелеті: остисті відростки хребців, фізіологічні вигини хребта, яремної вирізки груднини, її мечоподібного відростка, кута груднини, міжребрових просторів, підгруднинного кута;
- визначати відділи довгих трубчастих кісток, тіло кістки, діафіз; наростки епіфізу; наростковий хрящ, приросток апофізу;
- визначати кістки, які утворюють кульшову кістку;
- демонструвати на скелеті статеві відмінності таза;
- визначати межі між малим і великим тазом;
- визначати кістки, які утворюють великий та малий таз; верхній та нижній отвори таза;
- визначати на скелеті та промацувати на людині клубовий гребінь, верхню передню клубову ость, сідничий горб, великий вертлюг стегнової кістки, наколінок, присередню та бічну кісточку;
- визначати за допомогою тазоміра на скелеті та на людині основні розміри таза: міжкостьову відстань (*distantia interspinosa*), міжгребеневу відстань (*distantia intercrystalis*), міжвертлюгову відстань (*distantia intertrochanterica*), зовнішню кон'югату (*conjugata externa*), діагональну кон'югату (*conjugata diagonalis*), справжню кон'югату (*conjugata vera*);
- промацувати на людині та визначати на скелеті: ключицю, ость лопатки, надкостьову та підкостьову ямки, бічний та нижній кут лопатки, присередній та бічний надвіростки плечової кістки, ліктьову кістку та її ліктьовий відросток, нижній кінець променевої кістки, п'ясткові кістки та кістки пальців;
- визначати на скелеті та рентгенограмах особливості будови суглобів та неперервних з'єднань кісток осьового та додаткового скелета;
- визначати на скелеті та рентгенограмах відділи черепа, кістки лицевого та мозкового черепа, склепіння та основи черепа, орбіту, кісткову носову порожнину, виличну дугу;
- промацувати на людині та визначати на скелеті: надбрівні дуги, лобові та тім'яні горби, виличну дугу, скроневу ямку, коміркові відростки верхньої та нижньої щелепи, кут нижньої щелепи, її підборідний виступ, скоронево-нижньощелепний суглоб;
- визначати шви черепа та місця розміщення тім'ячка;
- визначати на рентгенограмах повітроносні приносні пазухи кісток черепа.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Значення процесу руху для життєдіяльності організму людини. Схеми

з'єднання кісток. Рухи в суглобах. Вікові та статеві особливості черепа.

Тема 5. М'язи. М'язова система. Основні відомості про м'язову систему людини та її значення. М'язи та фасції голови, шиї, тулуба. М'язи та фасції верхньої та нижньої кінцівок

ЛЕКЦІЯ

Будова скелетного м'яза як органа. Взаємозумовленість структури та функції скелетного м'яза. Сухожилки, апоневрози, фасції, особливості їхньої будови, значення. Види м'язів за формою, напрямком м'язових пучків, складністю будови, розмірами, функцією. М'язи-антагоністи та м'язи-синергісти.

М'язи голови: класифікація. Жувальні м'язи, характеристика їх. Мімічні м'язи, характеристика їх.

М'язи шиї: класифікація. Поверхневі, середні, глибокі м'язи шиї, характеристика їх.

М'язи спини: поверхневі і глибокі, характеристика їх.

М'язи грудної клітки: поверхневі і глибокі, характеристика їх.

М'язи живота: м'язи передньої, бічної, задньої стінок живота, характеристика їх.

Топографія передньої стінки живота: біла лінія живота, пахвинний канал.

Діафрагма — визначення. Частини діафрагми, отвори, їхній уміст, трикутники.

М'язи верхньої кінцівки: класифікація. М'язи пояса верхньої кінцівки, характеристика їх. М'язи плеча, класифікація, характеристика їх. М'язи передпліччя: класифікація, характеристика їх. М'язи кисті: класифікація, характеристика їх.

Пахвова ямка. Ліктюва ямка.

М'язи нижньої кінцівки: класифікація. М'язи пояса нижньої кінцівки: класифікація, характеристика їх. М'язи стегна: класифікація, характеристика їх. М'язи гомілки: класифікація, характеристика їх. М'язи стопи: класифікація, характеристика їх.

Підколінна ямка.

Анатомічні терміни

Musculus, fascia, tendo, insertio, caput, venter, aponeurosis, bursa synovialis, vagina synovialis, m. sphincter, m. dilatator, diaphragma, m. latissimus dorsi, platysma, m. sternocleidomastoideus, linea alba, anulus umbilicalis, trigonum caroticum, fossa axillaris, canalis inguinalis, m. trapezius, hypochondrium, epigastrium, latus, regio lateralis, umbilicus, regio umbilicalis, regio inguinalis, inguen. Hypogastrium, regio pubica. M. biceps brachii, m. triceps brachii, m. supinator, m. pronator teres, m. pronator quadratus, m. opponens pollicis, fossa cubitalis, plex, index, m. gluteus maximus, m. gluteus medius, m. gluteus minimus, m. quadriceps femoris, fascia lata, lacuna musculorum, lacuna vasorum, trigonum femorale, anulus femoralis, fascia cribrosa, fossa poplitea, hallux.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення розташування і функцій м'язів голови, шиї, тулуба, основних груп м'язів верхньої та нижньої кінцівок на анатомічних препаратах, муляжах

і атласах. Вивчення функцій м'язів за допомогою демонстрації рухів на живій людині.

Практичні навички:

- уміти визначати за місцем розташування основні групи м'язів;
- вирішувати практичні завдання щодо функції м'язів;
- визначати за місцем розташування основні групи м'язів людини;
- визначати топографічні утворення, що мають значення для практичної медицини;
- промацувати поверхневі жувальні м'язи;
- промацувати м'язи черевного пресу;
- промацувати груднинно-ключично-соскоподібний м'яз;
- вирішувати практичні завдання щодо функцій та основних рухів у суглобах.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Топографо-анатомічні утворення ший. Топографія нижньої кінцівки.

Тема 6. Травна система. Загальна анатомія травної системи. Анатомія травного каналу. Анатомія великих травних залоз

ЛЕКЦІЇ

Класифікація внутрішніх органів: трубчасті, паренхіматозні. Загальний план будови стінки трубчастих органів: слизова, м'язова, зовнішня оболонки, характеристика їх. Поняття “сфінктер”, сфінктери травного каналу.

Черевна порожнина. Порожнина очеревини. Положення органів стосовно очеревини, функції очеревини, зв'язки, чепці, брижі.

Порожнина рота — присінок, власне ротова порожнина, тверде та м'яке піднебіння, ясна, піднебінні дужки, піднебінний язичок, зів.

Зуби: будова, види. Постійні зуби: формула, характеристика. Молочні зуби: формула, терміни прорізування. Язик: будова, частини, особливості будови слизової оболонки. Ротові залози: малі та великі слинні залози, характеристика їх.

Глотка: топографія, частини, сполучення, будова стінки. Лімфоїдне кільце глотки.

Стравохід: топографія, частини, будова стінки. Звуження стравоходу.

Шлунок: топографія, частини шлунка. Будова стінки і особливості будови слизової оболонки шлунка. Положення шлунка стосовно очеревини.

Тонка кишка, її відділи. Дванадцятипала кишка: частини, топографія порожньої й клубової кишок. Будова стінки тонкої кишки. Особливості будови слизової оболонки тонкої кишки в її різних відділах. Будова м'язової оболонки.

Товста кишка: відділи, топографія. Будова стінки товстої кишки.

Характеристика відділів товстої кишки. Макроскопічні відмінності будови тонкої і товстої кишок.

Печінка: топографія. Зовнішня будова: краї, поверхні, частки, зв'язки печінки. Внутрішня будова печінки. Судини печінки. Функції печінки. Положення стосовно очеревини.

Жовчний міхур: топографія, частини, будова стінки. Шляхи виділення

жовчі.

Підшлункова залоза: топографія, частини, будова, функції. Підшлункові острівці.

Анатомічні терміни

Cavitas oris, lingua, dens, glandulae solivarie, polatinum, pharynx, esophagus, ventriculus (s. gaster), intestinum tenue, intestinum crassum, hepar, vesica fellea, pancreas, peritoneum, intestinum tenue, intestinum crassum, caecum, appendix vermiformis, colon, rectum, hepar, vesica fellea, pancreas, peritoneum.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення загальної схеми будови органів травлення, топографії та будови порожнини рота, зубів, язика, вивчення будови та значення глотки, стравоходу, топографію та будову шлунка, тонкої та товстої кишок; закріплення знань з анатомії травних залоз за допомогою анатомічних та гістологічних препаратів, муляжів, анатомічних атласів.

Практичні навички:

- знаходити на муляжах і вологих препаратах основні анатомічні утворення порожнини рота, глотки, стравоходу;
- визначати топографію шлунка, тонкої та товстої кишок, проекцію їх на скелет;
- знаходити на муляжах і вологих препаратах відділи шлунка;
- відрізнити тонку кишку від товстої;
- визначати проекцію на скелет, топографію травних залоз;
- визначати топографію окремих органів травної системи, проекції їх на скелет та на передню черевну стінку;
- визначати на муляжах відділи: ротової порожнини, язика, глотки, стравоходу, шлунка, тонкої та товстої кишок;
- показувати на муляжах зів та утворення, що його обмежують;
- показувати на муляжі місця відкриття вивідних проток під'язикової та піднижньощелепної слинних залоз;
- показувати на муляжі місця відкриття вивідної протоки привушної залози в присінку рота. Примітка: *Враховувати під час догляду за ротовою порожниною в тяжкохворих!*
- уміти аналізувати сублінгвальний (під'язиковий) шлях уведення лікарських засобів в організм;
- показувати на муляжі положення м'якого піднебіння та надгортанника під час акту ковтання;
- визначати і демонструвати на муляжі частки печінки на діафрагмовій та нутрощевій поверхнях;
- показувати на муляжі ворота печінки, ямку жовчного міхура, круглу зв'язку печінки;
- визначати на скелеті межі печінки;
- показувати на муляжі печінкові частки, гепатоцити, їхні балки, центральну вену, розгалуження ворітної вени та печінкової артерії, міжчасточкові проточки;
- уміти показувати на муляжі жовчовивідні шляхи та називати їхні м'язи-замикачі;
- визначати на муляжі відділи жовчного міхура;

- визначати на муляжі розміщення великого сосочка дванадцятипалої кишки;
- визначати на муляжі відділи підшлункової залози;
- складати графологічну структуру будови травного каналу та його окремих відділів;
- уміти відрізнити на муляжах та вологих препаратах тонку кишку від товстої;
- вирішувати практичні завдання стосовно будови та функцій травної системи.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Варіанти відношення органів до очеревини. Похідні очеревини.

Тема 7. Функціональна анатомія органів дихальної системи

ЛЕКЦІЯ

Поняття про повітроносні шляхи та дихальну частину. Особливості будови стінок повітроносних шляхів. Функції органів дихальної системи. Ніс: розміщення, будова. Корінь, спинка, кінчик, крила носа. Хрящі носа: великий криловий, малі крилові, додаткові носові, хрящ носової перегородки, лемешово-носовий хрящ. Носова порожнина. Ніздрі, хоани. Носова перегородка: перетинчаста, хрящова, кісткова частини. Присінок носа. Найвища, верхня, середня, нижня носові раковини. Печеристе сплетення раковини. Слизова оболонка. Дихальна та нюхова частини. Носові залози. Верхній, середній, нижній носові ходи. Спільні носові ходи. Носоглотковий хід. Значення дихання через ніс.

Приноскові пазухи: верхньощелепна, клиноподібна, лобова та решітчасті комірки (передні, середні, задні).

Гортань: топографія, будова, функції. Гортань як орган голосоутворення. Хрящі та суглоби гортані. М'язи гортані. Порожнина гортані. Вхід до гортані. Присінок гортані: присінкова складка, присінкова щілина. Шлуночок гортані. Голосник: голосова складка, голосова щілина (міжперетинкова та міжхрящова частини). Підголосникова порожнина. Слизова оболонка. Гортанні залози. Еластичний конус. Голосова зв'язка.

Трахея: топографія, будова, значення. Шийна та грудна частини трахеї. Трахейні хрящі. Трахейний м'яз. Кільцеві зв'язки; Трахейні зв'язки. Перетинчаста стінка. Роздвоєння трахеї. Кіль трахеї.

Бронхи. Бронхове дерево. Правий та лівий головні бронхи. Часткові та сегментні бронхи.

Легені — топографія, будова. Права та ліва легені. Основа, верхівка легені. Реброва поверхня, хребтова частина. Середостінна поверхня. Серцеве втиснення. Діафрагмова поверхня. Міжчасткова поверхня. Передній край, серцева вирізка лівої легені. Нижній край. Ворота та корінь легені. Верхня частка. Язичок лівої легені. Середня частка правої легені. Нижня частка. Коса щілина. Горизонтальна щілина правої легені. Бронхо-легеневі сегменти, їхня будова та розміщення. Бронхіоли. Часточки.

Ацинус — основна структурно-функціональна одиниця легень. Дихальна паренхіма легень. Кровопостачання легень. Внутрішньолегеневі кровоносні судини. Аерогематичний бар'єр.

Анатомічні терміни

Nasus [rhin — у сполученні (грец.) носовий], radix nasi, dorsum nasi, apex nasi. Cavitas nasi, nares, choanae, septum nasi, vestibulum nasi, meatus nasi communis, meatus nasi superior, meatus nasi medius, meatus nasi inferior, pars respiratoria, pars olfactoria.

Sinus paranasales. Sinus maxillaris, sinus sphenoidalis, sinus frontalis, cellulae ethmoidales. Larynx, cartilago thyroidea, cartilago cricoidea, cartilago arytenoidea, epiglottis. Cavitas laryngis, aditus laryngis, vestibulum laryngis, ventriculus laryngis, glottis, rima glottidis, rima vocalis, cavitas infraglottica, ligamentum vocale. Trachea. Pars cervicalis, pars thoracica, bifurcatio tracheae, carina tracheae. Bronchi, arbor bronchialis, bronchus principalis dexter, bronchus principalis sinister, bronchi lobares et segmentales. Pulmo (pneumon — грец.). Pulmo dexter, pulmo sinister, basis pulmonis, apex pulmonis, hilum pulmonis, radix pulmonis, lobus superior, lobus medius pulmonis dextri, lobus inferior, segmenta bronchopulmonalia, bronchioli, lobulus.

Cavitas pleuralis, pieura vinceralis, pleura pulmonalis. Pleura parietalis. Cupula pleurae, pars costalis, pars diaphragmatica, pars mediastinalis. Recessus pleurae. Mediastinum.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення топографії, будови та значення повітроносних шляхів; вивчення топографії, будови та значення легенів, плеври, середостіння за анатомічними препаратами, муляжами, атласами, гістологічними препаратами. Визначення меж легень та плеври на скелеті та на людині.

Практичні навички:

- уміти визначати відділи та топографію органів дихання, їхню скелетотопію;
- визначати відділи та топографію органів дихальної системи, проекцію їх на скелет;
- скласти граф логічної структури будови дихальної системи та її окремих органів;
- визначати межі легень та плеври на скелеті;
- визначати межі легень на людині методом перкусії.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Топографія пристінкової плеври. Плевральна порожнина: вміст, закутки. Межі плевральних мішків і легень.

Тема 8. Анатомія сечової системи

ЛЕКЦІЯ

Нирки: топографія, форма, будова, відношення до очеревини. Аномалії розміщення та форми нирок. Кіркова речовина нирки. Ниркові стовпи. Мозкові промені. Мозкова речовина нирки. Ниркові піраміди. Нирковий сосочок. Дірчасте поле, сосочкові отвори.

Ниркові сегменти: верхній, нижній, задній, верхній передній та нижній передній.

Ниркова миска. Великі ниркові чашечки: верхня, середня, нижня. Малі ниркові чашечки.

Особливості кровопостачання нирки, зумовлені її функцією.

Структурно-функціональна одиниця нирок — нефрон.

Ендокринна система нирки: реніновий (юктагломерулярний) апарат та простагландиновий апарат. Роль нирки у кровотворенні.

Сечовід: розміщення, топографія, будова стінки, частини сечоводу. Черевна, тазова, внутрішньостінкова частини. Адвентиція, м'язова та слизова оболонки. Значення перистальтичних рухів сечоводів.

Сечовий міхур: топографія, будова. Відношення до очеревини та його практичне використання. Особливості входу сечоводів у сечовий міхур, зумовлені функцією.

Анатомічні терміни

Excretorius. Ren. Nephros. Cortex renalis, medulla renalis, papilla renalis, pyramides renalis, foramina papillaria, segmenta renalia. Arteriae intrarenales, venae intrarenales. Pelvis renalis, calices renales majores, calices renales minores. Ureter. Pars abdominalis, pars pelvica, pars intramuralis.

Vesica urinaria. Apex vesicae, corpus vesicae, fundus vesicae, cervix vesicae (collum vesicae), trigonum vesicae, ostium ureteris, ostium urethrae internum, m. detrusor vesicae. Nephronum, corpusculum renale, glomerulus, capsula glomeruli.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення топографії та макроскопічної і мікроскопічної будови нирок, особливості кровопостачання їх; вивчення топографії, будови та функції сечоводу, сечового міхура та сечівника за допомогою анатомічних, гістологічних препаратів, муляжів, атласів та скелета.

Практичні навички:

- уміти визначати проекцію нирок на передню черевну стінку;
- визначати на муляжах та вологих препаратах основні структурні утворення нирок, сечового міхура;
- визначати на муляжі топографії нирок та проекції їх на скелет;
- демонструвати на муляжі розміщення очеревини на сечовому міхурі. Уміти пояснити практичне використання цієї анатомічної особливості;
- демонструвати на муляжі відділи нефрону та пояснювати механізм утворення сечі;
- вивчати на муляжі розміщення сечоводів. Пояснювати значення особливостей входження сечоводів у сечовий міхур.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Значення процесів виділення для організму. Особливості кровоносної системи нирки (“чудесна сітка” нирки).

Тема 9. Репродуктивні системи. Анатомія чоловічих статевих органів. Анатомія жіночих статевих органів

ЛЕКЦІЯ

Внутрішні чоловічі статеві органи. Яєчко: топографія, будова. Придаток

яєчка. Оболонки яєчка. Сім'явиносна протока: частини, топографія їх. Будова стінки. Сім'яний канатик. Сім'яний пухирець: топографія, будова, функції. Сім'явипорскувальна протока. Передміхурова залоза: топографія, частини, функції. Цибулинно-сечівникові залози. Зовнішні чоловічі статеві органи. Калитка. Статевий член, його будова.

Жіноча статева система. Внутрішні жіночі статеві органи. Яєчник: топографія, зовнішня будова, внутрішня будова.

Маткові труби: топографія, частини, будова стінки, положення стосовно очеревини, функції.

Матка: топографія, форма, частини, будова стінки, положення стосовно очеревини.

Піхва: склепіння, будова стінки. Дівоча перетинка.

Зовнішні жіночі статеві органи: лобкове підвищення, великі соромітні губи, малі соромітні губи, присінок піхви, присінкові залози. Клітор.

Промежина: визначення. Сечостатева діафрагма, діафрагма таза.

Анатомічні терміни

Testis, epididymis, funiculus, spermaticus, ductus, deferens, prostata, glandula bulbourethralis, vesiculae, seminale, scrotum, penis.

Ovarium, tuba uterina, uterus, vagina, clitoris, urethra feminina, perineum

Клінічні терміни

Ендометрит, міометрит, параметрит, сальпінгооофорит, кольпіт, аднексит, менархе, аменорея, клімакс, антефлексію, ретрофлексію.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення топографії, будови та функцій органів чоловічої та жіночої статевих систем за допомогою анатомічних, гістологічних препаратів, муляжів та атласів.

Практичні навички:

- знаходити на таблицях і муляжах зовнішні та внутрішні жіночі й чоловічі статеві органи;
- розрізнити топографію та будову зовнішніх та внутрішніх жіночих і чоловічих статевих органів;
- вивчати на муляжі відділи чоловічого сечівника від зовнішнього до внутрішнього вічка;
- вивчати на муляжі сім'яний канатик та його розміщення;
- вивчати на муляжі розміщення зовнішнього та внутрішнього м'язів-замикачів у жіночому та чоловічому сечівниках;
- вивчати на муляжі сім'явивідні шляхи від прямих сім'яних трубочок яєчка до сечівника;
- визначати на муляжі розміщення яєчок та над'яєчок, передміхурової залози;
- визначати на муляжі відділи матки, шари її стінки, частини шийки матки, канал шийки матки;
- визначати на муляжі сагітального розрізу жіночого таза розміщення органів малого таза жінки, нормальне положення матки, міхурово-маткової та прямокишково-маткової заглибини, частини склепіння піхви, вічка матки, великої та малої соромітних губ. Уміти пояснити

- особливості будови шийки матки до пологів та після них;
- вивчати на муляжі зовнішні статеві органи.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Вікові особливості внутрішніх чоловічих і жіночих статевих органів.

Тема 10. Залози внутрішньої секреції. Загальний огляд залоз внутрішньої секреції. Центральні регулювальні ендокринні залози. Периферичні ендокринні залози

ЛЕКЦІЯ

Центральні регуляторні утворення ендокринних залоз: гіпоталамус (нейросекреторні ядра), гіпофіз, шишкоподібна залоза. Периферичні ендокринні залози: щитоподібна, прищитоподібні, надниркові залози (кіркова та мозкова речовина).

Органи, що об'єднують ендокринні та неендокринні функції: гонади (яєчники, яєчка), плацента, підшлункова залоза.

Гіпофіз. Мозковий придаток: розміщення, особливості будови, гормони. Аденогіпофіз. Передня частка. Горбова, проміжна, дальша частини.

Нейрогіпофіз. Задня частка. Лійка. Нервова частка. Нервова частина. Шишкоподібна залоза; Шишкоподібне тіло: розміщення, будова.

Щитоподібна залоза: топографія, форма, будова. Частка, перешийок щитоподібної залози (пірамідна частка), волокниста капсула, строма, паренхіма, часточки. Прищитоподібні залози (верхня, нижня, додаткові прищитоподібні залози), розміщення, форма, будова. Надниркові залози: розміщення, форма, будова. Кіркова речовина, особливості будови. Мозкова речовина надниркових залоз, її розміщення, особливості будови. Симпатичні параганглії.

Підшлункові острівці: розміщення, особливості будови. Одиначні гормонопродукуючі клітини: нейроендокринні клітини групи ПОДПА (APUD) та одиначні гормонопродукуючі клітини не нервового походження.

Анатомічні терміни

Glandulae endocrinae. Hypothalamus, Hypophysis, glandula pituitaria, glandula pinealis, glandula thyroidea, glandula parathyroidea, glandula suprarenalis, insulae pancreaticae, ovarium, testis. Adenohypophysis, lobus anterior, pars tuberalis, pars intermedia, pars distalis. Neurohypophysis, lobus posterior. Glandula thyroidea, lobus pyramidalis, isthmus glandulae thyroideae. Glandula parathyroidea superior, glandula parathyroidea inferior. Glandula suprarenalis. Cortex, medulla.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення будови та розміщення центральних і периферичних ендокринних залоз за допомогою анатомічних, гістологічних препаратів і таблиць.

Практичні навички:

- уміти визначати проекцію на скелет, топографію залоз внутрішньої секреції;
- знаходити на муляжах та вологих препаратах основні анатомічні

- утворення ендокринних залоз;
— вирішувати практичні ситуаційні та проблемні завдання стосовно функцій залоз внутрішньої секреції.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Класифікація залоз внутрішньої секреції (анатомічна, гістологічна, сучасна).

Тема 11. Анатомія серцево-судинної системи. Анатомія серця. Велике й мале коло кровообігу. Анатомія артеріальної та венозної систем організму. Загальна анатомія лімфатичних судин та імунної системи

ЛЕКЦІЇ

Процес кровообігу: визначення, значення, структури, що його здійснюють.

Судини: види, будова стінки артерій, вен, капілярів.

Серце: розміщення, загальні дані, зовнішня будова, анатомічна вісь, проекція меж серця на поверхню грудної клітки, камери серця, отвори серця, клапани серця (будова, проекція на поверхню грудної клітки), будова стінки серця. Вінцеве коло кровообігу.

Велике й мале коло кровообігу.

Артерії великого кола кровообігу. Аорта, її відділи: висхідна, дуга, низхідна. Гілки дуги аорти: плечоголовний стовбур, загальна сонна артерія, підключична артерія. Зовнішня сонна артерія, її гілки, внутрішня сонна артерія: артеріальне коло мозку (коло Вілізія).

Артерії верхніх кінцівок: пахвова, променева, ліктьова, артерії кисті.

Грудна аорта та її гілки. Черевна аорта та її гілки.

Артерії нижніх кінцівок: зовнішня клубова, стегова, підколінна, передня великогомілкова, тильна артерія стопи, великогомілкова, присередня підшвова, бічна підшвова, малогомілкова.

Судини верхньої порожнистої вени: плечоголовна вена, яремні, підключична, непарна вена.

Вени голови та ший: внутрішня яремна вена, лицева вена, зовнішня яремна вена.

Вени верхніх кінцівок: поверхневі і глибокі.

Вени грудної клітки: непарна, напівнепарна.

Нижня порожниста вена: загальна клубова вена, внутрішня й зовнішня клубова вена.

Вени нижньої кінцівки: поверхневі, глибокі вени нижньої кінцівки .

Ворітна печінкова вена, її гілки (верхня брижова, селезінкова, нижня брижова).

Загальний план будови лімфатичної системи: первинні лімфатичні органи (червоний і жовтий кістковий мозок, тимус), вторинні лімфатичні органи (селезінка, лімфатичне кільце глотки, регіонарні лімфатичні вузли). Лімфатичні стовбури та протоки. Особливості будови лімфатичних капілярів і судин. Лімфа та її склад. Шляхи відтоку лімфи. Поодинокі та скупчення лімфатичних вузлів: топографія, функції.

Імунітет та його морфологічні чинники.

Анатомічні терміни

Cor, endocardium, myocardium, epicardium, pericardium, arteria coronaria dextra et sinistra, atrium, ventriculus, valva, aorta, truncus brachiocephalicus, arteria carotis communis, arteria carotis externa, arteria carotis interna, arteria subclavia, arteria axillaris, arteria brachialis, pars thoracica aortae, pars abdominalis aortae, tr. celiacus, arteria mesenterica superior, arteria mesenterica inferior, arteria iliaca communis, arteria iliaca interna, arteria iliaca externa, arteria femoralis, arteria poplitea, vena cava superior, vena cava inferior, vena portae (hepatis), ductus thoracicus, ductus lymphaticus dexter et sinister, nodi lymphatici, spleen, thymus.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення топографії та будови серця; вивчення судин малого кола кровообігу; вивчення відділів, гілок аорти та ділянки її кровопостачання; вивчення закономірностей розподілу судин в організмі; вивчення вен великого кола кровообігу; закономірності розподілу вен та визначення наявності клапанів у поверхневих венах верхньої кінцівки за анатомічними препаратами, атласами та за допомогою скелета.

Практичні навички:

- уміти визначати межі серця на скелеті;
- визначати місця вислуховування клапанів серця;
- промацувати пульс на променевої артерії;
- визначати підшкірні вени верхньої та нижньої кінцівок;
- визначати й пальпувати регіонарні лімфатичні вузли;
- визначати роль імунного нагляду в організмі людини;
- визначати верхівковий поштовх візуально та пальпаторно;
- визначати межі серця на скелеті;
- визначати проекції клапанів серця на скелеті;
- визначати аускультацию серця людини;
- знаходити місце пульсації артерій: загальної сонної, лицевої, поверхневої скроневої, підключичної, плечової, ліктьової, променевої, стегнової, задньої великогомілкової, тильної артерії стопи;
- знаходити середню вену ліктя для внутрішньовенних ін'єкцій.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Проекція меж серця та клапанів. Схеми магістральних судин великого кола кровообігу.

Тема 12. Анатомія нервової системи. Анатомія спинного та головного мозку. Периферична нервова система

ЛЕКЦІЇ

Провідна роль нервової системи в організмі; її значення для інтеграції органів, систем органів в єдиний цілісний організм. Класифікація нервової системи. Морфологічна і функціональна класифікація нейронів. Рецептори, класифікація їх. Рефлекторна дуга. Біла й сіра речовини ЦНС. Нервові волокна, пучки, корінці.

Спинний мозок: топографія. Зовнішня будова спинного мозку.

Сегменти спинного мозку. Внутрішня будова спинного мозку. Біла й сіра речовина. Будова задніх, передніх і бічних рогів. Склад передніх, задніх і бічних канатиків. Оболони спинного мозку, простори, спинномозкова рідина.

Головний мозок. Відділи головного мозку: довгастий, задній, проміжний, середній, кінцевий. Оболони головного мозку. Шлуночки головного мозку. Поняття про провідні шляхи ЦНС.

Спинномозкові нерви. Загальна характеристика спинномозкових нервів. Будова, класифікація нервів. Спинномозкові сплетення, їхні гілки. Ділянки іннервації.

Черепні нерви. Загальна характеристика черепних нервів. Спільні риси та відмінності будови черепних і спинномозкових нервів. Класифікація черепних нервів за функцією (рухові, чутливі, змішані), топографія ядер, місце виходу з черепа, ділянки іннервації.

Автономна частина периферичної нервової системи. Класифікація автономної частини. Будова її відділів: симпатичного і парасимпатичного. Схема вегетативної рефлекторної дуги.

Анатомічні терміни

Encefalon, medulla spinalis, mielencephalou, metencephalou, pous, cerebellum, mesencephalon, diencephalon, telencephalon, meninges, nervi spinales, nervi cranialis.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення зовнішньої будови спинного мозку, оболони спинного мозку; розглянути під мікроскопом гістологічний препарат поперечного зрізу спинного мозку; вивчення схеми утворення і будови спинномозкового нерва, вивчення нервових сплетень, гілок та ділянок їхньої іннервації; вивчення будови довгастого мозку, мозкового мосту; вивчення ролі довгастого мозку і мозкового мосту в регуляції сенсорних і рухових функцій організму; вивчення будови і значення мозочка, будови 4 шлуночка; вивчення зовнішньої та внутрішньої будови середнього мозку; вивчення будови та функцій проміжного мозку; вивчення зовнішньої та внутрішньої будови кінцевого мозку; вивчення будови та ділянок іннервації черепних нервів; вивчення анатомічних особливостей автономної нервової системи за анатомічними препаратами, муляжами, атласами.

Практичні навички:

- уміти визначати відділи, частини, оболони спинного мозку;
- замалювати схему утворення спинномозкового нерва, його гілки;
- визначати ділянки іннервації спинномозкових нервів;
- визначати основні анатомічні утворення довгастого мозку, мозкового мосту та мозочка;
- давати характеристику функцій ромбоподібного мозку;
- визначати відділи головного мозку та пояснити порушення, які виникають при ушкодженні середнього та проміжного мозку;
- визначати на муляжах і вологих препаратах півкулі головного мозку, поверхні, частки, борозни, звивини;
- пояснювати шляхи відтоку спинномозкової рідини;
- визначати, через які отвори черепні нерви виходять з порожнини черепа, ділянки іннервації їх;

- визначати на муляжі та скелеті верхню і нижню межу спинного мозку;
- визначати на муляжі шийне та попереково-крижове стовщення спинного мозку, борозни, кінський хвіст, мозковий конус, кінцеву нитку;
- визначати розміщення сірої речовини упродовж (сірі стовпи) та на поперечному зрізі (передній, задній і бічний роги), центральний канал спинного мозку;
- уміти показувати на муляжі передні, задні, бічні канатики білої речовини та щілини й борозни, що їх обмежують;
- уміти показувати на муляжі сегмента спинного мозку передні та задні корінці, стовбур спинномозкового нерва, спинномозковий вузол;
- уміти продемонструвати на скелеті місця виходу корінців спинного мозку;
- визначати на муляжі місця виходу гілок шийного сплетення та діафрагмового нерва;
- визначати на муляжі місця виходу гілок плечового сплетення між переднім та середнім драбинчастими м'язами;
- уміти показувати на кисті зони іннервації ліктьового, променевого та серединного нервів;
- визначати на муляжі місця виходу на стегно через м'язову затоку стегнового нерва;
- визначати на муляжі місця виходу на задню поверхню стегна сідничого нерва. Примітка: *Враховувати під час виконання внутрішньом'язових ін'єкцій!*
- знаходити на скелеті місця проходження міжребрових нервів;
- складати й аналізувати просту та складну рефлекторні дуги;
- аналізувати схеми сегментарної іннервації тіла людини;
- визначати на муляжі оболони спинного мозку та простори між ними;
- складати та аналізувати таблиці відмінностей оболонок спинного та головного мозку;
- знаходити на кістках черепа сліди прилягання твердої оболони головного мозку;
- аналізувати таблиці іннервації внутрішніх органів, зон Захар'їна—Геда, вплив симпатичної та парасимпатичної частин автономного відділу на функції окремих органів;
- визначати на моделях і препаратах головного мозку відділи, що утворюють його стовбур;
- знаходити на моделях головного мозку частки півкуль великого мозку, межі між ними, основні борозни та звивини;
- уміти показати на муляжі головного мозку основні ядра, зовнішню та внутрішню капсули;
- уміти показати на рельєфній таблиці функціональні зони кори півкуль великого мозку;
- аналізувати схеми провідних шляхів головного та спинного мозку;
- вирішувати проблемні та ситуаційні завдання щодо іннервації тіла людини, діяльності автономної частини периферійної нервової системи, функціональних зон кори півкуль великого мозку;
- визначати на муляжі головного мозку та на черепі місця виходу черепних нервів та їхні основні гілки.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Оболони головного мозку. Судинні сплетення четвертого, третього та бічних шлуночків.

Провідні шляхи головного та спинного мозку. Функціональне значення окремих зон кори (рухові, сенсорні, асоціативні).

Тема 13. Органи чуття. Загальний огляд органів чуття та їх класифікація. Нюхова та смакова сенсорні системи. Шкіра як допоміжний апарат соматичної сенсорної системи. Зорова сенсорна система та її допоміжний апарат. Слухова та вестибулярна сенсорні системи та їхній допоміжний апарат

ЛЕКЦІЯ

Анатомо-функціональна характеристика органів чуття. Відділи сенсорної системи та їх функціональне значення.

Шкіра: розміщення, загальна площа та площа окремих ділянок у відсотках до загальної площі поверхні тіла. Функції шкіри. Будова шкіри.

Нюхова сенсорна система та її значення. Смакова сенсорна система та її значення.

Значення зорової сенсорної системи у пізнаванні зовнішнього світу. Очне яблуко. Оболонки очного яблука, їх будова. Внутрішнє ядро ока. Акомодацийний апарат ока. Додаткові структури ока: повіки, брови, м'язи очного яблука. Сльозовий апарат. Провідний шлях зорового аналізатора.

Значення слухової та вестибулярної сенсорних систем у пристосувальних реакціях організму людини. Вуха як органи слуху та рівноваги: розміщення, будова.

Зовнішнє вухо: частини, їхня будова. Середнє вухо: частини, барабанна порожнина, стінки, вміст. Слухові кісточки. Слухова труба. Внутрішнє вухо: частини, топографія. Кістковий лабіринт. Перетинчастий лабіринт. Провідні шляхи слуху та рівноваги.

Анатомічні терміни

Cutis. Epidermis. Derma. Corium. Stratum papillare. Stratum reticulare. Pili. Glandulae cutis. Unguis (грец. Onyx).

Cavitas nasi. Pars olfactoria tunicae mucosae nasi. Glandulae olfactoriae. Nervus olfactorius. Lingua. Tunica mucosa linguae. Papillae linguales. Gemma gustatoria. Porus gustatorius. glandula lacrimalis, organum visus, bulbus oculi, palpebrae. Organum vestibulocochlearis, auris externa, auris media, membrane tympani, cavum tympani, ossicula auditus, tuba auditiva, auris interna, labyrinthus osseus, cochlea, labyrinthus membranaceus.

Клінічні терміни

Astigmatismus, hypermetropia, myopia, daltonismus, presbyopia. Surdiditas (koposis, грец.), surdomutus, presbyacusis.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення допоміжного апарату сенсорної системи — шкіри та її похідних; вивчення смакової та нюхової сенсорних систем; вивчення топографії, будови й функції зорової та слухової сенсорних систем за

допомогою анатомічних і гістологічних препаратів, муляжів, атласів, черепа.

Практичні навички:

- уміти визначати на таблицях та муляжах основні морфологічні структури органів чуття;
- намалювати схему зорового аналізатора;
- схематично зображувати будову слухового аналізатора;
- складати й аналізувати схеми структури аналізаторів;
- визначати на черепі та муляжі розміщення очного яблука, зорового нерва, зовнішніх м'язів очного яблука;
- складати граф-логічної структури слезового апарата ока;
- визначати гостроту зору за допомогою таблиці Головіна—Співцева;
- визначати кольоровий зір за допомогою таблиць Рабкіна;
- визначати на муляжі структурні утворення шкіри;
- складати граф логічної структури середнього вуха, кісткового та перетинчастого лабіринтів;
- визначати місця для підшкірного введення лікарських речовин.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Похідні шкіри: волосся, нігті, їх розміщення, будова, значення. Додаткові структури ока. Слезовий апарат.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Визначення на гістологічних препаратах основних видів тканин та їх структурних особливостей.
2. Визначення видів кісток та частини скелета, до яких вони належать.
3. Визначення хребців різних відділів хребта за особливостями їхньої будови.
4. Промацування на людині та визначення на скелеті: остистих відростків хребців, фізіологічних вигинів хребта, яремної вирізки груднини, її мечоподібного відростка, кута груднини, міжребрових проміжків, підгруднинного кута.
5. Визначення відділів довгих трубчастих кісток.
6. Визначення кісток, що утворюють великий і малий таз, межі між великим і малим тазом, верхнього та нижнього отворів таза.
7. Демонстрування на скелеті статевих відмінностей таза.
8. Визначення на скелеті та промацування на людині клубового гребеня, верхньої передньої клубової ості, сідничного горба, великого вертлюга стегнової кістки, наколінка, присередньої та бічної кісточок.
9. Визначення за допомогою тазоміру на скелеті та на людині основних розмірів таза.
10. Промацування на людині та визначення на скелеті: ключиці, ості лопатки, надостьової, підостьової ямок, бічного і нижнього кута лопатки, присереднього та бічного надвіростків плечової кістки та її ліктьового відростка, нижнього кінця променевої кістки, п'ясткових кісток і кісток пальців.
11. Визначення на скелеті та на рентгенограмах особливостей будови суглобів і неперервних з'єднань кісток осьового та додаткового скелета.
12. Визначення на скелеті та на рентгенограмах відділів черепа, кісток лицевого і мозкового черепа, склепіння та основи черепа, орбіти, кісткової носової порожнини, виличної дуги.
13. Промацування на людині та визначення на скелеті: надбрівних дуг, лобових та тім'яних горбів, виличної дуги, скроневої ямки, коміркових відростків верхньої та нижньої щелепи, кута нижньої щелепи, її підборідного виступу, скронево-нижньощелепного суглоба.
14. Визначення швів черепа та місць розташування тім'ячок.
15. Визначення на рентгенограмах повітроносних приносних пазух кісток.
16. Визначення за місцем розташування основних груп м'язів людини та топографічних утворень, що мають значення для практичної медицини.
17. Промацування поверхневих жувальних м'язів, груднинно-ключично-соскоподібного м'яза, м'язів червеного преса.
18. Вирішення практичних завдань щодо функцій та основних рухів у суглобах.
19. Визначення на муляжі та скелеті верхньої і нижньої межі спинного мозку.
20. Визначення на муляжах основних структурних утворень зовнішньої та внутрішньої будови спинного мозку.
21. Визначення на муляжах виходу гілок шийного, плечового, поперекового та крижового сплетень.
22. Визначення на муляжах особливостей оболон головного мозку, оболон спинного мозку та просторів між ними.
23. Визначення на скелеті місць виходу коренів спинного мозку та місць проходження міжребрових нервів.

24. Визначення на моделі і препаратах головного мозку його відділів, часток, основних ядер, зовнішньої та внутрішньої капсул, основних борозен та звивин.
25. Визначення на муляжі головного мозку та черепі місць виходу черепних нервів та їхніх основних гілок.
26. Вирішення проблемних та ситуаційних завдань щодо іннервації тіла людини, діяльності автономної частини периферичної нервової системи, функціональних зон кори півкуль великого мозку.
27. Вирішення практичних ситуаційних та проблемних завдань щодо функцій залоз внутрішньої секреції.
28. Визначення на муляжі органів травної системи, їхніх відділів, особливостей будови, топографії.
29. Вирішення практичних завдань щодо будови та функцій травної системи.
30. Визначення відділів, особливостей будови, топографії органів дихальної системи, проекції їх на скелеті.
31. Вирішення практичних проблемних та ситуаційних завдань щодо дихання та його регуляції.
32. Визначення на скелеті меж серця та проекції клапанів серця.
33. Знаходження місць пульсації артерій: спільної сонної, лицевої, поверхневої скроневої, підключичної, ліктьової, стегнової, тильної артерії стопи.
34. Знаходження серединної вени ліктя для внутрішньовенних ін'єкцій.
35. Визначення на муляжі топографії нирок та проекції їх на скелет.
36. Визначення на муляжі відділів чоловічого сечівника від зовнішнього до внутрішнього вічка.
37. Визначення на муляжі сім'яного канатика та його розміщення.
38. Визначення на муляжі відділів матки, шарів її стінки, частини шийки матки, каналу шийки матки, особливостей будови шийки матки до пологів та після них.
39. Визначення на муляжі розміщення органів малого таза в жінки, нормального положення матки, міхурово-маткової та прямокишково-маткової заглибин, частин склепіння піхви.
40. Визначення на черепі та муляжі розміщення очного яблука, зорового нерва, зовнішніх м'язів очного яблука.
41. Демонстрування на муляжі структурних утворень шкіри. Визначення місця для підшкірного введення лікарських речовин.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СЕМЕСТРОВОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Визначення предмету “Анатомія людини”, його завдання. Зв’язок анатомії з іншими предметами. Поняття про морфологію. Методи морфологічних досліджень.
2. Будова та основні властивості клітини як елементарної живої системи.
3. Поняття про тканини. Основні види тканин.
4. Епітеліальна тканина, особливості її будови, види, розміщення в організмі, значення. Здатність до регенерації.
5. Сполучна тканина, особливості будови, види, розташування в організмі, значення. Здатність до регенерації.
6. М’язова тканина, особливості будови, види, розміщення в організмі, значення. Здатність до регенерації різних видів м’язової тканини.
7. Нервова тканина, особливості будови, види, розміщення в організмі, значення. Поняття про нервове волокно, види нервових волокон. Поняття про нерв.
8. Поняття про орган. Види органів та загальний план будови. Поняття про систему органів.
9. Загальна характеристика системи скелета людини та її біологічне значення. Осьовий та додатковий скелет. Будова кістки як органа, хімічний склад, види кісток.
10. З’єднання кісток, види. Будова суглоба, допоміжний апарат суглоба. Класифікація суглобів, види рухів у суглобах.
11. Череп, його відділи й кістки. Особливості розвитку та будови кісток черепа. З’єднання кісток черепа. Вікові та статеві особливості черепа.
12. Хребтовий стовп, його відділи. Особливості будови хребців, їх з’єднання. Хребтовий стовп у цілому, фізіологічні вигини хребта, формування їх та значення.
13. Скелет грудної клітки. З’єднання грудної клітки. Грудна клітка в цілому.
14. Кістки та з’єднання грудного пояса. Кістки та з’єднання вільної верхньої кінцівки.
15. Кістки та з’єднання тазового пояса. Таз у цілому. Статеві відмінності таза. Основні виміри жіночого таза.
16. Кістки та з’єднання вільної нижньої кінцівки.
17. Скелетні м’язи, розміщення, форма, основні фізіологічні властивості. Будова м’яза як органа. Допоміжний апарат м’язів.
18. М’язи голови. Особливості прикріплення м’язів лица. Жувальні м’язи.
19. М’язи шиї. Класифікація, функції.
20. М’язи спини, функції їх.
21. М’язи грудної клітки, функції їх. Діафрагма.
22. М’язи живота, функції їх. Біла лінія живота. Пахвинний канал.
23. М’язи верхньої кінцівки, їхні функції.
24. М’язи нижньої кінцівки, їхні функції.
25. Роль нервової системи в координації функцій організму та взаємозв’язку його з навколишнім середовищем. Класифікація нервової системи.
26. Спинний мозок, його розміщення, оболони, зовнішня будова. Спинномозкова рідина.
27. Внутрішня будова спинного мозку. Сегмент, корінці, біла та сіра

- речовина. Функції спинного мозку.
28. Головний мозок: загальні відомості, розміщення, розвиток, відділи. Оболони головного мозку та простори між ними. Спинномозкова рідина. Гематоенцефалічний бар'єр.
 29. Довгастий мозок, його топографія, будова, функції. Біологічне значення довгастого мозку.
 30. Задній мозок, його розміщення, будова, порожнина, функції.
 31. Середній мозок, його розміщення, будова, порожнина, функції.
 32. Проміжний мозок, його розміщення, будова, порожнина, функції. Поняття про сітчасте утворення (ретикулярну формацію), особливості будови, функції.
 33. Кінцевий мозок, його розміщення, будова, порожнини. Мозолисте тіло. Біла речовина.
 34. Кора великого мозку. Проекційні зони кори. Асоціативні зони та їх значення. Рухова асиметрія великого мозку.
 35. Основні ядра та структури утворень кінцевого мозку, їхні функції.
 36. Обідкова (лімбічна) частка, її функції.
 37. Стовбур спинномозкового нерва; утворення, основні гілки. Сплетення спинномозкових нервів.
 38. Шийне сплетення, основні гілки та ділянки іннервації.
 39. Плечове сплетення, основні гілки та ділянки іннервації. Грудні нерви.
 40. Попереково-крижове сплетення: поперекове та крижове сплетення, основні гілки та ділянки іннервації.
 41. Черепні нерви, кількість, функціональні види (рухові, чутливі, змішані), ділянки іннервації.
 42. Загальний план будови автономного відділу периферичної нервової системи, функціональне значення. Особливість автономної рефлекторної дуги.
 43. Симпатична частина автономного відділу периферичної нервової системи: центри, вузли, гілки, медіатор. Особливості впливу на функції організму.
 44. Парасимпатична частина автономного відділу периферичної нервової системи: центри, вузли, гілки, медіатор. Особливості впливу на функції організму.
 45. Загальна характеристика залоз внутрішньої секреції
 46. Щитоподібна залоза. Прищитоподібні залози. Топографія, будова.
 47. Гіпофіз: передня та задня частки, топографія, будова. Шишкоподібна залоза, її розміщення.
 48. Надниркові залози, топографія, будова.
 49. Підшлункові островці, їх розміщення, особливості будови.
 50. Схема будови травного каналу.
 51. Будова та функціональне значення ротової порожнини. Слинні залози.
 52. Глотка, її розміщення, частини, будова стінки. Стравохід, його розміщення, частини, звуження.
 53. Черевна і тазова порожнини. Очеревина. Очеревинна порожнина. Розміщення органів стосовно очеревини. Брижі. Малий чепець. Великий чепець.
 54. Шлунок, топографія, форма, будова, частини. Функції шлунка. Шлункові залози.
 55. Печінка, топографія, будова, функції. Печінкова часточка. Жовчовивідні шляхи.
 56. Підшлункова залоза: топографія, будова, функції.

57. Тонка кишка, розміщення, відділи, особливості будови стінки. Функції..
58. Товста кишка, розміщення, відділи, особливості будови. Значення нормальної мікрофлори товстої кишки.
59. Повітроносні шляхи, топографія, будова, функції. Значення дихання через ніс. Приносіві пазухи.
60. Легені, топографія, будова. Структурно-функціональна одиниця — ацинус.
61. Плевра, будова, листки, плевральна порожнина, плевральні синуси, тиск у плевральній порожнині. Пневмоторакс. Середостіння.
62. Первинні та вторинні лімфатичні органи: червоний кістковий мозок, загруднинна залоза, селезінка, лімфатичне кільце глотки, ділянкові лімфатичні вузли.
63. Процес кровообігу. Структури, що його здійснюють. Значення процесу кровообігу для організму. Види судин, особливості будови їхніх стінок. Поняття про сполучні та обхідні судини.
64. Велике та мале коло кровообігу. Кровообіг плода.
65. Серце, топографія, форма, будова. Межі серця. Осердя, осердна порожнина. Кровопостачання серця. Іннервація серця.
66. Аорта, її відділи. Артерії дуги та висхідної частини аорти.
67. Грудна та черевна частини аорти, їхні гілки та ділянки кровопостачання.
68. Артерії головного мозку. Артеріальне коло мозку.
69. Артерії верхньої кінцівки, їхні гілки та ділянки кровопостачання. Місця притискування артерій для тимчасового зупинення кровотечі.
70. Артерії нижньої кінцівки, їхні гілки та ділянки кровопостачання. Вени великого кола кровообігу. Особливості кровотоку у венах.
71. Верхня порожниста вена, основні гілки та ділянки відтоку крові.
72. Нижня порожниста вена, основні гілки та ділянки відтоку крові.
73. Ворітна печінкова вена, її значення. Значення сполучень (анастомозів) між венами.
74. Лімфатичні стовбури та протоки. Ділянкові лімфатичні вузли, їх значення.
75. Значення процесів виділення для організму. Нирки, топографія, форма, будова.
76. Особливості кровопостачання нирки, зумовлені її функцією. Структурно-функціональна одиниця нирки.
77. Сечовивідні шляхи. Жіночий та чоловічий сечівник.
78. Чоловічі статеві органи, їх розміщення, будова, функції.
79. Жіночі статеві органи, їх розміщення, будова, функції.
80. Сенсорні системи (аналізатори), відділи та їх функціональне значення. Види рецепторів, їх властивості. Шкіра, будова, функції, залози. Похідні шкіри.
81. Нюхова сенсорна система, відділи, розміщення, значення (I пара черепних нервів). Смакова сенсорна система. Види смакових відчуттів.
82. Око та структури утворень. Очне яблуко, його розміщення, будова. Додаткові структури ока.
83. Зорова сенсорна система, відділи, розміщення, значення. II пара черепних нервів.
84. Вухо, його розміщення, будова, значення.
85. Слухова сенсорна система, відділи, розміщення.
86. Вестибулярна сенсорна система, відділи, розміщення, значення.

ЛІТЕРАТУРА

Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р., Федонюк Я.І. Анатомія людини. — Нова книга, 2009. — Т. 1—3.

Дюбенко К.А. Анатомічна термінологія. — К., 2001. — 392 с.

Коляденко Г.І. Анатомія людини: Підручник для вузів. — К.: Либідь, 2001. — 380 с.

Мицкан Б.М., Попель С.Л. та ін. Функціональна анатомія: Підручник для ВНЗ фіз. виховання і спорту III—IV рівнів акредитації / За ред. Я.І. Федонюка, Б.М. Мицкан, Я.І. Федонюк. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. — С. 552.

Міжнародна анатомічна номенклатура: Український стандарт. — К.: Здоров'я, 2001. — 328 с.

Привес М.Г., Лысенков Н.К., Бушкович В.И. Анатомия человека. — СПб.: Гиппократ, 2001. — 704 с.

Ришард Александрович. Малий атлас з анатомії. — К.: Медицина, 2011. — 136 с.

Сапін М.Р., Билич Г.Л. Анатомия человека. В 2 кн. — М.: Оникс, 2002.

Сидоренко П.І. Анатомія та фізіологія людини. — К.: Медицина, 2011. — 248 с.

Тоні Сміт. Людина. Навчальний атлас з анатомії та фізіології. — Львів, 2000. — 240 с.

Федерік Мартіні. Анатомічний атлас людини. — К.: Медицина, 2011. — 128 с.

Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2001. — 676 с.

Шапаренко П.П., Смольський Л.П. Анатомія людини. В 2 т. — К.: Здоров'я, 2003. — 744 с.

Додаткова

Сакевич В.І., Мастеров Ю.І., Сакевти Р.П. Посібник для практичних занять з анатомії та фізіології з основами патології. — К.: Здоров'я, 2003. — 514 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа “Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів” МОЗ України

<p>ПОГОДЖЕНО</p> <p>Директор Державної установи «Центральний методичний кабінет підготовки молодших спеціалістів МОЗ України»</p> <p> Т.І. Чернишенко</p> 	<p>ЗАТВЕРДЖУЮ</p> <p>Заступник Директора Департаменту кадрової політики, освіти, науки та запобігання корупції МОЗ України</p> <p> О.П. Волосовець</p>
--	---

ФІЗІОЛОГІЯ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010101 “Лікувальна справа”

Київ
2011

ФІЗІОЛОГІЯ

Укладач

Т.Ю. Царюк — викладач вищої категорії Погребищенського медичного коледжу.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії природничо-наукових дисциплін Погребищенського медичного коледжу 29 березня 2011 р., протокол № 7.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії Вінницького медичного коледжу ім. Д.К. Заболотного.

Рецензенти:

Л.Ю. Буреннікова — канд. мед. наук, доцент кафедри фізіології Вінницького Національного медичного університету ім. М.І. Пирогова;

Л.С. Юшкова — викладач-методист, викладач вищої категорії Вінницького медичного коледжу ім. Д.К. Заболотного.

© МОЗ України, 2011
© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму “Фізіологія” для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів України I—III рівнів акредитації складено для спеціальності 5.12010101 “Лікувальна справа” напряму підготовки 1201 “Медицина” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) і освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки фахівців, затверджених МОН України і МОЗ України 2011 р. та навчальних планів 2011 р.

Фізіологія — наука, яка вивчає життєдіяльність цілісного організму на різних рівнях його організації та у взаємодії з довкіллям. Основним методом пізнання фізіології є експериментальне дослідження, за яким будь-яке явище вивчається шляхом активного впливу на живі об’єкти при створенні спеціальних умов, що відповідають меті дослідження.

“Фізіологія” — одна з фундаментальних дисциплін медицини, яка сприяє формуванню в студентів клінічного мислення. Як навчальна дисципліна фізіологія ґрунтується на вивченні студентами медичної біології, анатомії, медичної хімії, біологічної фізики, біонеорганічної та біоорганічної хімії і інтегрується з цими дисциплінами. Вона закладає основи вивчення студентами патологічної фізіології та пропедевтики всіх клінічних дисциплін, що також передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами та формування умінь на основі набутих знань із фізіології в процесі подальшого навчання та професійної діяльності. Крім того, фізіологія закладає основи збереження здоров’я, ведення здорового способу життя та профілактики порушення функцій у процесі життєдіяльності. Отже, фізіологія є необхідною складовою навчального процесу медика будь-якої спеціальності.

Мета викладання дисципліни “Фізіологія” — навчити студентів розуміти механізм функціонування окремих структур людського організму та організму як єдиного цілого, а також механізм взаємодії організму із зовнішнім середовищем, розвинути вміння використовувати знання при догляді за хворими, при маніпуляційному втручанні, застосуванні методів функціональної діагностики, інтерпретації результатів досліджень тощо.

Завдання педагога — висвітлити основні та другорядні механізми функціонування органів і систем, вікові особливості, регуляцію та методи оцінювання їхньої діяльності, вплив на них факторів довкілля.

На практичних заняттях студенти досліджують функції органів і систем організму, а також їхні зміни за умов різноманітних зовнішніх впливів, вирішують ситуаційні задачі, що мають клініко-фізіологічне спрямування.

При вивченні фізіології особливу увагу треба приділяти розумінню механізмів нейрогуморальної регуляції функціонування органів і систем та вмінню аналізувати стан здоров’я людини за різних умов на підставі фізіологічних критеріїв.

Згідно з навчальним планом, на вивчення дисципліни “Фізіологія” відведено 135 год, з них лекцій — 26, практичних занять — 64, самостійної роботи студентів — 45.

Після вивчення дисципліни *студенти повинні знати:*

- предмет, мету його вивчення, завдання та значення для майбутньої практичної діяльності;
- загальні питання фізіології збудливих тканин;
- загальні питання фізіології опорно-рухового апарату;

- механізм функціонування різних органів і систем, їхню нейрогуморальну регуляцію;
- вікові особливості функцій організму, їх регуляцію;
- методи і параметри дослідження функцій органів і систем, їхні фізіологічні особливості;
- зміни діяльності органів і систем за умов впливу різних факторів довкілля;
- механізм інтегративної діяльності організму.

Студенти повинні вміти:

- робити висновок про стан та регуляцію функцій органів і систем;
- аналізувати вікові особливості функцій організму та їхню регуляцію;
- аналізувати стан здоров'я людини за різних умов на підставі фізіологічних критеріїв;
- пояснювати фізіологічні основи методів дослідження функцій організму;
- пояснювати механізм інтегративної діяльності організму;
- інтерпретувати механізм і закономірності функціонування збудливих структур;
- аналізувати стан сенсорних процесів у забезпеченні життєдіяльності людини.

Студенти мають бути поінформовані про:

- сучасні функціональні методи обстеження людини;
- вікові та статеві особливості функцій організму;
- вплив зовнішнього середовища на функції організму.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин				
		Загальний обсяг	Лекції	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Вступ. Фізіологія як наука. Фізіологія збудливих тканин					
1	Фізіологія як наука, її завдання. Експеримент. Основні принципи регуляції фізіологічних функцій	6	2			4
2	Фізіологія та властивості збудливих тканин. Механізм утворення та проведення збудження. Фізіологія скелетних та гладких м'язів опорно-рухового апарату	16	2	8		6
3	Фізіологія нейрона. Збудження та гальмування в ЦНС. Інтегративна функція нейронних ланцюгів	9	2	4		3
4	Фізіологія спинного та великого мозку	16	2	8		6
5	Нервова регуляція вегетативних функцій	5	2		2	1
6	Фізіологія ендокринної системи	5	2	2		1
	Розділ 2. Фізіологія систем кровообігу, крові та дихання					
7	Фізіологія серцево-судинної системи, механізм її регуляції. Особливості регіонарного кровообігу	12	2	4	2	4
8	Фізіологія крові	12	2	2	4	4
9	Фізіологія дихання, механізм його регуляції	8	2	2	2	2
	Розділ 3. Фізіологія органів травлення, обміну речовин, виділення та взаємодії організму і навколишнього середовища					
10	Фізіологія травлення, обміну енергії та речовин. Терморегуляція	20	2	12		6
11	Фізіологія виділення	6	2	2		2
12	Фізіологія дистантних і контактних аналізаторів	9	2	2	2	3
13	Фізіологія вищої нервової діяльності	11	2	4	2	3
	Усього	135	26	50	14	45

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють циклові методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

№ з/п	Теми	Кількість годин
1	Роль вчених у розвитку світової фізіології	1
2	Українська фізіологічна школа	1
3	“Теорія нервізму” І.М. Сеченова та І.П. Павлова.	1
4	Рефлекс, рефлекторна дуга, будова та види, фізіологічне значення. Роль рецепторів, види	1
5	Фізіологія м’язів, будова м’язового волокна	1
6	Механізми скорочення та розслаблення скелетних м’язів	1
7	Будова та функції нервово-м’язового синапсу	1
8	Механізм поєднання збудження та скорочення у м’язових волокнах	1
9	Визначення роботи і сили м’язів. Втома м’язів	1
10	Види тетанусу. Поняття про оптимум і песимум	1
11	Нейрон та нейроглія як структурно-функціональні одиниці ЦНС, їхні види, функції	2
12	Фізіологія нервових волокон, їх трофічна функція	1
13	Функціональна характеристика ядер таламуса та гіпоталамуса в регуляції організму	1
14	Роль ретикулярної формації в регуляції функцій організму	1
15	Функціональна організація та зв’язки базальних ядер (хвостового ядра, лущини та блідої кулі), регуляція ними м’язового тону та складних рухових актів, їхньої взаємодії з гіпоталамусом і чорною субстанцією	1
16	Клінічні прояви в разі ушкодження базальних ядер	1
17	Центральне регулювання в регуляції вісцеральних функцій	1
18	Роль стовбура мозку та гіпоталамуса в регуляції вісцеральних функцій	1
19	Поняття про стрес. Роль гормонів надниркових залоз під час стресу	1
20	Функціональна класифікація кровоносних судин	1
21	Фізіологічна характеристика резистивних, емнісних, компенсаційних і обмінних судин	1
22	Нервовий і гуморальний механізми регуляції тону судин	1
23	Особливості механізмів регуляції судин мікроциркуляторного русла. Роль ендотелію в регуляції судинного тону	1
24	Гемостаз, види. Судинно-тромбоцитарний та коагуляційний гемостаз, фази, механізм розвитку, значення	1
25	Коагулянти та антикоагулянти, види, механізм дії, значення	1
26	Фібриноліз, його значення	1
27	Регуляція згортання крові	1
28	Дихання під час фізичної роботи, при підвищеному та зниженому барометричному тиску	1
29	Механізм першого вдиху новонародженої дитини	1
30	Роль нирок у регуляції кислотно-основного стану внутрішнього середовища	1
31	Сечовиділення, його регуляція. Фізіологічна основа дослідження загального аналізу сечі та проби сечі за методом Зимницького	1
32	Всмоктування речовин у різних відділах травного каналу, його механізм. Особливості всмоктування різних речовин, регуляція	1
33	Травлення в товстій кишці, роль мікрофлори. Моторика товстої кишки, регуляція. Акт дефекації	1
34	Фізіологічні норми харчування. Потреби білків, жирів, вуглеводів залежно від стану організму (вагітність, лактація тощо)	1
35	Принципи складання харчового раціону	1
36	Пойкілотермія, гоміотермія. Сталість температури внутрішнього середовища як необхідна умова нормального стану метаболічних процесів. Добові коливання температури тіла людини. Фізична й хімічна терморегуляція. Обмін речовин як джерело утворення тепла. Теплоутворення й тепловіддача, механізми забезпечення	1

37	Центр терморегуляції. Периферійні та центральні терморекцептори. Нервові й гуморальні механізми терморегуляції. Регуляція температури тіла при змінах температури довкілля	1
38	Структурно-функціональна організація шкірної та рухової (пропріоцептивної чутливості) сенсорних систем	1
39	Фізіологічні основи болю. Структурно-функціональна організація ноцицептивної (больової) та антиноцицептивної (протибольової) систем, рівні оброблення інформації та фізіологічна роль. Фізіологічні основи знеболювання	1
40	Структурно-функціональна організація смакової та нюхової сенсорних систем, їхні рецепторні, провідникові та кіркові відділи, фізіологічна роль. Види смаків, механізм сприйняття. Класифікація запахів, теорії сприйняття	1
41	Типи вищої нервової діяльності, класифікація, фізіологічні основи, методи дослідження	1
42	Типи нервової системи людини. Поняття про силу, зрівноваженість та рухомість основних нервових процесів (збудження та гальмування)	1
43	Мислення. Роль мозкових структур у процесі мислення	1
44	Свідомість, її значення	1
	Усього	45

ЗМІСТ

Розділ 1. Вступ. Фізіологія як наука. Фізіологія збудливих тканин

Тема 1. Фізіологія як наука, її завдання. Експеримент. Основні принципи регуляції фізіологічних функцій

ЛЕКЦІЯ

Визначення фізіології як науки, об'єкта її досліджень, завдань. Визначення основних понять фізіології: функція, процес, фізіологічна норма, механізм, реакція, подразнення.

Фізіологія як наукова основа медицини, шляхів збереження здоров'я і працездатності, її значення в підготовці медичного працівника.

Методи фізіологічних досліджень: спостереження, експеримент, моделювання, види та умови проведення. Етапи відтворення експерименту.

Рівні будови організму людини та його функції. Єдність організму та докільця. Гомеостаз, механізми, що його забезпечують (обмін речовин, компенсація, адаптація).

Характеристика розвитку фізіології як науки, відкриття.

Фізіологічна регуляція, її роль у взаємозв'язку органів і систем організму, вплив докільця. Три рівні регуляції функцій організмів: метаболічний, гуморальний, нервовий.

Теорія функціональних систем П.К. Анохіна. “Позитивний” і “негативний” зворотний зв'язок. Регуляція зі збурення та відхилення.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Роль окремих вчених у розвитку світової фізіології.
2. Українська фізіологічна школа.
3. “Теорія нервізму” І.М. Сеченова та І.П. Павлова.
4. Рефлекс, рефлексорна дуга, будова та види, фізіологічне значення. Роль рецепторів, види.

Тема 2. Фізіологія та властивості збудливих тканин. Механізм утворення та проведення збудження. Фізіологія скелетних та гладких м'язів опорно-рухового апарату

ЛЕКЦІЯ

Клітина як одиниця фізіологічних процесів. Подразливість і збудливість як основа реакції тканини у відповідь на подразнення. Збудження, сучасне уявлення про будову й функції клітинних мембран, їхні види. Рецептори мембран, функції.

Транспорт йонів та інших речовин через мембрани, його види, механізм реалізації. Йонні канали та помпи, види та функції. Фактори, які впливають на транспорт йонів через мембрани.

Мембранний потенціал спокою (МПС), механізм походження, методи реєстрації, параметри. Фізіологічна роль МПС. Властивості збудливих тканин: поріг сили подразника (реобаза), корисний час, хронаксія.

Дослідження електричних потенціалів в історичному аспекті. Значення для практичної медицини.

Потенціал дії (ПД), його фази, методи реєстрації, параметри ПД, поняття про поріг збудження. Йонні механізми розвитку ПД. Фізіологічна роль ПД.

Зміни збудливості клітини під час розвитку ПД. Періоди абсолютної та відносної рефрактерності, механізм походження, фізіологічне значення.

Зміни мембранного потенціалу під час дії електричного струму як подразника. Локальна відповідь, рівень критичної деполяризації. Внутрішньоклітинний та позаклітинний шляхи підведення струму до тканини. Полярний закон подразнення Пфлюгера.

Механізм проведення нервового імпульсу мієліновими та безмієліновими нервовими волокнами. Швидкість проведення збудження, фактори, від яких вона залежить.

Функції й властивості скелетних м'язів. Типи м'язових волокон. Типи скорочення м'язів залежно від зміни їхньої довжини та напруження: ізометричні, ізотонічні. Властивості м'язів в організмі. Рухові одиниці. Сила й робота м'язів. Енергетика м'язового скорочення, фази теплоутворення. Фізіологія та властивості гладких м'язів. Автоматія.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Пояснювати механізми розвитку потенціалу спокою й потенціалу дії у збудливих тканинах. Пояснювати механізми дії електричного струму на збудливі структури й інтерпретувати вплив електричних імпульсів із різними параметрами на мембранні потенціали нервових і м'язових волокон. Робити висновки про збудливість нервових і м'язових волокон на підставі величини порогу деполяризації.

Досліджувати механізм та закономірності проведення нервового імпульсу нервовими волокнами залежно від їхньої анатомічної та фізіологічної цілісності, пояснювати причини порушення провідності.

Пояснювати фізіологічний механізм передавання збудження з нервових волокон і наступного його проведення скелетними та гладкими м'язовими волокнами. Досліджувати залежність величини м'язового скорочення від сили та частоти подразнення.

Пояснювати механізми блокади нервово-м'язового проведення збудження. Встановлювати залежність характеру скорочення м'язів від сили та частоти подразнення. Досліджувати роль факторів, від яких залежить сила скорочення.

Практичні навички:

- оцінювати величину мембранного потенціалу спокою, амплітуду ПД нервових волокон, зображувати їх графічно;
- виготовляти препарат спінальної жаби;
- експериментально доводити закон двобічного проведення збудження по нервовому волокну;
- зображувати графічно типи скорочення м'язів, схему нервово-м'язового передавання збудження;
- досліджувати залежність величини м'язового скорочення від сили та частоти подразнення.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

1. Фізіологія м'язів, будова м'язового волокна.
2. Механізми скорочення та розслаблення скелетних м'язів.
3. Будова та функції нервово-м'язового синапсу.
4. Механізм поєднання збудження та скорочення у м'язових волокнах.
5. Визначення роботи і сили м'язів. Втома м'язів.
6. Види тетанусу. Поняття про оптимум і песимум.

Тема 3. Фізіологія нейрона. Збудження та гальмування в ЦНС. Інтегративна функція нейронних ланцюгів

ЛЕКЦІЯ

Нейронні ланцюги та нервові центри.

Синапси ЦНС, будова, механізм передачі інформації. Нейромедіатори, їхні види.

Процеси збудження та гальмування в ЦНС. Збуджувальні синапси, їх нейромедіатори, розвиток збуджувального постсинаптичного потенціалу, параметри, фізіологічна роль. Гальмівні синапси, їх нейромедіатори. Постсинаптичне та пресинаптичне гальмування, механізм розвитку. Види постсинаптичного гальмування.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Пояснювати механізми передачі збудження в нейронах і синапсах центральної нервової системи, роль нейромедіаторів, механізм розвитку збудження й гальмування, їхню іррадіацію, сумачію, дивергенцію, конвергенцію та інші властивості, що лежать в основі інтегративної функції ЦНС.

Досліджувати явище послідовної та просторової сумачії нервових імпульсів, післядії в центральній нервовій системі, аналізувати результат. Спостерігати гальмування рефлексів спинного мозку у декапітованої жаби, робити висновок про механізм гальмування.

Практичні навички:

- уміти пояснювати фізіологічні механізми проявів інтегративних властивостей центральної нервової системи;
- уміти розрізняти механізм різних видів гальмування;
- уміти зображувати послідовну та просторову сумачію нервових імпульсів у ЦНС.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Нейрон та нейроглія як структурно-функціональні одиниці ЦНС, їхні види, функції.
2. Фізіологія нервових волокон, їх трофічна функція.

Тема 4. Фізіологія спинного та великого мозку

ЛЕКЦІЯ

Особливості будови спинного мозку: сіра та біла речовини, передні,

задні та бокові роги, сегментарність, потовщення. Висхідні та низхідні провідні шляхи спинного мозку. Особливості функціонування пірамідного тракту. Спинномозкові рефлекси: розтягнення, ритмічні, тонічні, шкірні. Спинальний шок, видові особливості.

Особливості будови довгастого мозку та мосту. Види черепномозкових нервів, функції. Рефлекторна функція заднього мозку: статичні та статокінетичні рефлекси, тонічні лабіринтні та шийні рефлекси.

Особливості будови середнього мозку. Децеребраційна ригідність. Статичні, статокінетичні, орієнтовні та сторожові рефлекси.

Функціональна організація кори великого мозку. Сенсорні, моторні та асоціативні зони кори, їхня роль у регуляції функцій та зв'язок зі структурами ЦНС. Роль кори у формуванні системної діяльності організму.

Функціонально-структурна організація мозочка, його аферентні та еферентні зв'язки, їхня фізіологічна роль. Роль мозочка в програмуванні, ініціації та контролюванні рухів. Наслідки видалення або ураження мозочка.

Функціонально-структурна організація лімбічної системи: гіпокампу, мигдалин, гіпоталамусу, лімбічної кори. Їхня роль у забезпеченні емоцій.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Пояснювати механізм системної діяльності організму під час здійснення рухів, роль кори великого мозку, лімбічної системи, ретикулярної формації в цих процесах.

Оцінювати стан рухових функцій організму (пози, локомоцій, рухових рефлексів) після поперечного перерізу на різних рівнях ЦНС, під час розвитку спинального шоку, ушкодження рухових структур.

Вивчити статичні та статокінетичні рухи в тварин на прикладі опорнотонічних і випрямлювальних рефлексів у морської свинки, аналізувати їхні прояви.

Вирішення проблемних і ситуаційних завдань.

Практичні навички:

- уміти малювати схеми рефлекторних дуг рухових рефлексів, центри яких розташовані на всіх рівнях ЦНС, і схеми провідних шляхів, що забезпечують взаємодію різних рівнів ЦНС;
- уміти пояснювати фізіологічні основи електроенцефалографії.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Функціональна характеристика ядер таламуса та гіпоталамуса в регуляції організму. Роль ретикулярної формації в регуляції функцій організму.
2. Функціональна організація та зв'язки базальних ядер (хвостового ядра, лушпини та блідої кулі), регуляція ними м'язового тону та складних рухових актів, їхньої взаємодії з гіпоталамусом і чорною субстанцією. Клінічні прояви в разі ушкодження базальних ядер.

Тема 5. Нервова регуляція вегетативних функцій

ЛЕКЦІЯ

Структурно-функціональна організація автономної нервової системи.

Симпатичний, парасимпатичний та метасимпатичний відділи, їхня роль у регуляції вісцеральних функцій.

Автономні ганглії, функції. Механізм передавання збудження в синапсах симпатичної та парасимпатичної нервових систем. Вплив симпатичного, парасимпатичного та метасимпатичного відділів на функції організму.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Пояснювати механізм впливу автономної нервової системи на вісцеральні функції організму. Аналізувати зміни вісцеральних функцій при активації симпатичної або парасимпатичної нервових систем. Дослідити зміни частоти серцевих скорочень при здійсненні окосерцевого рефлексу.

Практичні навички:

- уміти малювати схеми та пояснювати будову й механізм рефлекторних дуг автономних рефлексів, роль інтегративних центрів у регуляції вісцеральних функцій;
- уміти застосовувати окосерцевий рефлекс під час дослідження зміни серцевих скорочень.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Центральне регулювання в регуляції вісцеральних функцій.
2. Роль стовбура мозку та гіпоталамуса в регуляції вісцеральних функцій.

Тема 6. Фізіологія ендокринної системи

ЛЕКЦІЯ

Структурно-функціональна організація ендокринної системи. Ендокринні залози, їхні гормони та значення. Основні механізми дії гормонів. Регуляція секреції гормонів. Механізм взаємодії ендокринних залоз.

Гіпоталамо-гіпофізарна система. Роль ліберинів і статинів. Аденогіпофіз, його гормони, механізм впливу. Щитоподібна залоза, її гормони та вплив на обмін речовин. Прищитоподібні залози, їхні гормони та функції. Ендокринна функція підшлункової залози.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Пояснювати фізіологічні механізми впливу гормонів на організм і забезпечення ними різних функцій, а також механізм взаємодії гормонів центральних і периферійних ендокринних залоз. Дослідити вплив інсуліну на білих мишах, проаналізувати результати досліджу.

Практичні навички:

- уміти малювати схеми дії різних гормонів на клітині-мішені, схеми регуляції секреції гормонів ендокринними залозами;
- уміти аналізувати роль гормонів у регуляції адаптації організму, їхню протистресову дію.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Поняття про стрес.
2. Роль гормонів надниркових залоз під час стресу.

Розділ 2. Фізіологія систем кровообігу, крові та дихання

Тема 7. Фізіологія серцево-судинної системи, механізм її регуляції. Особливості регіонарного кровообігу

ЛЕКЦІЯ

Загальна характеристика системи кровообігу, її роль в організмі.

Будова серця, його функції. Серцевий м'яз, його будова, функції. Фізіологічні властивості міокарда та їхні особливості. Автоматизм серця, ритму. Провідна система, її функціональні особливості, швидкість проведення збудження структурами серця. Механізм скорочення та розслаблення кардіоміцитів.

Серцевий цикл, його фазова структура. Тиск крові в порожнинах серця та робота клапанного апарату під час серцевої діяльності. Систолічний і хвилинний об'єм крові, серцевий індекс. Робота серця.

Регуляція серцевої діяльності: міогенна, нервова, гуморальна. Залежність сили скорочення від довжини кардіоміцитів (закон Франка—Старлінга), частоти скорочення серця та опору вигнанню крові. Механізми впливів парасимпатичних та симпатичних нервів на фізіологічні властивості серцевого м'яза. Механізм гуморального впливу на діяльність серця: катехоламінів, тироксину тощо.

Основні закони гемодинаміки. Механізм формування судинного тону. Загальний периферичний опір судин. Лінійна та об'ємна швидкість руху крові. Час повного кругообігу крові. Кров'яний тиск: артеріальний (систолічний, діастолічний, пульсовий, середній), капілярний, венозний; фактори, що його визначають. Фізіологічні основи вимірювання кров'яного тиску. Артеріальний пульс, його основні параметри.

Роль серцево-судинного центру в регуляції судинного тону. Основні рефлексогенні зони: баро- і хеморецептори каротидного синусу та дуги аорти. Пресорні та депресорні рефлекси.

Взаємозв'язок нервової та гуморальної регуляції при різних пристосувальних реакціях. Фізіологічні передумови порушення рівня кров'яного тиску. Регуляція кровообігу під час зміни положення тіла та фізичної роботи.

Фізіологічні особливості регіонарного кровообігу: легеневого, коронарного, мозкового, черевного.

Кровообіг плода. Зміни кровообігу після народження.

Лімфа, її склад, кількість, функція. Механізм утворення та руху лімфи по лімфатичних судинах.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Пояснювати фізіологічні механізми основних явищ у серці: автоматії, збудливості, провідності, скоротливості, їхньої ролі в забезпеченні перекачування крові. Визначати основні критерії та їх параметри, що характеризують функцію серця. Ознайомитися з основними методами

дослідження серцевої діяльності, інтерпретувати їхні результати. Засвоїти методи визначення артеріального пульсу. Вивчати електрокардіограми, розпізнавати зубці, сегменти та інтервали ЕКГ, з'ясувати їхнє походження.

Пояснювати фізіологічні механізми здійснення кровообігу по судинах та регуляції гемодинаміки, їхню роль у забезпеченні життєдіяльності організму, особливості кровоплину в мікроциркуляторному руслі, зображати схеми графіків ПД клітин водія ритму серця сино-атріального вузла, типових кардіоміоцитів шлуночків серця та пояснювати механізм їхнього розвитку.

Практичні навички:

- уміти малювати схеми графіків ПД клітин водія ритму серця сино-атріального вузла, типових кардіоміоцитів шлуночків серця та пояснювати механізм їхнього розвитку;
- аналізувати структуру серцевого циклу, частоту серцевих скорочень;
- розпізнавати зубці на ЕКГ;
- уміти зображувати рефлекторну дугу регуляції системного кровообігу при різних фізіологічних станах організму.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Оволодіти методом вимірювання артеріального тиску за методом М.С. Короткова та принципами розрахунку середнього тиску. Спостерігати реакцію капілярів на подразнення (демографію), оцінювати результат.

Практичні навички:

- уміти вимірювати артеріальний тиск, аналізувати й трактувати його величину;
- уміти вираховувати середній артеріальний і пульсовий тиск, трактувати їхні зміни.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Функціональна класифікація кровоносних судин.
2. Фізіологічна характеристика резистивних, ємнісних, компенсаційних і обмінних судин.
3. Нервовий і гуморальний механізми регуляції тону судин.
4. Особливості механізмів регуляції судин мікроциркуляторного русла.
5. Роль ендотелію в регуляції судинного тону.

Тема 8. Фізіологія крові

ЛЕКЦІЯ

Поняття про систему крові. Основні функції крові. Склад і об'єм крові в людини. Гематокритний показник. Основні фізіологічні константи крові, механізм регуляції.

Плазма, склад, роль білків плазми. Осмотичний і онкотичний тиски. Регуляція сталості осмотичного тиску. Кислотно-основний стан крові, роль буферних систем у регуляції його сталості. Буферні системи, види, механізм функціонування. Швидкість осідання еритроцитів (ШОЕ).

Групи крові: системи АВ0, СDE та ін. Антигенні структури еритроцитів. Методи визначення груп крові. Поняття про сумісність крові.

Фізіологічні основи переливання крові. Кровозамінники, види, характеристика.

Еритроцити: будова, кількість, функції. Життєвий цикл еритроцитів. Осмотична резистентність еритроцитів, види. Гемоглобін, будова, властивості, види, сполуки. Кількість гемоглобіну, колірний показник. Гемоліз, види. Поняття про еритрон як фізіологічну систему. Регуляція кількості еритроцитів у крові.

Лейкоцити, кількість, види. Поняття про лейкоцитоз та лейкопенію. Лейкоцитарна формула. Функції різних видів лейкоцитів. Регуляція кількості лейкоцитів. Поняття про імунітет, його види.

Тромбоцити, їх кількість, функції.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Пояснювати фізіологічні механізми забезпечення гомеостазу системою крові, а також групової належності. Обґрунтовувати фізіологічні основи створення кровозамінних препаратів та можливості переливання крові. Пояснювати фізіологічні основи складових крові, що забезпечують дихальну та захисну функції. Роль у функціонуванні цілого організму еритроцитів, тромбоцитів, лейкоцитів, плазмових факторів згортання крові, протизгортальної системи крові.

Практичні навички:

- уміти оцінювати результати дослідження ШОЕ, гематокритного показника та осмотичної резистентності еритроцитів.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Оволодіти методами оцінювання дихальної та захисної функцій крові: визначенням кількості гемоглобіну, еритроцитів, лейкоцитів, колірного показника, тривалості кровотечі та часу згортання крові. Визначати показники елементів крові, лейкоцитарної формули для виявлення відхилень у захисній та дихальній функціях крові.

Визначати основні фізико-хімічні показники крові (ШОЕ, гематокрит, осмотичну резистентність еритроцитів) та групи крові, аналізувати результати.

Практичні навички:

- уміти визначати групи крові системи АВ0;
- уміти визначати кількість еритроцитів, гемоглобіну, лейкоцитів, лейкоцитарну формулу, колірний показник, тривалість кровотечі, час згортання крові, оцінювати результат.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Гемостаз, види. Судинно-тромбоцитарний та коагуляційний гемостаз, фази, механізм розвитку, значення. Коагулянти та антикоагулянти, види, механізм дії, значення. Фібриноліз, його значення.
2. Регуляція згортання крові.

Тема 9. Фізіологія дихання, механізм його регуляції

ЛЕКЦІЯ

Будова та функції системи дихання, значення для організму. Основні етапи процесу дихання. Зовнішнє дихання. Дихальний цикл. Біомеханіка вдиху і видиху. Тиск у плевральній порожнині, його зміни при диханні. Еластичні властивості легень і стінок грудної клітки. Сурфактанти (поверхнево-активні речовини), їх значення та функції. Статичні та динамічні показники функції зовнішнього дихання.

Склад повітря, що вдихається, видихається, альвеолярного. Парціальний тиск газів (PCO_2 , PO_2) в альвеолярному повітрі, їх напруга в крові. Механізм обміну газів між повітрям, що вдихається, та альвеолярною сумішшю газів; між альвеолами та кров'ю у легневих капілярах. Дифузійна здатність легень. Співвідношення легеневого кровообігу та вентиляції легень. Анатомічний та фізіологічний “мертвий простір”.

Крива дисоціації оксигемоглобіну, фактори, що її змінюють. Киснева ємність крові. Газообмін між кров'ю та тканинами.

Структури ЦНС, що регулюють ритм дихання: дихальний, пневмотоксичний та апнейстичний центри заднього мозку. Вплив газового складу та рН артеріальної крові на частоту та глибину дихання. Роль центральних і периферійних рецепторів у забезпеченні газового гомеостазу.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Пояснювати фізіологічну основу кожного етапу дихання, роль основних і допоміжних структур, що забезпечують дихальний акт, вплив на нього факторів зовнішнього середовища.

Ознайомитися з принципами оцінювання стану дихання за допомогою методів спірометрії, спірографії та пневмотахометрії.

Практичні навички:

- оцінювати стан етапів дихання за допомогою динамічних і статичних показників зовнішнього дихання.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Пояснювати значення досліджень легневих об'ємів та ємностей. Аналізувати інтенсивність споживання кисню організмом, динамічні параметри системи зовнішнього дихання.

Практичні навички:

- уміти оцінювати регуляцію процесів дихання при стандартному фізичному навантаженні та пробах із затримкою дихання.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Дихання під час фізичної роботи, при підвищеному та зниженому барометричному тиску.
2. Механізм першого вдиху новонародженої дитини.

Розділ 3. Фізіологія органів травлення, обміну речовин, виділення та взаємодії організму і навколишнього середовища

Тема 10. Фізіологія травлення, обміну енергії та речовин. Терморегуляція

ЛЕКЦІЯ

Основні функції системи травлення: секреторна, моторика, всмоктування тощо. Типи травлення: порожнинне, мембранне, внутрішньоклітинне. Основні принципи та механізм регуляції травлення. Періодична діяльність органів травлення. Фази секреції головних травних залоз.

Травлення в ротовій порожнині. Роль смакової сенсорної системи, її взаємозв'язок з нюховою сенсорною системою.

Механічне та хімічне оброблення їжі. Слиновиділення. Склад і властивості слини, її значення в травленні, механізм секреції та регуляції.

Жування, регуляція. Ковтання, його фази, регуляція. Секреторна діяльність шлункових залоз. Склад і властивості шлункового соку, механізм секреції та регуляція виділення. Фази регуляції секреції: мозкова, шлункова, кишкова. Моторна функція шлунка, її регуляція.

Травлення в дванадцятипалій кишці, особливості секреції та моторики, нервова та гуморальна регуляція.

Склад і властивості травного секрету підшлункової залози, його роль у травленні. Нервова та гуморальна регуляція панкреатичної секреції.

Роль печінки в травленні. Утворення жовчі, склад і властивості. Види жовчі, методи дослідження. Регуляція утворення жовчі та виділення її в дванадцятипалу кишку.

Секреторна функція кишки, склад і властивості кишкового соку, його роль у травленні. Регуляція кишкової секреції. Моторна діяльність тонкої кишки, види і регуляція.

Обмін речовин між організмом і зовнішнім середовищем як основні умови життя і збереження гомеостазу. Енергетичний обмін. Організм як відкрита термодинамічна система. Енергетичний баланс організму. Фізична калориметрія. Калорійна цінність різних харчових речовин. Пряма і непряма калориметрія. Калоричний коефіцієнт 1 літра кисню. Дихальний коефіцієнт. Основний обмін, величина, умови його дослідження. Стандартний обмін, методи визначення. Загальний обмін. Енергетичні витрати організму під час різних видів праці.

Значення обміну речовин для життєдіяльності організму. Основні етапи обміну речовин, біологічне значення. Біологічне значення вуглеводів, жирів, білків, мінеральних солей, води та вітамінів, особливості обмінів у людському організмі. Харчова, пластична та енергетична цінність вуглеводів, жирів, білків. Вікові особливості регуляції всіх видів обміну.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Пояснювати фізіологічні механізми здійснення функцій травним каналом, роль у життєдіяльності організму.

Оцінювати стан секреторної, моторної, всмоктувальної функцій у різних відділах травного тракту. Визначати кислотність шлункового секрету шляхом титрування. Досліджувати емульгуювальні властивості жовчі в процесі її дії на ліпіди.

Інтерпретувати результати досліджень стану системи органів травлення на підставі аналізу параметрів гідролізу харчових речовин, швидкості їхнього

переміщення в травному каналі.

Пояснювати фізіологічні основи сучасних методів дослідження, секреторної, моторної, всмоктувальної функцій системи травлення. Пояснювати механізм формування мотивацій голоду та насичення.

Пояснювати фізіологічні основи різних етапів обміну речовин, їхню роль у забезпеченні життєдіяльності організму. Ознайомити зі шляхами визначення “стандартного обміну” за номограмами, таблицями і формулами Бенедикта—Харісона. Визначати загальний обмін, враховуючи специфічно динамічну дію харчових речовин.

Складати добовий харчовий раціон для різних категорій працюючих людей за допомогою таблиці складу та калорійності продуктів. Аналізувати показники прямої й непрямой калориметрії. Пояснювати фізіологічні механізми терморегуляції в організмі. Обґрунтовувати використання різних способів вимірювання температури.

Практичні навички:

- визначати кислотність шлункового соку методом титрування 0,1 н. NaOH за наявності індикаторів для визначення вільної, зв'язаної та загальної кислотності шлункового соку, аналізувати результати досліджень;
- оцінювати емульгувальні властивості жовчі під час її дії на ліпіди;
- оцінювати інтенсивність метаболізму на підставі аналізу енергетичних витрат, що характеризують основний обмін;
- оцінювати основний обмін і робити висновки про переважне окиснення білків, жирів, вуглеводів в організмі за дихальним коефіцієнтом;
- складати харчовий раціон за біологічною цінністю та калорійністю харчових речовин;
- аналізувати процеси терморегуляції за величиною температури тіла людини.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Травлення в товстій кишці, роль мікрофлори. Моторика товстої кишки, регуляція. Акт дефекації.
2. Всмоктування речовин у різних відділах травного каналу, його механізм. Особливості всмоктування різних речовин, регуляція.
3. Фізіологічні норми харчування. Потреби білків, жирів, вуглеводів залежно від стану організму (вагітність, лактація тощо).
4. Принципи складання харчового раціону.
5. Пойкілотермія, гомойотермія. Сталість температури внутрішнього середовища як необхідна умова нормального стану метаболічних процесів. Добові коливання температури тіла людини. Фізична й хімічна терморегуляція. Обмін речовин як джерело утворення тепла. Теплоутворення й тепловіддача, механізми забезпечення.
6. Центр терморегуляції. Периферійні та центральні терморцептори. Нервові й гуморальні механізми терморегуляції. Регуляція температури тіла при змінах температури довкілля.

Тема 11. Фізіологія виділення

ЛЕКЦІЯ

Система виділення, її будова, функції. Органи виділення (нирки, шкіра, легені, травний канал), їхня участь у підтриманні гомеостазу організму. Нефрон як структурна й функціональна одиниця нирки. Кровообіг у нирці, його особливості. Основні процеси сечоутворення: фільтрація, реабсорбція, секреція в канальцях, механізм. Секреторні процеси в канальцях. Кінцева сеча. Коефіцієнт очищення (кліренс). Визначення швидкості фільтрації в нирках.

Регуляція сечоутворення. Участь нирок у підтриманні азотистого балансу, параметрів гомеостазу. Роль ренін-ангіотензин-альдостеронової системи в регуляції водно-сольового обміну.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Пояснювати фізіологічні основи функціонування нирки: фільтрацію, реабсорбцію, секрецію, екскрецію, їхнє значення для життєдіяльності організму. Визначати критерії оцінювання процесів сечоутворення та сечовиділення, пояснювати їхню фізіологічну основу. Проводити розрахунок кліренсу деяких речовин за заданими показниками концентрації цих речовин у крові та сечі, інтерпретувати результати досліджень. Оцінювати показники загального аналізу сечі та проби сечі за методом Зимницького.

Практичні навички:

- уміти визначати кліренс сечовини та інуліну, інтерпретувати результат;
- уміти оцінювати швидкість фільтрації в нирці;
- уміти інтерпретувати загальний аналіз сечі та пробу за методом Зимницького.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Роль нирок у регуляції кислотно-основного стану внутрішнього середовища.
2. Сечовиділення, його регуляція. Фізіологічна основа дослідження загального аналізу сечі та проби сечі за методом Зимницького.

Тема 12. Фізіологія дистантних і контактних аналізаторів

ЛЕКЦІЯ

Поняття про сенсорні системи та аналізатори, їхня структурно-функціональна організація. Провідниковий та кірковий відділи сенсорної системи, функціональна характеристика.

Структурно-функціональна організація зорової сенсорної системи. Оптична система ока. Фоторецептори: палички та колбочки, фотохімічні процеси. Поле зору. Рефракція та акомодация. Провідниковий і кірковий відділи зорової сенсорної системи. Сучасні уявлення про сприйняття кольору. Основні форми порушення сприйняття кольору. Фізіологічні основи методів дослідження зорових функцій.

Структурно-функціональна організація слухової сенсорної системи. Звукопровідні, сприймаючі та аналізуючі структури. Провідниковий та кірковий відділи слухової сенсорної системи. Теорія сприйняття звуків. Бінауральний слух.

Структурно-функціональна організація вестибулярної сенсорної системи, її рецепторний, провідниковий і кірковий відділи. Сприйняття

положення голови в просторі та напрямку руху.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Виділяти спільні ланки рефлекторних механізмів функціонування аналізаторів. Визначати рефлекторні дуги, що забезпечують роботу різних аналізаторів.

Практичні навички:

- уміти пояснювати фізіологічні основи діяльності різних сенсорних систем (зору, слуху, рівноваги, смаку, нюху, тактильної, больової та рухової чутливості);
- уміти виділяти спільні ланки рефлекторних механізмів функціонування аналізаторів.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Аналізувати стан різних аналізаторів: зору, слуху, рівноваги, тактильного відчуття, смаку; інтерпретувати результати даних досліджень.

Пояснювати принципи досліджень кольорового зору, периметрії, бінаурального слуху.

Практичні навички:

- уміти визначати смакові зони язика;
- уміти визначати поріг чутливості органу нюху до різних запахів;
- уміти визначати рецептивне поле тактильного аналізатора;
- уміти трактувати результати досліджень гостроти зору та слуху.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Структурно-функціональна організація шкірної та рухової (пропріоцептивної чутливості) сенсорних систем. Фізіологічні основи болю.
2. Структурно-функціональна організація ноцицептивної (больової) та антиноцицептивної (протибольової) систем, рівні оброблення інформації та фізіологічна роль. Фізіологічні основи знеболювання.
3. Структурно-функціональна організація смакової та нюхової сенсорних систем, їхні рецепторні, провідникові та кіркові відділи, фізіологічна роль. Види смаків, механізм сприйняття. Класифікація запахів, теорії сприйняття.

Тема 13. Фізіологія вищої нервової діяльності

ЛЕКЦІЯ

Поняття про вищу нервову діяльність (ВНД), методи її дослідження. Роль вчення І.М. Сеченова та І.П. Павлова в розвитку ВНД.

Фізіологічні основи поведінки. Вроджені (безумовно-рефлекторні) форми поведінки. Інстинкти, значення для пристосування організму. Набуті (умовно-рефлекторні) форми поведінки. Види умовних рефлексів, механізм утворення та зберігання.

Потреби, мотивації та емоції, фізіологічні механізми їхнього

формування, біологічна роль.

Гальмування умовно-рефлекторної діяльності, види, механізм формування, біологічна роль.

Роль кори великого мозку для функціонування ВНД. Функціональна асиметрія кори великих півкуль. Поняття про першу та другу сигнальні системи. Фізіологічні основи формування мови. Мовні центри. Фонація та артикуляція.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Пояснювати фізіологічні основи функціонування ВНД за допомогою процесів збудження та гальмування. Ознайомлювати з основними методами дослідження ВНД: утворення, збереження і гальмування умовних рефлексів; принципами реєстрації електричних потенціалів мозку та розрізнення ритмів.

Пояснювати механізм виникнення біологічних потреб, мотивацій, емоцій та визначати їхню роль у формуванні поведінки організму.

Практичні навички:

- уміти визначати силу нервових процесів коректурним методом;
- уміти розрізняти види ритмів електричної діяльності мозку на ЕЕГ.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Досліджувати типи ВНД коректурним методом, за допомогою тестів.

Практичні навички:

- уміти трактувати результати досліджень, що характеризують типи ВНД людини.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Типи вищої нервової діяльності, класифікація, фізіологічні основи, методи дослідження. Типи нервової системи людини. Поняття про силу, зрівноваженість та рухомість основних нервових процесів (збудження та гальмування).
2. Мислення. Роль мозкових структур у процесі мислення.
3. Свідомість, її значення.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Оцінювати величину мембранного потенціалу спокою, амплітуду ПД нервових волокон, зображувати графічно.
2. Виготовляти препарат спінальної жаби.
3. Експериментально доводити закон двобічного проведення збудження по нервовому волокну.
4. Зображувати графічно типи скорочення м'язів, схему нервово-м'язового передавання збудження.
5. Досліджувати залежність величини м'язового скорочення від сили та частоти подразнення.
6. Пояснювати фізіологічні механізми проявів інтегративних властивостей центральної нервової системи.
7. Розрізняти механізм різних видів гальмування.
8. Зображувати послідовну та просторову сумачію нервових імпульсів у ЦНС.
9. Зображувати схеми рефлекторних дуг рухових рефлексів, центри яких розташовані на всіх рівнях ЦНС, і схеми провідних шляхів, що забезпечують взаємодію різних рівнів ЦНС.
10. Пояснювати фізіологічні основи електроенцефалографії.
11. Зображувати схеми та пояснювати будову й механізм рефлекторних дуг автономних рефлексів, роль інтегративних центрів у регуляції вісцеральних функцій.
12. Застосовувати окосерцевий рефлекс під час дослідження зміни серцевих скорочень.
13. Зображувати схеми дії різних гормонів на клітині-мішені, схеми регуляції секреції гормонів ендокринними залозами.
14. Аналізувати роль гормонів у регуляції адаптації організму, їхню протистресову дію.
15. Зображувати схеми графіків ПД клітин водія ритму серця синоатріального вузла, типових кардіоміоцитів шлуночків серця та пояснювати механізм їхнього розвитку.
16. Аналізувати структуру серцевого циклу, частоту серцевих скорочень.
17. Розпізнавати зубці на ЕКГ.
18. Вимірювати артеріальний тиск, аналізувати і трактувати його величину.
19. Зображувати рефлекторну дугу регуляції системного кровообігу за різних фізіологічних станів організму.
20. Вирахувати середній артеріальний і пульсовий тиски, трактувати їх зміни.
21. Оцінювати результати дослідження ШОЕ, гематокритного показника і осмотичної резистентності еритроцитів.
22. Визначати групи крові системи АВ0.
23. Визначати кількість еритроцитів, гемоглобіну, лейкоцитів, лейкоцитарну формулу, колірний показник, тривалість кровотечі, час згортання крові, оцінювати результат.
24. Оцінювати стан етапів дихання за допомогою динамічних і статичних показників зовнішнього дихання.
25. Оцінювати регуляцію процесів дихання при стандартному фізичному навантаженні та пробах із затримкою дихання.
26. Визначати кислотність шлункового соку методом титрування 0,1 н. NaOH за наявності індикаторів для визначення вільної, зв'язаної та загальної кислотності шлункового соку, аналізувати результати

- досліджень.
27. Оцінювати емульгуювальні властивості жовчі при її дії на ліпіди.
 28. Оцінювати інтенсивність метаболізму на підставі аналізу енергетичних витрат, що характеризують основний обмін.
 29. Оцінювати основний обмін і робити висновки про переважне окиснення білків, жирів, вуглеводів в організмі за дихальним коефіцієнтом.
 30. Складати харчовий раціон за біологічною цінністю та калорійністю харчових речовин.
 31. Аналізувати процеси терморегуляції за величиною температури тіла людини.
 32. Обраховувати кліренс сечовини та інуліну, аналізувати результат.
 33. Оцінювати швидкість фільтрації в нирці.
 34. Аналізувати загальний аналіз сечі та пробу сечі за методом Зимницького.
 35. Визначати смакові зони язика.
 36. Визначати поріг чутливості органу нюху до різних запахів.
 37. Визначати рецептивне поле тактильного аналізатора.
 38. Оцінювати результати досліджень гостроти зору та слуху.
 39. Визначати силу нервових процесів коректурним методом.
 40. Оцінювати результати досліджень, що характеризують типи ВНД людини.
 41. Розрізняти види ритмів електричної діяльності мозку на ЕЕГ.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

Розділ 1. Фізіологія як наука. Фізіологія збудливих тканин

1. Фізіологія як наука. Основні поняття фізіології: функції, механізми, процеси, реакції, подразнення, подразники.
2. Методи фізіологічних досліджень. Експеримент, види. Етапи моделювання експериментів.
3. Внесок праць І.М. Сеченова, І.П. Павлова, П.К. Анохіна, П.Г. Костюка в розвиток світової фізіології.
4. Становлення й розвиток фізіології в ХІХ ст.
5. Форми біологічної регуляції функцій в організмі, значення для організму. Роль зворотного зв'язку в регуляції.
6. Рефлекс, види, ланки рефлекторної дуги, функції.
7. Рецептори, класифікація за розміщенням та видами енергії.
8. Потенціал спокою, механізм походження, параметри, фізіологічна роль.
9. Потенціал дії, механізм походження, параметри, фізіологічна роль.
10. Види транспорту йонів через мембрани клітин, значення для утворення електричних потенціалів. Йонні канали і помпи, їхні відмінності.
11. Збудливість. Збудливі тканини, властивості. Критичний рівень деполяризації, поріг деполяризації клітинної мембрани.
12. Значення параметрів електричних стимулів для виникнення збудження.
13. Механізми проведення збудження мієліновими та безмієліновими нервовими волокнами.
14. Закономірності проведення збудження нервовими волокнами.
15. Механізм передачі збудження через нервово-м'язовий синапс.
16. Будова та властивості м'язових волокон. Механізм скорочення й розслаблення скелетних м'язів.
17. Особливості утворення та проведення збудження у м'язових волокнах. Спряження збудження і скорочення.
18. Види м'язових скорочень: поодинокі та тетанічні; ізотонічні та ізометричні.
19. Нейрон, його будова, види, функції. Роль мікроглії у функціонуванні нейронів.
20. Механізм та закономірності передачі збудження в центральних синапсах. Збуджувальний постсинаптичний потенціал.
21. Види центрального гальмування. Механізм розвитку пресинаптичного і постсинаптичного гальмування.
22. Інтегративна функція ЦНС: конвергенція, дивергенція, сумація та іррадіація збуджень.
23. Координаційна діяльність ЦНС: реципрокна іннервація, принципи домінанти та кінцевого шляху.
24. Рухові рефлекси спинного мозку, їхні рефлекторні дуги, фізіологічне значення.
25. Провідникова функція спинного мозку. Залежність спінальних рефлексів від діяльності центрів головного мозку. Спінальний шок.
26. Рухові рефлекси довгастого мозку.
27. Мозочок, його функції, симптоми ураження.
28. Таламус, його функції.
29. Гіпоталамус, його функції.

30. Лімбічна система, її роль у мотивації поведінкових реакцій.
31. Базальні ядра, функції, симптоми ураження.
32. Сенсорні, асоціативні і моторні зони кори великого мозку, їх функції.
33. Взаємодії різних рівнів ЦНС у регуляції рухових функцій. Локомоції, регуляція. Функціональна структура довільних рухів.
34. Загальний план будови автономної нервової системи. Автономні рефлекси, рефлекторні дуги. Синапси автономної нервової системи, медіатори.
35. Вплив симпатичної нервової системи на вісцеральні функції.
36. Вплив парасимпатичної нервової системи на вісцеральні функції.
37. Роль метасимпатичної нервової системи в регуляції функцій. Єдність симпатичної та парасимпатичної нервових систем у регуляції функцій.
38. Гуморальна регуляція, відмінність від нервової.
39. Властивості гормонів, їхні основні впливи. Механізм дії гормонів на клітини-мішені.
40. Роль гіпоталамо-гіпофізарної системи в регуляції функцій ендокринних залоз.
41. Роль тиреоїдних гормонів у регуляції функцій організму.
42. Роль гормонів підшлункової залози в регуляції функцій організму.
43. Роль гормонів прищитоподібних залоз у регуляції функцій організму.
44. Фізіологія жіночої статевої системи, функції, роль статевих гормонів.
45. Фізіологія чоловічої статевої системи, функції, роль статевих гормонів.
46. Роль симпато-адреналової системи в регуляції неспецифічної адаптації організму до стресової ситуації.
47. Роль гіпофізарно-наднирникової системи в регуляції неспецифічної адаптації організму до стресової ситуації.
48. Основні впливи глюкокортикоїдів і мінералокортикоїдів на організм.

Розділ 2. Фізіологія систем кровообігу, крові та дихання

1. Загальна характеристика системи кровообігу. Фактори, які забезпечують рух крові по судинах, його спрямованість та безперервність.
2. Автоматизм. Походження потенціалу дії в атипичних кардіоміоцитах сино-атріального вузла, фізіологічна роль.
3. Провідна система серця. Послідовність і швидкість проведення збудження в серці.
4. Спряження збудження та скорочення в міокарді. Механізм скорочення та розслаблення міокарда.
5. Теорія формування ЕКГ. Електрокардіографічні відведення. Походження зубців, сегментів та інтервалів ЕКГ.
6. Серцевий цикл, його фази, фізіологічна роль.
7. Роль клапанів серця. Тони серця, механізм походження, аналіз.
8. Артеріальний пульс, його походження та аналіз.
9. Внутрішньосерцевий механізм регуляції діяльності серця.
10. Роль симпатичної та парасимпатичної регуляції серцевої діяльності.
11. Гуморальна регуляція діяльності серця.
12. Особливості структури та функції різних відділів кровоносних судин. Основний закон гемодинаміки.
13. Лінійна та об'ємна швидкості руху крові в різних ділянках судинного русла. Фактори впливу на їхню величину.
14. Артеріальний тиск, фактори, що визначають його величину, методи

- реєстрації.
15. Кровообіг у капілярах. Механізм обміну рідини між кров'ю та тканинами.
 16. Міогенна, ендотеліальна та гуморальна регуляція тонуусу судин.
 17. Гемодинамічний центр. Рефлекторна регуляція тонуусу судин.
 18. Регуляція кровообігу при зміні положення тіла, при м'язовій роботі.
 19. Особливості кровообігу в судинах головного мозку та його регуляція.
 20. Особливості кровообігу в судинах серця та його регуляція.
 21. Особливості легеневого кровообігу та його регуляція.
 22. Механізм утворення лімфи. Рух лімфи в судинах.
 23. Загальна характеристика системи крові. Склад і функції крові.
 24. Електроліти плазми крові. Осмотичний тиск крові та його регуляція.
 25. Білки плазми крові, їх функціональне значення. Швидкість осідання еритроцитів.
 26. Онкотичний тиск плазми крові та його роль.
 27. Кислотно-основний стан крові, роль буферних систем крові в підтриманні його сталості.
 28. Еритроцити, їхні функції.
 29. Види гемоглобіну та його сполук, фізіологічна роль.
 30. Лейкоцити, функції. Лейкоцитарна формула. Фізіологічні лейкоцитози.
 31. Тромбоцити, фізіологічна роль.
 32. Судинно-тромбоцитарний гемостаз, його механізм та фізіологічне значення.
 33. Коагуляційний гемостаз, механізм утворення та фізіологічне значення.
 34. Коагулянти, антикоагулянти, фактори фібринолізу, їх значення.
 35. Фізіологічна характеристика системи АВ0 крові. Умови сумісності крові донора та реципієнта.
 36. Фізіологічна характеристика резус-системи крові (CDE). Значення резус-приналежності при переливанні крові та вагітності.
 37. Загальна характеристика системи дихання. Основні етапи дихання. Біомеханіка вдиху та видиху.
 38. Зовнішнє дихання. Показники зовнішнього дихання та їх оцінка.
 39. Роль еластичної тяги легень, негативного тиску у плевральній порожнині та сурфактанту для здійснення акту дихання.
 40. Дифузія газів у легенях. Фактори, від яких вона залежить.
 41. Транспорт кисню кров'ю. Киснева ємкість крові.
 42. Транспорт вуглекислого газу кров'ю.
 43. Фізіологічна роль дихальних шляхів, регуляція їх просвіту.
 44. Дихальний центр, його будова, регуляція ритмічності дихання та фаз дихального циклу.
 45. Механізм першого вдиху новонародженої дитини.
 46. Роль рецепторів і вегетативної нервової системи в регуляції дихання.
 47. Регуляція зовнішнього дихання під час фізичного навантаження.

Розділ 3. Фізіологія органів травлення, обміну речовин, виділення та взаємодії організму і навколишнього середовища

1. Загальна характеристика системи травлення. Травлення у ротовій порожнині. Жування, ковтання.
2. Склад слини, її роль у травленні. Регуляція слиновиділення.
3. Склад і властивості шлункового соку, механізм секреції, методи дослідження.

4. Фази регуляції шлункової секреції: мозкова, шлункова, кишкова, їх механізм та фізіологічне значення.
5. Нервові та гуморальні механізми регуляції шлункової секреції.
6. Рухова функція шлунка та її регуляція. Механізм переходу шлункового вмісту в дванадцятипалу кишку.
7. Склад і властивості підшлункового соку, методи дослідження.
8. Механізм регуляції секреторної функції підшлункової залози.
9. Склад і властивості жовчі. Регуляція та методи дослідження жовчовиділення в людини.
10. Особливості травлення в дванадцятипалій кишці.
11. Склад і властивості кишкового соку, регуляція його секреції. Порожнинне та пристінкове травлення.
12. Всмоктування у травному каналі.
13. Рухова функція кишок, види скорочень, їхня регуляція.
14. Особливості травлення в товстій кишці. Роль мікрофлори.
15. Джерела і шляхи використання енергії в організмі людини.
16. Методи визначення енерговитрат людини. Дихальний коефіцієнт.
17. Основний обмін, умови його визначення. Фактори, що впливають на основний обмін.
18. Загальний обмін, методи його визначення, вплив різних факторів на його величину.
19. Особливості білкового обміну в організмі. Азотистий баланс, його відхилення.
20. Особливості вуглеводного обміну в організмі людини.
21. Особливості жирового обміну в організмі людини.
22. Особливості водно-сольового обміну в організмі людини.
23. Принципи складання харчового раціону.
24. Температура тіла людини, її добові коливання, методи визначення.
25. Роль терморецепторів та центру терморегуляції в механізмі терморегуляції.
26. Теплоутворення та тепловіддача, їхня регуляція.
27. Регуляція температури тіла за умов впливу різних факторів довкілля.
28. Загальна характеристика системи виділення. Роль нирок у процесах виділення. Особливості кровопостачання нирки.
29. Механізм сечоутворення. Фільтрація в клубочках, її регуляція. Поняття про кліренс.
30. Реабсорбція та секреція в нефроні, їхні фізіологічні механізми.
31. Регуляція реабсорбції води та іонів натрію в каналцях нефронів.
32. Роль нирок у забезпеченні сталості кислотно-основного стану крові.
33. Невидільні функції нирок.
34. Сечовипускання та його регуляція.
35. Сенсорні системи (аналізatori), їхня загальна будова та функції.
36. Смаковий аналізатор, його будова, функції, методи дослідження.
37. Нюховий аналізатор, його будова та функції, методи дослідження.
38. Шкірний аналізатор, види чутливості, будова, функції, методи дослідження.
39. Фізіологічні механізми болю та знеболювання. Поняття про антиноцицептивну систему.
40. Слуховий аналізатор, його будова та функції.
41. Бінауральний слух. Фізіологічні основи дослідження слухового аналізатора.
42. Зорова сенсорна система, її будова та функції.

43. Рефракція та акомодация. Бінокулярний зір. Фізіологічні основи дослідження зорового аналізатора.
44. Теорії кольорового зору. Дальтонізм. Методи дослідження сприйняття кольорів.
45. Вроджені форми поведінки. Інстинкти, їх біологічна роль.
46. Набуті форми поведінки. Механізм утворення умовних рефлексів, їх відмінності від безумовних.
47. Роль умовних рефлексів у життєдіяльності людини. Гальмування процесів вищої нервової діяльності.
48. Пам'ять, види і механізм утворення.
49. Потреби та мотивації, їх роль у формуванні поведінкових реакцій.
50. Емоції, механізм формування, біологічна роль.
51. Вища нервова діяльність людини, роль кори великого мозку в її формуванні.
52. Функціональна асиметрія кори великих півкуль великого мозку, його інтегративна роль.
53. Перша та друга сигнальні системи відображення дійсності. Мова, її функції, фізіологічні основи формування.
54. Мислення. Роль мозкових структур у процесі мислення.
55. Типи вищої нервової діяльності людини. Темперамент і характер.
56. Вікові аспекти вищої нервової діяльності людини.
57. Сон, його види, фази, електрична активність кори, фізіологічні механізми.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Плахтій П. Фізіологія людини: Практикум. — Кам'янець-Подільський, 2005. — 234 с.

Плахтій П. Фізіологія людини. Обмін речовин і енергозабезпечення м'язової діяльності: Навч. посіб. — К., 2006. — 464 с.

Плахтій П. Фізіологія людини. Нейрогуморальна регуляція функцій: Навч. посіб. — К., 2007. — 333 с.

Посібник з нормальної фізіології / За ред. В.Г. Шевчука, Д.Г. Наливайка. — К.: Здоров'я, 1995. — 368 с.

Фізіологічне акушерство: Підручник / І.Б. Назарова, В.Б. Самойленко. — К.: Медицина, 2009. — 408 с.

Фізіологія людини: Підручник / В.І. Філімонов. — К.: Медицина, 2011. — 488 с.

Філімонов В.І. Фізіологія людини: Підручник. — К., 2010. — 776 с.

Чайченко Г.М., Цибенко В.О., Сокур В.Д. Фізіологія людини і тварин. — К.: Вища шк., 2003.

Додаткова

Вільям Ф. Ганонг. Фізіологія людини: Пер. з англ. — Львів: БаК, 2002. — 784 с.

Нормальна фізіологія / За ред. В.І. Філімонова. — К.: Здоров'я, 1994. — 608 с.

Основы физиологии человека: В 3-х т. / Под ред. Б.И. Ткаченко. — СПб: Международный фонд истории науки, 1994.

Физиология человека / Под ред. Г.И. Косицкого. — М.: Медицина, 1985. — 560 с.

Физиология человека: В 3-х т.: Пер. с англ. / Под ред. Р. Шмидта и Г. Тевса. — М.: Мир, 1996.

Фізіологія: Навч. посібник / За ред. В.Г. Шевчука. — Вінниця: Нова книга, 2005.